

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 100

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

52 tomas
2009 m. balandžio 30 d.

Pranešimo Nr.	Turinys	Puslapis
I	<i>Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės</i>	
	NUOMONĖS	
	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas	
	448-oji plenarinė sesija, 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d.	
2009/C 100/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos Komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Mažosios ir vidutinės įmonės — pagrindiniai augimo ir darbo vietų kūrimo veiksniai“. MVĮ politikos vidurio laikotarpio peržiūra COM(2007) 592 galutinis	1
2009/C 100/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Iki prekybiniai viešieji pirkimai. Naujovių skatinimas siekiant užtikrinti ilgalaikes kokybiškas viešąsias paslaugas Europoje“ COM(2007) 799 galutinis	6
2009/C 100/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kliūčių šalinimas tarpvalstybinėms investicijoms rizikos kapitalo lėšomis“ COM(2007) 853 galutinis	15
2009/C 100/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kovos su sukčiavimu ir negyryjų mokėjimo priemonių klastojimu	22
2009/C 100/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Konsultacijos dėl Komisijos poveikio vertinimo gairių projekto	28

LT

Kaina:
26 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

<u>Pranešimo Nr.</u>	Turinys (tęsinys)	Puslapis
2009/C 100/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų ir globalizacijos gairių	33
2009/C 100/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Aviacijos saugumo keleiviams	39
2009/C 100/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir pasaulinių maisto problemų	44
2009/C 100/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė Ne vien tik BVP. Tvaraus vystymosi rodikliai	53
2009/C 100/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Importuojamų žemės ūkio ir maisto produktų saugos	60
2009/C 100/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Struktūrinių ir konceptualių permainų: būtinos išankstinės sąlygos kuriant visame pasaulyje galinčią konkuruoti ir žiniomis bei moksliniais tyrimais grindžiamą Europos pramonės struktūrą (Europa – pasivyti ar pirmauti?)	65
2009/C 100/12	Nuomonė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto dėl Europos buitinių prietaisų pramonės restruktūrizavimo ir raidos ir šios pramonės poveikio užimtumui, klimato kaitai ir vartotojams	72
2009/C 100/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė, Kaip socialinis eksperimentavimas gali padėti parengti Europos aktyvios įtraukties viešąją politiką	77
2009/C 100/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos finansinių institucijų etinio ir socialinio aspektų	84
2009/C 100/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Brazilijos santykių	93
2009/C 100/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES vaidmens Šiaurės Airijos taikos procese (nuomonė savo iniciatyva)	100

III *Parengiamieji aktai*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

448-oji plenarinė sesija, 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d.

2009/C 100/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo Bendrijoje sąlygų supaprastinimo COM(2007) 765 galutinis – 2007/0279 (COD)	109
---------------	--	-----

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

448-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2008 M. SPALIO 21, 22 IR 23 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos Komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Mažosios ir vidutinės įmonės — pagrindiniai augimo ir darbo vietų kūrimo veiksniai“. MVĮ politikos vidurio laikotarpio peržiūra

COM(2007) 592 galutinis

(2009/C 100/01)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. spalio 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Mažosios ir vidutinės įmonės — pagrindiniai augimo ir darbo vietų kūrimo veiksniai“. MVĮ politikos vidurio laikotarpio peržiūra

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą 2008 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Brendan Burns.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 85 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Ugdyti moksleivių verslumą reikėtų pradėti labai anksti. Reikėtų skatinti moksleivius suprasti, kad pradėti savo verslą – tai tiesiog užimtumo galimybė, o ne kažkas, kas skirta tik turtinigiems ar universitetinį išsilavinimą turintiems žmonėms.

1.2 Komisija turėtų skatinti nacionalines vyriausybes bendradarbiauti su atitinkamomis organizacijomis, pavyzdžiui, su Europos profesinio mokymo plėtros centru (CEDEFOP), įvairiomis MVĮ verslo organizacijomis bei su EESRK siekiant įdiegti patikimą, darbdavių vadovaujamą, į verslą orientuotą, visoje Europoje taikomą profesinių kvalifikacijų sistemą, atitinkančią įmonių, ypač MVĮ, poreikius.

1.3 Komisija kartu su nacionalinėmis vyriausybėmis turėtų bendradarbiauti, kad būtų sukurta ir įgyvendinta tvirta visą Europą apimanti sistema, apsauganti intelektinę nuosavybę, išradimus ir inovacijas.

1.4 Vyriausybės konsultacijų metu reikėtų supažindinti su visais pakeitimais, priimtais po ankstesnio konsultacijų proceso ir prieš įgyvendinant bet kokią direktyvą, įstatymo galią turintį teisės aktą ar norminį aktą.

1.5 Komisija turi peržiūrėti savo konsultavimosi su mažųjų ir vidutinių įmonių asociacijomis ir konkrečių profesijų organizacijomis procedūras. Reikėtų pripažinti bet kokiose vyriausybės konsultacijose dalyvaujančių mažųjų ir vidutinių įmonių patiriamas sąnaudas ir apsvaistyti galimybę jas padengti aktyviai konsultacijose dalyvauti pakviestų mažųjų ir vidutinių įmonių savininkams.

1.6 Nacionalinės ir regionų vyriausybės turėtų aktyviau dalyvauti su mažosiomis ir vidutinėmis įmonėmis susijusiuose procesuose ir procedūrose, kaip išsamiai išdėstyta vidurio laikotarpio peržiūroje. Europos Komisijos propaguojamos geros iniciatyvos nepateisina lūkesčių, kadangi į kai kuriuos nacionalinių ir regionų vyriausybių pateiktus MVĮ palankius pasiūlymus žiūrima abejingai arba jiems priešnamasi.

1.7 Subsidijos ir nesąžininga konkurencija trikdo rinkos veikimą. Komisija turėtų atsižvelgti į poveikį MVĮ tiek tiekimo pramonei, tiek vartojimo, jei atvirą konkurenciją iškraipo subsidijos. Subsidijos galėtų būti mokamos dėl socialinių, aplinkosauginių ar kitų priežasčių, o ne gamybos subsidijavimui. Ateityje skiriant subsidijas reikėtų nepamiršti principo „jei vienam subsidija, tai kitam nesąžininga konkurencija“.

1.8 Verslui poveikio turintys teisės aktai turėtų būti parašyti aiškia ir suprantama kalba. Juose neturėtų būti neaiškių, klaidinančių nuostatų arba tokių nuostatų, kurias savaip galėtų aiškinti trečiosios šalys.

1.9 Turėtų būti persvarstyta MVĮ apibrėžtis ir pateikti įrodymai, koks būtų poveikis, jei mikroįmonės ir MVĮ būtų apibrėžiamos remiantis alternatyvia metine apyvarta ir metiniu balansu (žr. 4.5.2.).

1.10 Mikroįmonėms ir MVĮ turėtų būti įgyvendintos specialios procedūros ES pagalbai ir projektų finansavimui gauti. Šiose procedūrose turėtų būti atsižvelgta į smulkaus verslo specialius laiko suvaržymus.

1.11 Verslo perdavimas iš kartos į kartą yra dar viena problema, kurią reikėtų pripažinti ir spręsti.

2. Išanga (aplinkybės)

2.1 MVĮ ir mikroįmonių plėtojimą dauguma politikų ir ekonomistų pripažįsta kaip svarbiausius Europos ekonomikos ir socialinės politikos plėtojimo sektorius.

2.2 2005 m. Europos Komisija patvirtino šiuolaikinę mažųjų ir vidutinių įmonių politiką augimui ir užimtumui skatinti. Jos tikslas – užtikrinti, kad visos MVĮ remti skirtos Europos Sąjungos politikos priemonės būtų koordinuojamos ir kad rengiant šią politiką būtų geriau įvertinti MVĮ poreikiai. Numatyta imtis veiksmų šiose penkiose srityse:

1. Verslumo ir įgūdžių skatinimas
2. MVĮ galimybių patekti į rinkas gerinimas
3. Biurokratijos mažinimas

4. Dialogo ir konsultacijų su suinteresuotais MVĮ subjektais gerinimas

5. MVĮ augimo potencialo didinimas.

2.3 Svarbiausias šios politikos uždavinys buvo sukurti MVĮ palankias verslo sąlygas Europoje. Buvo pripažinta, kad siekiant šio tikslo reikėjo bendrų visų atitinkamų institucijų (tiek Europos Sąjungos, tiek nacionalinių ir regionų) pastangų, kad būtų galima užtikrinti, jog įvairių sričių politika papildytų viena kitą, o ne trukdytų MVĮ vystymui.

2.4 2007 m. spalio 4 d. Komisija parengė komunikatą „Mažosios ir vidutinės įmonės – pagrindiniai augimo ir darbo vietų kūrimo veiksniai. Šiuolaikinės MVĮ politikos vidurio laikotarpio peržiūra“⁽¹⁾. Šis dokumentas – tai Komisijos pranešimas politikams ir įvairioms institucijoms apie (iki šiol pasiektą) „Europos“ sėkmę įgyvendinant 2005 m. politikos tikslus.

3. Pastabos dėl vidurio laikotarpio peržiūros

3.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pripažįsta, kad Europos Komisija MVĮ klausimui ekonomikos ir socialinėje darbotvarkėje suteikė didesnę pirmenybę. Taip pat pripažįstame, kad, nepaisydama įvairių nacionalinių vyriausybių suvaržymų, Komisija stengėsi gerinti ekonomines MVĮ sąlygas Europoje. Taip pat sutinkame su Komisijos nuomone, jog dar reikia daug padaryti, kad galėtume teigti, jog Europoje MVĮ turi tikrai palankias sąlygas.

3.2 EESRK pritaria, kad politikai ir teisės aktų rengėjai turėtų vadovautis principu „pirmiausia galvok apie mažuosius“. Vis dėlto EESRK yra susirūpinęs, kad nepaisant to, jog Komisija šio principo galbūt ir laikysis, negalima būti tikriems, kad visi kitų nacionalinių ir regioninių vyriausybių atstovai ir įvairios jų įstaigos bei organizacijos taip pat vadovaujasi šiuo principu ar siekia tokio tikslo.

3.3 EESRK pripažįsta, kad „MVĮ“ kaip sąvoka ar verslo sektoriaus apibūdinimas šiuo metu įtraukiamas į daugumą su verslu susijusių Komisijos dokumentų, tačiau neramina tai, kad dokumente vartojama sąvoka „mažosios ir vidutinės įmonės“ nebūtinai garantuoja, kad šios įmonės bus įtrauktos į rekomenduojamą procesą ar politiką. Susirūpinimą kelia ir tai, jog neatsižvelgiama į laisvųjų profesijų, savarankiškai dirbančių asmenų ir mikroverslininkų nuomonę. Todėl nesutinkame su teiginiu, kad „dabar MVĮ visiškai integruotos į Bendrijos politiką“.

⁽¹⁾ COM(2007) 592 galutinis.

3.4 Visi teisės aktai turi poveikio smulkiam verslui. Dėl visuotinio daugybės teisės aktų poveikio MVĮ susiduria su didelėmis problemomis, o tai retai pripažįsta politikai ir valstybės tarnautojai. Smulkus verslas ribotą savo laiką ir išteklius turėtų skirti vartotojams. Kuo daugiau laiko skiriama valdžios formų pildymui ir biurokratiniais reikalams, tuo mažiau laiko lieka gerovei ir užimtumui kurti tiekiant prekes ir teikiant paslaugas.

3.5 Daugelis MVĮ europines ir nacionalinių vyriausybių procedūras vis dar laiko per daug biurokratinėmis, per daug priklausomomis nuo trečiųjų šalių pritarimo ir per daug brangiomis. Taip pat ir pareigūnai neįvertina rizikos, laiko ir ekonominės naudos santykio, kuriam dauguma MVĮ skiria ypatingą dėmesį svarstydamas, ar dalyvausti verslo paramos projektų rengimo, plėtojimo, konsultacijų, kriterijų tenkinimo ar paraiškų teikimo procesuose.

3.6 Vienu klausimu sutaria visos MVĮ ir mikroįmonės: reikėtų vienodų sąlygų visoje Europoje. Manome, jog dar esame toli nuo šio tikslo. Pernelyg dažnai MVĮ skundai dėl nesąžiningos konkurencijos suprantami kaip prašymas skirti subsidijų ar taikyti specialų režimą, nors iš tiesų jos prašo teisės konkuruoti sąžiningai ir visiems vienodomis sąlygomis.

3.7 MVĮ skundžiasi dėl teisės aktų, kadangi jie yra neaiškūs ir nesuprantami. Didelės įmonės turi teisininkus, kurie išaiškina teisės aktus. Daugelis smulkiųjų verslininkų negali sau leisti tokių sąnaudų. Todėl gyvybiškai svarbu, kad teisės aktai būtų rašomi aiškiai, kad jie nebūtų netikslūs ir painūs ir kad jų nebūtų galima įvairiai aiškinti.

3.8 EESRK mano, kad Komisija ir Europos nacionalinės vyriausybės nesuprato šios problemos, todėl Europoje tie patys teisės aktai dažnai aiškinami labai įvairiai. Taip pat manome, kad nacionalinės vyriausybės, perkeldamos teisės aktus, nustato didesnius reikalavimus, negu reikalaujama pagal ES teisę (perteklinis reguliavimas). Todėl MVĮ sunku suprasti ir įgyvendinti nacionalinius teisės aktus. Be to, tai stabdo verslo plėtojamą už šalies ribų.

4. Specifiniai klausimai

4.1 Verslumo ir įgūdžių skatinimas

Verslumas ir ugdymas

4.1.1 Palankesnę socialinę ir ekonominę aplinką verslumui reikia sudaryti vykdant kompleksinę politiką ir siekiant ne tik

pakeisti piliečių požiūrį, bet ir ugdyti jų įgūdžius. Tačiau tie, kurie formuoja ugdymo politiką, patys augo tokiu metu, kai ugdymo politika verslumo neskatino ir todėl turi mažai praktinių žinių apie tai, kas skatina būti versliais ir savarankiškais bei pradėti smulkų verslą.

4.1.2 Nors į skatinimą ugdyti verslumą investuota labai daug, dauguma pagalbinių struktūrų buvo neveiksmingos ir joms nepavyko išspręsti verslumo ugdymo klausimų ar sukurti savarankiškumą skatinančios kultūros. Moksleiviai turėtų žinoti, jog pradėti verslą yra taip pat įdomu, kaip ir dėti pastangas įsidarbinti arba tęsti studijas universitete.

4.1.3 Didelė investicijų dalis taikyta moksleiviams, kuriems 16 ar daugiau metų. Manome, kad per vėlu tai daryti šiuo asmenybės ugdymo tarpsniu ir kad reikalinga skatinti imtis verslo daug jaunesnius moksleivius.

4.1.4 Ypatingas dėmesys turėjo būti skiriamas dieninės mokyklos moksleiviams, kurie gali perimti arba perims šeimos verslą (verslo perdavimas) verslumo ugdymui. Tam tikrose Europos dalyse tai tapo didele problema, kuri turėtų būti skubiai sprendžiama.

4.1.5 Skatinant verslumo ugdymą svarbų vaidmenį vaidina socialiniai partneriai. Todėl labai svarbu, kad verslas glaudžiau bendradarbiautų su šiais partneriais siekiant geresnio abipusio supratimo ir skatinimo.

4.1.6 Moksleivius reikėtų skatinti žiūrėti į darbą kaip į galimybę kontroliuoti savo gyvenimą, plėsti galimybes, būti versliems, rizikuoti, o susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, pradėti savo verslą.

Mokymas ir įgūdžių pripažinimas

4.1.7 Visas smulkus verslas moko savo darbuotojus, tačiau tik nedaugeliu atvejų jiems yra suteikiama kvalifikacija. Tai ypatinga problema tokiose srityse kaip sveikata ir sauga, aplinka bei sritis, kur tai svarbu juridiniu požiūriu. Komisija kartu su už profesinį mokymą bei kvalifikaciją atsakingomis nacionalinėmis valstybės įstaigomis turėtų dėti daugiau pastangų, kad būtų užtikrinta, jog kvalifikacija atspindi smulkaus verslo darbuotojų faktiškai atliekamas užduotis. Poreikius atitinkančio mokymo problema ypač aktuali laisvosios profesijos.

4.1.8 EESRK mano, jog nesugebėjimas plėtoti profesinių kvalifikacijų ir mokymo sistemos, orientuotos į darbo siekiančiųjų poreikius, labiausiai trukdo ugdyti verslininkus, ypač MVĮ darbuotojus, ir plėtoti europinį verslą. Manome, jog šios problemos nepripažinimas ir nesugebėjimas ją spręsti verčia abejoti Komisijos teiginiu, jog skatinimas ugdyti verslumą ir įgūdžius buvo sėkmingas.

4.2 MVĮ galimybių patekti į rinkas gerinimas

4.2.1 Pritariame, kad Komisija stengėsi pašalinti nereikalingas kliūtis, trukdančias patekti į rinkas. Tačiau susirūpinimą kelia tai, kad geriausių Komisijos ketinimų neįgyvendino ES vyriausybės. Sudaryti geresnes sąlygas MVĮ patekti į naujas rinkas trukdo tai, kad nepavyko įdiegti visoje Europoje taikomos stiprios intelektinės nuosavybės, išradimų ir inovacijų apsaugos sistemos. Neturime pamiršti, kad ES verslininkai kapitalo investicijas ar koncesijas gali panaudoti MVĮ steigti trečiojoje šalyse, kuriose būtų įdarbinti ES piliečiai. Tokioms MVĮ turėtų būti taikomos panašios privilegijos, o jų produkcijai patekti į ES rinką, bent jau pradiniu kūriniu laikotarpiu, kliūčių neturėtų būti daroma.

4.2.2 Manome, kad ir viešųjų pirkimų rinka galėtų būti atviresnė ir atskaitingesnė ir todėl lengviau prieinama MVĮ. Viešieji pirkimai sudaro apie 16 proc. ES BVP ir, nors juose pradėjo dalyvauti šiek tiek daugiau MVĮ, liko neišspręsti kai kurie svarbūs klausimai, kurie turėjo būti nurodyti vidurio laikotarpio peržiūroje:

— viešųjų pirkimų srityje pernelyg lengva nepaisyti MVĮ aspekto;

— dėl nacionalinio ir vietos lygio valstybės tarnautojų pastebimos pasitikėjimo MVĮ stokos pastarosios dažnai susiduria su nepateisinamomis kliūtimis, ypač reikalavimu, jog kandidatui, norinčiam pateikti paraišką dalyvauti konkurse, turėtų pritarti trečioji šalis, o tai yra labai brangi ir dažnai nebūtina kliūtis MVĮ, siekiančioms gauti valstybinius užsakymus;

— kai konkursuose dėl viešųjų sutarčių dalyvaujančios MVĮ mano, kad su jomis pasielgta nesąžiningai, jos dažnai skundžiasi, kad tokių skundų nagrinėjimo procedūros nėra skaidrios.

4.3 Biurokratijos mažinimas

4.3.1 Biurokratijos ir nereikalingų teisės aktų tiek daug, kad sunku įvertinti, kas padaryta siekiant sumažinti šią našą. Nerei-

kalingų taisyklių, reglamentų ir vyriausybinių politinių priemonių (įgyvenamų per agentūras ir viešąsias įstaigas bei licencijavimo institucijas) gausa yra didelė kliūtis MVĮ ir smulkiąjam verslui. EESRK ypatingą susirūpinimą kelia tas faktas, kad ši problema neatsispindi vidurio laikotarpio peržiūroje, ypač dėl agentūrų, viešųjų įstaigų bei licencijavimo institucijų sukuriamos biurokratijos. Šių organizacijų atveju dažnai nebūna nustatytos tolesnio skundų nagrinėjimo procedūros, kadangi šios organizacijos laikomos nepriklausomomis, nevyriausybėmis ir todėl vyriausybės nekontroliuojamomis.

4.4 Dialogo ir konsultacijų su MVĮ suinteresuotaisiais subjektais gerinimas

4.4.1 Konsultavimasis su MVĮ asociacijomis yra rimta problema, kuri nėra keliami vidurio laikotarpio peržiūroje. Europos lygmeniu ⁽²⁾ iš tikrųjų vyksta konsultacijos su prekybos ir verslo asociacijomis, tačiau verslo asociacijų, su kuriomis konsultuojamasi, skaičius labai nedidelis ir panašu, kad konkrečių prekybos organizacijų atstovavimas mažesnėms įmonėms yra labai ribotas.

4.4.2 Nacionalinių vyriausybių lygmeniu MVĮ nelabai tiki konsultacijų nauda ir mano, kad politikos formuotojai jų nusiskundimų nepaiso. Kalbant apie smulkų verslą, „konsultavimasis“ yra toks procesas, kurio tikslas tik šiek tiek pakeisti ar visai nekeisti pirminių rekomendacijų.

4.4.3 Dažnai MVĮ ir mikroįmonės yra apibūdinamos kaip „pernelyg įvairios“ ir „per mažai organizuotos“, kad būtų galima į jų nuomonę atsižvelgti galutinėse rekomendacijose. Taip atsitinka net ir konsultuojantis dėl MVĮ bei smulkiojo verslo vystymo. Šiais atvejais didesnių įmonių nuomonėmis pasitikima labiau nei mikroįmonių ar MVĮ.

4.5 MVĮ apibrėžtis

4.5.1 EESRK yra nusivylęs, kad vidurio laikotarpio peržiūroje neminama MVĮ apibrėžtis, kuri, mūsų nuomone, yra pasenusi, problema ⁽³⁾. Mechanizavimas ir darbo praktikos pokyčiai padidino našumą, todėl iš esmės pasikeitė ir įmonių veikimo būdas.

— dabartinei MVĮ kategorijai galima priskirti daugiau nei 98 proc. Europos įmonių.

— tai, ką anksčiau atliko 50 darbuotojų, dabar atlieka 10 darbuotojų.

⁽²⁾ Pavyzdžiui, su Europos amatų, mažųjų ir vidutinių įmonių asociacija (UEAPME), oficialiu MVĮ atstovu Europos socialiniame dialoge.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/sme_user_guide.pdf

— jei norime padėti mikroįmonėms ir MVĮ, reikia, kad šių įmonių apibrėžtis atitiktų tikrovę. Tai viena iš svarbiausių prižasčių, dėl kurių taikant dabartinius MVĮ skirtus teisės aktus ne visada pavyksta pasiekti tikslų.

4.5.2 Dabartinė apibrėžtis:

Įmonės kategorija	Darbuotojų skaičius	Metinė apyvarta		Bendras metinis balansas
Vidutinės	< 250	50 mln. eurų	ar	43 mln. eurų
Mažosios įmonės	< 50	10 mln. eurų	ar	10 mln. eurų
Mikroįmonės	< 10	2 mln. eurų	ar	2 mln. eurų

4.6 *Smulkią verslo, savarankiškai dirbančių asmenų ir laisvųjų profesijų statusas*

4.6.1 EESRK apgailestauja, jog reikia atkreipti dėmesį į tai, kad vidurio laikotarpio peržiūroje neidentifikuojamos problemos, susijusios su „savarankišku darbu“. Per daug didelis skaičius Europos šalių sudarė dirbtines kliūtis piliečiams, kurie norėtų plėtoti savo verslo įgūdžius ir sukurti smulkų verslą. Europoje teisiškai neapibrėžta, kas yra „savarankiškai dirbantis asmuo“, todėl tuo piktnaudžiaujama, tai sukelia neaiškumų tiek verslininkams, tiek pareigūnams.

4.6.2 Administracinis piktnaudžiavimas trukdo vystyti „oficialiai“ savarankiškai dirbančius asmenis, kurie turi smulkų verslą, moka mokesčius ir laikosi visų atitinkamų teisės aktų.

4.6.3 Tai turėjo būti įvardyta kaip problema. Komisija savo darbotvarkėje turėtų suteikti prioritetinę vietą „savarankiškai dirbančio asmens“ apibrėžčiai, tačiau iki šiol ši problema arba nėra identifikuota, arba yra ignoruojama.

4.7 *Atstovavimas smulkiąjam verslui*

4.7.1 Vidurio laikotarpio peržiūroje nepripažįstama, kad svarbu atkreipti dėmesį į tai, kaip konsultuojamasi su mažosiomis ir vidutinėmis įmonėmis ir kaip atstovaujama jų nuomonėms nacionaliniu ir Europos lygmenimis. Labai dažnai vyriausybines konferencijose dalyvauja prekybinių asociacijų atstovai, kurie nėra verslininkai, nesupranta problemų ir neturi praktinių tos srities žinių.

4.7.2 Daugelis Komisijos tarnybų tai pripažįsta, tačiau atrodo, kad nieko nesiimta siekiant išspręsti šią problemą.

4.7.3 Konsultacijas turėtų vykti tiek internetu, tiek tradiciniu būdu, visomis oficialiomis ES kalbomis siekiant užtikrinti, kad jose dalyvautų kuo platesnis verslo spektras.

4.8 *Galimybė pasinaudoti ES lėšomis*

4.8.1 Daugiau lėšų galima gauti projektams ir dotacijoms, tačiau mikroįmonėms ir MVĮ gauti lėšų yra problematiška.

— procedūros yra pernelyg burokratinės,

— procesai per ilgi,

— pagalba, susijusi su lėšų identifikavimu ir paraiškų joms gauti teikimu, yra nepakankama,

— apskaitos procedūros pastoviai keičiasi ir labai dažnai reikalauja brangaus trečiųjų šalių audito, kuris didina tiek biurokratinę našą, tiek sąnaudas.

4.8.2 Jei norime, kad MVĮ ir mikroįmonės galėtų pasinaudoti ES lėšomis, reikia įgyvendinti specialias procedūras atsižvelgiant į mikroįmonių ir MVĮ darbo laiko suvaržymus.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Ikiprekybiniai viešieji pirkimai. Naujovių skatinimas siekiant užtikrinti ilgalaikes kokybiškas viešąsias paslaugas Europoje“

COM(2007) 799 galutinis

(2009/C 100/02)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. gruodžio 14 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Ikiprekybiniai viešieji pirkimai. Naujovių skatinimas siekiant užtikrinti ilgalaikes kokybiškas viešąsias paslaugas Europoje“

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Joost VAN IERSEL.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 70 narių balsavus už ir 1 susilaukė.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK visiškai pritaria Komisijos siekiui visoje Europoje skatinti naujoves viešųjų pirkimų srityje. Jei Europa nori savo piliečiams teikti aukščiausios kokybės ekonomišką viešąsias paslaugas (patrauklias ekonominiu, socialiniu ir ekologiniu požiūriu), jos turi būti teikiamos kuo geriau pritaikant naujoves ir atsižvelgiant į technologijų pažangą.

1.2. Komitetas pritaria Komisijos rekomendacijoms, kuriose teigiama, kad aktyviau imtis iniciatyvos ir valdžios institucijose rengti šiuolaikiškus pirkimus, be kitų veiksnių, skatina „sumanus klientas“. Galima teigti, kad sutarčių su privačiais tiekėjais kokybė pagerės, jei į šį procesą bus „sumaniai“ įtraukiamas viešasis pirkėjas.

1.3. EESRK sutinka su Komisijos nuomone, kad viešųjų pirkimų srityje sudarius sąlygas diegti naujoves ir taikomąsias technologijas, Europai būtų dvejojama nauda. Pirmiausia, viešosios paslaugos taptų kokybiškesnės ir ekonomiškesnės – tai būtų naudinga mokesčių mokėtojams. Antra, verslui atsivertų naujos galimybės diegti naujoves, taigi Europa apskritai diegtų daugiau naujovių ir taptų konkurencingesnė.

1.4. EESRK pabrėžia, kad nepaisant naudos, kurią būtų galima gauti pritaikius naujus ar alternatyvius viešųjų pirkimų metodus, svarbiausia jas deramai perkelti į nacionalinę teisę ir

įgyvendinti 2004 m. direktyvas⁽¹⁾ (toliau – „direktyvos“). Didelės įtakos paprastai turi tradicijos ir kultūra. Patirtis rodo, kad reikia nuolat kruopščiai prižiūrėti, ar direktyvos valstybėse narėse tinkamai įgyvendinamos, ir dalytis patirtimi bei geriausia praktika.

1.4.1. Viešieji pirkimai šiandien apima labai daug sričių ir sudaro naujas paradigmas. EESRK pabrėžia, kad valdžios institucijų pirkimus būtina aiškiai atskirti nuo komunalinių paslaugų įmonių pirkimų, ypač kai kalbama apie naujovių skatinimą. Dauguma komunalinių paslaugų įmonių jau daugiau nei šimtmetį vykdo naujovių diegimo projektus; šių įmonių darbuotojai turi daugiau profesinių įgūdžių ir patirties įgyvendinant pažangiųjų technologijų projektus, taigi joms nesunku diegti pažangiausias naujoves. Tas pats pasakytina apie gynybą, nors Europos biudžetas tikrai nėra toks didelis kaip JAV, o aprūpinimo bazė neapima viso žemyno. Komunalinių paslaugų įmonės geba pasinaudoti mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros (MTTP) rezultatais, todėl šioje nuomonėje bus kalbama tik apie valdžios institucijas.

1.5. Susidaro išpūdis, kad Komisija, norėdama Europoje susieti technologijas, naujoves ir viešuosius pirkimus, be menkiausios dvejonės pasirengusi perimti Europai galinčią praversti JAV patirtį. EESRK nuogaustauja, kad sukurti panašias sąlygas nebus labai lengva. Iki šiol Europos komunalinių paslaugų ir gynybos rinkos, jose vykdomi pirkimai ir susijusios naujovės daugiausia vystėsi taip, kaip leido valstybių, kuriose jos veikia, sąlygos ir specialistų profesionalumas.

⁽¹⁾ 2004 m. direktyvos: Paslaugų direktyva 2004/17/EB ir Direktyva 2004/18/EB.

1.6. Apskritai, jeigu lygintume viešuosius pirkimus Europoje ir JAV, Europoje nėra:

- vienos didelės rinkos ir panašių sąlygų pažangių technologijų mažosioms ir vidutinėms įmonėms visame žemyne;
- vienos bendros kalbos;
- išskirtinio ryšio tarp Pentagono ir technologijų bendrovių ir
- tokio reiškinio kaip karinių produktų ir taikomųjų programų pritaikymas civilinės paskirties produktams ir programoms.

1.7. EESRK visiškai pritaria Komisijos nuomonei, jog turime išnaudoti kiekvieną įmanomą galimybę naujovėms skatinti, kad pagerėtų viešųjų paslaugų kokybė ir vertė. Taigi Komisija turėtų skatinti valdžios institucijas keistis geriausia praktika ir ja pasinaudoti.

1.8. Viešuosius pirkėjus reikėtų raginti rinktis naujoviškus ir alternatyvius („kitokius“) sprendimus, užuot visą laiką pirkus tą patį kaip anksčiau. Jie turėtų rinktis finansiniu požiūriu racionaliausią, tačiau nebūtinai pigiausią, sprendimą. Pavyzdį visoje Europoje galėtų parodyti kai kuriose valstybėse narėse veikiančių šios srities žinių centrų mainai. Taip būtų galima ugdyti „sumaniam“ pirkėjui reikalingus įgūdžius, kad pirkėjas palaipsniui kaupytų patirtį. Be šių įgūdžių ir patirties niekas nesikeis.

1.9. Jei kalbėtume apie inovacijas, viešieji pirkėjai skaidrų dialogą techniniais klausimais turi pradėti daug anksčiau nei bus paskelbtas konkursas. Toks dialogas padėtų jiems išsiaiškinti, kokios pažangiausios naujovės siūlomos rinkoje, ir suteiktų rinkai galimybę suvokti, kokią problemą norima išspręsti, kad rinka galėtų pasiūlyti optimaliausius sprendimo būdus.

1.10. EESRK rekomenduoja būti atsargiems ir nesiūlyti į naujovių diegimo procesus įtraukti daugumą valdžios institucijų, taip pat nesiūlytų joms tapti pirmosiomis naujoviškus sprendimus įsivavinusiomis naudotojomis. Dauguma valdžios institucijų beveik neturėjo galimybių įgyti įgūdžių ir patirties, kad galėtų dalyvauti tikrame naujovių diegimo projekte. Nesėkmė šiuo atveju labai reali, todėl rizika – didžiulė; tai reiškia, kad administravimas turi būti nepaprastai profesionalus.

1.11. Valstybėse narėse reikėtų sukurti patyrusių kvalifikuotų specialistų bei organizacijų tinklą, į kurį būtų galima kreiptis, kai reikės sustiprinti pirkėjo išteklius įgyvendinant pažangesnius inovacijų projektus.

1.12. Priede pateikiamos ikiprekybinių pirkimo sutarčių procedūros išimties tvarka nepriklauso direktyvų taikymo sričiai⁽²⁾, tačiau atitinka galiojančią teisinę bazę, todėl galimybė, kad šios teisinės nuostatos gali būti pažeistos (nebūtinai tyčia), yra reali. EESRK rekomenduoja pirkėjams atidžiai išnagrinėti priedą ir tiksliai laikytis jame išdėstytų rekomendacijų. Jei perkančiąjai organizacijai arba kuriam nors iš potencialių tiekėjų kiltų bent menkiausia abejonė, EESRK primygtinai rekomenduoju minėtai organizacijai kreiptis į Komisiją, kad ji atliktų išankstinio patikrinimo procedūrą dėl galimo reikalavimų, susijusių su valstybės pagalba arba direktyvų išimtimi, pažeidimo. Šio pažeidimo įrodymus perkančioji organizacija turėtų pateikti visiems potencialiems tiekėjams.

1.13. Komisija visiškai teisingai pabrėžia intelektualinės nuosavybės teisių svarbą. EESRK pridurtų, kad šios teisės turėtų būti nustatomos, skirstomos ir valdomos itin atidžiai. Ši sritis gana sudėtinga.

2. Bendra informacija ir kontekstas

2.1. 2004 m. Taryba priėmė šiuo metu galiojančias direktyvas dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo⁽³⁾ ir dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo⁽⁴⁾, kurios kartu sudaro 16 proc. Europos BVP.

⁽²⁾ Išimties:

- Komunalinių paslaugų direktyvos 24 str. e punktas: „Sutartys dėl tam tikrų paslaugų, kurios neįeina į šios direktyvos taikymo sritį. Ši direktyva netaikoma paslaugų pirkimo sutartims: e) sutartims dėl mokslinių tyrimų ir taikomųjų veiklos paslaugų, išskyrus paslaugas, kurių nauda atitenka išimtinai perkančiajam subjektui jo paties naudojimui savo reikalams, su sąlyga, kad už suteiktą paslaugą visiškai atlygina perkantysis subjektas“.
- Direktyvos 2004/18/EB 16 str. f punktas „Ypatingos išimties“. „Ši direktyva netaikoma viešojo paslaugų pirkimo sutartims: f) dėl mokslinių tyrimų ir plėtros paslaugų, išskyrus tas, kurių nauda atitenka išimtinai perkančiajai organizacijai ir yra panaudojama jos reikalams vykdyti, su sąlyga, kad už suteiktą paslaugą visiškai atsiskaito perkančioji organizacija“.

⁽³⁾ 2004/17/EB.

⁽⁴⁾ 2004/18/EB.

2.2. Direktyvomis buvo siekiama nustatyti aiškias nediskriminuojančias ir skaidrias taisykles, kurios atvertų iki tol visiškai arba dalinai uždaras rinkas, skatintų tiekėjų konkurenciją ir leistų nustatyti vyriausybėms ir piliečiams palankesnę kainos ir naudos santykį.

2.3. Kad direktyvas būtų galima praktiškai taikyti ir jos padėtų siekti užsibrėžto tikslo, rengiant galutinius pasiūlymus buvo ilgai ir su daug kuo tariamasi.

2.4. Šiuo metu direktyvos perkeliamos į nacionalinę teisę. Vis dėlto praktiškai įgyvendinti direktyvas nacionaliniu ir regioniniu lygiu toli gražu nėra lengva. Šioms procedūroms atlikti reikalingi specialūs įgūdžiai, profesionalumas ir patirtis, kurių perkančiosioms organizacijoms dažnai vis dar stinga. Norint viso to išmokti, paprastai reikia laiko.

2.5. Kadangi naujovės – viena svarbiausių Lisabonos strategijos temų, valstybės narės ir Komisija imasi įvairių iniciatyvų, kad išanalizuotų ir surastų būdus, kaip, remiantis direktyvomis, naujoves būtų galima paskatinti viešųjų pirkimų srityje.

2.6. Tarp naujausių Komisijos iniciatyvų paminėtinos:

— dešimt gerosios praktikos rekomendacijų, kurių reikėtų laikytis norint sėkmingai įvykdyti viešąjį pirkimą⁽⁵⁾ (toliau – Dešimties punktų vadovas);

— Komisijos pareigūnų ir valstybių narių vadovų, atsakingų už nacionalinius mokslinius tyrimus IKT⁽⁶⁾ srityje, diskusijų rezultatai virto konkrečiais pasiūlymais dėl ikiprekybinių viešųjų pirkimų⁽⁷⁾, kurie aptariami šios nuomonės 4 skyriuje;

⁽⁵⁾ Dešimties punktų vadovas „Novatoriškų sprendimų viešuosiuose pirkimuose gairės – 10 gerosios praktikos elementų“ (angl. „Guide on dealing with innovative solutions in public procurement – 10 elements of good practice“ SEC(2007) 280).

⁽⁶⁾ IKT – tai informacinės ir komunikacinės technologijos.

⁽⁷⁾ „Ikiprekybiniai viešieji pirkimai. Naujovių skatinimas siekiant užtikrinti ilgalaikes kokybiškas viešąsias paslaugas Europoje“, COM(2007) 799 galutinis ir jo priedas SEC (2007) 1668.

— Aplinkos generalinio direktorato pagal Aplinkosaugos technologijų veiksmų planą (ETAP)⁽⁸⁾ vykdoma technologijų tikrinimo ir atitinkamų sertifikatų programa;

— Mokslinių tyrimų generaliniame direktorate ką tik pradėjo darbą viešųjų pirkimų rizikos valdymo ekspertų grupė.

2.7. Komisijos iniciatyvas įkvėpė ir pagrindą joms suteikė novatoriškos ataskaitos, tokios kaip E. Aho ekspertų grupės parengta ataskaita „Novatoriškos Europos kūrimas“⁽⁹⁾ ir komunikatas „Europos pirmaujančios rinkos iniciatyva“⁽¹⁰⁾. Abiejuose dokumentuose aiškiai pasakyta, kad viešieji pirkimai gali ir turėtų tapti vertingu naujoviškų darbų, produktų ir paslaugų šaltiniu⁽¹¹⁾. Penkiuose iš šešių⁽¹²⁾ sektorių (nurodytų Europos pirmaujančių rinkų iniciatyvoje), kurie laikomi itin palankūs naujovių diegimo projektams, viešojoje srityje būtų galima įgyvendinti dar ne vieną naujovę.

2.8. Konsultuojantis su suinteresuotais subjektais paaiškėjo kai kurie pirmaujančios rinkos kriterijai, tarp kurių paminėtini šie: „vadovavimasis paklausa, o ne technologinėmis naujovėmis“ bei „strateginis ir ekonominis interesas“ (abu kriterijai ypač aktualūs viešiesiems pirkėjams). Visose konsultacijose vyravo nuomonė, kad viešieji pirkimai Europoje turėtų būti labiau nei anksčiau orientuoti į naujoviškus darbus, produktus ir paslaugas.

2.9. 2007 m. kovo mėn. paskelbtas „Dešimties punktų vadovas“ išplaukia iš E. Aho ataskaitos ir pristato gerąją praktiką, sukauptą su viešaisiais pirkimais susijusių naujoviškų sprendimų srityje. Jame išvardijama dešimt išimintinių punktų, kurių laikydamasis klientas gali tapti „sumaniu“⁽¹³⁾. Apie sumanų klientą skaitykite 3.14 punkte.

⁽⁸⁾ Prioritetiniai ETAP veiksmai: skatinti mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, kaupti lėšas, padėti vadovautis paklausą ir gerinti rinkos sąlygas.

⁽⁹⁾ 2006 m. sausio mėn. ataskaita, kurią parengė po Hampton Court aukščiausiojo lygio susitikimo sudaryta nepriklausomų ekspertų grupė dėl mokslinių tyrimų ir plėtros bei inovacijų.

⁽¹⁰⁾ „Europos pirmaujančios rinkos iniciatyva“ COM(2007) 860 galutinis.

⁽¹¹⁾ Verta paminėti ir kitus Komisijos dokumentus, pavyzdžiui, komunikatą „Daugiau mokslinių tyrimų ir inovacijų. Investavimas ekonomikos augimui ir užimtumui skatinti Bendras požiūris“. Paskelbta 2005 ISBN 92-894-9417-4.

⁽¹²⁾ E. sveikata, apsauginiai tekstilės gaminiai, tvari statyba, perdirbimas, biotechnologiniai produktai ir atsinaujinanti energija.

⁽¹³⁾ „Novatoriškų sprendimų viešuosiuose pirkimuose gairės – 10 gerosios praktikos elementų“ (angl. Guide on dealing with innovative solutions in public procurement, 10 elements of good practice, SEC(2007) 280).

2.10. Komisija savo komunikate dėl ikiprekybinių viešųjų pirkimų⁽¹⁴⁾ siūlo naują priemonę naujovėms viešuosiuose pirkimuose suaktyvinti. Komisija laikosi 2004 m. direktyvose nustatytų taisyklių, tačiau nori paskatinti viešuosius pirkėjus ir potencialius tiekėjus sudaryti MTTP paslaugų sutartis, kurios apimtų MTTP etapus iki komercinio etapo; turimi omenyje produktų kūrimo, prototipų gamybos, išbandymo ir ikigamybiniai etapai (prieš pradėdant komercinę gamybą ir pardavimą).

2.11. EESRK labai palankiai vertina bet kokią mėginimą skatinti naujoves viešųjų pirkimų srityje. Jis taip pat pritaria visiems dokumentams ir vėlesnėms politikų bei pirkėjų konsultacijoms ir diskusijoms, kurios visos visuomenės labai pakloja pamatus naujovių potencialui ES pramonėje atverti.

2.12. Vis dėlto šios nuomonės tikslas – išanalizuoti:

— komunikate ir jo priede pateikiamą ikiprekybinių viešųjų pirkimų koncepciją;

— kaip ikiprekybiniai viešieji pirkimai (neskaitant kitų iniciatyvų) gali pagerinti sąlygas pageidaujamiems naujoviškiems darbams, produktams ir paslaugoms teikti;

— kokias realias galimybes ir sąlygas viešieji pirkimai gali sudaryti viešųjų paslaugų naujovėms skatinti ir

— trūkumus ir riziką (kruopšti analizė).

3. Pastabos

3.1. Dešimties punktų vadove⁽¹⁵⁾ labai aiškiai įvardijama dešimt gerosios praktikos variantų, kurie gali padėti valdžios institucijoms ieškoti viešųjų pirkimų sričiai tinkamų naujovių sprendimų; šis vadovas – tvirtas pagrindas, kuriuo remiantis galima toliau plėtoti veiklą. Tačiau norint vadovą įgyvendinti reikės dar daug ką nuveikti. Kai kuriose srityse reikėtų pozityvesnių veiksmų, kitose – elgtis atsargiai.

⁽¹⁴⁾ „Ikiprekybiniai viešieji pirkimai. Naujovių skatinimas siekiant užtikrinti ilgalaikę kokybišką viešąsias paslaugas Europoje“, COM(2007) 799 galutinis ir jo priedas SEC (2007) 1668.

⁽¹⁵⁾ „Novatoriškų sprendimų viešuosiuose pirkimuose gairės – 10 gerosios praktikos elementų“ (angl. Guide on dealing with innovative solutions in public procurement, 10 elements of good practice, SEC(2007) 280).

3.2. Viešojo pirkimo sėkmė priklauso nuo direktyvų reikalavimus atitinkančios gerosios praktikos. Direktyvos skirtos bendrajai rinkai stiprinti – stengiamasi padėti Europai konkuruoti su kitomis prekybos zonomis, turinčiomis dideles vidaus rinkas. Geroji praktika neatsiejama nuo direktyvų.

3.3. Kai kurios valstybės narės dar perkėlinėja 2004 m. direktyvas į savo nacionalinę teisę (žr. 2.4 punktą), o kitose esama neatitikimų su nacionaline teise. Dėl šių trūkumų sunku visiškai pasinaudoti direktyvų teikiamais privalumais.

3.4. Kadangi viešųjų pirkimų sutartys apskritai tampa vis sudėtingesnės, praktiškai akivaizdu, kad būtina tobulinti visų viešųjų pirkimų proceso dalyvių įgūdžius ir gilinti jų patirtį. Ypač svarbu pirkėjo organizacijoje puoselėti tokius principus, kurie padėtų sėkmingai įgyvendinti sudėtingus projektus.

3.5. Naujovėms klestėti būtina reikalinga didelė prieinama rinka. Tik tokiu atveju galima susigrąžinti naujovėms skirtas sąnaudas (pinigai, laikas, pastangos). Nediegiant naujovių ekonomika neaugs ir nestiprės.

3.6. Atsižvelgiant į 2000 m. Lisabonos darbotvarkę buvo priimtas sprendimas, kad viešasis pirkimas turėtų skatinti ir remti naujoves.

3.7. 2 skyriuje minimi pagrindiniai inovacijoms skirti Komisijos dokumentai iš esmės yra susiję su dviem viešaisiais sektoriais (valdžios institucijų ir komunalinių paslaugų), nė vieno iš jų neišskiriant, tačiau EESRK būtinai nori atkreipti dėmesį į tai, kad abiejų sektorių organizacijų pobūdis skiriasi.

3.8. Komunalinių paslaugų bendrovės (lygiai kaip ir karo ir tam tikros sveikatos tarnybos) jau seniai remia, naudoja, perka ir plėtoja novatoriškus projektus, todėl turi šioje srityje reikalingų įgūdžių ir patirties. Jų sukaupta rizikos ir sudėtingų naujovių diegimo procesų valdymo patirtis neturėtų būti ignoruojama.

3.9. Valdžios institucijos galėtų pasimokyti iš komunalinių paslaugų įmonių, karo ir kitų patyrusių sektorių, kaip sėkmingai įgyvendinti novatoriškus projektus. Tai visų pirma padėtų joms geriau suprasti, kiek šiam reikalui visoje organizacijoje reikės išteklių. Kol kas joms būtų galima pasiūlyti įdarbinti neseniai išėjusius į pensiją (tačiau dar norinčius keletą metų padirbėti) šių organizacijų darbuotojus, kurie dirbo atitinkamuose skyriuose – jų patirtis labai praverstų valdžios institucijoms.

3.10. Diegdami naujoves keičiame įprastą veiklą. Naujovės gali būti diegiamos darbo, tiekimo ar paslaugų srityse. Novatoriškų projektų pagrindas – moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra. Reikėtų aiškiai skirti „grynuosius“ ir taikomuosius mokslinius tyrimus: „grynuosius“ mokslinius tyrimus paprastai atlieka universitetai ir mokslinių tyrimų įstaigos; „gryniesiems“ moksliniai tyrimai sukuria teorinę ir praktinę bazę taikomiesiems tyrimams ir technologijų plėtrai. Taikomieji moksliniai tyrimai apima teorinį ir praktinį darbą, skirtą pasirengti vieno ar daugiau projektų plėtojimui. Šioje nuomonėje „gryniesiems“ moksliniai tyrimai nenagrinėjami, išskyrus tuos atvejus, kai 4 skyriuje aptariamus ikiprekybinius viešuosius pirkimus galima taip apibūdinti.

3.11. Iš esmės novatoriškų projektų įgyvendinimas viešajame sektoriuje beveik niekuo nesiskiria nuo jų įgyvendinimo komerciniame sektoriuje. Be abejo, tam tikrų skirtumų yra: viešasis sektorius gana atidžiai stebimas, o komercinis sektorius dažniausiai nuo to apsaugotas. Bet kokioje novatoriškoje veikloje neįmanoma išvengti klaidų; tokia yra pažangos kaina. Tačiau, drausmingai laikantis tvarkos, klaidų būtų daroma mažiau ir iš jų būtų mokomasi – perdėta graužatis dėl padarytų klaidų stabdo vystymąsi.

3.12. Su naujovių diegimu susijusios sutartys jau buvo aptariamoms direktyvų 2004 m. redakcijoje. Nebereikia naujų teisės aktų – tiesiog reikia suprasti, kaip, laikantis galiojančių teisės aktų, įgyvendinti novatoriškus projektus.

3.13. Visuose su naujovių diegimu susijusiuose projektuose (beje, ir daugelyje kitų) pirkėjas turi turėti sumanaus kliento savybių. Šios savybės išsamiai aiškinamos Dešimties punktų vadove, o šioje nuomonėje pabrėžiama, kad jos – labai svarbios.

3.14. Trumpai tariant, sumanus klientas turi būti imlus naujovėms, tačiau turi jas drausmingai valdyti. Novatoriškiems projektams administruoti jam reikalingi patyrę, kvalifikuoti specialistai. Tačiau svarbiausia, kad visa organizacija (iki pat viršaus) veiktų atsižvelgdama į novatoriškų projektų poreikius. Jei šių principų nebus laikomasi, eilinių darbuotojų darbas neduos vaisių.

3.15. Novatoriškus projektus vertėtų skirstyti į tris kategorijas: kiekviena jų turi tik jai būdingų savybių, tačiau turi ir visoms bendrą bruožą. Šioje nuomonėje, jei nenurodyta kitaip, „produktas“ reiškia darbus, tiekimą ir paslaugas.

3.16. Trys novatoriškų projektų kategorijos:

- a) pritarimas novatoriškam produktui, kuris skirtas tam tikram poreikiui patenkinti, tačiau nedarantis arba beveik nedarantis poveikio pirkėjo veiklos metodams. Iš jo gaunama nauda beveik nekelia pavojaus ir nieko negriauna.
- b) Novatoriško produkto, reikalaujančio, kad pirkėjas pakoreguotų savo veiklos metodus, patvirtinimas. Iš jo galima tikėtis didelės naudos, tačiau esama ir tam tikros rizikos; be to, reikės naujų procedūrų ir apmokyti darbuotojus.
- c) Dalyvavimas novatoriškame projekte. Pirkėjas gali šiame projekte dalyvauti gana įvairiai: kaip tikras bendros veiklos partneris nuo pat projekto apibrėžimo momento arba jau ankstyvajame įgyvendinimo etape, dalyvaudamas *beta*⁽¹⁶⁾ etapo bandymuose, ankstyvajame etape pirkdamas ikigamybinio etapo produktus.

3.17. Norint viešuosius pirkėjus įtraukti į naujovių diegimo procesą, svarbiausia ir lengviausia įgyvendinti būtų a kategorijos projektus. Šiems projektams įgyvendinti reikia, kad pirkėjas palankiai vertintų įvairius variantus⁽¹⁷⁾ (alternatyvius pasiūlymus) ir turėtų žmonių, sugebančių įvairius pasiūlymus įvertinti pagal didžiausios ekonominės naudos kriterijų.

⁽¹⁶⁾ *Alfa* ir *beta* bandymai atsirado programinės įrangos gamyboje.

— *Alfa* bandymų metu potencialus naudotojas arba nepriklausoma bandytojų grupė imituoja arba iš tikrųjų atlieka bandymą. Paprastai tai daroma kūrėjo patalpose.

— Po *alfa* bandymų atliekami *beta* bandymai. Programinės įrangos versijos (*beta* versijos) išplatintos ribotam naudotojų, nepriklausančių programuotojų grupei, skaičiui, kad tolesniais nepriklausomais bandymais būtų pašalinti paskutiniai galimi trūkumai.

⁽¹⁷⁾ Direktyva 2004/18/EB, 24 straipsnis „Alternatyvūs pasiūlymai“

1. Jei sutarties sudarymo kriterijus yra ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas, perkančiosios organizacijos gali leisti dalyviams pateikti alternatyvius pasiūlymus.

2. Skelbime dėl sutarties perkančiosios organizacijos nurodo, ar jos leidžia, ar ne teikti alternatyvius pasiūlymus: be šios nuorodos alternatyvius pasiūlymus teikti draudžiama.

3. Jei perkančiosios organizacijos leidžia alternatyvius pasiūlymus, jos pirkimo dokumentuose nurodo minimalius reikalavimus, kuriuos turi atitikti alternatyvūs pasiūlymai, ir konkrečius reikalavimus jiems pateikti.

4. Perkančiosios organizacijos atsižvelgia tik į tuos alternatyvius pasiūlymus, kurie atitinka jiems šių organizacijų keliamus minimalius reikalavimus. Sudarydamos viešojo prekių ar paslaugų pirkimo sutartis, perkančiosios organizacijos, kurios leidžia alternatyvius pasiūlymus, negali atmesti alternatyvaus pasiūlymo vien tik tuo pagrindu, kad jei jis būtų išrinktas, vietoj viešojo prekių pirkimo sutarties būtų sudaroma viešojo paslaugų pirkimo sutartis arba vietoj viešojo paslaugų pirkimo sutarties būtų sudaroma viešojo prekių pirkimo sutartis.

3.18. B punkto projektai tinka pirkėjams, kurie nori patobulinti savo operacijas novatoriškais produktais. Kad novatoriškas produktas būtų įtrauktas į jų veiklą, paprastai reikia atlikti tam tikrus parengiamuosius darbus. Šiems projektams įgyvendinti reikia mokėti aiškiai nustatyti reikalavimus (kurie neturi būti be priežasties ribojantys); be to, juose turi dalyvauti žmonės: nuo vartotojo iki pirkėjo techninio skyriaus darbuotojų. Išteklių, kuriuos pirkėjas skiria, yra nemaži, tačiau, jei projektui gerai vadovaujama, integravimo rizika bus suvaldoma, o nauda nustelbs sunkų darbą.

3.19. C kategorijos projektai – patys sudėtingiausi. Visiškai naujų sprendimų kūrimas (neturint kuo remtis) ir plėtojimas, be abejo, yra susiję su didesne technologine rizika nei vėlesni pakeitimai, skirti naujam rinkoje pasirodžiusiam produktui pritaikyti ar įtraukti į esamus procesus (b kategorija). Organizacijų (išskyrus tas, kurios išvardytos 3.8 punkte – karinės ir pan.), kurios turėtų reikiamų įgūdžių ir patirties visapusiškai dalyvauti tikrai novatoriškame c kategorijos projekte, yra nedaug. Rizika šiuo atveju – didžiulė, todėl administravimas turi būti nepaprastai profesionalus. Iš šių projektų galima tikėtis didelių laimėjimų (nebūtų prasmės jų imtis, jei rezultatai būtų neįdomūs), todėl nesėkmė labai reali. Komunikate aptariamai būtent c tipo projektai.

3.20. Komunikate teigiama, kad pirkėjas galėtų įgyvendinti novatorišką projektą (pavyzdžiui, MTTP pirkimą) iki pirmųjų bandomųjų produktų sukūrimo etapo. Atliekant vėlesnius galutinių produktų pirkimus komerciniais kiekiais, kiekvienu atskiru atveju, laikantis viešųjų pirkimų direktyvų, vertėtų nuspręsti, ar reikia rengti konkurencinį konkursą. Įmonės paprastai gamina savo sukurtus produktus, bent jau iki to momento, kol atsiranda galimybė gaminti pagal licenciją. EESRK mano, kad prieš pradėdant įgyvendinti projektą, reikėtų atidžiai apsvarstyti praktinį ir komercinį su projektu susijusių intelektinės nuosavybės teisių (INT) ir jų valdymo aspektus.

3.21. Žinoma, kad Jungtinėse Valstijose taikoma tvarka yra panaši į komunikate aptariamą procedūrą. Esama pavyzdžių karo srityje (sutartis dėl lėktuvų, kuri gali būti pasirašyta su „Boeing“ ir „Airbus“), tačiau daugiausia jų pasitaiko elektronikoje. Būtų sunku rasti kitą sritį (išskyrus, pavyzdžiui, lustinės kortelės kietinimo elektromagnetiniu impulsu), kurioje prekyba ir karo sektorius būtų taip arti vienas kito.

3.22. Lyginant padėtį su Jungtinėmis Valstijomis, būtina atsižvelgti į JAV ir Europos struktūrinius skirtumus. JAV jau seniai yra vienalytė valstybė, kurios augimą lėmė beveik neišsemiami gamtiniai ir fiziniai išteklių (žemės ūkis, auksas, nafta, žmonės)

ir kapitalas (išskyrus laikotarpį po 1929 m.). Šios sąlygos (jei negalvosime apie neseniai JAV ištikusią bankų krizę) suteikė galimybę sukurti ilgalaikę bendrąją rinką ir jai aptarnauti reikalingą infrastruktūrą. Europa tokį lygį pasieks dar negreitai. Vis dėlto, nors JAV ir stiprios daugeliu aspektų, esama sričių, kuriose jos atsilieka nuo Europos. Ryškiausias pavyzdys būtų beveik visuotinai prieinamos sveikatos priežiūros paslaugos.

3.23. Visiškai naujoviško projekto įgyvendinimą visada lydi techninės nesėkmės rizika, tačiau ji ne vienintelė. Reikėtų atidžiai išanalizuoti finansinę riziką, kuri atsirastų, jei nebūtų laikomasi valstybės pagalbos, skaidrumo ir nediskriminavimo reikalavimų, taip pat nebūtų taikomos direktyvos. Šis klausimas aptariamam 4.3 skyriuje „Valstybės pagalba“.

4. Komunikato priedas SEC(2007) 1668 „Ikiprekybiniai viešieji pirkimai. Komisijos tarnybų darbo dokumentas“

4.1. Siūloma schema (toliau – schema)

4.1.1. Pagrindinis principas: jeigu pirkėjas rizika ir nauda dalijasi rinkos kaina, MTTP paslaugas galima įsigyti pagal direktyvų⁽¹⁸⁾ išimties nuostatas⁽¹⁹⁾ ir jomis naudotis novatoriškus sprendimus mėginant pritaikyti prie reikalavimų (kaip priemonę, galinčią paskatinti skelbti konkursą komerciniam galutinių produktų kiekiui įsigyti). Tai apskritai skatintų novatoriškas idėjas.

4.1.2. Būtina sąlyga: pirkėjas turi būti susipažinęs su potencialių tiekėjų veikla ir pajėgumais ir savo poreikius turi apibrėžti tiksliai, nurodydamas pageidaujamus rezultatus, tačiau nenustatydamas bereikalingų apribojimų.

4.1.3. Procedūra: nustačius reikalavimus ir paaiškėjus potencialiems tiekėjams, pirkėjui siūloma įgyvendinti trijų pakopų MTTP projektą, pradėdant nuo ne per didelio projektų skaičiaus (siūlomas skaičius yra penki) ir palaipsniui mažinant jų skaičių iki dviejų, kuriais būtų užbaigiami ikigamybinis ir beta išbandymo etapai. Po to gamybos reikalavimas turėtų būti paskelbiamas konkurso tvarka, laikantis direktyvų nuostatų.

⁽¹⁸⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽¹⁹⁾ Dešimties punktų vadovas „Novatoriškų sprendimų viešuosiuose pirkimuose gairės – 10 gerosios praktikos elementų“ (angl. „Guide on dealing with innovative solutions in public procurement – 10 elements of good practice“ SEC(2007) 280).

4.2. Pastabos

4.2.1. Didžioji schemos dalis yra pagrįsta įvairiose šalyse galiojančia tvarka, kuri viešiesiems pirkimams taikoma gynybos srityje. Visame pasaulyje ji yra labai panaši, todėl visiems suprantama.

4.2.2. Gynybos pramonė ypatinga tuo, kad, atsižvelgdama į politinius ir taktinius sumetimus (kurie dėl savo pobūdžio negali būti tiksliai suformuluoti), turi priimti toliaregiškus sprendimus. Šioje srityje atliekama daug mokslinių tyrimų, bet vykdoma mažai technologijų plėtros projektų (visa tai aptariama schemoje), ir tik vos keletas jų virsta gamybos programomis. MTTP projektai ir gamybos sutartys pernelyg dažnai koreguojami, kadangi per ilgą jų įgyvendinimo laiką gaunama naujos taktinės ar politinės informacijos. Todėl sąnaudos beveik visada yra didesnės nei buvo numatyta. Civilinių valdžios institucijų vykdoma veikla (jei ji tinkamai administruojama) neturėtų būti taip dažnai koreguojama.

4.2.3. Reikėtų pamąstyti, ar tokia schema tikrai tinka kai kuriems viešojo sektoriaus segmentams, kurie turi mažiau patirties įgyvendinant labai pažangius techninius MTTP projektus.

4.2.4. Yra pagrindo nuogąstauti, kad direktyvose MTTP paslaugų sutartims, kurios nėra skirtos išimtinai pirkėjo reikmėms, numatyta išimtimi gali būti naudojamosi pažeidžiant konkurencijos principus, t. y. gali būti ieškoma „nacionalinių čempionų“. Tokie veiksmai žlugdo direktyvų tikslą padėti sukurti vieną bendrą visos Europos rinką.

4.2.5. Jei schemoje numatyti projektai jau yra įgyvendinami, vertėtų išsamiau apsvarstyti kai kuriuos konkrečius aspektus.

4.3. Valstybės pagalba

4.3.1. Pradedant bet kokią pirkimą pagal schemą, turi būti iškeltas (kaip teigiama priede) valstybės pagalbos klausimas. Šioje nuomonėje nenagrinėjama, ar konkrečiam projektui reikalinga kokia nors valstybės pagalbos forma, ir, jei reikalinga, tai ar šis poreikis pagrįstas. Tačiau bet kokio netikrumo pasekmės pagal schemą vykdomam projektui, be abejo, yra nagrinėjamos šioje nuomonėje.

4.3.2. Ikiprekybiniai viešieji pirkimai komunikate apibrėžiami kaip metodas įsigyti MTTP paslaugas, įskaitant rizikos ir naudos pasidalijimą tarp viešųjų pirkėjų ir tiekėjų. Šis metodas nėra valstybės pagalba. EESRK rekomenduotų pirkėjams atidžiai išanalizuoti priedą, kuriame pateikiamas ikiprekybinių viešųjų pirkimų įgyvendinimo pagal galiojančios teisinę bazę pavyzdys. Jei įgyvendinant pirmuosius bandomuosius ikiprekybinių viešųjų pirkimų projektus kiltų abejonių, reikėtų kreiptis į Komisiją su prašymu atlikti išankstinio galimos valstybės pagalbos ar kito pažeidimo patikrinimo procedūrą. Gautą informaciją reikėtų išplatinti potencialiems tiekėjams. Bet koku atveju nustatyti, ar valstybės pagalba buvo suteikta, yra labai sudėtinga.

4.3.3. Paaiškėjus, kad valstybės pagalba buvo skirta ir kad ji neteisėta, tiekėjui gali būti pateiktas reikalavimas grąžinti šią sumą, tačiau jis savo ruožtu negali reikalauti kompensacijos iš MTTP sutartį sudariusio pirkėjo. Taigi tiekėjas susiduria su didžiule rizika, nuo kurios tikriausiai negalima apsidrausti. Tai, kad neteisėtos valstybės pagalbos gavėjas (tiekėjas) turi grąžinti gautus pinigus, tačiau negali reikalauti kompensacijos iš pirkėjo, būdinga, be abejo, ne tik MTTP sutartims. Ši taisyklė galioja ir kitoms viešųjų pirkimų sutartims. Tai, kad taikoma oficiali viešųjų pirkimų procedūra (pvz., direktyvose nustatyta procedūra), nesuteikia visiškos garantijos, kad valstybės pagalba neskiriama, kadangi tiekėjus „pamaloninti“ galima pačiais įvairiausiais tiesioginiais ir netiesioginiais būdais. Taikant direktyvos išimtį nebūtinai iškyla rizika (didesnė ar mažesnė), kad nebus perkama rinkos kaina, skaidriai ir nediskriminuojant.

4.3.4. Labai svarbu, kad visų už viešuosius pirkimus atsakingų skyrių darbuotojai įgytų daugiau patirties ir galėtų tinkamai taikyti kriterijus, pagal kuriuos tikrinama, ar neteikiama valstybės pagalba. Tarp šių kriterijų paminėtinas skaidrus, nediskriminuojantis pirkimas rinkos kaina. Tokia patirtis reikalinga visose srityse, nes šie kriterijai taikytini ne tik MTTP sutartims. Jie taikytini bet kokio tipo viešųjų pirkimų sutartims, nors ikiprekybinių viešųjų pirkimų rizika gali būti didesnė.

4.3.5. Priede pateikiami kriterijai nuramina suinteresuotus asmenis, kad ikiprekybinių viešųjų pirkimų projektas nereiškia valstybės pagalbos. Todėl EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms pagalvoti apie galimybę rengti mokymus ir skatinti dalytis žiniomis apie ikiprekybinių viešųjų pirkimų projektų rengimą pagal galiojančias teises nuostatas, kad valdžios institucijos (ir jų tiekėjai) vėliau nesusidurtų su valstybės pagalbos problemomis.

4.3.6. Nors šis teiginys ir nesusijęs su valstybės pagalba, tačiau, jei paaiškėtų, kad tam tikriems MTTP paslaugų tipams suteiktos direktyvų išimtis yra neteisėtos, tokiai sutarčiai vėl būtų taikomos direktyvų nuostatos. Pagal direktyvą dėl peržiūros procedūrų sutartis, apie kurią tariamai nebuvo tinkamai paskelbta, arba, kuri yra sustabdyta, turėtų būti laikoma negaliojančia⁽²⁰⁾. Šiomis aplinkybėmis tiekėjui iškiltų pavojus negauti atlyginimo už atliktą darbą. Tokio pobūdžio rizika (nuo kurios tikriausiai taip pat negalima apsidrausti) būdinga ne tik MTTP sutartims, tačiau ją didina MTTP paslaugoms taikoma direktyvų išimtis. Derėtų būti atsargiems ir konsultuotis.

4.4. Rizika

4.4.1. Bet kokia MTTP programa yra susijusi su rizika – ne iš visų novatoriškų projektų galima tikėtis lauktų rezultatų. Schemoje gana gerai išdėstyta, kad pirkėjas ir tiekėjas turėtų pasidalinti riziką ir naudą. Tačiau šią sudėtingą sritį komplikuoja dar ir tikriausiai neišvengiama valstybės pagalbos problema bei Steigimo sutarties principai.

4.4.2. Kaip ir bet koku rizikos valdymo atveju, šalys turėtų susitarti, kad jos prisiims tokią riziką, kurią gali geriausiai valdyti, ir palaikys nuolatinį ryšį, kad neatsirastų ir nedidėtų rizika – ji turi būti laiku nustatyta ir sušvelninta.

4.4.3. Priede aptariamoms nustatytų kainų sutartys, kuriose valdžios institucija nustato maksimalią sumą ir kviečia konkurso dalyvius teikti pasiūlymus už šią maksimalią ar mažesnę kainą. Šiomis sutartimis siekiama, kad tiekėjas (-ai) didesne ar mažesne dalimi subsidijuotų projektą, gaudami už tai eksploatacinių teisių. Tokia tvarka gali būti patraukli tiems tiekėjams, kuriems jau lengviau patekti į didesnę rinką, tačiau padėtis tampa sudėtinga tais atvejais, kai galimybė užsitikrinti platesnę eksploataciją nėra tokia akivaizdi, bet pirkėjas gauna didelę naudą. Tokiu atveju pirkėjui tikriausiai reikėtų apsvarstyti kitą veiksmų galimybę.

4.5. Intelektinė nuosavybė

4.5.1. Schemoje daug dėmesio skiriama atsirandančioms teisėms į intelektinę nuosavybę. Kas turi teises ir kokią įtaką tai daro projekto teisei bazei, koks praktinis naudos, gautos iš MTTP, rezultatas?

⁽²⁰⁾ Direktyvos 2007/66/EB (dėl peržiūros procedūrų) 2d straipsnis „Negaliojimas“ (1. Valstybės narės turi užtikrinti, kad nuo perkantiosios organizacijos nepriklausoma peržiūros institucija pripažintų sutartį negaliojančia arba jos negaliojimas būtų šios peržiūros institucijos sprendimo pasekmė bet kuriuo iš šių atvejų: a) jei perkantioji organizacija sutartį sudarė iš anksto nepaskelbus apie pirkimą *Europos Sąjungos oficialiajame* leidinyje, kai tai nėra leidžiama pagal Direktyvą 2004/18/EB).

4.5.2. Intelektinė nuosavybė paprastai saugoma trim būdais:

— patentai (įstatymo nustatytas monopolis),

— autorių teisės (taikomos visiems kūrinių originalams),

— slaptumas (kai nei patentas, nei autorių teisės neužtikrina tinkamos apsaugos).

4.5.3. Patentai – veiksmingiausia ir prekyboje labiausiai paplitusi apsaugos priemonė, taikoma tikrai fundamentaliems išradimams, kuriuos naudoti galima leisti trečiosioms šalims, išdavus licenciją. Be to, jie patys brangiausi. Jei išradimas neatitinka šių kriterijų arba projektas vykdomas tokia pramonės sektoriuje, kuriame patentai nėra virtę konkurenciniu ginklu, patentuoti tikriausiai reikštų veltui išleisti pinigus. Patentus, beje, nepaprastai brangu ginti.

4.5.4. Autorių teisės nieko nekainuoja – jos tiesiog egzistuoja. Tačiau, skirtingai nuo patento, autorių teisių turėtojas turi įrodyti, kad pažeidėjas iš tikrųjų žinojo apie autorių teisėmis apsaugotą medžiagą ir ją nukopijavo. Nepriklausomo autorių teisėmis apsaugotos medžiagos kopijavimo faktą sunku įrodyti – jei kopijuotojas apie tai nežinojo, toks veiksmas nelaikomas kopijavimu.

4.5.5. Slaptumas plačiai naudojamas prekyboje siekiant išsaugoti savo pranašumą konkurentų atžvilgiu. Išradimą, kurį ketinama užpatentuoti, būtina saugoti paslapyje. Jei jis bus per anksti atskleistas, jis gali nebeatitikti patentavimo reikalavimų. Tuo atveju, kai nei patentas, nei autorių teisės neužtikrina tinkamos komerciniu požiūriu vertingo išradimo apsaugos, lieka vienintelis kelias – išlaikyti paslaptį. „Coca-Cola“ rūpesčiai saugo savojo gėrimo receptą.

4.5.6. Nors slaptumas – tinkama intelektinės nuosavybės apsaugos priemonė ir tam tikromis aplinkybėmis gali būti vienintelis galimas apsaugos būdas, vis dėlto jis nedera su skaidrumu.

4.5.7. Jei konkurso dėl galutinių komercinių produktų vėlesnių viešųjų pirkimų specifikacijos būtų daugiau praktinio, o ne įsakmaus pobūdžio, būtų lengviau užtikrinti skaidrumo reikalavimus konkurso dalyviams (neatskleidžiant kiekvieno ikiprekybiniu etapu sukurto sprendimo techninių įgyvendinimo smulkmenų).

4.5.8. Schemos nuostatose teigiama, kad intelektinės nuosavybės teisės, be abejo, labai svarbios MTTP projektuose. Tačiau šios teisės turėtų būti nustatomos, skirstomos ir valdomos itin atidžiai. Ši sritis gana sudėtinga.

4.5.9. Iki prekybiniuose viešuosiuose pirkimuose intelektinės nuosavybės teisėmis pirkėjai dalijasi su tiekėjais: tiekėjams priklauso nuosavybės teisė į intelektinę nuosavybę (INT), o pirkėjai turi teisę į nemokamą licenciją naudotis teisėmis ir teisę reikalauti, kad dalyvaujančios bendrovės išduotų INT licenciją tretiesiems tiekėjams taikant sąžiningas ir teisingas rinkos sąlygas. Nemokama licencija naudotis teisėmis leidžia viešiesiems pirkėjams naudotis MTTP rezultatais vidinėms reikmėms neprisivalant sumokėti už licenciją dalyvaujančioms bendrovėms. Teisė reikalauti, kad dalyvaujančios bendrovės išduotų INT licenciją tretiesiems tiekėjams už rinkos kainą, leidžia viešiesiems pirkėjams užtikrinti prieigą prie pakankamai didelės ir konkurencingos tiekimo grandinės, tuo pačiu metu sudarant sąlygas dalyvaujančioms bendrovėms gauti pajamų už INT, kurias jos įgijo per ikiprekybinį viešųjų pirkimų projektą. Europos viešiesiems pirkėjams gali trūkti patirties intelektinės nuosavybės teisių rinkos vertei nustatyti ir todėl rekomenduojama mokytis ir ugdyti patirtį, kaip dalytis su INT susijusia rizika ir pelnu.

4.5.10. Valdžios institucijoms reikėtų pasimokyti iš privatačiojo sektoriaus sukauptos geriausios intelektinės nuosavybės teisių pirkimo ir pardavimo praktikos, taip pat iš tipinių vyriausybės sutarčių straipsnių, reglamentuojančių intelektinės nuosavybės teisių pasidalijimą su tiekėjais (kaip tai daroma viešųjų pirkimų srityje visame pasaulyje).

4.6. Tiekėjų ir pirkėjo savybės

4.6.1. Potencialūs tiekėjai neabejotinai turi turėti įgūdžių administruoti novatoriškus projektus; sumaniam klientui bus gana nesunku suprasti, kokią jie turi patirtį.

4.6.2. Potencialūs pirkėjai taip pat turi sugebėti administruoti tokius projektus. Be įgūdžių ir didelės patirties perkančioji organizacija negalės gauti žinių apie pažangiausias naujoves atitinkamoje rinkoje, parengti konkurso specifikacijų nurodydama pageidaujama rezultata, derėtis su atrinktais tiekėjais, administruoti projektą ir valdyti su juo susijusią riziką. Organizacija (nuo pat jos viršaus iki apačios), neturinti šių projektų valdymui reikalingos bazės, gali padaryti brangiai atsiesiančių klaidų. Visos čia išvardytos savybės – tai sumanaus kliento portretas.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kliūčių šalinimas tarpvalstybinėms investicijoms rizikos kapitalo lėšomis“

COM(2007) 853 galutinis

(2009/C 100/03)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. gruodžio 21 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kliūčių šalinimas tarpvalstybinėms investicijoms rizikos kapitalo lėšomis“

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Peter MORGAN, bendrapranešėjis Olivier DERRUINE.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komisijos komunikate sujungiamos dvi svarbios Lisabonos programos dalys. Viena dalis skirta inovacinių mažųjų įmonių steigimui ir augimui. Kita dalis – ES kapitalo rinkų integracija kaip priemonė finansuoti užimtumo ir našumo augimą. Sujungti šias dvi politikos sritis skatina būtinybė plėtoti visos ES rizikos kapitalo pramonę.

1.2. Šis komunikatas atspindi vykdomą darbą. Labai svarbu, kad valstybės narės, Europos Komisija ir rizikos kapitalo pramonė glaudžiai bendradarbiautų, siekdamos įgyvendinti būsimus 3.6 punkte nurodytus žingsnius. Atlikusi šį darbą, 2009 m. Komisija vėl pateiks ataskaitą.

1.3. Galimybė naudotis rizikos kapitalu nėra universali priemonė. Rizikos kapitalo investuotojus domina dideli sandoriai, kadangi smulkiems sandoriams galima sugaišti tiek pat laiko, kiek ir dideliems. Jie taip pat labiau linkę skirti lėšas augančių įmonių plėtrai, o ne pradinį kapitalą naujai steigiamoms įmonėms. Rizikos kapitalo investuotojai, investuojantys į verslo steigimą, ankstyvąjį veiklos etapą ir verslo plėtrą, yra svarbus Lisabonos strategijos elementas ir EESRK pritaria šiai Komisijos iniciatyvai. Svarbu pagerinti galimybes pasinaudoti rizikos kapitalu tose valstybėse narėse, kur tai yra mažiau išplėtotas.

1.4. Rizikos kapitalo investuotojams svarbiausia galėti savo investicijas realizuoti. Norint tai padaryti, jie turi surasti verslo pirkėją, t. y. didesnę įmonę, arba parduoti įmonę investuotojams ją kotiruojant vertybinių popierių biržoje. Tačiau Europos Sąjungoje problema ta, kad nerodomas didelis noras investuoti į naujas mažas įmones. EESRK rekomenduoja, kad valstybės

narės taikytų tokį apmokestinimą, kuris skatintų privačius asmenis investuoti į mažas įmones. Tai paskatins vertybinių popierių biržų, kuriose mažos įmonės gali pardavinėti savo akcijas, vystymąsi. Šiuo metu vienintelės tokios biržos ES yra Alternatyvių investicijų birža (AIM) Londone ir Vokietijos biržos dalis „Entry Standard“, tačiau šiuo metu jau egzistuoja nauja Euronext iniciatyva.

1.5. Kadangi AIM sudaro puikias sąlygas pereiti nuo vertybinių popierių biržoje nekotiruojamo prie kotiruojamo statuso, todėl rizikos kapitalo investicijos į vertybinių popierių biržoje nekotiruojamas įmones JK yra labai patrauklios. AIM rizikos kapitalo bendrovėms suteikia reikiamas pasitraukimo galimybes. Į AIM panašios biržos kitose valstybės narėse sudarytų galimybę gauti kapitalo MVĮ ir prekiauti jų akcijomis. Tai galėtų būti svarbus rizikos kapitalo plėtojimo vis dar silpnai išsivysčiusiose ES rinkose veiksnys.

1.6. Nors rizikos kapitalas neišvengiamai nukreiptas į pasitraukimą vertybinių popierių biržoje, neturėtų būti manoma, kad visoms mažoms įmonėms geriausias pasitraukimo būdas – parduoti akcijas biržoje. Vertybinių popierių biržoje kotiruojamoms įmonėms naudingas acinis kapitalas, o jų akcijos gali būti naudojamos įsigijimui, tačiau tuo pačiu dėl rinkos keliamų reikalavimų jos praranda tam tikrą veiksmų laisvę, visų pirma ilgalaikėje perspektyvoje. Todėl rizikos kapitalas ne kiekvienai mažai įmonei suteikia tinkamą ateities perspektyvą. Tuo atveju, kai MVĮ jau yra finansuojama rizikos kapitalo, tačiau nėra gerai pritaikyta pradiniam viešam akcijų platinimui, alternatyva galėtų būti pakeitimo kapitalas.

1.7. Rizikos kapitalas nepatenkins visų pradinio kapitalo poreikių, nes rizikos kapitalo bendrovės investuos į įmones tik ankstyvuojų jų veiklos etapu. Viešai finansuojamo rizikos kapitalo teikėjai galėtų padėti užpildyti šią spragą, tačiau tokiu atveju vėl liktų spraga, kurią turėtų užpildyti verslininkų šeimos ir draugai bei „verslo angelai“. Būtinumas skatinti suteikti pradinio kapitalo yra antroji priežastis, dėl kurios EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms numatyti mokesčines paskatas privatiems investuotojams, investuojantiems į verslą pradedančias įmones.

1.8. Kaip paaiškinta 2 dalyje (apibrėžtys) rizikos kapitalas techniškai sudaro privataus akcinio kapitalo dalį. EESRK primygtinai tvirtina, kad kliūčių pašalinimas rizikos kapitalo investuotojų tarpvalstybinei veiklai nenumatant saugiklių neturėtų palengvinti kitos su rizikos kapitalu susijusios veiklos, pvz., kontrolinio akcijų paketo išpirkimo pasinaudojant kreditu.

1.9. Ankstesnėje nuomonėje ⁽¹⁾ EESRK jau išreiškė savo susirūpinimą dėl privataus akcinio kapitalo sandorių galimos grėsmės užimtumui (įskaitant ir darbo vietų kokybę). Labai svarbu, kad šie sandoriai būtų vykdomi laikantis derybų programos, kuri buvo suderinta su socialiniais partneriais kiekvienoje valstybėje narėje. Todėl EESRK prašo Komisijos šios rizikos kapitalo iniciatyvos kontekste, užtikrinti, kad toliau dominuotų socialinis dialogas ir kad tokiais atvejais būtų taikoma darbuotojų informavimo ir konsultavimo su darbuotojais direktyva. Be to, EESRK dar kartą ragina Komisiją pateikti pasiūlymą siekiant atnaujinti „įgytų teisių“ direktyvą tokiu būdu, kad ji apimtų ir įmonių perdavimą, kurį lemia akcijų perleidimo operacijos ⁽²⁾.

1.10. Tai labai svarbi problema, kadangi „pats paprasčiausias pasitraukimo iš rinkos būdas, kuris sudaro 39 proc. visų pasitraukimo iš rinkos atvejų, yra verslo pardavimas kitai korporacijai. Kitas labiausiai paplitęs būdas yra antrinis išpirkimas (24 proc.), kurio svarba remiantis nepatvirtintais duomenimis per pastarąjį dešimtmetį labai išaugo“ ⁽³⁾.

2. Apibrėžtys

2.1. Prie Komisijos komunikato pridedamas darbo dokumentas. Šiame dokumente pateikiamas išsamus specialių terminų žodynelis. Toliau pateikiami kai kurie svarbiausi su rizikos kapitalu susiję terminai.

2.2. Yra šešios visuotinai pripažintos rizikos kapitalo investavimo formos:

⁽¹⁾ OL C 10, 2008 1 15, p. 96.

⁽²⁾ 2001 m. kovo 12 d. Tarybos direktyva 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo, OL L 82, 2001 3 15, p. 16–20.

⁽³⁾ *Globalisation of Alternative Investment: the global economic impact of private equity* (p. viii), Pasaulio ekonomikos forumo tyrimas, paskelbtas 2008 m.

— *Pradinis kapitalas* – tai lėšos, skiriamos pradinės koncepcijos tyrimui, įvertinimui ir plėtojimui.

— *Veiklos pradžios kapitalas* teikiamas įmonėms ir yra skirtas produkto vystymui ir jo pradinei rinkodarai.

— *Plėtos kapitalas* – tai lėšos, skirtos įmonės augimui finansuoti.

— *Pakeitimo kapitalas* – tai bendrovės akcijų išpirkimas iš kito privataus akcinio kapitalo investuotojo arba iš kito akcininko.

— *Išpirkimas* – tai visos įmonės arba jos dalies pirkimas iš esamų akcininkų. Tai gali sietis ir su įmonės statuso pasikeitimu iš kotiruojamos į nekotiruojamą, t. y. jos tapimas privačia. Kai *akcijų kontrolinį paketą išperka bendrovės vadovybė*, pirkėjai yra esami valdytojai, kurie paprastai pasinaudoja privačiu akciniu kapitalu arba rizikos kapitalu.

2.3. *Rizikos kapitalas* – tai rizikos kapitalo bendrovių, veikiančių kaip pagrindiniai investuotojai ir valdančių pavienių asmenų, institucijų arba vidaus lėšas, investicijas į vertybinių popierių biržoje nekotiruojamas įmones. Svarbiausi investavimo laikotarpiai – ankstyvosios tokių įmonių veiklos (finansuojant pradinį kapitalą ir veiklos pradžią) ir jų plėtos etapai. Taigi rizikos kapitalas yra profesionaliai valdomas akcinis kapitalas, į kurį bendrai investuoja ir verslininkas, skirtas finansuoti ankstyvojo etapo ar plėtos kapitalą. Investuotojas prisiima didelę riziką tikėdamasis gauti didesnę nei vidutinę investicijų grąžą.

2.4. Apibrėžiant tiksliau, rizikos kapitalas yra *privataus akcinio kapitalo rūšis*. Privataus akcinio kapitalo bendrovės gali dalyvauti rizikos kapitalo veikloje, tačiau jų veiklos sritis yra platesnė nei rizikos kapitalo ir apima pakeitimo kapitalo suteikimą ir išpirkimo finansavimą. EESRK nerimą kelia galimas socialinis šios privataus akcinio kapitalo veiklos poveikis.

2.5. *Verslo angelai* yra turtingi privatūs asmenys, kurie tiesiogiai investuoja į naujas arba augančias nekotiruojamas įmones. Jų kapitalas gali papildyti rizikos kapitalo pramonės veiklą suteikiant finansavimą ankstyvuojų veiklos etapu.

2.6. *Instituciniai investuotojai* yra finansų institucijos, pvz., draudimo įmonės, pensijų fondai, bankai ir investicinės bendrovės, kurios (paprastai) surenka privačių investuotojų santaupas ir investuoja jas finansų rinkose. Instituciniai investuotojai yra patyrę ir pakankamai turtingi.

2.7. *Uždaras platinimas* yra finansinių investicijų pardavimo būdas, leidžiantis pirkėjui ir pardavėjui sudaryti sandorį, kuriam netaikomi jokie arba daugelis viešam akcijų platinimui nustatytų reikalavimų. Uždaro platinimo režimais paprastai nustatomi bendri kriterijai subjektams, kurie gali sudaryti sandorius šiomis sąlygomis. Šis režimas paprastai taikomas institucinių investuotojų (kurie iš esmės yra patyrę investuotojai) investicijoms į fondus, kuriuos valdo rizikos kapitalo įmonės.

2.8. *Rizikos ribojimo principas* suteikia galimybę įtraukti privataus akcinio kapitalo arba rizikos kapitalo fondus į pensijų fondų investicinį portfelį, išlaikant klientų rizikos profilį. Kitaip tariant, pensijų valdytojas yra įpareigotas investuoti savo klientų pinigus taip, lyg tai darytų savo vardu. Tai apimtų ir protingą investicinio portfelio diversifikavimą, jei yra įtrauktas rizikos kapitalas.

3. Pagrindinės Komisijos komunikato nuostatos

3.1. Europos rizikos kapitalo ir privataus akcinio kapitalo asociacijos (EVCA) duomenimis, rizikos kapitalas labai prisideda prie darbo vietų kūrimo. 2000–2004 m. ES bendrovės, į kurias buvo investuota privataus akcinio kapitalo ir rizikos kapitalo, sukūrė vieną milijoną naujų darbo vietų. Daugiau kaip 60 proc. šių darbo vietų buvo sukurta bendrovių, į kurias investuotas rizikos kapitalas, o užimtumo lygio augimas šiose bendrovėse per metus siekė 30 proc. Be to, inovacinių ir į augimą orientuotų įmonių, finansuojamų rizikos kapitalo, vidutiniškai 45 proc. bendrų išlaidų sudaro išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų vystymui. (EESRK kelia susirūpinimą tai, kad Komisija negalėjo rasti nepriklausomų duomenų šaltinių šiai analizei patikrinti. Mūsų pastabos pateiktos toliau 4.10 ir 4.11 punktuose).

3.2. Šiuo metu ES rizikos kapitalo rinkų galimybės nėra visapusiškai išnaudojamos, todėl rinkos neskiria užtektinai kapitalo inovacinėms MVĮ ankstyvaisiais veiklos augimo etapais. Šios rinkos nesėkmės pagrindinės priežastys yra akcinio kapitalo investavimo tradicijų nebuvimas, informacijos problemos, susiskaidžiusi rinka, didelės sąnaudos ir nepanaudota įmonių ir akademinio pasaulio sinergija. Dėl skirtingų nacionalinės politikos priemonių rinka yra gerokai susiskaidžiusi, o tai turi neigiamų padarinių lėšų pritraukimui ir investavimui ES.

3.3. Nors valstybės institucijos gali paremti inovacijų finansavimą, tačiau globalizacijos keliama iššūkiu reikiama, kad ilgalaikį sprendimą galima užtikrinti tik didesnėmis privačių investuotojų investicijomis. Siekdamas šio tikslo, Komisija ir valstybės narės turi gerinti pagrindines sąlygas rizikos kapitalui, o viena šių sąlygų yra nepagrįstų kliūčių tarpvalstybinėms operacijoms šalinimas.

3.4. Tarpvalstybinio investavimo sąlygų gerinimo strategija apima laisvą kapitalo judėjimą, lėšų pritraukimo sąlygų gerinimą, reguliavimo tobulinimą, mokesčių skirtumų mažinimą ir pažangą siekiant abipusio pripažinimo.

3.5. Prie komunikato pridėtame specialių terminų žodynyje ir ekspertų grupės ataskaitoje pateikta lentelė, kurioje išnagrinėtos problemos ir galimi jų sprendimo būdai (žr. 1 lentelę).

I lentelė

Problema	Galimas sprendimo būdas
Lėšų pritraukimas ir paskirstymas (tarp investuotojų ir rizikos kapitalo fondų)	
Skirtingi nacionaliniai standartai, taikomi profesionaliems investuotojams į privatų akcinį kapitalą – rizikos kapitalą (instituciniai versus privatūs investuotojai).	Bendra ES profesionalaus investuotojo apibrėžtis (taikytina instituciniams ir privatiems investuotojams).
Skirtingi nacionaliniai režimai, nustatantys, kur instituciniai investuotojai gali investuoti (atskirose šalyse taikomi apribojimai).	Rizikos ribojimo principo taikymas (rizikos ribojimo principo įgyvendinimas pagal Pensijų fondų direktyvą 2003/41/EB)

Problema	Galimas sprendimo būdas
Sunkumai siūlant privatų akcinį kapitalą ir rizikos kapitalo fondus įvairiose ES valstybėse narėse, kylantys dėl skirtingo nacionalinio požiūrio į uždarąjį akcijų platinimą arba viešojo platinimo taisyklių netaikymą.	Bendra ES pozicija dėl „uždarojo akcijų platinimo“.
Mokesčių neutralumas (tarp rizikos kapitalo fondų ir šalies, kurioje investuojama)	
Sudėtinga fondų struktūra, priklausanti nuo investuotojo kilmės šalies ir įmonės, į kurią investuojama, šalies (siekiant išvengti dvigubo apmokestinimo).	Kapitalo prieaugio apmokestinimas investuotojų kilmės šalyje; vienodos sąlygos tiesioginiams investuotojams ir privataus akcinio kapitalo investuotojams; vienodos sąlygos vertybinių popierių biržoje kotiruojamam ir nekotiruojamam privačiam akciniam kapitalui.
Skirtingos taisyklės ir reikalavimai, taikomi privataus akcinio kapitalo fondams, kad jie galėtų pasinaudoti mokesčių sutartimis.	<u>Mokesčių skaidrumas</u> : abipusiai pripažintam privataus akcinio kapitalo fondų sąrašas (arba visoms valstybėms narėms bendri mokesčių skaidrumo nustatymo kriterijai); <u>mokesčių neutralumas</u> : privataus akcinio kapitalo fondams, kurie įsteigti kaip ribotos atsakomybės bendrovės (neskaidrios), turėtų būti sudarytos sąlygos pasinaudoti dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartimis; bendri reikalavimai siekiantiems pasinaudoti šiomis sutartimis.
Profesiniai standartai (rizikos kapitalo fondams)	
Įvairios vietinės įvertinimo ir ataskaitų pateikimo taisyklės (didesnės išlaidos ir negalėjimas palyginti).	Paskatinimas naudotis pačios RK pramonės sukurtais profesiniais standartais (pvz., EVCA standartais).
Problemos, susijusios su IFRS (Tarptautinių finansų atskaitomybės standartų) taikymu privataus akcinio kapitalo fondams, ypač reikalavimas dėl konsolidavimo.	
Nuolatinė buveinė (pagrindinio partnerio arba fondų valdytojo)	
Rizika, kad pagrindinio partnerio (rizikos kapitalo valdymo bendrovės) nuolatinė buveinė bus šalyje, kurioje įsikūrusi įmonė, į kurią investuojama (dėl to neigiamos apmokestinimo pasekmės).	— abipusis valdymo bendrovių pripažinimas; arba valdymo bendrovių pasas; — ateityje – valdymo bendrovės „pasas“.

3.6. Atsakydama Komisija nurodė šiuos tolesnius žingsnius ir pateikė šias rekomendacijas:

3.6.1. Siekdama gerinti lėšų pritraukimą ir tarpvalstybinį investavimą, Komisija:

a) analizuos nacionalinius metodus ir kliūtis tarpvalstybiniam uždaramajam akcijų platinimui. 2008 m. pirmojoje pusėje bus

paskelbta ataskaita dėl Europos uždarojo akcijų platinimo režimo nustatymo galimybių (šiuo metu perkelta į 2008 m. III ketvirtį);

b) kartu su valstybių narių ekspertais nustatys dvigubo apmokestinimo atvejus ir kitas tiesioginių mokesčių kliūtis tarpvalstybiniam rizikos kapitalo investavimui; 2008 m. pabaigoje ši ekspertų grupė pateiks ataskaitą;

c) remdamasi tomis ataskaitomis, Komisija analizuos bendrų elementų nustatymo galimybes, kuriant ES rizikos kapitalo sistemą;

d) nagrinės, kaip būtų galima padėti valstybėms narėms siekiant abipusio pripažinimo.

3.6.2. Siekdama mažinti rinkos susiskaidymą ir gerinti rizikos kapitalui lėšų pritraukimo ir investavimo sąlygas, Komisija ragina valstybes narės:

a) rizikos ribojimo principą taikyti ir instituciniams investuotojams, įskaitant pensijų fondus, tais atvejais, kai jis jiems dar netaikomas;

b) ugdyti su rizikos kapitalo fondais ir profesionaliais investuotojais susijusių pagrindinių aspektų bendrą supratimą ir apsvarstyti nacionalinių sistemų abipusio pripažinimo klausimą;

c) šalinti reguliavimo ir mokesčines kliūtis, atliekant galiojančių teisės aktų peržiūrą arba priimant naujus įstatymus;

d) sudaryti sąlygas bendradarbiavimui ir visoms šalims priimtinam priežiūros ir skaidrumo lygiui;

e) skatinti konkurencingų žinių ekonomikos branduolių plėtrą (remiantis mokslo parkų pavyzdžiu);

f) skatinti likvidžias pasitraukimo rinkas.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Rizikos kapitalo pramonės išorės stebėtojai dėmesį linkę sutelkti į rizikos kapitalo investuotojus kaip į investicinio kapitalo šaltinį, tačiau patiems rizikos kapitalistams lėšų pritraukimas yra toks pat svarbus kaip ir jų investavimas. Todėl rizikos kapitalo finansinė integracija visoje ES turi palengvinti investicijas į rizikos kapitalo fondus ir išmokėjimus iš šių fondų.

4.2. Kadangi rizikos kapitalo pramonė priklauso nuo geros grąžos investuotojams, todėl *modus operandi* yra pritraukti lėšas, jas investuoti, o tinkamu metu investicijas realizuoti, kad investuotojas gautų planuojamą grąžą. Kiekvienos investicijos trukmė paprastai yra septyneri metai.

4.3. Labai svarbu, kad rizikos kapitalo investuotojai galėtų realizuoti savo investicijas. Norint tai padaryti, jie turi surasti verslo pirkėją, t. y. didesnę įmonę, arba parduoti įmonę investuotojams ją kotiruojant vertybinių popierių biržoje. Tačiau Europos Sąjungoje problema ta, kad nerodomas didelis noras investuoti į mažas jaunas įmones. EESRK rekomenduoja, kad valstybės narės taikytų tokį apmokestinimą, kuris skatintų privačius asmenis investuoti į mažas įmones. Tai paskatintų vertybinių popierių biržų, kuriose galėtų būti prekiaujama mažų įmonių akcijomis, vystymąsi. Šiuo metu vienintelės tokios biržos ES yra Alternatyvių investicijų rinka (AIM) Londone ir Vokietijos biržos dalis „Entry Standard“, tačiau jau egzistuoja ir nauja Euronext iniciatyva.

4.4. Galimybė naudotis rizikos kapitalu nėra universali priemonė. Rizikos kapitalo investuotojus domina dideli sandoriai, kadangi smulkiems sandoriams galima sugaišti tiek pat laiko, kiek ir dideliems. Jie taip pat labiau linkę suteikti lėšų augančių įmonių plėtrai, o ne pradiniam kapitalui pradedančioms veiklą įmonėms. Pavyzdys gali būti 3I, sena JK rizikos kapitalo bendrovė. 2008 m. kovo pabaigoje ji pranešė, kad pasitraukia iš investavimo į ankstyvąją įmonės veiklos etapą, sektoriaus, duodančio blogiausių rezultatų po *dotcom* burbulų sprogdimo 2000 m. Šios bendrovės rizikos kapitalo jau buvo gerokai mažiau panaudojama steigimosi investicijoms ir jos tesudarė vieną dešimtąją jos investicinio portfelio – 2000 m. jos sudarė pusę. 3I pareiškė, jog labiau apsimoka finansuoti vėlesnius veiklos etapus ir todėl jie sutelks dėmesį į išpirkimus, augimo kapitalą ir infrastruktūrą.

4.5. Rizikos kapitalas nepatenkins visų veiklos pradžios kapitalo poreikių, nes rizikos kapitalo bendrovės investuos į įmones tik ankstyvuojų jų veiklos etapu. Viešai finansuojamo rizikos kapitalo teikėjai galėtų padėti užpildyti šią spragą, tačiau tokiu atveju vėl liktų spraga, kurią turėtų užpildyti verslininkų šeimos ir draugai bei „verslo angelai“. Būtinumas skatinti suteikti veiklos pradžiai būtino kapitalo yra antroji priežastis, dėl kurios EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms numatyti mokesčines paskatas privatiems investuotojams, investuojantiems į verslą pradedančias įmones, panašiai kokios taikomos pagal JK investicijų į įmones schemą. Pagal šią schemą investuotam kapitalui taikomos pajamų mokesčio lengvatos, o bet koks rizikos kapitalo priaugis yra neapmokestinamas. Taikant šias mokesčių paskatas rizikos ir atlygio santykis yra labai palankus privatiems asmenims, investuojantiems į įmones ankstyvuojų jų veiklos etapu.

4.6. Pagal JK schemą panašios paskatos taikomos privačių asmenų investicijoms į kolektyvinius investicinius fondus, kurie tampa mažų naujų bendrovių, kotiruojamų AIM biržoje, dalininkais. Šie fondai vadinami rizikos kapitalo patikos fondais. Investicijoms taikomos pajamų mokesčio lengvatos, o investuotam kapitalui netaikomi kapitalo prieaugio ir paveldimo turto mokesčiai.

4.7. Panašios paskatos taikomos privatiems asmenims, tiesiogiai investuojantiems į bet kokias įmones, kotiruojamas AIM biržoje. AIM ir su ja susijusios mokesčių lengvatos labai paskatino bendrovių steigimąsi JK.

4.8. AIM specializuojasi pradiniam viešajame mažų naujų įmonių akcijų platinime. Rizikos kapitalo investavimas į nekotiruojamas įmones JK tapo labai patrauklus, kadangi AIM platinama tokias akcijas sudaro rizikos kapitalo įmonėms reikalingas pasitraukimo galimybės. Į AIM panašios biržos kitose valstybės narėse sudarytų galimybes pritraukti kapitalą į MVĮ ir sukurti jų akcijoms rinką. Tai galėtų būti svarbus rizikos kapitalo plėtojimo vis dar silpnai išsivysčiusiose ES rinkose veiksnys.

4.9. EESRK gerai supranta, jog norint, kad rizikos kapitalo pramonė klestėtų, turi būti sukurta paklausa rizikos kapitalui. Tai savo ruožtu reiškia, kad visoje ES turi kurtis daugiau įmonių, kartu skatinant verslumą ir inovacijas. EESRK tiesiog išreiškia tokį susirūpinimą. Šios nuomonės tikslas yra ne aptarti veiklumo ir novatoriškumo aspektus, o dar kartą pakartoti, kad sukūrus mokesčines paskatas, labai suintensyvėtų mažų įmonių steigimas.

4.10. Nors EESRK ir remia pasiūlymus, kaip palengvinti tarpvalstybinę rizikos kapitalo veiklą, tačiau jis apgailestauja, kad nėra patikimų ar nešališkų duomenų, kuriais remiantis galėtų juos vertinti. Iš tikrųjų, nepriklausomi tyrimai šiuo požiūriu verčia nerimauti, turint omenyje, kad nepavyko nustatyti aiškių skirtumų tarp užimtumo pokyčių įmonėse, finansuojamose rizikos kapitalo ir įmonėse, finansuojamomis kitomis privataus akcinio kapitalo formomis⁽¹⁾.

4.11. Ankstesnėje nuomonėje⁽²⁾ EESRK jau išreiškė savo susirūpinimą dėl privataus akcinio kapitalo sandorių galimos grėsmės užimtumui (įskaitant ir darbo vietų kokybę). Bendrovės,

finansuojamos privataus akcinio kapitalo, sukuria 10 proc. mažiau darbo vietų nei panašios bendrovės po jų išpirkimo (5 metai)⁽³⁾. Be to, labai svarbu, kad šie sandoriai būtų vykdomi laikantis derybų programos, kuri buvo suderinta su socialiniais partneriais kiekvienoje valstybėje narėje. Todėl EESRK prašo Komisijos šios rizikos kapitalo iniciatyvos kontekste, užtikrinti, kad toliau dominuotų socialinis dialogas ir kad tokiais atvejais būtų taikoma darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su darbuotojais direktyva. Be to, EESRK dar kartą ragina Komisiją pateikti pasiūlymą siekiant atnaujinti „įgytų teisių“ direktyvą tokiu būdu, kad ji apimtų ir įmonių perdavimą, kurį lemia akcijų perleidimo operacijos⁽⁴⁾.

5. Konkrečios pastabos dėl Komisijos pasiūlymų

5.1. Svarbu parengti statistines priemones, kurios leistų susidaryti išsamesnį vaizdą apie rizikos draudimo fondus (angl. *hedge funds*) ir privataus akcinio kapitalo pramonės šakas bei nustatyti įmonių valdymo (angl. *corporate governance*) rodiklius ir bent jau Europos lygiu visa tai suderinti⁽⁵⁾.

Komisijos pasiūlymai, kaip pagerinti lėšų pritraukimą ir tarpvalstybinį investavimą

5.2. EESRK visiškai palaiko Europos uždarojo akcijų platinimo režimo nustatymą. Tai pagrindinis tarpvalstybinio rizikos kapitalo reikalavimas.

5.3. Turi būti pašalintos dvigubo apmokestinimo kliūtys. Kitaip rizikos kapitalo bendrovėms neapsimokės investuoti kitose šalyse. EESRK su dideliu susidomėjimu laukia Komisijos įsteigtos darbo grupės, nagrinėjančios apmokestinimo klausimus, ataskaitos.

5.4. Europinio masto rizikos kapitalo sistemos koncepcija yra patraukli, jei ją sukūrus valstybės narės išileis rizikos kapitalo bendroves, kurias reguliuoja kitos šalys. Tai padės abipusiam pripažinimui ir padės rizikos kapitalo įmonėms vykdyti tarpvalstybinę veiklą išvengiant pernelyg didelės biurokratijos. Tačiau primindamas geresnio mokesčių politikos koordinavimo svarbą, Komitetas laiko būtinu nustatyti būtiniausius reikalavimus, keliamus fondų valdytojų apmokestinimui, siekiant išvengti mokesčio dempingo ir ekonominio neveiksmingumo.

Komisijos pasiūlymai valstybėms narėms siekiant mažinti rinkos susiskaidymą ir gerinti rizikos kapitalo pritraukimo ir investavimo sąlygas

⁽³⁾ Pasaulio ekonomikos forumo tyrimas, p. 54.

⁽⁴⁾ 2001 m. kovo 12 d. Tarybos direktyva 2001/23/EB dėl valstybių narių įstatymų, skirtų darbuotojų teisių apsaugai įmonių, verslo arba įmonių ar verslo dalių perdavimo atveju, suderinimo, OL L 82, 2001 3 22, p. 16–20.

⁽⁵⁾ OL C 10, 2008 1 15, p. 96.

⁽¹⁾ Pasaulio ekonomikos forumo tyrimas, p. 43.

⁽²⁾ OL C 10, 2008 1 15, p. 96.

5.5. Išplėsti rizikos ribojimo principo taikymą yra esminė sąlyga lėšoms pritraukti, kadangi investicinės institucijos yra pagrindiniai lėšų šaltiniai. Svarbu, kad valstybės narės sukurtų reguliavimo sistemą, kuri padėtų investicinėms institucijoms, ypač pensijų fondams, dalyvauti rizikos kapitalo fonduose per daug nerizikuojant.

5.6. Kad galėtų būti pradėtos įgyvendinti Komisijos iniciatyvos, valstybės narės turi bendradarbiauti reguliavimo ir abipusio pripažinimo srityse.

5.7. Konkurencingų branduolių idėja siejasi su verslumo ir inovacijų palaikymo politika. Novatoriškų įmonių branduoliai turėtų glaudžiai bendradarbiauti su universitetais ir būti toje pačioje vietovėje. Tokie poslinkiai labai patrauklūs rizikos kapitalo įmonėms.

5.8. Likvidžių pasitraukimo rinkų klausimai buvo aptarti 4 dalyje.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kovos su sukčiavimu ir negrynųjų mokėjimo priemonių klastojimu

(2009/C 100/04)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasi savo darbo taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Kovos su sukčiavimu ir negrynųjų mokėjimo priemonių klastojimu.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Edgardo Maria IOZIA.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas apgailestauja, kad iniciatyvų, kurių buvo imtasi užkirsti kelią ir kovoti su sukčiavimu ir negrynųjų mokėjimo priemonių klastojimu, nepakako šio reiškinio plitimui sustabdyti. Komisija 2004–2007 m. veiksmų plane jau yra pabrėžusi, kad, nors Bendrijos teisinė sistema buvo išplėsta ir sustiprinta, viešieji ir privatieji subjektai vis dar per mažai keičiasi informacija, o atitinkamos valstybių narių institucijos nepakankamai veiksmingai bendradarbiauja.

1.2. Komisija nurodė, kad veiksmingai įgyvendinti sukčiavimo prevencijos sistemą sudėtinga visų pirma todėl, kad ES nelengva keisti duomenimis apie sukčiautojus ir apie tuos, kuriems gresia pavojus. Veiksmingoms prevencijos priemonėms užtikrinti būtina išplėsti keitimosi informacija apie sukčiautojus sistemas stiprinant valstybių narių kompetentingų institucijų bendradarbiavimą.

1.3. ES sudėtinga veiksmingai kovoti su sukčiavimu ir dėl nesuderintų valstybių narių teisės aktų, nustatančių skirtingus nacionalinių administracijų tyrimo institucijų įgaliojimus ir baudžiamųjų priemonių griežtumo lygį. Nacionalinių teisės aktų suderinimas – tai pirmas žingsnis, kurį reikėtų žengti siekiant veiksmingai kovoti su šiuo specifiniu tarptautinio pobūdžio reiškiniu.

1.4. ES turėtų įvairiomis priemonėmis tobulinti savo kovos su sukčiavimu ir negrynųjų mokėjimo priemonių klastojimu strategiją. Šiuo tikslu būtina:

— skatinti viešojo ir privataus sektoriaus dalyvius keisti informacija,

— stiprinti valstybių narių kompetentingų institucijų bendradarbiavimą,

— suderinti nacionalinius teisės aktus siekiant prevencinio ir baudžiamojo poveikio, visų pirma nuostatas, reglamentuojančias duomenų apsaugą ES, kad būtų sudarytos sąlygos valstybėms keistis informacija,

— kiekvienoje nacionalinėje kompetentingoje institucijoje sukurti kompiuterizuotą duomenų bazę, kurioje būtų pateikta informacija apie galimą sukčiavimo riziką,

— pavesti Europol prevencijos ir kovos su sukčiavimu priemonių įgyvendinimo kontrolę bei esamų duomenų bazių koordinavimą,

— vykdyti tikslines informacijos kampanijas pasitelkiant vartotojų asociacijas, kad naudotojai būtų išpėjami apie galimus pavojus, išskylančius naudojant negrynąsias mokėjimo priemones, kad jie sąmoningai dalyvautų taikant veiksmingesnes ir greitesnes kovos su sukčiavimu priemones.

2. Negrynųjų mokėjimo priemonių ir su jomis susijusio sukčiavimo plitimas

2.1. Pastaruoju metu ekonomikai, be kita ko, būdinga tai, kad vis dažniau atsiskaitoma mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonėmis, pavyzdžiui, kreditinėmis, debeto kortelėmis ar atliekami mokėjimai internetu. Elektroninėmis mokėjimo priemonėmis įvykdomi sandoriai sudaro vis didesnę valstybinių ir tarpvalstybinių mokėjimų dalį ir vertę; atrodo, kad tokių sandorių bus sudaroma vis daugiau, kadangi rinkos ir elektroninio mokėjimo technologijos nuolat plėtojamos.

2.2. Poreikis plėtoti Europos Sąjungoje mokėjimo negrynaisiais pinigais priemones kaip alternatyvą atsiskaitymui grynaisiais pinigais susijęs su kapitalo judėjimo liberalizavimu ir ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimu. Šiuolaikiškoje technika pagrįstoje ekonomikoje negalima išsiversti be veiksmingos mokėjimo sistemos, kadangi taikant tokią sistemą tiesiogiai didinamas finansų sektoriaus konkurencingumas ir apskritai skatinamas ekonomikos veiksmingumas. Iš tiesų įrodyta, kad naudojant elektronines mokėjimo sistemas skatinamos vartojimo išlaidos ir ekonominis augimas, kadangi sudaromos palankesnės prekių ir paslaugų įsigijimo sąlygos. Manoma, kad kasmet Europos Sąjungoje sudaroma apie 231 mlrd. (piniginių ir nepiniginių) sandorių, kurių bendra vertė – 52 000 mlrd. EUR.

2.2.1. Pastaraisiais metais visame pasaulyje vis dažniau atsiskaitoma negrynosiomis mokėjimo priemonėmis. Pavyzdžiui, 2004 m. 25 ES valstybių vienas gyventojas vidutiniškai sudarė 142 nepiniginius sandorius (iš jų 32,3 sandorio mokėjimo kortelėmis), euro zonos valstybėse narėse – 150 (mokėjimo kortelėmis – 28,3), o JAV – 298 (mokėjimo kortelėmis – 47,5). Atitinkamai 2006 m. 25 ES valstybių vienas gyventojas vidutiniškai sudarė 158 nepiniginius sandorius (iš jų mokėjimo kortelėmis – 55,2), euro zonos valstybėse narėse – 166 (mokėjimo kortelėmis – 50,5), o JAV – 300 (mokėjimo kortelėmis – 145,1). 2006 m. ES nepiniginių sandorių kiekvienas gyventojas daugiausia sudarė Suomijoje (294 sandoriai, iš kurių 153,9 – mokėjimo kortelėmis), šiek tiek mažiau – Nyderlanduose (257 sandoriai, iš jų mokėjimo kortelėmis – 103,2) ir Jungtinėje Karalystėje (239, iš kurių 111,4 – mokėjimo kortelėmis) ⁽¹⁾.

2.2.2. Nustatyta, kad 2006 m. daugiausia kompiuterinių prekybos vietų (angl. *Point of sale*) terminalų buvo Ispanijoje – 1 291 000; šioje valstybėje kiekviename terminale sudaryta 1 276 vidutiniškai 52 EUR vertės sandorių. Šiek tiek mažiau terminalų buvo Prancūzijoje – 1 142 000 (kiekviename terminale sudaryta apie 4 938 sandorius, kurių kiekvieno vidutiniška vertė 51 EUR) ir Italijoje – 1 117 000 terminalų, kiekviename terminale sudaryta 690 sandorių, kurių kiekvieno vidutiniška vertė 93 EUR. ES daugiausia sandorių sudaryta Suomijos terminaluose – 7 799 vidutiniškai 35 EUR vertės sandoriai, nors terminalų šioje šalyje buvo tik 105 000. Priešingai Airijoje sudaryta vidutiniškai daugiausia pavienių kreditinių ir debito kortelių sandorių (94 EUR vertės), tik 53 000 prekybos vietų terminaluose ⁽²⁾.

2.2.3. Suderinus teisinę sistemą visoje ES, paslaugų teikėjai galėtų patobulinti mokėjimo infrastruktūrą ir paslaugas, o vartotojai turėtų didesnę pasirinkimą ir būtų galima užtikrinti aukštą jų apsaugos lygį.

⁽¹⁾ Europos Komisija COM(2005) 603 galutinis, 2005 12 1, Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, SEC(2005) 1535.

⁽²⁾ Metinės 2007 m. Italijos banko ataskaitos priedas. Informacija pateikta remiantis ECB, TAB, Poste Italiane S.p.A. ir Italijos banko duomenimis.

2.3. Tam, kad šiomis mokėjimo priemonėmis būtų galima naudotis bet kurioje pasaulio šalyje, jos turėtų būti veiksmingos, lengvai naudojamos, plačiai priimanamos, patikimos ir prieinamos už sąlyginai mažą kainą. Kadangi veiksmingumą lemia priemonių saugumas, reikėtų užtikrinti kuo aukštesnį ekonomiškai patikimą techninio saugumo lygį. Siekiant vertinti, kaip gerinamas saugumas, reikėtų stebėti statistinius duomenis apie sukčiavimą ir nustatyti konkrečias saugumo normas.

2.3.1. Vis labiau plintantis sukčiavimas gali sumažinti vartotojų pasitikėjimą šiomis mokėjimo sistemomis ir yra laikomas viena iš pagrindinių elektroninės prekybos plėtros kliūčių. Šis plintantis reiškinyss taip pat turi neigiamos įtakos prekiautojų reputacijai ir vartotojų nuomonei apie šių mokėjimų sistemų saugumą.

2.4. Tarpvalstybiniu lygmeniu sukčiaujama daugiau nei atskirose šalyse, daugiausia tai susiję su nuotoliniais mokėjimo sandoriais, ypač, kai sandoriai atliekami internetu. Komisijos duomenimis ⁽³⁾, 2000 m. dėl sukčiavimo naudojantis mokėjimo kortelėmis padaryta 600 mln. EUR žala, o tai sudaro apie 0,07 proc. tų metų mokėjimo kortelių sektoriaus apyvartos, ir pranešta, kad daugiau nei anksčiau nuostolių patirta atliekant nuotolinius mokėjimus (telefonu, paštu ar internetu). Naujausių tyrimų duomenimis, 2006 m. su sukčiavimu mokėjimo negrynaisiais pinigais srityje susidūrė 500 000 įmonių, sudaryta 10 mln. apgaulingų sandorių, dėl kurių prarasta apie 1 mlrd. EUR – beveik dvigubai daugiau nei 2005 m. Paaiškėjo, kad labiausiai nuo šios rūšies sukčiavimo nukentėjo Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Italija, Ispanija ir Vokietija.

2.5. Kadangi sukčiavimas yra didėjanti tarpvalstybinė problema, reikėtų darnios prevencinės visos Europos strategijos; nors valstybių narių taikomos pavienės priemonės gali būti veiksmingos, jų nepakanka su mokėjimu susijusio sukčiavimo problemai spręsti.

2.6. Siekiant patenkinti rinkos poreikius ir įgyti naudotojų pasitikėjimą naujosiomis technologijomis, būtina, įgyvendinant iniciatyvas, numatytas 1999 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 99/93/EB, dėti daugiau pastangų kuriant patikimą elektroninį parašą. Beje, elektroninis parašas taip pat labai svarbus siekiant pradėti e. vyriausybės projektą. STORK projekte, kurį remia ES, siekiama spręsti sistemų sąveikos problemas.

⁽³⁾ Europos Komisija, COM(2004) 679 galutinis, 2004 10 20, Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui, Europos centriniam bankui ir Europolui „Naujas 2004–2007 m. ES veiksmų planas dėl sukčiavimo negrynosiomis mokėjimo priemonėmis prevencijos“, SEC(2004) 1264.

2.7. Komisija atkreipė dėmesį į tai, kad pavogtas ar suklastotas nepiniginės mokėjimo priemonės dažniausiai sukčiavimas naudoja nusikalstamos organizacijos, kurios paprastai turi labai sudėtingą ir tarpvalstybiniu lygmeniu veikiančią darbuotojų, įrangos ir logistinės pagalbos struktūrą. Šios organizacijos taiko sudėtingus metodus, kad galėtų sukčiauti mokėdamas internetu ir klastoti mokėjimo korteles. Jos sugeba greitai keisti savo veikimo būdą, kad išvengtų kovos priemonių, kurių prieš jas imamasi.

2.7.1. Atlikus tyrimus paaiškėjo, kad vykdydamos sudėtingesnes sukčiavimo operacijas nusikalstamos organizacijos paprastai taiko konkrečius bei patikrintus metodus ir taiko tokią veiklos schemą:

- nustatomos įmonės, kurias būtų galima apgauti, į jas gaujų nariai įsilaužia naktį arba pasislepia jose, kol baigiasi darbo valandos, kad galėtų įtaisyti šiuolaikiškus elektroninius prietaisus su kasomis sujungtose kompiuterinių prekybos vietų sistemose ir užfiksuoti mokėjimo kortelių magnetinių juostelių kodus ir atitinkamus PIN numerius,
- tada minėtuose elektroniniuose prietaisuose išsaugoti duomenys gaunami arba fiziškai, arba elektroniniu būdu – naudojant GSM ar „Bluetooth“ technologiją – ir vėliau naudojami iššifruotoms plastikinėms PIN numerį turinčioms mokėjimo kortelių kopijoms gaminti,
- tuomet neteisėtai padirbtos kreditinės ir debito kortelės naudojamos prekėms pirkti ir pinigams išgryninti bankomatuose – ne tik šalyse, kuriuose šie kodai buvo nukopijuoti.

3. Bendrijos teisė sistema

3.1. Kadangi vienas iš svarbiausių ES tikslų yra užtikrinti, kad vidaus rinka, kurios viena esminių dalių – mokėjimo sistemos, veiktų visapusiškai, per daugelį metų priimtose konkrečios priemonės, kurių tikslas – parengti bendrą kovos su sukčiavimu mokėjimo kortelėmis strategiją laikantis dviejų pagrindinių kryptių:

- derinti sutarčių sąlygas, kuriomis apibrėžiami kortelių turėtojų ir jų išdavėjų santykiai ir kuriomis nustatoma mokėjimų tvarka,
- visoms valstybėms narėms nustatyti nusikalstama veika pripažįstamus sukčiavimo mokėjimo kortelėmis atvejus ir numatyti veiksmingas bei atgrasančias priemones.

3.2. Su pirmąja kryptimi susijusios priemonės:

- 1978 m. Komisijos rekomendacija 87/598/EEB dėl finansų įstaigų, prekybininkų bei paslaugų įstaigų ir vartotojų santykių, pagal kurią nustatytas Europos elgesio kodeksas, susijęs su elektroniniu būdu atliekamais mokėjimais, kuria siekiama užtikrinti, kad būtų pradėtos taikyti vartotojų apsaugos sistemos,
- 1988 m. lapkričio 17 d. Komisijos rekomendacija 88/590/EEB dėl kortelių turėtojų ir jų išdavėjų santykių, kurioje kortelių išdavėjai raginami priimti bendras sutarčių sąlygas mokėjimo prietaisų saugumo ir su jais susijusių duomenų apsaugos srityje ir dėl kortelių turėtojų įsipareigojimų praradus mokėjimo priemonę, jei ji pavogta ar neteisėtai padaryta jos kopija,
- 1997 m. liepos 30 d. Komisijos rekomendacija 97/489/EB, kuria siekiama užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį elektroninių mokėjimo priemonių srityje. Šioje rekomendacijoje nurodyta, kokią minimalią informaciją būtina įtraukti į sąlygas, pagal kurias išduodamos ir naudojamos elektroninės mokėjimo priemonės,
- 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB dėl finansų sistemos apsaugos nuo jos panaudojimo pinigų plovimui ir teroristų finansavimui; šia direktyva sustiprinama kovos su pinigų plovimu sistema apibrėžiant nuostatas, kuriomis ribojamas grynųjų pinigų naudojimas,
- 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuria siekiama užtikrinti nacionalinių teisės nuostatų dėl riziką ribojančių reikalavimų derinimą, galimybę į rinką patekti naujiems mokėjimo paslaugų teikėjams, informavimo reikalavimus ir atitinkamas mokėjimo paslaugų vartotojų ir teikėjų teises bei pareigas.

3.3. Kadangi sukčiavimo atvejų daugėja, o prevencijos priemonės buvo priimtose iš esmės tik nacionaliniu lygmeniu, imtasi šių su antrąja kryptimi susijusių priemonių:

- Komisijos komunikatas COM(1998) 395 dėl kovos su sukčiavimu negrynosiomis mokėjimo priemonėmis ir jų klastojimu veiksmų pagrindo, kuriame Komisija siūlo priemonių rinkinį, skirtą mokėjimo priemonių ir su jomis susijusių sistemų saugumo aplinkai skatinti,

- 2000 m. spalio 17 d. Tarybos sprendimas 2000/642/TVR dėl valstybių narių finansinės žvalgybos padalinių bendradarbiavimo susitarimų dėl keitimosi informacija, kuriuo nustatomi minimalūs ES valstybių narių finansinės žvalgybos padalinių bendradarbiavimo reikalavimai,
- 2001 m. vasario 9 d. Komisijos komunikatas COM(2001) 11 dėl sukčiavimo nepiniginėmis mokėjimo priemonėmis ir jų klastojimo prevencijos, kuriame Komisija nustatė ES 2001–2003 m. sukčiavimo prevencijos veiksmų planą. Šiame plane nurodoma, kad prevencija grindžiama atitinkamų valdžios institucijų ir mokėjimo sistemų operatorių bendradarbiavimu. Jame atkreipiamas dėmesys į tai, kad gerinant padėtį svarbiausia tobulinti mokėjimų saugumą užtikrinančią techninę įrangą, pavyzdžiui, reikėtų pradėti naudoti lustines korteles, skubaus perspėjimo apie prarastas ar pavogtas mokėjimo priemones mechanizmus ir taikyti priemones (PIN ir kitus kodus), kad būtų galima išvengti sukčiavimo arba sudaryti jam kuo nepalankesnes sąlygas,
- plane nurodoma, kad siekiant veiksmingos sukčiavimo prevencijos strategijos labai svarbus keitimasis informacija, ypač bankų ir valdžios institucijų, valstybių narių ir tarpvalstybiniu lygmeniu. Todėl plane raginama pradėti taikyti mechanizmą nuolatiniam su sukčiavimu kovojančių suinteresuotų subjektų (kreditinių kortelių išdavėjų, bankų asociacijų, tinklo operatorių, Europolo, nacionalinių policijos pajėgų ir pan.) dialogui užmegzti. Komisija taip pat pasiūlė rengti tarptautines konferencijas, kuriose dalyvautų policijos pajėgų ir teismo pareigūnai, kad būtų galima informuoti apie problemas, kurios kyla dėl sukčiavimo atliekant mokėjimus, ir apie jo poveikį finansų sistemoms,
- 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2001/413/TVR, skirtas kovai su sukčiavimu negrynosiomis mokėjimo priemonėmis ir jų klastojimu. Šiame pamatiniame sprendime valstybės narės raginamos nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias baudžiamąsias sankcijas, taip pat ir tokias sankcijas, kaip laisvės atėmimas ir ekstradicija, taikomas sukčiavimo naudojant mokėjimo kortelės, IT, elektroninę įrangą ar kitus konkrečiai pritaikytus prietaisus atvejais, t. y.:
  - mokėjimo priemonės vagystė ar kitoks neteisėtas pasisavinimas,
  - mokėjimo priemonės klastojimas ar padirbinėjimas siekiant ją naudoti neteisėtai,
  - neteisėtai pasisavintos, padirbtos ar suklastotos priemonės gavimas, įgijimas, gabenimas, pardavimas ar perleidimas kitam asmeniui arba jos turėjimas siekiant ją pasinaudoti neteisėtai,
- neteisėtas kompiuteriuose esančių duomenų įvedimas, keitimas ar panaikinimas arba kompiuterių programų arba sistemų trikdymas,
- neteisėtas dokumentų, kompiuterių programų ir bet kokių kitų specialiai šiems nusikaltimams pritaikytų priemonių gaminimas, gavimas, pardavimas ar kūrimas,
- šiame sprendime taip pat numatyta tarptautinio bendradarbiavimo sistema, kurią taikydamos valstybės narės privalo teikti tarpusavio pagalbą šiame sprendime nurodytų nusikaltimų tyrimams atlikti. Šiuo tikslu pamatiniame sprendime numatyta, kad valstybės narės nustato operatyvinius susiekimo punktus arba gali naudotis esamomis operatyvinėmis struktūromis, skirtomis keistis informacija ir kitokiems ryšiams tarp valstybių narių palaikyti,
- 2004 m. spalio 20 d. Komisijos komunikatas COM(2004) 679 „Naujas 2004–2007 m. ES veiksmų planas dėl sukčiavimo negrynosiomis mokėjimo priemonėmis prevencijos“. Šiuo veiksmų planu Komisija ketino toliau stiprinti esamas sukčiavimo prevencijos iniciatyvas ir taip, atsižvelgiant į vis dažnesnes duomenų ir tapatybės vagystes, padėti išlaikyti ir didinti pasitikėjimą mokėjimo priemonėmis. Komisija pirmenybę teikia mokėjimo produktų ir sistemų saugumui bei glaudesniai valdžios institucijų ir privataus sektoriaus bendradarbiavimui, kartu nurodo, kad siekiant šių tikslų reikėtų:
  - stiprinti ir pertvarkyti ES sukčiavimo prevencijos ekspertų grupės veiklą,
  - sukurti darnią mokėjimo priemonių gamintojų, mokėjimo paslaugų teikėjų ir atitinkamų institucijų strategiją siekiant užtikrinti kuo aukštesnę ekonomiškai įgyvendinamą elektroninio mokėjimo saugumo lygį vartotojams,
  - suinteresuoti subjektai turėtų keistis informacija, kad būtų galima anksti išaiškinti mėginimo sukčiauti atvejus ir perspėti apie juos,
  - ES administracinės institucijos turėtų gaudžiau bendradarbiauti siekdamas užkirsti kelią sukčiavimui atliekant mokėjimus ir plėtoti nacionalinių teisėsaugos įstaigų gebėjimus tirti sukčiavimo atvejus,
  - taikyti naujas perspėjimo apie ES prarastas ir pavogtas korteles priemones.

4. Pastabos ir pasiūlymai

4.1. Nors Bendrijos teisinė sistema išplėsta ir sustiprinta, vis dar reikia siekti, kad viešieji ir privatieji subjektai visapusiškai keistųsi informacija, o atitinkamos valstybių narių institucijos veiksmingai bendradarbiautų. Siekiant šių tikslų ir atsižvelgiant į tai, kad į ES neseniai įstojo naujos valstybės narės, pamatinio sprendimo ir rekomendacijų nuostatas reikėtų perkelti į visų ES šalių nacionalinius teisės aktus.

4.1.1. Komisija nurodė, kad veiksmingai įgyvendinti sukčiavimo prevencijos sistemą visų pirma sudėtinga todėl, kad ES nelengva keistis duomenimis ir apie sukčiautojus, ir apie tuos, kuriems gresia pavojus. Todėl jau 2004–2007 m. veiksmų plane pabrėžiama, kad, siekiant sudaryti sąlygas keistis duomenimis tarpvalstybiniu lygmeniu, ES reikėtų derinti duomenų apsaugos nuostatas numatant visų pirma suvienodinti šiuo metu galiojančias ES duomenų apsaugos taisykles.

4.2. Kad būtų galima užtikrinti veiksmingus prevencinius veiksmus, Komitetas norėtų pasiūlyti apsvarstyti, kaip kiekviena kompetentinga nacionalinė institucija galėtų sukurti skaitmeninę duomenų bazę, kuriai mokėjimo kortelių įmonės galėtų teikti šiuos duomenis: informaciją apie prekybos vietas ir sandorius, kurie įtariamai esantys susiję su sukčiavimu; atpažinimo duomenis apie prekybos vietas ir juridinius atstovus tų įmonių, kurių sandorių mokėjimo kortelėmis sudarymo sutartys nutrauktos saugumo sumetimais arba dėl sukčiavimo, apie kurį pranešta teisminei institucijai; atpažinimo duomenis apie kortelių turėtojų nepripažintus sandorius arba apie tuos sandorius, apie kuriuos pranešta teisminei institucijai; informaciją apie sukčiavimo tikslais naudotus bankomatus. Deramai atsižvelgiant į nacionalines teisės nuostatas, šia duomenų sistema, be kita ko, būtų galima naudotis siekiant tirti nusikalstamą veiklą ir sudaryti geresnes sąlygas policijai bendradarbiauti, taip pat ir tarptautiniu lygmeniu, ir užkirsti kelią nusikaltimams, vykdomiems naudojant kreditines korteles ir kitas mokėjimo priemones, ir taikyti už juos baudžiamąsias priemones.

4.3. Reikėtų ne tik keisti informaciją apie sukčiautojus, bet ir atitinkamoms valstybių narių institucijoms glaudžiau bendradarbiauti numatant naujas iniciatyvas, kurių tikslas – plėsti sukčiavimo prevencijos duomenų rinkimo ir keitimosi mastą tarp suinteresuotų subjektų ir ypatingą dėmesį skirti policijos pajėgoms ir mokėjimo korteles išduodančioms įmonėms.

4.3.1. Šiuo tikslu reikėtų patobulinti jau esamas kovos su euro padirbinėjimu bendradarbiavimo formas ir atitinkamas nacionalines institucijas tiesiogiai įtraukti į sukčiavimo mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonėmis prevenciją.

4.3.2. Šiuo atžvilgiu reikėtų apsvarstyti galimybę pavesti Europolui (kurio veiklos sritis, priėmus 1999 m. balandžio 29 d. Tarybos sprendimą, apima ir kovą su grynųjų ir kitų mokėjimo

priemonių padirbinėjimu) stebėti tendencijas, kad būtų galima užkirsti kelią sukčiavimui atsiskaitant mokėjimo negrynaisiais priemonėmis siekiant:

- koordinuoti visų valstybių narių duomenų bazių, kuriose saugoma informacija apie mokėjimo kortelių padirbinėjimą, valdymą, kad kompetentingos kitų valstybių narių institucijos galėtų atlikti deramus tyrimus,
- skubiai perspėti mokėjimo kortelių bendroves ir išdavėjus apie kitose valstybėse narėse išaiškintus sukčiavimo atvejus,
- sudaryti geresnes sąlygas valstybių narių policijos pajėgoms ir teisinėms institucijoms keistis 2001 m. gegužės 28 d. pamatiniame sprendime 2001/413/TVR nurodyta informacija.

4.4. Šiuo atžvilgiu Komitetas norėtų pasiūlyti apsvarstyti galimybę sukurti valstybių narių policijos pajėgų ir tyrimo institucijų tinklą kovai su sukčiavimu mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonėmis ir jų klastojimu. Tokia struktūra sudarytų sąlygas tiesiogiai keistis informacija naudojant patikrintą elektroninio pašto sistemą ir galimybę naudotis konkrečiomis duomenų bazėmis.

4.4.1. Tokia iniciatyva, kurią pradėdant įgyvendinti pirmiausia reikėtų susitarti, kokius duomenis įtraukti į šias duomenų bazes ir suderinti su nacionalinių teisės aktų nuostatomis dėl privatumo bei laikytis 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2007/64/EB 79 straipsnio nuostatų, būtų didelis kovos su sukčiavimu atsiskaitant mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonėmis žingsnis, kadangi reikiama informacija tyrimo institucijoms būtų pateikiama tiesiogiai ir greitai išven-giant pernelyg didelių biurokratinių kliūčių. Bet kokiu atveju būtų naudinga Europos lygiu nustatyti būtiniausius reikalavimus dėl duomenų, kuriais galima keisti, pobūdžio ir taip užtikrinti bendrą informacijos sistemą, kuria būtų galima naudotis kovojant su sukčiavimu pagal Direktyvos 1995/46/EB dėl asmens duomenų apsaugos nuostatas.

4.5. ES sudėtinga veiksmingai kovoti su sukčiavimu taip pat ir dėl nesuderintų valstybių narių teisės aktų, kuriais nacionalinėms institucijoms suteikiami įgaliojimai atlikti tyrimus, ir dėl nevienodo atgrasymo priemonių griežtumo. Todėl daugiausia sukčiaujama tose valstybėse, kur kontroliuojančių tyrimo organų įgaliojimai yra mažesni, arba valstybėse, kur taikomos nuobaudos nepakankamai griežtos, kad atliktų atgrasantį vaidmenį. Nacionalinių teisės aktų suderinimas atrodytų vienintelė veiksmingos kovos su sukčiavimu šiame sektoriuje strategija, kadangi, kaip jau buvo pabrėžta 2004–2007 m. veiksmų plane, ankstesnių iniciatyvų nepakako su mokėjimu susijusio sukčiavimo problemai veiksmingai išspręsti.

4.5.1. Šiuo atžvilgiu ⁽¹⁾ reikėtų patikrinti, ar valstybės narės į savo nacionalinę baudžiamąją teisę veiksmingai perkėlė 2001 m. gegužės 28 d. kovai su sukčiavimu negrynosiomis mokėjimo priemonėmis ir jų klastojimu skirto Tarybos pamatinio sprendimo 2001/413/TVR dėl nusikaltimų, susijusių su mokėjimo priemonėmis, kompiuteriais ir specialiai pritaikytomis priemonėmis 2, 3 ir 4 straipsniuose nurodytą nusikalstamą veiklą. Atsižvelgiant į valstybių narių suverenumą, reikėtų tikrinti, ar už šiuos nusikaltimus sankcijos iš tikrųjų yra atgrasančios, taip pat, ar baudžiama pagal įstatymų nuostatas. ES lygmeniu taip pat reikėtų derinti ir sankcijas už panašaus masto sukčiavimą, kaip, pavyzdžiui, numatyta kovojant su pinigų plovimu.

4.6. Priėmus pasiūlytas iniciatyvas, būtų galima veiksmingai kovoti su sukčiavimu ir sudaryti palankesnes sąlygas kurti BMEE (bendra mokėjimo eurais erdvė), kurioje mokėjimo negrynaisiais pinigais priemonėmis būtų galima mokėti visoje euro zonoje naudojant vieną sąskaitą ir taikant vienodas pagrindines sąlygas neatsižvelgiant į naudotojo gyvenamąją vietą ir taip pašalinti visus nacionalinio ir tarpvalstybinio mokėjimo skirtumus.

4.7. ES turėtų stiprinti kovos su sukčiavimu ir mokėjimo priemonių klastojimu strategiją įvairiomis priemonėmis. Šiuo požiūriu, visuomenės informavimas yra esminis aspektas. Informavimo tikslas – suteikti kuo daugiau informacijos kredito ir debito kortelių naudotojams apie galimus pavojus, išskylančius naudojant mokėjimo negrynaisiais pinigais priemones. Pavyzdžiui, neišpėti vartotojai tampa lengvomis duomenų vagysčių (angl. *phishing*) aukomis. ES institucijos turėtų padėti informuoti

visuomenę vykdydamos Komisijos koordinuojamas Europos informavimo kampanijas.

4.8. Todėl lemiamas yra vartotojų ir prekybininkų asociacijų vaidmuo: jei jos glaudžiai bendradarbiautų, būtų galima įdiegti išankstinio išspėjimo sistemą, geriau informuoti visuomenę ir teikti informaciją apie dažniausiai pasitaikančius ir neseniai išaiškintus sukčiavimo atvejus. Šiam tikslui įgyvendinti būtina skatinti tikslines vartotojų informavimo kampanijas, visų pirma suteikti jiems praktinių ir lengvai pritaikomų patarimų, plėsti jų žinias apie mokėjimo kortelių veikimą ir atsargumo priemones, kurių reikėtų nedelsiant imtis kilus įtarimui dėl sukčiavimo.

4.9. Valstybės narės taip pat galėtų išpareigoti sugriežtinti sankcijas už sukčiavimą ir jas veiksmingai taikyti. Reikėtų plėsti Europos teisminę erdvę ir atitinkamas baudžiamosios teisės nuostatas visuotinai taikyti kitose ES šalyse vykdomiems nusikaltimams, taip pat ir trečiojoje šalyse, ypač sunkių nusikaltimų atvejais. Šie tikslai, kaip ir pasiūlymai bausti už šiuos nusikaltimus ir taikyti sankcijas, įgyvendinami vis plačiau. Kadangi daugelyje valstybių su sukčiavimu atliekant mokėjimus susijusius pažeidimus paprastai vykdo organizuotos grupuotės, veiksmingos kovos su šia veika priemonės yra JTO konvencija ir 2000 m. lapkričio 15 d. bei 2001 m. gegužės 31 d. generalinės asamblėjos priimti ją papildantys protokolai dėl kovos su tarptautiniu organizuotu nusikaltimu, kuriuose numatomos sankcijos už tarptautinius pažeidimus.

Briuselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

(1) 2008 m. balandžio 22 d. Europos Komisijos tarnybų darbo dokumente SEC(2008) 511 2004–2007 m. „ES sukčiavimo negrynosiomis mokėjimo priemonėmis prevencijos 2004–2007 m. veiksmų plano įgyvendinimo ataskaita“ pabrėžiama, kad reikia imtis veiksmingų sankcijų, nes kai kuriose valstybėse narėse taikomos sankcijos nepakankamai atgrasančios, kaip matyti iš dviejų Komisijos 2004 m. balandžio mėn. (COM(2004) 356) ir 2006 m. vasario mėn. (COM(2006) 65) pateiktų ataskaitų apie priemones, kurių valstybės narės ėmėsi siekdamas įgyvendinti 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos pamatinį sprendimą 2001/413/TVR.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Konsultacijos dėl Komisijos poveikio vertinimo gairių projekto

(2009/C 100/05)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. gegužės 29 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Konsultacijos dėl Komisijos poveikio vertinimo gairių projekto.

2008 m. liepos 8 d. Komiteto biuras pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21-23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Daniel RETUREAU ir priėmė šią nuomonę 82 nariams balsavus už ir 4 susilaikius.

1. Įžanga

1.1. Savo „Metinėje politikos strategijoje 2008 m.“⁽¹⁾ Komisija pabrėžia, kad pagrindinis jos prioritetas yra „supaprastinti ir pagerinti reguliavimo aplinką ES verslui ir piliečiams. 2007 m. bus gerinama poveikio vertinimo sistema, pradėta įgyvendinti veiksmų programa, kuria siekiama pašalinti nereikalingą administracinę naštą dėl ES ir valstybių narių lygmens teisės aktų, įgyvendinama atnaujinta supaprastinimo programa“ ir vykdoma Bendrijos teisės taikymo kontrolė⁽²⁾. „Įvairių šių priemonių įgyvendinimas bus pagrindinis 2008 m. tikslas.“

1.2. Ši strategija atspindi darbo programoje, kurioje kiekviena pateikta priemonė ar pasiūlymas sudaro veiksmų planą, kuriuo atsakoma į daugybę konkrečių klausimų, į kuriuos paprastai pateikiami glausti atsakymai, atspindintys pirmuosius poveikio vertinimo arba preliminararaus poveikio vertinimo rezultatus ir įvertinantys atskirų priemonių ar pasiūlymų poveikį biudžetui.

1.3. Komisija, vadovaudamasi 2007 m. atliktu poveikio vertinimo sistemos, apibrėžtos 2002 m. ir patobulintos 2005 m., išorės vertinimu ir atsižvelgdama į Poveikio vertinimo komiteto veiklos patirtį bei išvadas, sukūrė šioje nuomonėje⁽³⁾ nagrinėjamą vidaus gairių projektą. Komisija ketina gerinti bendrą metodiką, kad ji būtų aiškiai apibrėžta, nuspėjama, skaidri ir įvertinama pagal poveikį Bendrijos biudžetui (atsižvelgiant į klausimų sudėtingumą, poveikio vertinimui tinkamai atlikti gali prireikti nuo penkių iki trylikos mėnesių; tam reikalingi išteklių ir priemonės, kurias Komisija ketina skirti atitinkamoms

tarnyboms, kad būtų įgyvendinti su poveikio vertinimu susiję programos „Geresnė teisėkūra“ tikslai).

1.4. Persvarstytos poveikio vertinimo gairės – tai bendro pobūdžio nuostatos, taikomos poveikio vertinimui atlikti pradedant preliminariu poveikio vertinimu ir baigiant galutinių sprendimų, kuriuos už poveikio vertinimo atlikimą atsakingas generalinis direktoratas siūlo Komisijai, parengimu. Tokiu būdu institucija gali vykdyti savo teisės aktų leidimo iniciatyvos funkciją apie tai informuodama ir netgi teikti alternatyvų teisės akto pasiūlymą ar preliminararaus poveikio vertinimo etapu nuspręsti nesiimti veiksmų arba parengti ne normatyvinio pobūdžio komunikatą.

1.5. Kiekvienas poveikio vertinimas yra unikalus, pritaikytas konkrečiam atvejui, atspindintis Komisijos metinėje darbo programoje nustatytus siektinus tikslus. Gairėmis pakankamai lanksčiai apibrėžiami veiksmai, procedūros ir darbo metodai, kuriuos galima pritaikyti įvairioms situacijoms ir problemoms atsižvelgiant į sutartyse numatytas Bendrijos kompetencijos sritis ir reikalavimus bei laikantis proporcingumo ir subsidiarumo principų.

1.6. Poveikio vertinimas gali būti atliekamas viena iš šių oficialių Bendrijos kalbų: vokiečių, anglų arba prancūzų. Dėl praktinių priežasčių beveik visi poveikio vertinimai atliekami anglų kalba, kuri vartojama generalinių direktoratų tarpusavio ir vidaus komunikacijai, o taip pat bendraujant su išore, visų pirma konsultuojantis su suinteresuotomis šalimis. Priedai anglų kalba, kuriuose pateikiamas visas poveikio vertinimas ir išsami santrauka, nuolat pridedami prie kiekvieno metinio darbo plano teisės akto projekto nurodant jo kodą (SEC(metai), numeris). Tokiu būdu pasiūlymas dėl teisės akto būna paremtas poveikio vertinimu ir Komisijos pasirinkimą pagrindžiančiais paaiškinimais.

⁽¹⁾ COM(2007) 65 galutinis, 2007 m. vasario mėn.

⁽²⁾ Žr. nuomonę CESE, OL C 204, 2008 8 9, p. 9.

⁽³⁾ COM, 2008 m. gegužės mėn., nenumuotus darbo dokumentas (http://ec.europa.eu/governance/impact/consultation/ia_consultation_fr.htm).

2. Bendrosios Komiteto pastabos

2.1. Teikiant kiekvieną pasiūlymą dėl teisės akto atliekamas preliminarus vertinimas, kuris gali apimti laikotarpius ar etapus, skirtus nustatyti, ar jis reikalingas, ir įvertinti jo vidinį bei išorinį poveikį įvairiais požiūriais.

2.2. Teisės aktų rengimas – tai teisės aktų leidybos (taikomasis) mokslas, kuriuo siekiama nustatyti geriausius įstatymų rengimo, formulavimo, skelbimo ir taikymo būdus⁽¹⁾ ir kuris nacionaliniam įstatymų leidėjui nesudaro tokių pat apribojimų kaip Bendrijos įstatymų leidėjui. Pastarasis yra toliau nuo piliečių ir kartais atrodo labiau atitrūkęs nuo jų pagrindinių rūpesčių. Bendrijos teisės aktų leidėjas turi aiškiai pristatyti savo iniciatyvas, įvairiais būdais skatinti informacijos sklaidą ir dalyvavimą, siekdamas sustiprinti Europos pilietybės, neatsiejamos nuo nacionalinės pilietybės, dalyvaujamojo aspektą. Atsižvelgiant į šias politines aplinkybes, poveikio vertinimas tampa sudėtinga ir labai svarbia Komisijos normatyvinio darbo ir veiklos dalimi.

2.3. Tarp įvairių teorinių ir praktinių klausimų, susijusių su teisėkūros veikla Europos Sąjungoje, kurių neįmanoma išsamiai išdėstyti ir aptarti šioje Europos Sąjungos teisėkūrai skirtoje nuomonėje, reikėtų pažymėti bent jau tai, kad teisės aktų leidėjai, atlikdami savo darbą susiduria su neišvengiamais „suvaryžymais“: steigimo sutartys, Sąjungai priklausančių (arba siekiančių priklausyti) demokratiškų ekonomiškai išsivysčiusių visuomenių teisės bendrieji principai, įskaitant jų konstitucinius principus bei pirminės ir išvestinės teisės⁽²⁾ aiškinimą pagal teismų praktiką.

2.4. Visos Europos Sąjungos tautos siekia demokratijos, taikaus konfliktų sprendimo, didesnio bendradarbiavimo ir solidarumo, individualių ir kolektyvinių teisių skatinimo, realistinių ir kokybiškų teisės aktų, aiškiai atitinkančių sutartis ir visoms valstybėms narėms taikomos teisės bendruosius principus. Politiniai sprendimai ir teisės aktai sudaro bendrą sistemą, kurią reikėtų pavadinti „konstitucine“, kadangi ji apibrėžia politinių institucijų demokratinį pobūdį ir politinių, teisės aktų leidybos, administracinių ar teisminių institucijų kompetencijos ribas. Ši „konstitucinė sistema“, atskirianti išskirtinei Bendrijos kompetencijai

priklausančias politikos sritis nuo tų, kurios yra bendros su valstybėmis narėmis, ir nustatanti procedūras, kurių turi pagal įstatymus laikytis valdžia, turinti rengti teisės aktus ir reglamentus, turėtų sudaryti sąlygas įvertinti teisės aktų įgyvendinimą, kontroliuoti jų veiksmingumą ir tinkamą skirtų finansinių ar kitokių išteklių panaudojimą. Be to, turėtų būti sudaryta galimybė reguliariai pakartotinai įvertinti teisės aktus atlikus reikiamus pataisymus ar pakeitimus arba norint nustatyti, ar pasiekti užsibrėžti tikslai.

2.5. Šis paprastas išvardijimas, nors ir ne itin išsamus, primena įvairiems Europos Sąjungos veikėjams suteiktą įgaliojimą, atsakomybės ir uždavinių sudėtingumą.

2.6. Nuo pat pradžių poveikio vertinimas buvo sumanytas kaip priemonė pagerinti politikos formavimo teisės aktų rengimo proceso kokybę prisidedant prie veiksmingos ir pažangios reguliavimo aplinkos sukūrimo bei nuoseklaus tvaraus vystymosi proceso įgyvendinimo. Jis papildė politinę kompetenciją, tačiau jos nepakeičia. Poveikio vertinimas turi padėti nustatyti galimas teigiamas ir neigiamas teisės akto projekto pasekmes ir pasiekti sutarimą įgyvendinant prieštarigus tikslus. Praktiškai poveikio vertinimas visų pirma buvo pradėtas taikyti patiems svarbiausiems projektams, o vėliau visiems tiems, kurie įtraukti į Komisijos metinę politikos strategiją ir darbo programą. 2002 m. birželio mėn. komunikato priede pateikiami pagrindiniai poveikio vertinimo metodo elementai ir atskirai išdėstytos techninės įgyvendinimo taisyklės, kurios buvo paskelbtos 2002 m. rudenį⁽³⁾. Gairės buvo persvarstytos 2005 m., o vėliau dar kartą buvo svarstomos nuo 2007 m. pabaigos iki 2008 m. gegužės mėn., kai buvo pateiktas dabartinis projektas.

2.7. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (toliau – Komitetas) rėmė Komisijos pasiūlymus nuo pat pirmųjų jos pastangų siekti geresnės teisėkūros. Komitetas iki šiol remia pasiūlymus gerinti poveikio vertinimo atlikimą ir pateikimą, kadangi jis įgauna vis didesnę svarbą rengiant teisės aktų projektus ir vykdant kitokią veiklą: kodifikavimas, supaprastinamas (pagal galimybes), rengimas ir ypač vartojamų teisinių sąvokų tinkamumas ir aiškumas. Komitetas taip pat pažymi, kad dokumentų vertimo kokybė ir Bendrijos teisės taikymo kontrolė yra esminiai aspektai siekiant geresnio teisinių nuostatų suderinimo ir jų laikymosi.

⁽¹⁾ J. Chevallier (1995 m.), *L'évaluation législative: un enjeu politique*, A. Delcamp ir kt., *Contrôle parlementaire et évaluation*, Paryžius, 1995 m., p. 15.

⁽²⁾ Reikėtų atsižvelgti ir į skirtingą bei tragišką istorinę patirtį, kai teisės apskritai ir ypač asmens teisių sąvokos kartais buvo pažeidžiamos neįtikėtinais šurkščiais.

⁽³⁾ COM(2002) 276 galutinis, 2002 6 5.

2.8. Numatomos trys pagrindinės poveikio kategorijos:

- socialinis poveikis,
- ekonominis poveikis,
- poveikis aplinkai.

Komitetas pažymi, kad socialinio poveikio kategorija apima labai daug įvairių klausimų, kuriuos būtų geriau suskirstyti į dvi atskiras kategorijas: socialinis poveikis tiesiogine prasme ir poveikis, susijęs su visuomene (kova su terorizmu, saugumas, teisingumas ir kt.). Socialiniai klausimai tiesiogine prasme yra susiję su ekonominiais klausimais ir apima socialinius subjektus, kolektyvines derybas ir darbo bei užimtumo sąlygas, o su visuomene susiję klausimai apima kitas sritis (teisingumas, policija ir kt.), labiau įtraukia politikus ir yra aktualūs visai visuomenei.

2.9. Ekonominio poveikio vertinimo atveju labiau atsižvelgiama į ekonominės naudos analizę ir konkurenciją. Tačiau Komitetas, atsižvelgdamas į tvaraus vystymosi būtinybę, pabrėžia, kad kokybinio poveikio duomenys ir ekonominiai skaičiavimai turi būti vertinami ilgoje perspektyvoje. Komitetas primena, kad konkurencija yra priemonė, o ne tikslas. Reikėtų atsižvelgti ir į pramonės politikos reikalavimus, tarptautinio masto ekonominių ir finansinių subjektų sukūrimą siekiant išsilaikyti pasaulinės konkurencijos sąlygomis. Ekonominio ir finansinio poveikio vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į bendrą pasaulinės ekonomikos kontekstą ir ekonominį bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis.

2.10. Atliekant poveikio aplinkai vertinimą taip pat reikėtų remtis rodikliais, kurie būtų grindžiami reguliariais vertinimais ir informacija, surinkta tokiomis techninėmis sąlygomis ir aplinkybėmis, kurias būtų galima palyginti (oro kokybė miestuose, klimato atšilimas ir pan.). Todėl, atliekant tokio pobūdžio vertinimus, labai svarbu derinti kokybinius tyrimus ir su vertinimu siejamą ekonominę naudą. Komitetas mano, kad nebūtinai pirmenybė turėtų būti teikiama ekonominės naudos analizėms, o ne kitokiems kokybiniais rodikliams. Turėtų būti pateikiami dvejopo pobūdžio rezultatai ir nustatyti prioritetiniai kriterijai, pavyzdžiui, tam tikros taršos poveikis sveikatai. Praktiškai neįmanoma pinigais išreikšti, kiek galima pailginti žmogaus gyvenimą taikant siūlomas priemones, tačiau tokie duomenys suteikia galimybę palyginti laikui bėgant, nors realiai yra labai daug sveikatai įtaką darančių veiksnių, o laiku grindžiami paly-

ginimai visuomet bus susiję su nemaža paklaida, visų pirma dėl kitų sveikatai poveikį darančių veiksnių (gyvenimo būdo, mitybos, prevencijos politikos poveikio, ir kt.), o ne tik oro taršos.

2.11. Ypač svarbu konsultuotis su suinteresuotomis šalimis ir atstovaujančiomis Europos organizacijomis, visų pirma Regionų komitetu ir EESRK, kurie atstovauja organizuotai pilietinei visuomenei ir jos politinėms pažiūroms. Atsižvelgdamas į trumpą poveikio vertinimo rengimui skirtą laiką ir pasirinktą vieną kalbą – aplinkybę, kuri kelia problemų daugeliui organizacijų, visų pirma nacionalinių, – Europos patariamąsios institucijos jaučia išskirtinę atsakomybę už poveikio vertinimų kokybę ir konsultacijas, kaip numatyta institucijų bendradarbiavimo susitarimuose. Svarbu, kad ši pirmoji konsultacija ateityje netaptų kliūtimi konsultacijoms dėl teisės aktų kūrėjams pateikiamų projektų, kurie bus labiau politinio pobūdžio.

2.12. Komitetas pritaria kompleksiskam požiūriui rengiant poveikio vertinimus (t. y. horizontaliuoju lygiu, kai rengiant poveikio vertinimą dalyvauja keletas generalinių direktoratų) ir jų rengimo laikotarpio nustatymui (trumpos, vidutinės ir ilgalaikės trukmės). 2007 m. atlikti *ex post* poveikio vertinimai turėtų padėti poveikio vertinimo komitetui įtraukti *ex post* patikrinimus į poveikio vertinimų procedūrą, kad būtų galima išsamiai aptarti rodiklius ir jų tinkamumą bei vertinimo pagrįstumą neatsižvelgiant į tai, ar remiamasi ekonominės naudos, ar kokybiniais kriterijais. Komitetas mano, kad reikėtų labiau išplėtoti poveikio vertinimo gaires⁽¹⁾ remiantis Eurostat sukauptais statistiniais duomenimis arba Komisijos tarnybų atliktomis apklausomis. Tai pasakytina ir apie kitų organizacijų, visų pirma JTO agentūrų, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų vystymo programos (JTVP), nustatomus rodiklius ir tuos, kurie nustatomi įvairiose šalyse plėtojant tiek ministerijų, tiek universitetų mokslinius tyrimus.

2.13. Bendro ir horizontalaus pobūdžio klausimai yra gerai išnagrinėti antrojoje gairių projekto dalyje: apibrėžimas laiko požiūriu, administracinės naštos mažinimas, reikalavimas nenuvertinti nei poveikio, kurio negalima artimiausioje ateityje įtraukti į ekonominės naudos vertinimą, nei įvairių veiksnių, kurie daro įtaką įvairiems poveikiams, sąveikos reikšmės. Būtina atsižvelgti į kitų teisės aktų projektų (jau priimtų arba dėl kurių dar atliekamas poveikio vertimas) poveikį, visų pirma jei tai susiję su teisės aktų paketu ir bendraisiais Bendrijos tikslais (Lisabonos strategija, pagrindinių teisių apsauga, Europos energetikos strategija ir darnaus vystymosi tikslu). Be to, būtina atsižvelgti ir į išorės poveikį.

⁽¹⁾ Angl. *LDAI* – poveikio vertinimo gairės.

2.14. Reikėtų atskirai įvertinti MVĮ ir smulkiojo bei vidutinio verslo patiriamą poveikį, pavyzdžiui, galimas didesnes regulavimo sąnaudas, kurias lemia tokių įmonių apimtis, ir mažai struktūrai daug sunkesnę nei didelei įmonei administracinę naštą. Komitetas džiaugiasi, kad taip atidžiai atsižvelgta į MVĮ ir smulkiajam bei vidutiniam verslui daromą poveikį, ir pritaria Komisijos rekomendacijai numatyti priemones jam mažinti, jei vertinimas rodo, kad poveikis yra neproporcingas arba pernelyg didelis.

2.15. Galiausiai poveikio vertinime pateiktos galimybės neturėtų būti dirbtino ar priverstinio pobūdžio. Jos turi būti patikimos ir veiksmingos alternatyvos, kuriomis remiantis būtų galima padaryti tinkamiausią politinį pasirinkimą.

3. Kitiškos pastabos

3.1. Komisija išsamiai nustato poveikio vertinimo atlikimo tvarką ir terminus, tačiau ši tvarka ir terminai yra pakankamai lankstūs, kad būtų pritaikyti daugeliui ypatingų situacijų.

3.2. Kiekvienas poveikio įvertinimas yra savitos *ad hoc* pratybos, nors tam tikrų taisyklių ir apribojimų privalu laikytis tiek preliminarus, tiek tolesnio poveikio vertinimo atveju. Kaip pavyzdį būtų galima paminėti tarnybų tarpusavio konsultacijas, nepriklausomam konsultantui pavesto tyrimo atlikimo terminą, biudžeto planavimą arba Europos Komisijos darbo programą.

3.3. Jungtinis tyrimų centras (JTC), kurio daugelis mokslininkų bendradarbiauja su universitetais ar ekspertais ir remiasi Eurostat duomenimis, dažniausiai įtraukiamas atliekant poveikio vertinimą. Tačiau šie mokslininkai, prirėkus, patys surenka esamus duomenis konkrečiai problemai nustatyti arba remiasi matematiniais ir biudžetinėmis metodais bei bendrais rodikliais. Be to, jie gali atlikti tyrimus ar apklausas numatytoms tipinėms konsultacinėms procedūroms papildyti.

3.4. Ryški poveikio vertinimo tendencija, atitinkanti priede išdėstytus metodinius reikalavimus (kalbama apie naują vadovą arba informacinę knygą, skirtą poveikio vertinimui atlikti), susijusi su įvairių pasirinktų galimybių poveikio, kuriuo remiantis būtų galima priimti sprendimus, apskaičiavimu pinigine išraiška.

3.5. Pavyzdžiui, poveikis aplinkai ⁽¹⁾ gali būti vertinamas pagal finansines sąnaudas arba ekonomiką, tačiau nepaisant sąnaudų į kai kuriuos veiksmus reikėtų atsižvelgti dėl svarbesnių, būtent kokybinio pobūdžio, priežasčių: santykinis poveikis klimato kaitai, pagrindinių teisių laikymasis, etikos klausimai, trumpalaikis ir ilgalaikis poveikis sveikatai.

3.6. Kokybiniai kriterijai turėtų dominuoti, kadangi jie atitinka Europos Sąjungos tikslus ir politiką. Tiesa, galiausiai jie virsta finansinėmis išlaidomis (pvz., žalos atlyginimas nukentėjusiems nuo asbesto), tačiau prevencija yra būtina etiniu požiūriu. Iš tikrųjų, nors asbestas buvo veiksminga ir nebrangi medžiaga, naudojama pastatų, mechanizmų ar vamzdinių izoliavimui, šiuo metu šios medžiagos šalinimo sąnaudos į nieką pavertė trumpalaikę finansinę naudą. Taigi, balansas yra deficitinis, o praėjus dešimtmečiams teršėjas nebūtinai moka. Atliekant poveikio vertinimą reikėtų tvirtai laikytis atsargumo principo, tačiau jis neturėtų būti pagrindas sąstingui.

3.7. Iš šalies atrodo, kad pagrindinės problemos susijusios su konsultacijomis su suinteresuotomis šalimis. Kai kurios išsakytos mintys gali atrodyti individualios, tačiau jų autorius gali būti smulkus verslininkas ar savarankiškai dirbantis asmuo, kurio vertingos patirties negalima nepaisyti pirmenybę suteikiant gerai išsitvirtinusiems ir aktyviems lobistams, galintiems suteikti ekspertinių žinių ar informacijos, kartais šališkos ⁽²⁾.

3.8. Labai sudėtingų projektų poveikį apskaičiuoti gali būti ypač sunku (pvz., REACH). Nors pramonės sektoriui pavyko gauti gana stiprią politinę paramą, susijusią su teisės aktų taikymo srities apribojimu, darbuotojų ir produktų naudotojų apsaugai skiriama daugiausiai dėmesio.

3.9. Vis dėlto tokie atvejai nėra neįprasti. Iš tikrųjų, suinteresuotos grupės gina savo interesus, tačiau įstatymų leidėjas turi pirmenybę teikti bendram interesui, o ne pavieniems trumpalaikiams interesams. Kai kurie trumpalaikiai apribojimai gali turėti lyginamąjį pranašumą vidutiniu laikotarpiu nustatant Europos standartus, kurie technologinės pažangos atveju tampa universaliais (automobilių variklių išmetamųjų teršalų ribojimas, pastangos skatinti mažiau taršius ir tvaresnius alternatyvius energijos šaltinius).

⁽¹⁾ Priedo *Environmental Impact Assessment Models* 9.3.4 punktą.

⁽²⁾ Šį aspektą iliustruoja konsultacija dėl kompiuteriu įdiegtų išradimų patentavimo (konsultacinį dokumentą parengė vidaus rinkos generalinio direktorato tarnybos, 2000 10 19).

3.10. Vykstant viešosioms diskusijoms labai naudinga remtis parengiamaisiais teisės aktų dokumentais, t. y. žaliuosiais ir baltosiomis knygomis, siekiant sužinoti suinteresuotų šalių ir apskritai organizuotos pilietinės visuomenės, atstovaujamos Komiteje ar atstovaujamos Europos specializuotų nevyriausybinų organizacijų, nuomones. Pats įstatymų leidėjas vidaus diskusijų metu turi pakankamai laiko surasti dinamišką kompromisą.

3.11. EESRK tenka konstatuoti, kad skubotumas arba ideologija gali pakenkti projektams, kurie galiausiai yra atmetami ar iš esmės pakeičiami, nors ne tokiais brutaliais veiksmais būtų pavykę pasiekti visoms šalims priimtinių rezultatų (galima paminėti direktyvos dėl uosto paslaugų projektą, kurį tuometinė kadencija baigianti Europos Komisija parengė skubotai, neskir-dama laiko konsultacijoms ir neieškodama kompromiso).

3.12. Dabartinė krizė turėtų paskatinti didesnę atsargumą kai kurių „prietarų“ ir kitų valdžios principų atžvilgiu. Patvirtinimo kriterijus yra esminis kaupiant bendrą patirtį, susijusią su poveikio vertinimu, kuriam svarbiausia atsargumas ir kūrybiškumas. Šis požiūris prieštarauja neva mokslinėms sąvokoms, pavyzdžiui, įsitikinimui, kad nereguliuojama rinka būtų veiksmingesnė negu deramas reguliavimas siekiant užtikrinti skaidrumą ir užkirsti kelią nukrypimui nuo normų bei sukčiavimui ir kad bet kokia valstybės pagalba savaime būtų neigiamas reiškinys. Reikėtų laikytis realistinės ir darnios, o ne pernelyg paviršutiniškos ekonomikos ir finansų vizijos.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

4. Išvados

4.1. Komitetas mano, kad poveikio vertinimas padeda veiksmingai tobulinti teisės aktus, ir patvirtina, kad yra pasirengęs jame dalyvauti, kiek jam leidžia kompetencija ir turimi materialiniai bei žmogiškieji ištekliai. Iš tikrųjų, tai pagrindinis politinis uždavinys siekiant užtikrinti kuo sklandesnę Bendrijos teisės aktų perkėlimą į nacionalinę teisę. Reikia pasirūpinti, kad piliečiai kuo geriau suprastų teisės aktų leidybos ar reguliavimo procesą, tiek pozityviąją teisę (angl. *hard law*), tiek negriežtąją (angl. *soft law*) teisę. Be to, atstovaujamos nevyriausybinės organizacijos turėtų būti įtrauktos į Bendrijos procesus įprastu būdu, t. y. rengiant klausimynus.

4.2. Komitetas yra įsitikinęs, kad generaliniai direktoratai į šias konsultacijas turėtų atkreipti ypatingą dėmesį, kadangi į abejones, išreikštas dėl kai kurių teisės aktų pasiūlymų, nebuvo pakankamai atsižvelgta. Kartais tokie teisės aktų pasiūlymai buvo iš esmės keičiami ar netgi atmesti vieno iš įstatymų leidėjų (Tarybos arba Parlamento), kurie yra atidūs pilietinės visuomenės reakcijoms ir pareiškimams. Dalyvaujamoji demokratija gali padėti išvengti tokių atvejų, kurie galiausiai labai brangiai atsieina tiek politine, tiek finansine prasme.

4.3. Bendrijos teisės aktų leidėjo vaidmeniui daugiau reikšmės gali suteikti tik šiuolaikiškas ir veiksmingas įstatymų rengimo metodas.

4.4. Galiausiai, Komitetas palankiai vertina jau keletą metų dedamas pastangas ir priemones, kurių buvo imtasi siekiant geresnės teisėkūros - esminis teise grindžiamos Sąjungos klausimas - ir ragina Komisiją šią veiklą tęsti.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų ir globalizacijos gairių

(2009/C 100/06)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Visuotinės svarbos paslaugų ir globalizacijos gairių.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 24 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Bernardo Hernández BATALLER.

448-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 50 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

A) EESRK ragina Bendrijos institucijas parengti Bendrijos iniciatyvą dėl išsamių diskusijų dėl poreikio parengti visuotinės svarbos paslaugų ir globalizacijos gaires.

B) EESRK ragina Komisiją savo visuotinės svarbos paslaugų vertinimo poveikio ataskaitų vieną skyrių nuolat skirti globalizacijai ir galimam jos poveikiui visuotinės svarbos paslaugoms.

C) Kalbant apie viešuosius pirkimus ir nepažeidžiant nuostatos dėl būtinybės siekti inovacijų teikiant informacinės visuomenės paslaugas⁽¹⁾, toliau vystant šias paslaugas reikėtų stengtis išlaikyti pagrindinius jų ypatumus ir sukurti sistemą šioms paslaugoms tinkamai įdiegti (pvz., telemedicinos, profesinės etikos ir duomenų konfidencialumo srityse).

D) Reikėtų paskatinti pasaulinio valdymo, kuris galėtų būti paremtas subalansuotu tarptautinių organizacijų, valstybių narių ir kitų suinteresuotų subjektų dalyvavimu, įgyvendinimą ateityje.

E) Tarptautinė darbo organizacija (TDO) ir Pasaulinė sveikatos organizacija (PSO), kurių veikla skirta darbo ir sveikatos problemoms, stebėtojų teisėmis taip pat turėtų dalyvauti šio globalaus valdymo formavime Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO).

F) Prie šio valdymo būtų galima prisidėti pasitelkus konsultacinį forumą, kurio tikslas būtų nustatyti ir peržiūrėti būsimas priemones, kurių reikėtų imtis visuotinės svarbos paslaugų

srityje. Jis taip pat padėtų vykdyti stebėseną, kaip laikomasi vertybių ir principų, kuriais grindžiamos visuotinės svarbos paslaugos.

G) Kalbant apie globalų viešųjų gėrybių valdymą, reikėtų pradėti diskusijas dėl jo esminių ateities aspektų. Bendrijos lygiu reikėtų parengti Europos veiksmų programą, kurioje būtų nustatyti šių gėrybių finansavimo principai.

Šiuo globaliu valdymu reikėtų siekti valdyti pasaulines viešąsias gėrybes, remiantis per G 8 aukščiausio lygio susitikimą Heiligendam išdėstytu požiūriu dėl biologinės įvairovės ir energetikos išteklių.

2. Įžanga

2.1. Neabejotina, kad visuotinės svarbos paslaugos atlieka svarbų vaidmenį Europos piliečių kasdieniame gyvenime, kadangi jų indėlis į socialinę, ekonominę ir teritorinę sanglaudą bei tvarią ES plėtrą yra Europos socialinio modelio⁽²⁾ sudedamoji dalis. Jos taip pat papildo vidaus rinką ir peržengia jos ribas sudarydamos prielaidas piliečių ir įmonių ekonominei bei socialinei gerovei⁽³⁾.

2.1.1. Globalizacija atskleidė ekonomikos ir sienų atvėrimo reiškinį, kurio priežastys – auganti prekyba, kapitalo, žmonių ir idėjų judėjimas, informacijos sklaida, žinios, įgūdžiai ir reguliavimo panaikinimas. Šis geografinis ir sektorinis procesas nėra naujas, tačiau pastaraisiais metais labai paspartėjo.

⁽¹⁾ EESRK nuomonės „Plačiosios visuomenės galimybės naudotis Europos skaitmenine biblioteka“ 1.3 punktą, OL C 162, 2008 6 25.

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl Socialinės sanglaudos: sukonkretinti Europos socialinio modelio turinį, OL C 309, 2006 12 16, p.119.

⁽³⁾ EESRK nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų ateities, OL C 309, 2006 12 16, p. 135.

2.1.2. Globalizacija yra daugybės galimybių šaltinis, nors ir išlieka vienu pagrindinių iššūkių, su kuriais šiandien susiduria Europos Sąjunga. Norėdama visapusiškai išnaudoti šio reiškinio potencialą augimui ir užtikrinti sąžiningą jo teikiamos naudos pasiskirstymą, Europos Sąjunga, pasitelkdama daugiašalį valdymą, siekia sukurti tvaraus vystymosi modelį, kad suderintų ekonomikos augimą, socialinę sanglaudą ir aplinkos apsaugą.

2.2. Vis dėlto ekonominė globalizacija kuria naują scenarijų, pagal kurį kai kurių tarptautinių organizacijų, pavyzdžiui, PPO, priimti sprendimai galėtų kvestionuoti visuotinės svarbos paslaugų išlikimą kaip šio modelio tapatybės ženklą.

2.3. Tokiomis aplinkybėmis būtina sukurti tarptautinius teisinius mechanizmus, kad ES ir jos valstybės narės užtikrintų visuotinės svarbos paslaugų gyvybingumą nesinaudodamos strategijomis, trukdančiomis taikyti laisvos tarptautinės prekybos principus arba kenkiančiomis Europos ekonomikos konkurencingumui.

2.3.1. Beje, Europos Sąjungos institucijos turės skirti ypatingą dėmesį savireguliacijos organizacijų (pvz., Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos (TTS)) veikimui, nes jos visuotiniu mastu nustato bendrąsias valstybės institucijų veikimo taisykles srityse, darančiose poveikį visuotinės svarbos paslaugoms.

2.3.2. Europos pagrindinių teisių chartijos 36 straipsnyje nustatoma ⁽¹⁾, kad ES pripažįsta ir gerbia galimybę naudotis visuotinės svarbos paslaugomis, kaip nustatyta nacionaliniuose įstatymuose ir praktikoje bei laikantis sutarčių nuostatų, kad būtų skatinama teritorinė ir socialinė sanglauda pirmą kartą šias paslaugas susiejant su pagrindinėmis teisėmis ⁽²⁾.

2.3.3. Lisabonos sutartyje gerokai sustiprinamas Europos Sąjungos vaidmuo ekonomikos ir prekybos srityje. Ši ES veikla tarptautiniu lygiu yra itin reikalinga atsižvelgiant į šiuo metu susidariusias aplinkybes, kai galima stebėti augančią ekonominę globalizaciją ir stiprėjančią daugiašalę prekybos sistemą dėl stipraus impulso, kurį paskatino Pasaulio prekybos organizacijos įsteigimas 1995 m.

2.3.4. Lisabonos sutartyje yra keletas nuostatų, kurios taikomos visai ES išorės veiklai pagal Europos Sąjungos steigimo sutarties V antraštinės dalies I skyrių. Kita vertus, taisyklės, kuriomis grindžiama Bendrijos politika, šiuo metu nustatytos Europos Sąjungos steigimo sutarties trečios dalies IX antraštinės dalies 131–134 straipsniuose, kuriuose kalbama apie bendrą prekybos politiką. Sutartyje ši sąvoka naudojama įvardyti keletui institucinių mechanizmų, skirtų sprendimams atitinkamose srityse priimti siekiant tam tikrų tikslų, kad Bendrija galėtų vieningai veikti sprendžiant tokius klausimus ⁽³⁾.

2.3.5. EBSS 131 straipsnyje nurodyti tikslai, kurie turėtų būti būdingi Bendrijos politikai, yra: prisidėti prie darnaus pasaulio prekybos plėtojimo, laipsniško tarptautinės prekybos apribojimų panaikinimo ir muitų kliūčių mažinimo.

2.3.6. Be to, reikėtų atsižvelgti į skirtingų Bendrijos horizontalios politikos sričių, pavyzdžiui, kultūros, visuomenės sveikatos ⁽⁴⁾, vartotojų apsaugos, pramonės, tikslų poveikį Bendrijos prekybos politikai. Pramonė ir paslaugos yra ta sritis, kuri tikriausiai galėtų daryti didelį ir problemišką poveikį bendros prekybos politikos įgyvendinimui.

2.3.7. EERSK nurodė, kad Sutarčių reforma yra žingsnis į priekį, ypač visuotinės svarbos paslaugų srityje, nes į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo nuostatą buvo įtraukta bendro taikymo sąlyga dėl bendros ekonominės svarbos paslaugų (14 straipsnis), kuri turės būti taikoma visai Europos Sąjungos politikai, įskaitant vidaus rinką ir konkurenciją, ir prie abiejų sutarčių pridedamas visoms visuotinės svarbos, o taip pat ir visuotinės neekonominės svarbos paslaugoms taikomas protokolas ⁽⁵⁾.

2.4. Šiuo požiūriu pasirašyta Lisabonos sutartis Europos integracijos projektui atveria naujus horizontus, nes naujosios nuostatos numato galimybę dar kartą pasiūlyti viršnacionalinės teisės sistemą, geriau atitinkančią priegios prie šių paslaugų ir jų veikimo apibrėžtį bei reglamentavimą visose ES valstybėse narėse. Ji konkrečiai apima:

⁽³⁾ Žr. Miguel Angel Cepillo Galvín „Bendros prekybos politikos tikslai atsižvelgiant į Lisabonos sutartį“ (*Los objetivos de la Política Comercial Común ala luz del Tratado de Lisboa*) rinkinyje „Lisabonos sutartis: išeitis iš konstitucinės krizės“ (*El Tratado de Lisboa: salida de la crisis constitucional*). Redaktoriai José Martín ir Pérez Nanclares. Leidykla Iustel, 2008.

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė dėl Darbo kokybės ir našumo gerinimo, OL C 224, 2008 8 30, p. 87.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų nepriklausomo vertinimo, OL C 162, 2008 6 25, p. 42.

⁽¹⁾ OL C 303, 2007 12 14 (2007 m. Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos oficiali deklaracija).

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų atėties, OL C 309, 2006 12 16, 3.9 punktą.

— pagrindinių valstybių, regionų ir vietos valdžios institucijų vaidmenį ir plačius savaveiksmiškumo įgaliojimus teikiant, pavedant ir organizuojant visuotinės ekonominės svarbos paslaugas, kad jos kuo labiau atitiktų vartotojų poreikius;

— visuotinės ekonominės svarbos paslaugų įvairovę ir galimus vartotojų poreikių ir prioritetų neatitikimus, turint omenyje skirtingą jų geografinę, socialinę ar kultūrinę padėtį;

— aukštą kokybę, saugumo ir prieinamumo lygį, vienodas sąlygas ir visuotinės prieigos bei vartotojų teisių rėmimą.

2.4.1. Tam tikri globalizacijos valdymo srities aktai, kuriuos remia tokios daugiašalės tarptautinės organizacijos kaip PPO, galėtų sustiprinti šią poziciją, ypač pasitelkiant arbitrų kolegijas, kurios galėtų atlikti labai svarbų vaidmenį.

2.5. Iš šios viršnacionalinės perspektyvos bus lengviau daryti didelę įtaką tarptautinei bendruomenei ir įgyvendinti priemones, būtinas panaikinti mūsų socialiniam modeliui, kuris turėtų pateikti demokratinės, ekologiškos, konkurencingos, solidarios ir socialiai integruotos gerovės erdvės visiems Europos piliečiams ⁽¹⁾ idėją, kylančias grėsmes.

2.6. Dėl to dabartiniame tarptautiniame kontekste galima identifikuoti skirtingus planus ar sluoksnius, kurie reikalauja diferencijuoto strateginio ES požiūrio:

2.6.1. globalinių viešųjų gėrybių (oro, vandens miškų ir kt.) valdymas; žvelgiant iš miglotos solidarumo perspektyvos, priimtos Deklaracijoje dėl naujos tarptautinės ekonominės tvarkos įvedimo (1974 m. gegužės 2 d. JTO Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 3201), Europos Sąjunga turėtų paskatinti sukurti viršnacionalinę sistemą, derančią su sprendimais ir tarptautiniais susitarimais, kurie galėtų būti priimti šioje srityje;

2.6.1.1. globalinės viešosios gėrybės yra gėrybės arba paslaugos, gyvybiškai būtinos žmonių gerovei bei planetos Šiaurės ir Pietų pusrutulio visuomenių pusiausvyrai. Šių viešųjų gėrybių tiekimas negali būti paliktas nacionalinių vyriausybių ir rinkų valiai: joms išsaugoti ir gaminti reikalingas tarptautinis bendradarbiavimas;

2.6.2. tam tikrų bendrai teikiamų paslaugų, reikalaujančių didelių valstybės investicijų, kaip antai „Galileo“, priežiūra ir vystymas ES piliečių naudai;

2.6.3. ES ir jos valstybių narių dalijimasis kompetencija reglamentuojant prieigą prie tam tikrų universaliųjų elektroninės komunikacijos paslaugų, pvz., interneto;

2.6.4. subnacionalinių (federalinių, regioninių ir vietos) valdžios institucijų, kurios šiuo metu prižiūri, valdo ir reglamentuoja socialinių paslaugų teikimą, funkcijų apibrėžimas, atsižvelgiant į būsimąjį tarptautinių susitarimų įgyvendinimą, kai bus liberalizuota paslaugų rinka tų sektorių, kurie šiuo metu dar neliberalizuoti arba kurie šią galimybę atmetė;

2.6.5. politinės ir teisinės strategijos, diferencijuotos atsižvelgiant į būsimą tinklu teikiamų visuotinės svarbos paslaugų padėtį ir į kitas paslaugas, apibrėžimas;

2.6.6. deja, šiuo metu vykstančiuose tarptautiniuose forumuose nėra svarstomas visuotinės svarbos paslaugų klausimas sudarant galimybę saugoti ir skleisti jų principus ir vertybes;

2.6.7. nepaisant to, nuo 2003 m. sausio mėn. šešios tarptautinės organizacijos (Pasaulio bankas, Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija, Maisto ir žemės ūkio organizacija, Tarptautinis valiutos fondas, OECD, JT) Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) dalyvauja stebėtojo teisėmis pagal besiformuojančią pasaulinio valdymo sistemą, kuri vėliau bus toliau vystoma, nustatant tarptautinės teisės normas (daugiašaliai susitarimai dėl aplinkos, tarptautiniai darbo susitarimai, susitarimai žmogaus teisių, ekonomikos ir socialinėje srityse). Vis dėlto, nedalyvaujant TDO ir Pasaulio sveikatos organizacijai, su užimtumu ir sveikata susiję klausimai nepatenka į besiformuojančio pasaulinio valdymo sritį, o Europos Sąjunga turi kovoti, kad ši spraga būtų užpildyta.

3. Su visuotinės svarbos paslaugomis susijusi teisinė sistema, kurią ES turėtų išsaugoti pagal PPO GATS

3.1. Per pastarąjį dešimtmetį Europos Sąjungos institucijos pažengė į priekį rengdamos visuotinės svarbos paslaugų koncepciją ir teisės sistemą, tačiau joms nepavyko sukurti išsamios teisės sistemos šioje srityje ⁽²⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl Socialinės sanglaudos: sukonkretinti Europos socialinio modelio turinį, OL C 309, 2006 12 16.

⁽²⁾ Žr. 2006 m. rugsėjo 26 d. Europos Parlamento rezoliuciją A.6-0275; 2004 m. gegužės 12 d. Europos Komisijos baltąją knygą COM(2004) 374; 2007 m. lapkričio 20 d. Europos Komisijos komunikatą COM(2007) 725 ir kt.

3.2. Vis dėlto reikia pabrėžti, kad Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas daugelyje viena po kitos priimtų nuomonių ⁽¹⁾ nuosekliai rėmė bendru sutarimu pagrįstą nuolatinę poziciją dėl visuotinės svarbos paslaugų (VSP) pagrindinių teisinių aspektų ⁽²⁾:

- atitikti lygybės, universalumo, įperkamo, prieinamo, patikimo, tęstinumo, kokybės, veiksmingumo, užtikrinant naudotojų teises ir siekiant ekonominio ir socialinio našumo, principus,
- atsižvelgti į konkrečius tam tikrų naudotojų grupių (neįgalių, išlaikomų, nepalankioje padėtyje atsidūrusių asmenų ir kt.) poreikius.

3.3. Todėl EESRK mano, kad nereikėtų rengti išsamaus VSP sąrašo, o veikiau dėmesį sutelkti į jų paskirtį, net jei visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis turėtų būti siekiama rasti pusiausvyrą tarp:

- rinkų ir visuotinio intereso,
- ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos tikslų,
- vartotojų (pavienių vartotojų, įskaitant nepalankioje padėtyje atsidūrusių visuomenės grupių, įmonių, vietos valdžios institucijų ir kt.), kurių poreikiai ar interesai skiriasi,
- tarp valstybių narių kompetencijai priklausančių klausimų ir Bendrijos integracijos ⁽³⁾.

3.3.1. Visuotinės svarbos socialinių paslaugų tikslas ⁽⁴⁾ – padėti įveikti visus socialinius sunkumus, atsiradusius dėl ligų,

⁽¹⁾ Žr. EESRK tiriamąją nuomonę dėl VSP, Oficialusis leidinys C 241, 2002 10 7, p. 119; EESRK nuomonę dėl Baltosios knygos dėl VSP, Oficialusis leidinys C 221, 2005 9 8, p. 17; EESRK nuomonę savo iniciatyva dėl Visuotinės svarbos paslaugų ateities, Oficialusis leidinys C 309, 2006 12 16, p. 135.

⁽²⁾ Žr. nuomonės dėl Visuotinės svarbos paslaugų vertinimo, 3.2 punktą, OL 162, 2008 6 25.

⁽³⁾ Žr. nuomonės dėl Visuotinės svarbos paslaugų vertinimo, 3.2 punktą, OL 162, 2008 6 25.

⁽⁴⁾ Žr. nuomonę CESE 426/2008 dėl Komisijos komunikato „Lisabonos strategijos įgyvendinimas. Visuotinės svarbos socialinės paslaugos Europos Sąjungoje“. Pranešėjas Hencks. Nuomonė priimta 2007 m. vasario 21 d. plenarinėje sesijoje.

senatvės, darbingumo praradimo, negalios, darbo vietos garantijų nebuvimo, skurdo, socialinės atskirties, priklausomybės nuo tam tikrų medžiagų, šeiminių ir būsto problemų, užsieniečių integracijos problemų ir galinčius pažeisti fizinę bei moralinę asmens harmoniją.

3.3.2. Nepažeisdamas nacionalinių valdžios institucijų pasirinkimo laisvės, EESRK mano, kad, kalbant apie nacionalines, regionines ar vietinės svarbos paslaugas, nors ir nesistengiant išvardyti visų paslaugų, reikėtų paminėti šias: privalomojo švietimo, sveikatos ir socialinės apsaugos, kultūros, labdaringos veiklos, socialinės ar solidarumu pagrįstos paslaugos, vaizdo ir garso bei vandens paskirstymo bei nuotekų šalinimo paslaugos ⁽⁵⁾.

3.4. EESRK mano, kad didesnę dėmesį derėtų skirti specialios paskirties VSP ir reikalavimams (su viešąja paslauga susiję įsipareigojimai), kurie nustatyti joms. Reikalavimai turėtų būti aiškiai išdėstyti.

3.5. Prie Lisabonos sutarties pridedamame protokole dėl VSP pateikiamas VSP koncepcijos paaiškinimas, kuris atspindi EESRK poziciją šiuo klausimu. Jame, beje, pirmą kartą ES pirminėje teisėje, konkrečiai paliečiamas šis klausimas ir, turint omenyje privalomąjį jo pobūdį, šis protokolas taps tvirta ES institucinių veiksmų gaire tiek valstybių narių teritorijoje, tiek už jų ribų.

3.6. Protokolo 2 straipsnyje tvirtinama, kad „sutarčių nuostatos jokia būdu neturi įtakos valstybių narių kompetencijai teikti, pavesti teikti ir organizuoti bendrus interesus tenkinančias neekonominės paslaugas“.

3.6.1. Nors protokole aiškiai atskiriamos ekonominio pobūdžio VSP nuo neekonominio pobūdžio VSP, atsižvelgiant į tai, kad nėra institucinio akto, kuriame būtų nustatyta šių paslaugų klasifikacija, ir prie 2007 m. TVK baigiamojo akto pridedamos deklaracijos dėl kompetencijos atskyrimo ir prie ES sutarties bei SESV pridedamo protokolo dėl kompetencijos pasidalijimo nuostatas, valstybių narių pozicija šiuo klausimu lieka tinkamiausia teisine gaire.

Todėl itin vertėtų stebėti, kaip Europos Komisija vertins Paslaugų direktyvos įgyvendinimą valstybėse narėse, turint omenyje jos būsimą poveikį deryboms dėl ES reglamentuojamų prekybos paslaugų liberalizavimo susitarimų ir jų sudarymui.

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų ateities, OL C 309, 2006 12 16, 10.3 punktas.

3.6.2. ES veiksmai šioje srityje ir toliau priklauso nuo dviejų veiksmų:

- a) rengiant ir priimant būsimus antrinius teisės aktus, reikės atsižvelgti į valstybių narių teisinės tradicijas, susijusias su VSP koncepcija, kategorijomis ir veikimo būdais;
- b) rengiant tarptautinius susitarimus, taip pat ir su organizacijomis, kuriose atstovaujama ES ir jos valstybėms narėms, bei nustatant bendras pozicijas derybų raunduose ar tarptautinėse konferencijose turės būti siekiama bendrų konsultacijų tarp valstybių narių ir ES ir jos visuomet turėtų atspindėti pagrindinius Lisabonos sutarties bei VSP reglamentuojančios valstybių narių teisinių sistemų aspektus.

4. Ypatingas PPO GATS atvejis

4.1. Pasaulio prekybos organizacija (PPO) yra daugiašalės sistemos pagrindu įkurta tarptautinė organizacija, atsakinga už bendrus standartus, taikomus šalių tarpusavio prekybai. Šios organizacijos pagrindas yra PPO sutartys, suderintos ir pasirašytos daugelio pasaulio prekyboje dalyvaujančių šalių ⁽¹⁾.

4.2. Jos pagrindinė funkcija – užtikrinti kuo sklandesnius prekybos srautus, galimybes planuoti ir kuo didesnę laisvę. Beveik visi sprendimai priimami visų valstybių narių sutarimu ir yra ratifikuojami atitinkamų parlamentų. Prekybos ginčai sprendžiami taikant PPO ginčų sprendimo tvarką.

4.3. Bendrasis susitarimas dėl prekybos paslaugomis yra pirmasis daugiašaliu būdu nustatytų tarptautinei prekybai paslaugomis taikomų principų ir standartų rinkinys. Susitarime išvardyti paslaugų sektoriai, kuriuos PPO narės sutinka atverti išorės konkurencijai, ir nurodyta, kiek konkrečiai bus atvertos rinkos, tai yra ir tam tikros visuotinės svarbos paslaugos, pavyzdžiui, finansinės paslaugos, elektroninių ryšių, pašto paslaugos, transporto ir energetikos paslaugos.

4.4. EESRK jau yra atkreipęs kitų ES institucijų dėmesį ⁽²⁾, kad principai, kuriais grindžiamos visuotinės svarbos paslaugos, taip pat lemia ES poziciją derybose dėl prekybos, visų pirma PPO ir dėl Bendrojo susitarimo dėl prekybos paslaugomis (GATS). Komiteto nuomone, nepriimtina, kad, vykstant tarptau-

tinėms deryboms dėl prekybos, Europos Sąjunga prisiimtų įsipareigojimus liberalizuoti tam tikrus sektorius arba veiklos rūšis, jei dėl to nebuvo iš anksto susitarta pagal konkrečias Sutarties taisykles, taikomas visuotinės svarbos paslaugoms. Valstybės narės turi išlaikyti gebėjimą reguliuoti visuotinės svarbos paslaugas, kad būtų pasiekti Sąjungos užsibrėžti socialiniai ir vystymosi tikslai. Tai reiškia, kad nereglamentuotos visuotinės svarbos paslaugos į minėtas derybas neturėtų būti įtrauktos.

4.5. Pagal Bendrojo susitarimo dėl prekybos paslaugomis 1 straipsnio 3 dalies b punktą, jis iš esmės taikomas visoms paslaugoms, „išskyrus tas, kurios teikiamos vykdant Vyriausybės pavestas funkcijas“. Pagal to paties straipsnio 3 dalies c punktą tokia paslauga laikoma „kiekviena paslauga, kuri teikiama nekomerciniais pagrindais ir nekonkuruojant su vienu ar keliais paslaugų teikėjais“.

4.5.1. Kadangi GATS susitarime, išskyrus XXVIII straipsnio c punkto ii papunktį ⁽³⁾, neužsimenama apie „visuotinės svarbos paslaugas“ *stricto sensu*, kyla daug neaiškumų dėl visiems priimtinos sąvokos apibrėžimo ir dėl tinkamos tarptautinės sistemos, kuri reglamentuotų VSP veikimą PPO, o dėl to galėtų būti kvestionuojamos kai kurios Bendrijos teisės nuostatos.

4.5.2. Be to, atsižvelgiant į daugybę valdžios (arba viešojo pobūdžio) priemonių, kurioms GATS turėtų būti taikomas pagal jo I straipsnio 1 dalį ⁽⁴⁾ ir aiškiai palankų apeliacinės institucijos požiūrį į susitarimo taikymą visoms priemonėms, kurios nėra pakankamai pagrįstos ir gali iškreipti prekybą paslaugomis ⁽⁵⁾, būtina priimti vieningą ir tvirtą poziciją, kurios ES turėtų laikytis PPO, vadovaudamasi bendrais principais ir vertybėmis, kurie yra neatskiriama *acquis communautaire* dalis.

4.5.3. Vienintelė išimtis šioje srityje yra GATS Priedo dėl oro transporto paslaugų 2 straipsnio a ir b punktai, pagal kuriuos susitarimas, įskaitant jame numatytą ginčų sprendimo tvarką, netaikomas „nesvarbu kaip suteiktoms gabenimo teisėms arba tiesiogiai su gabenimo teisių įgyvendinimu susijusioms paslaugoms“.

⁽¹⁾ 1994 m. gruodžio 22 d. Tarybos sprendimu 94/800/EB (Oficialusis leidinys L 336, 1994 12 23), Taryba priėmė daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo, kurios užbaigtos pasirašius Marakešo baigiamąjį aktą ir sukūrus Tarptautinę prekybos organizaciją, teisinius dokumentus.

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų ateities, OL C 309, 2006 12 16.

⁽³⁾ Šiame apibrėžtims skirtame straipsnyje kaip „šalių narių priemonės, turinčios įtakos prekybai paslaugomis“ nurodoma ir „galimybė gauti ryšium su paslaugos teikimu tas paslaugas, kurios, kaip reikalauja tos šalys narės, turi būti teikiamos viešai, ir naudotis jomis“.

⁽⁴⁾ Straipsnyje nurodoma: „Šis susitarimas skirtas šalių narių taikomoms priemonėms, kurios turi įtakos prekybai paslaugomis“.

⁽⁵⁾ Žr. bylą „Jungtinės Valstijos: priemonės, skirtos tarpvalstybiniam žaidimų ir lažybų paslaugų teikimui“, WT/DS/AB/R(AB-2005-1); C. J. Moreira Gonzalez analizę leidinyje „Las clausulas de Seguridad Nacional“, Madridas, 2007 m., 229 ir paskesni puslapiai. Dar žr. bylą „Europos Bendrijos: tvarka, taikytina bananų importui, pardavimui ir platinimui“, WT/DS27/AB/R/197.

4.6. Tokia padėtis atveria kelią keletui galimybių, dėl kurių PPO turės pareikšti nuomonę:

4.6.1. Bet kuriuo atveju reikia siekti visų susitariančiųjų šalių sutarimo dėl GATS 1 straipsnio 3 dalyje nurodytų paslaugų, teikiamų „vykdant Vyriausybės pavestas funkcijas“ sąvokos apibrėžimo, kad minėto straipsnio b punkto, kuriame nekonkretizuojant numatomas visų paslaugų liberalizavimas visuose ekonomikos sektoriuose, nuostatos netrukdytų šalims priimti leidžiančias nukrypti nuostatas dėl socialinių paslaugų ir visuotinės svarbos paslaugų neliberalizavimo, nepažeidžiant su GATS susijusių įsipareigojimų dėl kliūčių prekybai paslaugomis šalinimo.

4.6.2. Kitokia tam tikros paslaugos teikimo vertinimo perspektyva ir, atitinkamai, tos paslaugos priskyrimas VSP lemia, kad gali būti taikomas GATS, atsižvelgiant į tai, ar dėmesio centre atsiduria paslaugos vartotojai, ar jas teikiantys subjektai. Vienintelė priežastimi, dėl kurios VSP nebūtų taikomas GATS, galėtų

būti visuotinio intereso apsauga Bendrijos mastu arba valstybėse narėse ir paslaugų vartotojo apsauga, kadangi šiuo požiūriu nelabai svarbu, ar paslaugą teiks viešasis ar privatus, nacionalinis ar užsienio subjektas.

4.6.3. Bendrijos viešųjų kredito įstaigų ir visuotinės svarbos finansinių paslaugų sąvokas (žr. senatvės pensijų planus ir valstybines pensijas) reikia suderinti, atsižvelgiant į GATS priedo dėl finansinių paslaugų 1 straipsnio 3 dalies b punktą, kuriame teigiama, kad paslaugomis, „kurios teikiamos vykdant Vyriausybės pavestas funkcijas“ laikoma „kita veikla, kurią Vyriausybės vardu arba su Vyriausybės garantija, arba jos lėšomis atlieka valstybės institucija“.

4.6.4. Finansinis G–20 ⁽¹⁾ galėtų imtis katalizatoriaus vaidmens dėl sprendimų, kuriuos finansinių paslaugų ir visuotinės svarbos paslaugų principų ir vertybių apsaugos srityje privalo priimti specializuotos tarptautinės organizacijos (pavyzdžiui, PSO, Maisto ir žemės ūkio organizacija, Pasaulio bankas, TVF ir kt.)

Briuselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁾ Be G–8 šalių, finansinį G–20 sudaro 11 finansų ministrų ir centrinių bankų valdytojų, kurie visi kartu atstovauja 85 proc. pasaulio BVP, bei Europos Sąjunga (ES Tarybai pirmininkaujanti šalis ir Europos centrinio banko pirmininkas).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Aviacijos saugumo keleiviams

(2009/C 100/07)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Europos bendrijos steigimo sutarties 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Aviacijos saugumo keleiviams.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 24 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Thomas McDONOGH.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 94 nariams balsavus už, ir 2 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1 EESRK rekomenduoja parengti konkrečius, kiek įmanoma labiau suvienodintus, aviacijos saugumo priemonių standartus, kaip priedą prie šiuo metu galiojančių bendrų teisinių standartų, kuriais grindžiamas Bendrijos civilinės aviacijos saugumas.

1.2 Komiteto nuomone, paslaugų teikėjui neturi būti leista vykdyti su aviacijos saugumu susijusios veiklos, jei, be kita ko: jis yra bankrutavęs arba likviduojamas, vyksta teismo procesas dėl bankroto paskelbimo, jis buvo nuteistas už teisės pažeidimą, susijusį su profesine veikla, yra kaltas padaręs rimtą profesinį nusizengimą; neįvykdė išsipareigojimų, susijusių su socialinio draudimo įmokų mokėjimu; neįvykdė išsipareigojimų, susijusių su mokesčių mokėjimu; pripažintas kaltu dėl rimto melagingos informacijos pateikimo arba dėl tokios informacijos apie konkursą nepateikimo ir nėra įtrauktas į profesinį registrą, jei to reikalaujama pagal nacionalinius teisės aktus. Be to, apsaugos paslaugų teikėjai turėtų būti parengę priėmimo į darbą vidaus tvarką, kuri leistų užtikrinti pakankamą darbuotojų mokymą ir pakankamą profesinės atsakomybės draudimo, susijusio su sutarties vykdymu, lygį.

1.3 EESRK rekomenduoja įvesti teisiškai privalomus bendrus reikalavimus dėl mokymo valandų skaičiaus, taip pat dėl privalomo mokymo paketo saugos darbuotojams visose 27-iose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

1.4 Komitetas mano, kad priemonės turėtų būti aiškios ir glaustos.

1.5 EESRK mano, kad būtina aiškiai informuoti oro linijų bendroves, oro uostus ir apsaugos paslaugų teikėjus apie teisės aktus, kuriuose nustatytos saugumo priemonės, taikymą ir laikantis griežtų sąlygų oro linijų bendrovėms, oro uostams ir apsaugos paslaugų teikėjams užtikrinti tiesioginę prieigą prie šių taisyklių.

1.6 Komitetas mano, kad įgyvendinančių teisės aktų, kuriuose nustatomos apsaugos priemonės, nustatančios keleivių išsiparei-

gojimus arba apribojančios jų teises, skelbimas Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje (išskyrus konfidencialią informaciją) ir šių saugumo priemonių persvarstymas kas šešis mėnesius yra būtinas Europos teisėtvarkos reikalavimas.

1.7 EESRK prašo Europos Komisijos imtis iniciatyvos, kad būtų numatytas žalos atlyginimas nusikaltimų aviacijos srityje, pavyzdžiui, teroro aktų, aukoms.

1.8 Priemonėmis reikėtų skatinti pripažinti apsaugos darbuotojų profesinę kvalifikaciją ir didinti karjeros perspektyvas.

1.9 Priemonėmis reikėtų vengti nereikalingų saugumo patikrinimo įgyvendinant „vienkartinio patikrinimo“ koncepciją visoje ES. Reikia skatinti pripažinti trečiojoje šalyje taikomas apsaugos priemones.

1.10 Priemonėmis reikėtų skatinti naujovišką požiūrį, kuris leistų taikyti skirtingas apsaugos priemones įgulai ir keleiviams, nenusizengiant saugumo reikalavimams.

1.11 Komitetas mano, kad skirstant saugumo srities moksliniams tyrimams skirtas lėšas pirmenybė reikėtų skirti aviacijos saugumo projektams.

1.12 Europos Komisija turėtų atlikti nepriklausomą technologijų ir šioms technologijoms taikomų reikalavimų įvertinimą. EESRK mano, kad remiantis šio nepriklausomo įvertinimo rezultatais, reikėtų parengti aviacijos saugumo technologijų standartus ir sudaryti centrinį patvirtintų paslaugų teikėjų registrą.

1.13 EESRK mano, kad reikalingi geriau koordinuoti valstybių narių veiksmai, skirti kovai su terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu. Be to, valstybių narių lygiu taikomos griežtesnės priemonės, kurios nustato keleivių išsipareigojimus ir (arba) apriboja jų teises, turi būti pagrįstos rizikos įvertinimu ir negali pažeisti pagarbos žmogaus orumui principo. Jas reikėtų peržiūrėti kas šešis mėnesius ir apie jas aiškiai informuoti keliaujančius asmenis.

2. Įvadas

2.1 Po tragiškų 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos pagrindų reglamentas, nustatantis civilinės aviacijos saugumo bendrąsias taisykles⁽¹⁾. Reglamentas apibrėžia pagrindines nuostatas ir bendrus standartus, reglamentuojančius civilinės aviacijos saugumą Bendrijos lygmeniu. Nors Bendrijos teisės aktuose nustatyti bendri pagrindiniai, atskiroms valstybėms narėms (arba oro uostams) sudaryta galimybė taikyti griežtesnius standartus atsižvelgiant į skirtingą teroristinių išpuolių pavojaus lygį valstybei narei, oro uostui arba oro linijų bendrovei.

2.2 2005 m. Europos Komisija inicijavo pagrindų reglamento aviacijos saugumo srityje persvarstymo procesą⁽²⁾. 2008 m. kovo 11 d. pasiektas galutinis Europos Parlamento narių ir Europos Tarybos sutarimas, kuriuo remiantis 2008 m. kovo 11 d. priimtas naujas Pagrindų reglamentas Nr. 300/2008⁽³⁾. Persvarstymu siekta paaiškinti, supaprastinti ir labiau suderinti atitinkamus teisinius reikalavimus siekiant sustiprinti bendrą civilinės aviacijos saugumą.

2.3 Reikėtų išlaikyti per Pagrindų reglamento persvarstymą įgytą pagreitį, kadangi iš pagrindų keičiamos aviacijos saugumą reglamentuojančios taisyklės. Viena pirmųjų parengtų Europos bendrijos politikos sričių buvo bendroji transporto politika. Šiuo požiūriu oro transportas yra gyvybiškai svarbus laisvam asmenų ir prekių judėjimui – dviem Europos bendrijos tikslams. Vienos valstybės narės piliečio teisė laisvai keliauti į kitas valstybes narės reiškia, kad reikia užtikrinti šio piliečio saugumą. Be to, staiga sutrikdyta oro transporto sistemos (pvz., teroristinių išpuolių atveju) veikla turėtų neigiamų padarinių visai Europos ekonomikai. Dėl šios priežasties aišku, kad saugumas turėtų išlikti svarbia sėkmingo oro transporto darbo prielaida.

2.4 Nepaisant daugelio aviacijos saugumo srities iniciatyvų, galiojančiuose teisės aktuose dėl aviacijos saugumo neišspręsta keletas pagrindinių klausimų, keliančių susirūpinimą keleiviams, oro linijų bendrovėms, oro uostams ir privatiems apsaugos paslaugų teikėjams. Oro transporto sektoriui reikalingos aiškesnės, išsamesnės ir labiau suderintos taisyklės. Dėl to bendras aviacijos saugumo politikos tikslas turėtų būti parengti aiškius, veiksmingus ir skaidrius teisės aktus ir sukurti žmonišką aplinką saugumo srityje.

3. Būtinybė sertifikuoti privačių saugumo paslaugų teikėjus

3.1 Kadangi aviacijos saugumo sritis gyvybiškai svarbi oro transporto sistemos veikimui, būtina parengti konkrečius aviacijos saugumo priemonių standartus, kaip priedą prie šiuo metu

galiojančių bendrų teisinių standartų, kuriais grindžiamas Bendrijos civilinės aviacijos saugumas. Praktiškai privatūs apsaugos paslaugų teikėjai dažniausiai pasirenkami pagal siūlomą mažiausią kainą visai neatsižvelgiant į delikatų šios veiklos pobūdį. Nauji privalomi teisės aktai, nustatantys tokius konkrečius standartus, turėtų padėti atrinkti ir paskirti aviacijos apsaugos paslaugų teikėjus, remiantis atitinkamais kokybiniais kriterijais.

3.2 Be kitų dalykų, apsaugos paslaugų teikėjų atrankos ir paskyrimo kriterijai turėtų apimti apsaugos paslaugų teikėjų finansinį ir ekonominį pajėgumą, finansinį skaidrumą, gebėjimus ir techninį pajėgumą, nes visa tai gerina paslaugų kokybę.

3.3 Europos aviacijos saugumo asociacija šiuo metu paskelbė iniciatyvą dėl savireguliacijos, remiantis Kokybės chartija ir Priedu dėl privačių apsaugos darbuotojų mokymo. Šiame dokumente apibrėžti principai galėtų tapti visų privačių aviacijos apsaugos paslaugų bendrovių sertifikavimo pagrindu, taip pat parodyti, kad ši pramonės šaka pasiryžusi įgyvendinti aukštos kokybės sprendimus.

3.4 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas rekomenduoja parengti teisiškai privalomus kokybinius kriterijus, skirtus privatiems aviacijos apsaugos paslaugų teikėjams. Reikėtų neleisti paslaugų teikėjui vykdyti su aviacijos saugumu susijusios veiklos, jei, be kita ko: jis yra bankrutavęs arba likviduojamas, vyksta teismo procesas dėl bankroto paskelbimo, jis buvo nuteistas už teisės pažeidimą, susijusį su profesine veikla, yra kaltas padaręs rimtą profesinį nusižengimą; neįvykdė išpareigojimų, susijusių su socialinio draudimo įmokų mokėjimu; neįvykdė išpareigojimų, susijusių su mokesčių mokėjimu; pripažintas kaltu dėl rimto melagingos informacijos pateikimo arba dėl tokios informacijos apie konkursą nepateikimo ir nėra įtrauktas į profesinį registrą, jei to reikalaujama pagal nacionalinius teisės aktus. Be to, apsaugos paslaugų teikėjai turėtų būti parengę priėmimo į darbą vidaus tvarką, kuri leistų užtikrinti pakankamą darbuotojų mokymą ir pakankamą profesinės atsakomybės draudimo, susijusio su sutarties vykdymu, lygį.

3.5 Be to, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas rekomenduoja įvesti teisiškai privalomus bendrus reikalavimus dėl mokymo valandų skaičiaus, taip pat dėl privalomo mokymo paketo saugos darbuotojams visose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

4. Apsaugos darbuotojų asmens patikrinimo pripažinimas

4.1 Prieš paskiriami į darbą, remiantis galiojančio ir būsimą pagrindų reglamento nuostatomis, apsaugos darbuotojai turėtų būti atitinkamai išmokyti, taip pat turėtų būti atliktas jų asmens patikrinimas. Ypač svarbu, kad būsimi apsaugos darbuotojai nebūtų susiję su galimomis teroristinėmis arba nusikalstamomis grupuotėmis arba nebūtų anksčiau teisti, kadangi jų darbas – pagrindinė sėkmingo oro transporto veiklos prielaida.

⁽¹⁾ 2002 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2320/2002, nustatantis civilinės aviacijos saugumo bendrąsias taisykles (OL L 355, 2002 12 30, p. 1).

⁽²⁾ COM(2003) 566, pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį 2002 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2320/2002, nustatantį civilinės aviacijos saugumo bendrąsias taisykles (OL C/2004/96).

⁽³⁾ 2008 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 300/2008 dėl civilinės aviacijos saugumo bendrųjų taisyklių ir panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 2320/2002 (OL L 97, 2008 4 9, p. 72).

4.2 Šiuo metu asmens patikrinimą remdamosi išimtinai savo jurisdikcija vykdo nacionalinės institucijos, paprastai – teisingumo arba vidaus reikalų ministerija. Dėl šios priežasties daugelis valstybių narių šiai sričiai netaiko abipusio pripažinimo principo. Šis klausimas ypač svarbus siekiant užtikrinti darbuotojų mobilumą – vieną pagrindinių laisvių, apibrėžtų Romos sutartyje.

4.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ragina Europos Sąjungos Tarybą ir Europos Komisiją pagal savo kompetenciją atsižvelgti į šį klausimą Policijos ir teismo bendradarbiavimo ES srityje.

5. Vienkartinis patikrinimas

5.1 Vienas iš pagrindinių tikslų, kurių buvo siekiama Europos Sąjungai perduodant kompetenciją aviacijos saugumo srityje, – sukurti bendrą Europos lygmens taisyklių, kurios būtų vienodai taikomos visose valstybėse narėse, sistemą. Kadangi ES lygmeniu parengtos taisyklės turi būti taikomos visose valstybėse narėse, būtų logiška, jei valstybės narės abipusiškai pripažintų ES saugumo standartus, t. y. įgyvendintų vadinamąją vienkartinio patikrinimo koncepciją. Keleivis, bagažas ir kroviny, keliaujantys iš vienos valstybės narės į kitą, turėtų būti laikomi nekeliančiais grėsmės, todėl tarpiniame oro uoste prieš atvykstant į savo paskirties šalį jiems neturėtų būti taikomos papildomos saugumo patikrinimo procedūros.

5.2 Vienkartinio patikrinimo principas buvo pripažintas ES lygmeniu ir dar labiau įtvirtintas naujajame pagrindų reglamente dėl aviacijos saugumo. Vis dėlto ES valstybės narės saugumo standartų srityje vis dar nepakankamai taiko abipusio pripažinimo principą. Kadangi skiriasi teroristinių išpuolių pavojaus lygis, kai kurios valstybės narės nustatė griežtesnes saugumo priemones, siekdamos sumažinti tam tikrą grėsmę.

5.3 Kadangi nėra abipusio pripažinimo ES lygmeniu, vykdomi nereikalingi saugumo patikrinimai, dėl kurių ne tik dažniau vėluojama ir padidėja oro bendrovių sąnaudos, bet ir naudojami išteklių, kuriuos galima būtų panaudoti labiau pažeidžiamoms sritims apsaugoti.

5.4 Šis vienkartinio patikrinimo principas, kuris turėtų būti taikomas visoje ES, turėtų būti apsvaistytas atsižvelgiant ir į kitų šalių poreikius. Nėra pagrindo lėktuvus, atskrendančius iš ypatingas saugumo priemones taikančių valstybių, pavyzdžiui, Jungtinių Valstijų arba Izraelio, laikyti keliančiais grėsmę. Abipusio pripažinimo principą galima būtų taikyti ir valstybių „bendraminčių“ atveju. Tai padėtų siekti suderintos pasaulinio saugumo sistemos, kurioje visos pastangos būtų skirtos kovai su tikru pavojumi.

5.5 Dėl to Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ragina Europos Komisiją užtikrinti, kad vienkartinio patikrinimo principas būtų deramai taikomas visoje ES ir kad lėktuvai, atskrendantys iš vienos valstybės narės į kitą, būtų laikomi nekeliančiais grėsmės. Europos Komisija taip pat raginama imtis kuo skubesnių veiksmų, kad būtų pripažinti trečiojoje šalyse, ypač Jungtinėse Valstijose, taikomi saugumo standartai, jei jie laikomi lygiaverčiais ES standartams.

6. Diferenciacija

6.1 Atsižvelgiant į tai, kad ateinančiais metais prognozuojamas apčiuopiamas keleivių, keliaujančių oro transportu, skaičiaus didėjimas, dabartinė keleivių ir bagažo saugumo patikrinimo koncepcija neatitinka tvaraus modelio reikalavimų. Šiuo metu visi keleiviai tikrinami panašiu būdu ir visiems jiems taikoma ta pati saugumo kontrolės procedūra. Prašant keleivius įvertinti jų kelionių patirtį, dėl šios varginančios procedūros skundžiasi daugiausia keleivių. Keleivių nepasitenkinimą sustiprina žinojimas, kad didžioji dauguma keleivių nekelia jokios grėsmės nei oro uostui, nei orlaivui.

6.2 Antra vertus, išteklių, gaunami aviacijos saugumui užtikrinti, itin menki. Pirmiausia reikėtų atskirti tai, kas tikėtina, ir tai, kas galima. Siekiant užtikrinti visos sistemos patikimumą turi būti sukurtos prielaidos tikėtinų grėsmių problemoms spręsti, t. y. neturi būti stengiamasi 100 proc. aprėpti visos galimos rizikos. Tikėtina grėsmei nustatyti turėtų būti naudojami šie būdai: šios grėsmės įvertinimas ir rizikos, kuri prisiimama taikant atitinkamas priemones, įvertinimas.

6.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ragina Europos Komisiją apgalvoti būdą, kuriuo remiantis keleivių saugumo kontrolės sisteminimo principas galėtų būti pakeistas aktyviu keleivių diferencijavimu, derinant informacijos rinkimo ir susilaikymo nuo atsitiktinių priemonių taikymo principus.

7. Moksliniams tyrimams ir plėtrai skirtų lėšų paskirstymas saugumo srityje

7.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria tam, kad Septintojoje bendrojoje mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programoje 1,2 mlrd. eurų numatyta saugumo srities moksliniams tyrimams. Paskirstant lėšas aviacijos saugumas dėl didėjančių išlaidų aviacijos sektoriuje ir bendrai jo įtakos visuomenei turėtų būti laikomas prioritetu. Be to, svarbu, kad atrinkti projektai atitiktų formuojamą politiką ir kad lėšos būtų skiriamos atitinkamiems tyrimams, pavyzdžiui, technologijų, taikomų siekiant aptikti skystus sprogmenis, arba kitų susekimo technologijų, pavyzdžiui, susijusių su biometrinių duomenų naudojimu, moksliniams tyrimams.

7.2 Todėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas prašo Europos Komisijos koordinuoti savo vidaus veiklą, kad būtų kuo geriau naudojami finansiniai išteklių, teikiami iš mokesčių mokėtojų pinigų.

7.3 Be to, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas rekomenduoja skirti lėšų Europos Komisijos nepriklausomam technologijų ir technologijoms taikomų reikalavimų įvertinimui. Remiantis šiuo nepriklausomu įvertinimu, turėtų būti sukurti technologijų, taikomų aviacijos saugumo srityje, standartai ir centrinis patvirtintų tiekėjų registras.

8. Sunkumai samdant ir darbo vietose išsaugant apsaugos darbuotojus

8.1 Kai kuriose valstybėse narėse oro uostai arba apsaugos paslaugų teikėjai susidūrė su dideliais sunkumais samdydami apsaugos darbuotojus. Suprantama, kad dėl šių darbuotojų vaidmens svarbos sugriežtėjo atrankos kriterijai. Taigi reikia ne tik įsitikinti nepriekaištinga šių darbuotojų reputacija, apsaugos darbuotojai taip pat turi mokėti vieną arba keletą užsienio kalbų, turėti tam tikrą išsilavinimą, reikalingą procedūroms suprasti, ir mokėti elgtis su konfliktiškais keleiviais. Dėl to kandidatų sąrašas smarkiai sutrumpėja.

8.2 Dar viena pasitaikanti problema – įdarbintus ir tinkamai parengtus darbuotojus išsaugoti darbo vietose labai sunku. Neišvengiamai lankstus darbo grafikas, nuolatinis spaudimas ir palyginti nedidelis atlyginimas apsaugos darbuotojo profesiją daugelio akyse daro nepatrauklią. Be to, aišku, kad dėl nepakankamo visuomenės pripažinimo ir menkų karjeros perspektyvų sektorių palieka patyrę specialistai.

8.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad Europos Komisija gali padaryti didelę įtaką šiai socialinei sričiai, visoje Europos Sąjungoje propaguodama saugumo darbuotojo profesijos privalumus, konkrečiau – padidindama šių svarbių darbo vietų vertę.

9. Atskaitingumas

9.1 Aviacijos pramonė investuoja į aukštos kokybės paslaugas, tačiau susiduria su kliūtimis, kurios trukdo gerai suprasti teisinius reikalavimus, taigi ir kokybiškai įgyvendinti atitinkamas priemones.

9.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad priemonės turėtų būti aiškios ir suformuluotos taip nesudėtingai, kaip tai praktiškai įmanoma. Dabartines taisykles dažnai sudaro įvairios taisyklių grupės, pateikiamos skirtinguose teisės aktuose ir turinčios daugybę išimčių ir prieštaravimų. Padarinys – sudėtingas reikalavimų rinkinys, kuris nepadaeda didinti veiksmingumo ir tik sukelia daugiau įtampos darbuotojams, tampa vėlavimo priežastimi ir kelia daug nepatogumų keliautojams.

9.3 Be to, galutiniai apsaugos priemonių vartotojai, t. y. oro linijų bendrovės, oro uostai ir apsaugos paslaugų teikėjai, kuriems tenka taikyti tas priemones, neturi galimybės tiesiogiai susipažinti su šiomis taisyklėmis. Tikimasi, kad pagrindiniai paslaugų teikėjai, t. y. oro linijų bendrovės, oro uostai ir apsaugos paslaugų teikėjai, tiksliai laikysis taisyklių, tačiau jie nėra tiesiogiai apie šias taisykles informuojami, nors Europos bendrijos steigimo sutarties 254 straipsnyje ir numatyta, kad teisės aktai turi būti skelbiami Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje. Absurdiška tikėtis, kad paslaugų teikėjai taikytų taisykles, kurių jie gali ir nežinoti. Nagrinėjamoje byloje C-345/06, geriau žinomoje kaip Gottfried Heinrich byla, generalinė advokatė E. Sharpston paskelbė išvadą, kurioje pasiūlė paskelbti, jog įgyvendinimo reglamentas, skirtas aviacijos saugumui, neegzistuoja. Pasak generalinės advokatės, užsitęsęs ir sąmoningas Reglamento Nr. 2320/2002 priedo, kuriame, be kita, pateikiamas daiktų, kuriuos draudžiama turėti orlaivio salone, sąrašas, nepaskelbimas yra toks rimtas trūkumas, kurio Bendrijos teisėtvara toleruoti negali⁽¹⁾.

9.4 Todėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas rekomenduoja oro linijų bendroves, oro uostus ir apsaugos paslaugų teikėjus, kuriems tenka taikyti apsaugos priemones, aiškiai ir tiesiogiai informuoti apie šias priemones ir oro linijų bendrovėms, oro uostams ir aviacijos apsaugos paslaugų teikėjams numatyti galimybę griežtomis sąlygomis tiesiogiai susipažinti su taisyklėmis. Prie paslaugų kokybės nepripasidėda tai, kad privatūs apsaugos paslaugų teikėjai, turintys taikyti apsaugos priemones ir tam tikru mastu atsakingi už jų taikymą, nėra tiesiogiai apie jas informuojami. Vis dėlto, atsižvelgiant į didelio šių taisyklių konfidencialumo poreikį, turi būti apibrėžtos ir patvirtintos specialios sąlygos, skirtos jų konfidencialumui užtikrinti. Be to, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas rekomenduoja laikantis Europos bendrijos steigimo sutarties 254 straipsnio Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje paskelbti tas Reglamento Nr. 2320/2002 įgyvendinančių teisės aktų dalis, kuriose nėra slaptos saugumo informacijos ir kuriose nustatomos keleivių pareigos arba apribojamos jų teisės. Taip pat siūloma kas šešis mėnesius persvarstyti saugumo priemones, nustatančias keleivių pareigas arba apribojančias jų teises. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pripažįsta, jog būtina valstybėms narėms suteikti teisę priklausomai nuo pavojaus lygio imtis griežtesnių priemonių. Vis dėlto Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad kovojant su terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu valstybėms narėms reikia labiau koordinuoti savo veiklą. Be to, griežtesnės priemonės, taikomos valstybių narių lygiu ir nustatančios pareigas ir (arba) ribojančios keleivių teises, turėtų būti pagrįstos rizikos įvertinimu ir jas įgyvendinant turi būti atsižvelgta į žmogaus orumą. Šios priemonės turėtų būti persvarstomos kas šešis mėnesius ir apie jas turėtų būti pranešama keliautojams.

10. Teroristinio išpuolio padariniai

10.1 Vienas iš Europos bendrijos tikslų yra laisvas asmenų ir prekių judėjimas. Be to, Europos bendrija yra išipareigojusi parengti bendrą transporto politiką ir ginti žmogaus teises, pavyzdžiui, teisę į gyvybę ir nuosavybę.

⁽¹⁾ Generalinės advokatės Eleanor Sharpston nuomonė byloje C-345/06, 2008 m. balandžio 10 d., www.curia.europa.eu

10.2 Ian William Cowan⁽¹⁾ byloje Europos Teisingumo Teismas byloje nusprendė, kad tuomet, kai Bendrijos teisės aktas garantuoja fiziniam asmeniui laisvę vykti į kitą valstybę narę, tos laisvės išvada yra to asmens apsauga nuo žalos atitinkamoje valstybėje narėje tokiais pačiais sąlygomis kaip ir jos piliečiams bei joje gyvenantiems asmenims. Be to, Europos Sąjungos Taryba Tarybos direktyvoje 2004/80/EB pridūrė, kad siekiant šio tikslo reikėtų numatyti priemones, kurios padėtų atlyginti žalą nusikaltimų aukoms. Šie principai turėtų būti taikomi teroristinių išpuolių prieš civilinę aviaciją aukoms.

10.3 Savo 1999 m. spalio 15–16 d. posėdyje Tamperėje Europos Vadovų Taryba pakvietė parengti būtiniausius nusikaltimų aukų apsaugos standartus, visų pirma standartus, užtikrinančius nusikaltimų aukoms galimybę siekti teisingumo ir jų teises į žalos atlyginimą, įskaitant teisingas išlaidas.

10.4 Oro linijų bendrovės, oro uostai ir saugumo sektorius vykdo mokslinius tyrimus, taip investuodami į aukštą paslaugų kokybę ir prisidedami prie visuomenės saugumo, tačiau apskritai neturi galimybių užkirsti kelią teroristiniams išpuoliams. Todėl būtina, kad Europos Sąjunga imtųsi iniciatyvos, kad būtų užtikrinta pagalba aukoms įvykus teroristiniam išpuoliui.

10.5 Šiuo metu nėra galiojančių Europos taisyklių dėl žalos atlyginimo aukoms po teroristinio išpuolio. Aukos išlieka priklausomos nuo teismo proceso rezultatų ir valstybės narės savanoriškai pasiūlytų sprendimų. Kadangi nėra bendrų Europos taisyklių, taikomos atsakomybę reglamentuojančios nacionalinio lygmens schemas, kurios yra nepakankamos ir neapdraudžia piliečių nuo sunkių teroristinio išpuolio padarinių. Vienas tokių pavyzdžių – aukos, prašančios atlyginti žalą, turėtų būti inicijuoti ilgą teisminį procesą prieš teroristus, o šie galėtų būti sunkiai randami arba neturėti finansinių išteklių, reikalingų atlyginti žalą aukoms. Be to, taikant atsakomybę reglamentuojančias nacionalinio lygmens schemas įvairiems subjektams, pavyzdžiui,

oro linijų bendrovėms, oro uostams ir privatiems apsaugos paslaugų teikėjams, galėtų iškilti teisminių ieškinių grėsmė, galbūt susijusi su neribotos atsakomybės principo taikymu. Dabartiniai draudimo sprendimai nepakankami, nes oro linijų bendrovėms, oro uostams ir privatiems apsaugos paslaugų teikėjams tenka mokėti dideles draudimo įmokas už siaurą draudžiamųjų įvykių sritį. Aišku, kad šie privatūs subjektai nepajėgūs užtikrinti būtino žalos atlyginimo aukoms, be to, nepageidautina, kad privatūs subjektai mokėtų už veiksmus, nukreiptus prieš valstybės politiką.

10.6 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nori atkreipti dėmesį į Europos bendrijos steigimo sutarties 308 straipsnį, kuriame Bendrijai suteikiama teisė imtis veiksmų, jei įvykdomos dvi sąlygos. Pirma, veiksmai turi būti būtini, kad būtų pasiektas vienas iš Bendrijos tikslų, o antra – dėl šių veiksmų Europos bendrijos steigimo sutartyje nenumatyta reikalingų įgaliojimų kitame straipsnyje.

10.7 Todėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas kaip galimą sprendimą rekomenduoja remiantis Europos bendrijos steigimo sutarties 308 straipsniu imtis iniciatyvos žalos atlyginimo teroristinių išpuolių aukoms problemai spręsti. Tokie Europos bendrijos veiksmai yra būtini laisvo asmenų ir prekių judėjimo tikslui pasiekti, apsaugoti oro transporto sistemų veiklą ir piliečių teises į gyvybę ir nuosavybę.

10.8 Šioje nuomonėje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas siūlo Europos Komisijai ir Europos Sąjungos Tarybai taikyti principus, kurie taikomi ir kitose pramonės šakose (pvz., branduolinės energijos, laivybos ir kt.). Konkrečiau, reikia numatyti atsakomybę, kuri būtų ribota ir siejama su vienu subjektu. Tokią atsakomybę reikėtų užtikrinti trijų pakopų atsakomybės schema, kurią sudarytų draudimas, visų suinteresuotų subjektų finansuojamas fondas ir valstybės intervencija.

Briuselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Mario SEPI

⁽¹⁾ Europos Teisingumo Teismas, *Ian William Cowan vs. Trésor public*, byla 186/87, www.curia.europa.eu

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir pasaulinių maisto problemų

(2009/C 100/08)

Tarybai pirmininkaujanti Prancūzija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. spalio 25 d. Dimitris DIMITRIADIS skirtu raštu kreipėsi į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą su prašymu parengti tiriamąją nuomonę dėl

ES ir pasaulinių maisto problemų.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 8 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Seppo KALLIO.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 73 nariams balsavus už, 11 – prieš ir 27 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad ES turėtų įvertinti ilgalaikius žemės ūkio ir prekybos politikos tikslus ir išsiaiškinti, ar pasikeitusiomis sąlygomis ES ir visame pasaulyje vis dar įmanoma apsirūpinti maistu.

1.2. ES turi užtikrinti, kad galimybė gauti maisto taptų svarbiausia perspektyvią gamybą visuose ES regionuose užtikrinančios žemės ūkio politikos nuostata. Į tai reikėtų atsižvelgti ir atliekant Bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) padėties įvertinimą.

1.3. Maisto gamybai turėtų būti teikiama pirmenybė energijos gamybos atžvilgiu. Energijos gamybai iš augalų turėtų būti naudojami tik tie augalai ir biomasė, kurie natūraliai netinka maisto gamybai.

1.4. Pagrįstos gamintojų kainos yra stabilus pagrindas, užtikrinantis pakankamo maisto kiekio gamybą (pirminė gamyba ir perdirbimas) ES ir pasauliniu mastu.

1.5. Reikėtų dėti pastangas nustatyti prekybos žemės ūkio produktais taisykles, kurios užtikrintų aprūpinimą maistu visose šalyse ir bet kokiomis aplinkybėmis. Besivystančioms šalims reikėtų suteikti prekybos lengvatą, kurios padėtų stiprinti tų šalių gamybą.

1.6. ES turėtų didinti bendradarbiavimą ir remti pastangas modernizuoti maisto grandines besivystančiose šalyse, taip pat siekti, kad tos grandinės taptų veiksmingesnės.

1.7. EESRK pabrėžia, kad ES turi dėti pastangas stiprinti besivystančių šalių gamintojų asociacijų ir rinkos organizacijų veiklą ir taip remti būtinas aprūpinimo maistu sąlygas. ES neturėtų pamiršti pasiūlymo besivystančių šalių ūkininkams skirti vieno milijardo eurų paramą.

1.8. ES reikėtų daugiau investuoti į naujas technologijas, įskaitant biotechnologijas, kad technologijas būtų galima pritaikyti ir naudoti gamybai.

1.9. Ateityje reikėtų siekti pagerinti maisto produktų kokybę, o maisto produktų sauga turėtų didėti pasitelkiant skaidrų ženklavinimą nurodant kilmės šalį ir šviečiant vartotojus.

1.10. Vartotojų kainos neturėtų būti dirbtinai mažinamos; vėčiau kompensuoti kainas socialinės politikos priemonėmis.

1.11. Jungtinės Tautos (JT) ir kitos tarptautinės organizacijos turėtų maisto gamybai teikti didžiausią pirmenybę kaip priemonei naikinti skurdą.

1.12. Kad būtų užtikrinta galimybė gauti maisto, turėtų būti sukurta pasaulinė privalomo atsargų kaupimo programa, panaši į naftos saugojimui ES naudojamą programą.

1.13. Kad būtų užtikrintas maisto tiekimo patikimumas ES, reikėtų sukurti geresnę būtinų atsargų sistemą, skirtą būtiniausiems produktams ir gamybos priemonėms (baltymams, trąšoms, sėkloms, pesticidams), ir imtis aktyvių priemonių, būtinų valstybių narių, ES ir prekybininkų tarpusavio bendradarbiavimui stiprinti.

1.14. Kad būtų užtikrintas aprūpinimas maistu, šioje srityje būtinos aktyvesnės mokymo iniciatyvos, skirtos reaguoti į naujus, dėl maisto krizės iškilusius iššūkius ES, o ypač besivystančiose šalyse.

1.15. EESRK mano, kad ES besivystančių šalių žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriuose turėtų būti steigti bendras įmonės šių šalių ekonominėms sąlygoms pagerinti.

1.16. EESRK ragina Komisiją pateikti pasiūlymų, skatinančių valstybes nares daugiau investuoti į technologijų plėtrą ir inovacijas žuvininkystės sektoriuje, o ypač į okeanografijos mokslinių tyrimų laivų statybą ir eksploataciją. Jų veikla ir atliekami tyrimai padės ne tik išsaugoti ir vystyti tvarų žuvininkystės sektorių, bet ir pagerinti mitybą, socialines ir ekonomines sąlygas mažiausiai išsivysčiusiose šalyse.

2. Įžanga

2.1. Europos piliečių sveikata ir jų nerimas dėl ateities, pastaruoju metu smarkiai pakilusios žemės ūkio produktų ir maisto kainos, taip pat opus bado pasaulyje klausimas visuomenėje sukėlė karštas diskusijas dėl pasaulinių maisto problemų. Žemės ūkio ir maisto produktų sektoriuose žaliavų kainos krenta nuo pat aštuntojo dešimtmečio. Pastaruosius trejetą metų kainų augimo tendencija buvo teigiama, tačiau sukėlė sunkumų silpniausiai grandinės grandžiai – vartotojams. Pastarieji už pagrindinius maisto produktus turi mokėti tokias kainas, kurios kartais žymiai viršija ūkininkui sumokamą sumą. Nors kai kur Europos žemės ūkio sektorius sugebėjo pasinaudoti kylančiomis kainomis, reikia pabrėžti, kad Europos gyvulininkystės sektoriuje padėtyje, kadangi nepajėgia įpirkti pašarų augant jų kainoms ir negali atitinkamai pakelti kainų vartotojams. Šiame nuomonės projekte maisto problemos nagrinėjamos žvelgiant iš ES perspektyvos, plačiau aptariamas socialinis ES priemonių poveikis ⁽¹⁾.

2.2. Pagrindinis klausimas – aprūpinimas maistu ir tiekimo patikimumas. Siekiama nustatyti pasaulines problemas ir pasiūlyti jų sprendimo būdus. Įspūdingi rinkos pokyčiai privertė pateikti keletą radikalių idėjų: kai kurie šaltiniai netgi siūlė atsieti žemės ūkio ir maisto klausimus nuo PPO derybų, o ES lygiu grįžti prie paramos, susietos su gamyba. Galiausiai mes svarstome šių problemų pasekmes ir galimus svarbiausių socialinių klausimų sprendimus: ką jie reiškia Europos vartotojui? Kokią reikšmę jie turi besivystančių šalių ilgalaikiam aprūpinimui maistu? Ir kaip prisideda prie kaimo vietovių dinamiškumo?

⁽¹⁾ Kalbant apie nuomonės rengimą, 2008 m. rugsėjo 22 d. EESRK buvo surengtas klausimas „Realios kainų perspektyvos žemės ūkio ir maisto sektoriuje?“

2.3. Nuomonę pradėsime trumpa ES žemės ūkio ir maisto gamybos ir politikos raidos apžvalga ir dabartinės ES žemės ūkio ir maisto gamybos sistemos apžvalga. Toliau pereisime prie svarbiųjų išorės veiksnių, kurie lemia permainas ir verčia vystyti dabartinę sistemą, aptarimo. Remdamiesi šia analize pateiksime apibendrinimą, kuriame pabrėžiamos svarbiausios būsimos ES žemės ūkio ir maisto atsargų problemos bei išdėstomos galimi alternatyvūs veiklos metodai. Galiausiai įvertinsime šiuos metodus ir ES vaidmenį aprūpinant maistu pasauliniu mastu žvelgiant iš gamintojo ir vartotojo pozicijų.

3. ES žemės ūkio ir maisto politika bei sektoriuje vyraujančios tendencijos

3.1. EEB (ES) maisto ir žemės ūkio tikslai ir sektoriaus bei rinkos tendencijos

3.1.1. Daugelį dešimtmečių ES žemės ūkio ir maisto gamyba vystėsi panašiai kaip ir kiti poslinkiai visuomenėje. Anksčiau dėmesys buvo skiriamas gamybos didinimui, kuris lėmė didelį eksportui skirtą perteklių devintajame dešimtmetyje. Tai buvo dešimtmetis, kurio metu atsirado aplinkosaugos problemų žemės ūkyje (galima būtų pateikti mėšlo naudojimo intensyvaus ūkininkavimo vietovėse ir vandens tiekimo problemų pavyzdžių).

3.1.2. Ekologinis ūkininkavimas tapo atsaku intensyvios žemdirbystės ir ekologinėms problemoms ir yra vienas iš produktų diferenciacijos pavyzdžių: kai kurios vartotojų grupės yra pasirengusios brangiau mokėti už maistą, pagamintą taikant aplinkai nekenkiančius ūkininkavimo būdus. Dešimtąjį dešimtmetį prisiminsime kaip gyvūnų ligų ir zoonozų dešimtmetį, kai ES gyvulininkystės sektoriui ir maisto pramonei smogė galvijų spongiforminė encefalopatija ir kiaulių maras. Maisto sauga tapo svarbiu maisto tiekimo veiksniu, daug šalių ėmė skirti daugiau lėšų tokiems dalykams kaip salmonelių aptikimas ir prevencija.

3.1.3. Šios problemos ir priemonės joms spręsti padėjo formuoti ES žemės ūkio ir maisto politiką. Pastaraisiais metais išškilo tokie svarbūs klausimai kaip bioenergijos gamyba iš žemės ūkio žaliavų, t. y. žemės ūkis tapo bioenergijos žaliavų šaltiniu.

3.1.4. Kitas naujas ir aktualus aspektas – maisto maistinė vertė ir jos svarba visuomenės sveikatai. Vertėtų atkreipti dėmesį į maisto produktų sudėtį ir tai, koku mastu reikėtų kaltinti maisto pramonę dėl Vakaruose plintančios nutukimo problemos. Į šį klausimą maisto sektorius turėtų atsižvelgti, pavyzdžiui, planuodamas ir pardavinėdamas produktus, o vartotojai – priimdami su vartojimu susijusius sprendimus. Atsakingas vartojimas turi būti paremtas vartotojų švietimu.

3.1.5. Šiuo metu opiausias klausimas yra maisto produktų ir žemės ūkio žaliavų bei galutinių produktų kainų staigus augimas: svarbu žinoti, ar šis didėjimas yra ilgalaikis ir turėsiantis poveikį aprūpinimui maistu pasaulio mastu ir skurdžiai gyvenančių žmonių gyvenimo sąlygoms. Sprendimus priimančias asmenys turėtų atsižvelgti ir į pasikeitusias rinkos sąlygas: ar politikos priemonės, skirtos rinkoms, kuriose maisto produktų kainos yra mažos ir nuolat mažėja, vis dar tinka pasikeitus aplinkybėms?

3.2. ES žemės ūkio politikos ir žuvininkystės srities pasikeitimai

3.2.1. ES žemės ūkio politika rėmėsi stipria vidaus rinka ir rinkos reguliavimu naudojant subsidijų schemas, jos tikslas – užtikrinti stabilų aprūpinimą maistu visose šalyse ir bet kokiomis aplinkybėmis. ES politikos pagrindas – Europos žemės ūkio modelis, kuris sudaro sąlygas saugoti žemės ūkio įvairovę ir užtikrina ūkininkavimo pelningumą net ir nepalankioje padėtyje esančiuose ES regionuose. Buvo siekiama gaminti kokybišką, saugų maistą už pagrįstas kainas ES vartotojams.

3.2.2. Vykstant globalizacijai žemės ūkio politika įgavo tarptautinį pobūdį, todėl atsirado naujų problemų, susijusių su BŽŪP reforma. Tarp jų – didėjanti konkurencija ir ūkininkų pajamų politikos administravimo problema. Jau seniai žemės ūkio rinkų problema lemia žemos produktų kainos, išeities iš šios situacijos buvo bandoma ieškoti reformuojant ES žemės ūkį.

3.2.3. 1999 m. ir 2003 m. žemės ūkio reformų metu buvo bandoma pereiti prie sistemos, kuri būtų labiau orientuota į rinką, panaikinant intervencines schemas, mažinant administracines sąnaudas ir nutraukiant ryšį tarp tiesioginių subsidijų ir gamybos apimtys. Buvo įvykdytos daugelio produktų rinkų organizavimo reformos, kurios kai kuriems ES ūkininkams sukėlė sunkumų. Atsižvelgdama į šias permainas ES suformulavo savo tikslus šiuo metu vykstančiam Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) prekybos derybų raundui.

3.2.4. Šiuo metu ES rengia BŽŪP padėties įvertinimą, kuris turėtų suteikti galimybę tam tikram suregulavimo procesui šioje srityje ir kurio pagrindiniai tikslai – įvertinti 2003 m. BŽŪP reformos įgyvendinimą ir šį reformos procesą reikiamai pakoreguoti supaprastinant žemės ūkio politiką, kad būtų galima pasinaudoti naujomis rinkos galimybėmis ir įveikti naujus rinkoje ir visuomenėje išskylančius iššūkius. Įvertinimas vyks tuo metu, kai pasaulio žemės ūkio produktų rinkose jaučiami dideli sukrėtimai ir kyla rimtas pavojus aprūpinimui maistu.

3.2.5. Be žemės ūkio, žuvininkystė yra dar vienas svarbus mūsų aprūpinimo maistu šaltinis. 2005 m. bendra pasaulinė žuvininkystės produktų gamyba pasiekė beveik 142 mln. tonų, o tai sudaro 16,6 kg žuvies vienam pasaulio gyventojui ir daugiau kaip 15 proc. pasaulinės gyvūnų miltų gamybos. Žuvininkystės produktai yra svarbūs aprūpinimui maistu. Be to, veikla, susijusi su žuvininkyste ir akvakultūra, yra svarbus mitybos, darbo vietų ir pajamų šaltinis tiek Europoje, tiek besivystančiose šalyse. ES turėtų siekti užtikrinti, kad besivystančios šalys taip pat sugebėtų valdyti ir naudoti savo žuvų išteklius pačiu efektyviausiu būdu.

3.2.6. ES veiksmai šioje srityje turėtų būti grindžiami kompleksiskumo principu, derinant tausų žuvų išteklių naudojimą ir skurdo mažinimą ir užtikrinant pusiausvyrą tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių. Reikėtų atsižvelgti į šiuos argumentus:

- 1) ES turėtų vystyti vietos žvejybos būdus ir remti tvarios ir atsakingos žuvininkystės ir akvakultūros plėtrą;
- 2) ES turėtų toliau importuoti žuvininkystės produktus ir stiprinti maisto saugos ir vartotojų teisių gynimo praktiką;
- 3) ES turėtų remti Europos žvejų žvejybą trečiųjų šalių vandenyse, jeigu tokia veikla neginčijamai naudinga tų šalių ir jų piliečių interesams;
- 4) vandenynai ir jūros yra Europos gamtinių išteklių ir mūsų pasaulinio paveldo dalis. ES privalo užtikrinti, kad jos ir ES nepriklausančių šalių vandenyse nebūtų pereikvojami žuvų ištekliai.

3.3. Permainų būtinybė: išorės veiksniai, darantys poveikį ES žemės ūkio ir maisto politikai

3.3.1. ES žemės ūkio ir maisto politikos sistema formavosi pastaruosius 50 metų, kaip jau kalbėta pirmiau, ir yra jos pačios tikslų, galimybių ir išorės veiksnių rezultatas. Iš išorės veiksnių, kurie padėjo keisti ir formuoti politiką, pirmiausia paminėtina ES prekybos politika (dabartinis PPO prekybos derybų Dohos raundas), technologinė plėtra, aplinkosaugos problemos ir maisto rinkų tendencijos.

3.3.2. Daugiašalių PPO prekybos derybų Dohos raundas truko beveik septynerius metus. Jo metu pavyko rasti tam tikrų dalinių sprendimų, tačiau apskritai į priekį buvo stumiamasi labai lėtai. ES aktyviai dalyvavo procese sprendžiant įvairiausių derybų klausimus. Kai kurios šalys nenori pažangos, kuri lemtų sėkmingą derybų baigtį. ES padarė didelių nuolaidų, pavyzdžiui, žemės ūkyje, pramonėje ir sprendžiant klausimus, susijusius su besivystančiomis šalimis. Kad tarptautinė prekybos sistema galėtų veikti, svarbu derybose rasti sprendimą.

3.3.3. Žemės ūkis tradiciškai būna didelė nesutarimų derybose priežastis, nes dauguma šalių gina savo gamybą būtiniausio saugumo sumetimais. Kitos derybų šalys yra didelės eksportuotojos, tačiau savo rinkų nenori atverti importui. ES yra ne tik didelė tam tikrų produktų eksportuotoja, bet ir didžiausia pasaulyje maisto importuotoja. 2007 m. ES maisto pramonė eksportavo maisto produktų už 54,6 milijardo eurų, tuo tarpu ES perdirbtų maisto produktų importas siekė 52,6 milijardo eurų.

3.3.4. Jeigu Dohos derybų raunde artimiausiu metu būtų pasiektas rezultatas, ES žemės ūkio rinkos susidurtų su nauja situacija. Remiantis dabar pateiktais pasiūlymais, iki 2014 m. bus panaikintos eksporto subsidijos, o apsauginiai tarifai bus sumažinti daugiau kaip 50 proc. Tai galėtų reikšti, kad ES žemės ūkio sektorius praras daugiau kaip 20 milijardų eurų. Pastaruoju metu padidėjusios žemės ūkio produktų kainos turės įtakos prekybos struktūrai ir galutiniam rezultatui.

3.3.5. ES atkreipė dėmesį į nemažai svarbių veiksnių, susijusių su prekyba žemės ūkio produktais, pavyzdžiui, aplinkosaugos ir socialinių standartų ir gyvūnų gerovės (t. y. nekomercinių veiksnių) klausimus. Deja, šie pasiūlymai nepadėjo padaryti pažangos. Gamybos reglamentavimas ir standartai turėtų būti suderinti, kad būtų sudarytos vienodos sąlygos prekybai pasauliniu mastu.

3.3.6. Europos Sąjunga derybose skurdžiausioms besivystančioms šalims suteikė didelių lengvatų panaikindama importo tarifus; tikimasi, kad toms šalims bus sudarytos geresnės galimybės prekiauti žemės ūkio produktais. Taip pat svarbu, kad besivystančių šalių žemės ūkio produktų gamyba pasinaudotų didesniais išteklių, lengvatiniu režimu ir technine pagalba. ES turėtų remti ir tokias iniciatyvas, kuriomis siekiama paremti gamybą, skirtą besivystančių šalių vidaus rinkai, ir skatinti kaimo vietovių gamintojų organizacijas. Besivystančių šalių prekybos sąlygos gerokai skiriasi ir rengiant naujas prekybos taisykles reikėtų į tai atsižvelgti.

3.3.7. Pastaruoju laikotarpiu pasikeitusi situacija pasaulinėse žemės ūkio produktų rinkose turės įtakos prekybai maisto produktais ir jos struktūrai. Jeigu kainų kilimas bus nuolatinis, jis turės netiesioginės įtakos naujiems prekybos politikos susitarimams ir sąlygoms. Iš tikrųjų, ES pradėjo pratęsinėti dvišalius prekybos susitarimus su daugeliu prekybos partnerių, iš dalies dėl sunkiai vykstančių daugiašalių derybų ir dėl sparčių pokyčių, pavyzdžiui, maisto ir energijos rinkose. Reikėtų siekti sudaryti susitarimą ir sukurti intervencinį mechanizmą, kurie galėtų būti skirti produktų kainų svyravimams sumažinti ir rinkų pusiausvyrą įgyvendinti.

3.4. Klimato kaita ir technologinė plėtra

3.4.1. Aplinkosaugos problemos

3.4.1.1. Svarbiausias aplinkos veiksnys – pokyčiai, kuriuos lėmė klimato kaita, o taip pat tos kaitos paskatintos politikos priemonės. Pati klimato kaita daro įtaką pasaulio klimato sąlygoms, taigi gamyba turi prie jų prisitaikyti, o tai mažina žemės ūkio našumą. Politinės priemonės turi ir netiesioginį poveikį: veiksmai, kurių imamasi klimato kaitai sulėtinti, verčia keisti gamybos struktūras ir metodus; jos savaime mažina našumą. Klimato kaita daro didelį poveikį ne tik žemės ūkiui, bet ir maisto pramonės galimybėms ir jos pelningumui.

3.4.1.2. Konkrečiai galima būtų paminėti bioenergijos gamybą, kuriai naudojamos žemės ūkio žaliavos. Šiuo metu maisto produktų rinkos yra glaudžiai susijusios su energijos rinkomis, nes bioenergijos ir maisto produktų gamyba konkuruoja tarpusavyje dėl tų pačių žaliavų; be to, šiandien žemės ūkio produktų gamyba itin priklauso nuo iškastinio kuro. Dėl šios konkurencijos kainų raida energijos rinkose ir politikos priemonės, turinčios poveikį toms rinkoms, tiesiogiai veikia ir maisto rinkas.

3.4.1.3. Žaliavų, kurios tinka maisto produktų gamybai, naudojimas bioenergijai gaminti, didina žemės ūkio produktų paklausą ir jų kainas.

3.4.1.4. Šiltnamio efektas yra plačiai paplitusi ekologinė problema, kuri nustelbia daug kitų aplinkosaugos klausimų, tarp kurių yra ir bioįvairovė – svarbus pasauliui klausimas. ES genetinės bazės įvairovės apsauga įgauna vis didesnę svarbą apsaugant saugomas vietas ir pirmines augalų bei gyvūnų rūšis. Šis procesas vyksta kaip sudedamoji arba papildoma gamybos dalis ir genų banko kūrimo veikla. Už Europos ribų susiduriama su tais pačiais poreikiais, tačiau rūšių įvairovė čia gali būti kur kas didesnė, o ekonominių galimybių – mažiau.

3.4.1.5. Be biologinės įvairovės, užkrečiamos gyvūnų ligos ir zoonozės bei svetimos rūšys yra problemos, kurios vis dažniau tampa aktualios dėl tarptautinės prekybos, transporto ir bendradarbiavimo. Kiaulių maras, galvijų spongiforminė encefalopatija (GSE), snukio ir nagų liga bei salmoneliozė, turbūt, yra vienos geriausiai žinomų biosaugumo problemų ES, tuo tarpu pasauliniu lygiu nerimą kelia galima paukščių gripo epidemija. Ligos ir kenkėjai plinta jiems būdingu būdu; bendras jų ypatumas tas, kad jie daro tiesioginį ir netiesioginį poveikį maisto gamybai ir yra abejonių šaltinis, kai kalbama apie vartotojų pirkimo sprendimus. Be to, jie, kaip veiksnys, mažinantis tiekimo patikimumą, turi ilgalaikį poveikį.

3.4.2. Naujos technologijos

3.4.2.1. Žemės ūkio produktų kaip žaliavos bioenergijai gaminti paklausa padidėjo ne tik dėl politikos priemonių, kurių buvo imtasi siekiant sumažinti grėsmę aplinkai, bet ir dėl technologinės plėtros. Biotechnologijos atveria daugybę naujų galimybių veiksmingesnei produktų gamybai ir perdirbimui maisto ir ne maisto rinkose. Energijos srityje atsiranda naujų tinkamų parduoti produktų: bioenergija, gaminama iš celiuliozės, ir iš krakmolo gaminama energija.

3.4.2.2. Kartu su biotechnologijų naujovėmis atsirado daug naujų gamybos metodų. Biotechnologijų naujovės yra laikomos svarbiu žingsniu didinant gamybos veiksmingumą. Šį procesą reikėtų remti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros iniciatyvomis. Atmetus pranašumus, būtina atsižvelgti ir į galimą riziką sveikatai ir aplinkai. Susiduriama su problema, kad dažnai nebūna aiškūs biotechnologinių metodų šalutiniai poveikiai gyvūnų, augalų sveikatai ir ekosistemų būklei.

3.4.2.3. Pakankamų duomenų ir tyrimų, įrodančių šalutinį modernios biotechnologijos poveikį aplinkai ir sveikatai, trūkumas padarė poveikį vartotojų nuomonei apie šios technologijos diegimą. Reikia rimtai atsižvelgti į vartotojų nuomonę ir susirūpinimą dėl technologinės plėtros, reikia tinkamai ženklinti rinkoje esančius produktus.

3.5. Kainų raida maisto rinkose

3.5.1. Pastaruosius dvejus metus žemės ūkio produktų ir keletu svarbių pagrindinių maisto produktų kainos smarkiai išaugo. Taip įvyko dėl daugelio priežasčių, įskaitant padidėjusią paklausą dėl išaugusio gyventojų skaičiaus, aukštesnių energijos kainų, pasaulyje sumažėjusių atsargų ir to mažėjimo paskatintų

investicijų į žemės ūkio produktus ir su jais susijusių spekuliacinių sandorių, klimato sąlygų, tiek ekstremalių vietos oro sąlygų, tiek labiau nuolatinio pobūdžio kaitos grėsmės.

3.5.2. Sunku, remiantis tik prognozėmis, pasakyti, kokia bus rinkų raida ateityje. Pastaraisiais mėnesiais nukritusios kainos neleidžia spręsti, kokios bus galutinės kainos. Bet kuriuo atveju, kainų tendencijos daro nemažą poveikį besivystančiose šalyse, o poveikis juntamas išsivysčiusiose šalyse, įskaitant ES.

3.5.3. ES aukštesnės pasaulio rinkos kainos lėmė įsivaizdavimą, kad žemės ūkio ir maisto politikos srityje atsirado šiek tiek daugiau veiksmų laisvės nei anksčiau. Maisto produktų pirkėjams maisto kainų pakilimas atrodo staigus ir iš tikrųjų jis padarė poveikį bendram infliacijos rodikliui ES šalyse. Panašus modelis, gal šiek tiek dramatiškesnis, akivaizdus besivystančiose šalyse: buvo nemažai šalių, iš kurių neseniai gauti pranešimai apie riaušes dėl maisto produktų stygiaus ir kainų. Be to, tapo aišku, kad padidėjusios kainos padarė teigiamą poveikį kai kuriems gamybos sektoriams – šiuo metu vietos gamintojai pirmą kartą po ilgesnio laiko gali konkuruoti su importuotu maistu pasaulio rinkos kainomis. Laikui bėgant, tokia padėtis gali padidinti maisto gamybą ir sudaryti vietos gyventojams galimybę gaminti. Tai iš tiesų pavyks, jeigu ekonomikos augimas bus pakankamas, kad vartotojams užtektų pinigų nusipirkti maisto.

3.5.4. Maisto kainų didėjimas pasaulio rinkose gali padidinti maisto gamybos mastą. Tačiau dėl didesnių kainų pasaulyje gali paastrėti bado problema, nes skurdžiai gyvenantiems žmonėms vis sunkiau nusipirkti būtiniausių maisto produktų, ypač tais atvejais, kai didesnė užauginamų grūdų dalis naudojama ne maisto produktams gaminti. Bet kuriuo atveju, naujoji padėtis daro poveikį pajamų paskirstymui valstybėse, todėl tai yra politiškai opus klausimas. Pasaulio organizacijų požiūris į ateities raidą vis dar neaiškus.

3.5.5. Akivaizdu, kad tai – ne paprastas galutinių produktų rinkų klausimas, nes kylant galutinių produktų kainoms atsiranda tendencija kilti gamybos veiksnių kainoms, ir atvirkščiai. Panašiai atsitiko ir dabar: pakilo energijos ir trąšų kainos, taigi tai nebūtinai reiškia, kad ūkininkai gyvena geriau nei anksčiau. Jeigu maisto pramonė negalės išsaugoti savo santykinės dalies galutinių produktų kainoje, ji taip pat nukentės dėl aukštesnių žaliavų kainų.

3.5.6. Kainų kilimas atspindi naują rinkos pusiausvyrą, kurią lėmė daug įvairių veiksnių. Iš esmės, šis kilimas rodo, kad pasaulio maisto pramonė, užtikrinanti pasaulinį aprūpinimo maistu patikimumą, gali pamaitinti žmones pagal jų poreikius. Anksčiau buvo laikomasi nuomonės, kad badą pasaulyje sukėlė ne gamybos galimybių trūkumas, bet nacionalinė ir tarptautinė politika. Artimiausiu metu ši išvada bus patikrinta: ar toliau didėjantis gyventojų skaičius, klimato kaita ir ne maisto produktai (atsižvelgiant į mažėjančius iškastinės energijos išteklius), keičia padėtį taip, kad ateityje maisto trūkumo jau nebelems tik politika, bet vis dažniau bendros gamybos apimtys apribojimais?

3.5.7. Sprendžiant ypač sudėtingą pagrindinių maisto produktų kainų kitimo klausimą, reikia pagaliau atidžiai jį išnagrinėti, kadangi būtina užtikrinti kainų nustatymo skaidrumą visuose žemės ūkio maisto produktų vertės grandinės etapuose. Šiuo požiūriu valdžios institucijoms tenka atsakomybė siekti geresnio kainų atsekamumo vykdant atitinkamą kontrolę nesąžiningiems kai kurių subjektų veiksams atskleisti ir kartu atlikti svarbų pedagoginį darbą suteikiant vartotojams patikimą ir išsamią informaciją.

3.6. *Maisto kokybė, maisto sauga ir maistinės savybės*

3.6.1. Be maisto kiekio maisto rinkose svarbų vaidmenį atlieka maisto kokybė, sauga, maistinės savybės ir vartotojų prioritetai. Maisto saugai taikomi standartai, kurių laikymąsi užtikrina ES maisto saugos tarnyba (EFSA).

3.6.2. Maistas yra sudėtinga sąvoka. Šiuo atveju vartotojų pasirinkimą lemia ne tik sveikatingumo veiksniai, bet ir kultūriniai elgesio motyvai. Daug diskutuojama dėl maisto produktų poveikio sveikatai ir atsakomybės už šį poveikį, rinkos subjektai kol kas šiuo klausimu nesutaria.

3.6.3. Vartotojų prioritetus lemia asmeninės vertybės ir nuomonės (pavyzdžiui, dėl ekologiško maisto), taip pat kultūriniai veiksniai, kuriuos sunku proporcingai įvertinti. Vis dėlto nereikėtų sumenkinti šių prioritetų kaip maisto rinkoms įtaką darančio veiksnio svarbos.

3.7. *Vartotojų padėtis ir vaidmuo*

3.7.1. Atsakingas vartojimas ir tvarus vartojimas, įskaitant perdirbimą, turi tapti įprasta praktika. Tai pasakytina tiek apie tiekimo grandinę, tiek apie vartotojus. Šį tikslą pasieksime, jeigu visuomenėje bus apie jį plačiai diskutuojama.

3.7.2. Europos vartotojams savaime suprantama, kad maistas turi būti geros kokybės, jo kaina turi būti pagrįsta. Be kainos, vartotojams taip pat labai svarbu laisvė rinktis ir pasirinkimo įvairovė. Paprastai žmonės nėra linkę rizikuoti maisto sauga.

3.7.3. Tačiau praktiškai daugelis vartotojų linkę į kompromisus, kai kalbame apie maisto produktų saugą ir jų kultūrinę reikšmę. Be to, daugeliui vartotojų svarbios maisto produkto konkrečios savybės, pavyzdžiui, ekologiškas auginimas ir žaliavos iš genetiškai modifikuotų organizmų gali turėti įtakos produktų pardavimo kainai.

3.7.4. Kokybės problemos parodo, koks svarbus yra informavimas: vartotojams būtina pasakyti, kokie yra su įvairiais gamybos būdais ir gamybos veiksniais susiję pavojai ir privalumai taip, kad jiems būtų aiški su produktais susijusi rizika. Reikėtų atsisakyti kategoriškumo, kad vartotojai galėtų patys įvertinti konkretaus produkto privalumus ir trūkumus.

3.7.5. Vartotojui nepaprastai svarbu žinoti, kuo pagrįsta yra kokybė, kuria remiasi jo pasirinkimas. Norint užtikrinti vartotojų pasitikėjimą būtina suteikti jiems galimybę lengvai susipažinti su informacija apie produktų kokybę. Be kitų dalykų, vartotojai yra daug reikalavę sugrįžti prie kilmės šalies žymėjimo, taip pat ir Europos maisto produktų atveju. Europos produktai paklausūs Europos rinkose, nes vartotojai gerai šviečiami ir užtikrinamas skaidrumas. Pakankamas dėmesys vartotojų politikai yra svarbus būsimos maisto gamybos vystymo veiksnys.

3.8. *Vystymosi politika ir maisto gamyba*

3.8.1. Tarptautiniuose forumuose priimtas ne vienas politinis sprendimas dėl pasaulinio bado problemos sprendimo, taip pat ir susijęs su Tūkstantmečio vystymosi tikslais. Deja, kol kas tegalime pasigirti kukliais praktiniais rezultatais. Ir toliau didėja alkanų žmonių skaičius – jų pasaulyje vis dar yra apie milijardas. Žemės ūkio gamybos apimčių didinimas nespėja paskui gyventojų skaičiaus augimą, taigi pasauliniu lygiu nepavyko surasti veiksmingo sprendimo naujai situacijai maisto gamybos srityje. ES dalyvavo šiose iniciatyvose tiek tarptautinėse organizacijose, tiek dvišalių santykių su besivystančiomis šalimis pagrindu. ES stengėsi aktyviai dalyvauti vystomajame bendradarbiavime ir prekybos politikoje, siekdama pagerinti maisto gamybą besivystančiose šalyse.

3.8.2. Maisto sauga turi tapti vienu svarbiausių tarptautinės vystymosi politikos elementų – taip galėsime sumažinti skurdą. Maisto gamybos vystymas turėtų būti besivystančių šalių nacionalinės politikos pagrindas. Kiekvienai besivystančiai šaliai reikėtų turėti savo nacionalinės žemės ūkio politikos, kuria remiantis būtų galima organizuoti pagrindinių maisto produktų tiekimą savo piliečiams.

3.8.3. Šią tikslą pasiekti galima sukūrus tinkamus mokymo, konsultacinius ir mokslinių tyrimų išteklius besivystančiose šalyse. Tarptautinė bendruomenė ir ES turėtų ryžtingiau stengtis, kad šie tikslai būtų įtraukti į vystymosi politikos programas.

3.8.4. Besivystančių šalių ūkininkams plėsti vidaus gamybą, parduoti produktus ir juos perdirbti, taip pat sustiprinti savo padėtį rinkoje turėtų padėti remiančios gamintojų organizacijos. Gerinant gamybos sąlygas besivystančiose šalyse reikėtų gerinti ir rizikos valdymą. Be gamybos, reikėtų atkreipti dėmesį į socialines problemas. JT sistemai reikia efektyvesnių maisto atsargų situacijos pagerinimo priemonių.

3.8.5. Vykdamas prekybos politiką turi būti sudarytos sąlygos iš tiesų užtikrinti besivystančioms šalims galimybę turėti savo ekologinės paramos programą. Šią tikslą pasieksime tik iš esmės pagerinę besivystančių šalių administravimo patirtį kuriant prekybos taisykles ir sistemas. ES galėtų aktyviau prisidėti prie kvalifikacijos kėlimo besivystančiose šalyse. Tiksliau sugrupavus besivystančias šalis į mažiausiai išsivysčiusias šalis ir didžiausias eksportuotojas pagerėtų labai skurdžių šalių pozicijos. ES šių tikslų siekė ir PPO derybose.

4. Galimos ES veiklos kryptys ir ribojantys veiksniai

4.1. Keletą pastarųjų dešimtmečių buvo galima stebėti, kaip ES nuogaštavimai ir diskusija dėl maisto nuo perteklinės gamybos krypta link aplinkosaugos problemų, gyvūnų gerovės klausimų ir atitinkamai gyvūnų ir žmonių sveikatos problemų ir visuomenės sveikatos. Ateityje, tačiau nebūtinai tolimoje ateityje, mūsų laukia grįžimas į išeities tašką: Europoje vis dažniau diskutuojama apie galimybes gauti maistą ir jo kainas, ši tendencija matoma keletą pastarųjų metų.

4.2. Tuo pat metu akivaizdu, kad ES nėra izoliuota sala: skurdas ir jo keliami sunkumai toliau liks didžiausia besivystančių šalių problema, o pasaulinis skurdas artimiausiu laikotarpiu neišnyks. ES tebėra atsakinga už skurdo mažinimo pastangas.

4.3. Didžiausias rūpestis ES, o taip pat maisto sektoriuje, yra galimybės apsirūpinti energija. Šiuo metu susiformavęs maisto sektorius naudoja labai daug energijos, taigi jam reikia užtikrinti energijos pasiūlą. Kitas ribojantis veiksnys, ypač pasauliniu lygmeniu, yra vanduo. Reikėtų pasistengti užtikrinti, kad šių išteklių būtų galima gauti.

4.4. ES turi keletą galimybių veikti. Pavyzdžiui, būtų galima didinti ES žemės ūkio ir žvejybos efektyvumą, tačiau tuo pat metu reikėtų atsižvelgti į aplinkosaugos problemas, gyvūnų gerovę ir visuomenės sveikatą. Siekdama gamybos veiksmingumo ES galėtų padidinti ūkius ir gamybos vienetus, tačiau tai taip pat reikia daryti atsižvelgiant į aplinkosaugos ir gyvūnų gerovės reikalavimus, nepamirštant ir gamintojų gerovės bei poreikio užtikrinti, kad kaimo vietovėse liktų gyventojų.

4.5. ES galėtų sustiprinti savo aprūpinimo maistu patikimumą kaupdama atsargas ir, be kita ko, įvairindama savo energijos išteklius. Biologinės energijos gamyba turi padidėti, tačiau ne maisto pasiūlos sąskaita.

4.6. ES taip pat turi ir toliau vadovautis humanistiniais principais ir prisiimti atsakomybę už emigraciją ir besivystančių šalių problemas, tuo pat metu sumažindama konfliktų kaimyniniuose regionuose tikimybę, stengdamasi užtikrinti, kad žmonės turėtų galimybę uždirbti pragyvenimui savo gimtosiose vietose tiek ES viduje, tiek už jos ribų.

ES turėtų remti besivystančių šalių gamintojus ir jų pastangas organizuoti veiklą, kad dirbdami drauge ir besimokydami vieni iš kitų gamintojai galėtų geriau patenkinti aprūpinimo maistu poreikius regionuose. Europos gamintojai turėtų dalyvauti ūkininkų bendradarbiavimo procese. 2008 m. liepos mėn. ES priėmė sprendimą iš principo skirti milijardą eurų iš žemės ūkio biudžeto besivystančių šalių ūkininkų ūkininkavimo sąlygoms pagerinti.

4.7. Taip pat svarbu pasauliniu mastu ugdyti atsakingą vartojimą ir sveikos mitybos įpročius: į racioną įtraukus daugiau daržovių žmonijai pavyktų patenkinti savo maisto poreikius sunaudojant mažiau energijos, skirtingai nuo tokios mitybos, kurioje dominuoja gyvūninės kilmės baltyminis maistas. Gamybos požiūriu svarbu užtikrinti, kad toliau būtų vystoma gamyba ir stiprinama mokslinė patirtis. ES privalo būti iniciatyvi šiose srityse, tiek vykdydama savo veiklą, tiek veikdama tarptautinėje arenoje.

5. Tiekimo patikimumas – ES aprūpinimo maistu pagrindas

5.1. Maisto tiekimo patikimumas yra svarbus mechanizmas kovojant su rizika ir užtikrinant maisto ir medikamentų atsargas ypatingomis aplinkybėmis. Nacionalinė tiekimo patikimumo užtikrinimo tvarka yra labai skirtinga įvairiose ES valstybėse narėse. Valstybei tapus ES nare paprastai sumažėja nacionalinė atsakomybė už tiekimo patikimumą, nes ES mano galinti prisiimti bendrą atsakomybę už tiekimo patikimumą krizių metu. ES vidaus rinka yra geras pagrindas siekti šio tikslo. Pastaraisiais metais įvykusios krizės buvo kokybinio pobūdžio ir nesusijusios su pagrindinių prekių trūkumu.

5.2. Vienas pagrindinių tiekimo patikimumo užtikrinimo tikslų yra pasirūpinti maisto žaliavų gamyba. Krizės atveju galima reguliuoti ir kontroliuoti maisto skirstymą. Šiuo atveju nepaprastai svarbus ūkininkų, prekybos, pramonės sektorių, valdžios institucijų ir kitų įstaigų bendradarbiavimas.

5.3. Jeigu krizė tęsiasi kurį laiką, gyvybiškai būtina tampa prieiga prie pagrindinių žemės ūkio gamybos veiksnių. Tai – trąšos, energijos ištekliai, pavyzdžiui, nafta, augalų apsaugos produktai, sėklos, vaistai gyvūnams, vanduo ir pan. Įstatymai reikalauja valdžios institucijų ypatingomis aplinkybėmis užtikrinti gamybos priemonių tiekimą. Todėl reikia aiškiai įvairiems subjektams paskirstyti užduotis ir planavimą. Skiriasi valstybių narių programos ir pasirengimo užtikrinti tiekimo patikimumą lygis. ES šiuo metu rengia naujas programas, kurios reikalingos pirmiausia todėl, kad didėja tarptautiniai pavojai.

5.4. Tiekimo patikimumą ES maisto sektoriui reikia sustiprinti pasirūpinant patikimesniais nei šiuo metu turimi mechanizmais ir procedūromis, kad ES galėtų pasiruošti galimoms naujoms krizėms. Atsargų kaupimo schemas, kurios yra pakankamai didelės ir apima visą ES, yra tiekimo patikimumo užtikrinimo esmė. Stabilios ir gerai veikiančios žemės ūkio produktų rinkos valstybėse narėse ir ES vidaus rinkoje yra tiekimo patikimumo pagrindas. Krizės atveju užtikrinant tiekimo patikimumą nepaprastai svarbus įvairių suinteresuotų subjektų patikimumas ir operatyvumas.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Asamblėjai priėmus pakeitimus, šie skyriaus nuomonės punktai buvo atmesti, tačiau už juos balsavo mažiausiai ketvirtadalis narių:

3.4.2.2 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Kartu su biotechnologijų naujovėmis atsirado daug naujų gamybos metodų. Kai kurios sėklų ir chemijos gaminių įmonės Biotechnologijų naujovės yra laikomos svarbiu žingsniu didinant gamybos veiksmingumą. Šį procesą reikėtų remti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros iniciatyvomis. Atmetus pranašumus, būtina atsižvelgti ir į galimą riziką sveikatai ir aplinkai, kurią reikia išsamiai išnagrinėti skyrus konkrečias lėšas moksliniams tyrimams atlikti. Susiduriama su problema, kad dažnai nebūna aiškūs dar nežinomi visi biotechnologinių metodų šalutiniai poveikiai gyvūnų, augalų sveikatai ir ekosistemų būklei.“

Balsavimo rezultatai

Už 41, Prieš 49, Susilaikė 18

1.8 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„ES reikėtų daugiau investuoti į naujas tvarumo kriterijus atitinkančias technologijas, įskaitant biotechnologijas, kad jas būtų galima pritaikyti ir naudoti gamybai. Kalbant apie biotechnologijas, EESRK pritaria Pasaulio banko, FAO ir kitų viešųjų institucijų įsteigtos Pasaulio žemės ūkio tarybai, kuri 2008 m. balandžio mėnesį nurodė, kad pasaulinė apsirūpinimo maistu problema, su kuria susiduriama už ES ribų, turi būti sprendžiama pasitelkiant ne genų technologijas ir biotechnologijas bei tolesnį žemės ūkio chemizavimą, o visų pirma naudojant žemės ūkio metodus ir ekologinį ūkininkavimą“.

Balsavimo rezultatai

Už 39, Prieš 47, Susilaikė 19

3.4.2.1 ir 3.4.2.2 punktai

Iš dalies pakeisti taip:

„3.4.2.1 Žemės ūkio produktų kaip žaliavos bioenergijai gaminti paklausa padidėjo ne tik dėl politikos priemonių, kurių buvo imtasi siekiant sumažinti grėsmę aplinkai, bet ir dėl augančio gyventojų skaičiaus ir pakitusių mitybos įpročių (pvz., didesnio mėsos vartojimo) technologinės plėtros. Biotechnologijos atveria daugybę naujų galimybių veiksmingesnei produktų gamybai ir perdirbimui maisto ir ne maisto rinkose. Energijos srityje atsiranda naujų tinkamų parduoti produktų: bioenergija, gaminama iš celiuliozės, ir iš krakmolo gaminama energija.

3.4.2.2 Naujovės kuriant aplinką tausojančius ir socialiai priimtinius metodus, kuriais siekiama gerinti naujų veislių kūrimą (pvz., išmanioji selekcija, angl. smart breeding) ir žemdirbystę turėtų būti toliau. Kartu su biotechnologijų naujovėmis atsirado daug naujų gamybos metodų. Biotechnologijų naujovės yra laikomos svarbiu žingsniu didinant gamybos veiksmingumą. Šį procesą reikėtų skatinti ir remti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros iniciatyvomis. Atmetus pranašumus, būtina atsižvelgti ir į galimą riziką sveikatai ir aplinkai. Susiduriama su problema, kad dažnai nebūna aiškūs biotechnologinių metodų šalutiniai poveikiai gyvūnų, augalų sveikatai ir ekosistemų būklei. EESRK pritaria Pasaulio žemės ūkio tarybos nuomonei, kad apsirūpinimo maistu problemos, kurios padidėjo visame pasaulyje, tačiau ne ES šalyse, turėtų būti sprendžiamos vietos sąlygoms pritaikytomis priemonėmis, t.y. ūkininkavimo metodais, ekologine žemdirbyste ir pan., ir jokių būdu ne genų technologijomis.“

Balsavimo rezultatai

Už 34, Prieš 53, Susilaikė 21

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė Ne vien tik BVP. Tvaraus vystymosi rodikliai

(2009/C 100/09)

2008 m. sausio 16–17 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva

Ne vien tik BVP. Tvaraus vystymosi rodikliai.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 8 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Martin SIECKER.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 22–23 d. (spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 114 narių balsavus už, 2 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. BVP yra svarbus ekonomikos augimo rodiklis, tačiau jo nepakanka politikos kryptį, kurios reikėtų laikytis siekiant įveikti XXI a. uždavinius, nustatyti. Tam reikalingi papildomi rodikliai. Prie tokios išvados prieita Europos Komisijos 2007 m. lapkričio 19–20 d. Briuselyje surengtoje konferencijoje „Ne vien tik BVP“ ir 2008 m. sausio 10 d. Tilburge įvykusioje konferencijoje „Patogi tiesa“.

1.2. BVP yra geras ekonomikos vystymosi spartumo rodiklis, atspindintis pastangas gauti pajamų nepaisant, ar tai skatina kurti naudingus produktus ir paslaugas, ar nedaroma žala žmogui ir aplinkai. Visų pirma būtina priemonė, parodanti nuo tvarios ir socialinės įtraukties ekonomikos mus skiriančią atstumą.

1.3. Kadangi tvarumas ir gerovė – du skirtingi aspektai, jiems įvertinti reikalingi du atskiri rodikliai. Tvarumas siejamas su dabar ir ateityje švaria aplinka, kartų solidarumu ir yra būtina sąlyga, o gerovė siejama su socialiniu vystymusi ir yra tikslinis kintamasis. Tvarumui užtikrinti pakanka laikytis ilgalaikės krypties pasaulio mastu. Jei laikomasi šio kriterijaus, nėra būtinybės siekti dar didesnio tvarumo. Tai netaikytina gerovei: jos niekada nebūna per daug, todėl nuolatinis didesnės gerovės siekis yra logiškas.

1.4. Tvarumo ir jo raidos rodiklis yra ekologinis pėdsakas, kuris, nepaisant jo trūkumų, yra geriausias turimas bendras tvaraus aplinkos vystymosi rodiklis.

1.5. Šis pėdsakas – puiki komunikacijos priemonė ir yra viena iš nedaugelio (jei ne vienintelė) priemonių, kurias taikant atsiž-

velgiama į vartojimo ir gamybos būdų (importo ir eksporto) poveikį kitų šalių aplinkai. Naudojant šią priemonę, ji gali būti tobulinama ir keičiama, jei ateityje atsirastų tinkamesnių priemonių.

1.6. Taigi, išskyla uždavinys sukurti socialinio vystymosi rodiklį, kuriuo remiantis būtų galima įvertinti įvairius gyvenimo kokybės aspektus ir perteikti tikrovišką vaizdą. Ši nuomonė skirta gyvenimo kokybės rodikliui, kadangi tokio pobūdžio politinė priemonė kol kas nėra taikoma.

1.7. Praktiškai pritaikomas ir moksliskai patikimas gyvenimo kokybės rodiklis turėtų apimti esmines gyvenimo kokybę lemiančias sritis ir atitikti šiuos kriterijus:

- apimti objektyvius veiksmus, kuriais apibrėžiami žmogiškieji gebėjimai,
- reaguoti į politikos tendencijas,
- laiku teikti duomenimis,
- leisti palyginti šalių padėtį,
- leisti palyginti skirtingus laikotarpius,
- būti suprantamas plačiajai visuomenei.

1.8. Šešios svarbiausios gyvenimo kokybę nulemiančios sritys:

- fizinis neliečiamumas ir sveikata,
- materialinė gerovė,

- galimybė naudotis viešosiomis paslaugomis,
- socialinė veikla ir atvykėlių integravimas,
- laisvalaikis,
- aplinkos kokybė.

ES valstybės narės turi pagrindinius duomenis, būtinus šių sričių raidai įvertinti nacionaliniu lygiu. Tačiau šie duomenys turėtų būti tikslesni (turėtų būti atsižvelgiama į periodiškumą, rinkimo tvarką, apdorojimą ir pan.).

1.9. Šiame dokumente apibūdintas rodiklis nėra tobulas. Tai nėra Komiteto pasiūlymas, o veikiau indėlis į šiuo metu vykstančias diskusijas šia tema. Vertinimas yra dinamiškas procesas. Iš tiesų vertinami pokyčiai visuomenėje. Tokiam vertinimui gali prireikti kitokių ar išsamesnių duomenų. Rodiklio nustatymas – taip pat dinamiškas procesas ir turėtų remtis diskusijomis ir debatais, kaip būdinga demokratinei visuomenei.

1.10. Perėjimas prie politikos, kurios pagrindą išimtinai sudaro ekonomikos augimas ir kuriai įtakos turi socialiniai bei aplinkos veiksniai, gali paskatinti kurti tvaresnę ir socialinę įtrauktį skatinančią ekonomiką. Tai nėra trumpalaikis projektas. Juo siekiama kur kas aukštesnių tikslų. Akivaizdu, kad, norint užtikrinti šio projekto įvykdumą, į jį reikia įtraukti tik ES valstybes nares (numatant galimybę įtraukti šalis kandidatės Kroatiją ir Turkiją) ir šalis, kurių ekonominio išsivystymo lygis analogiškas: JAV, Kanadą, Australiją, Naująją Zelandiją ir Japoniją. Dėl didžiulių ekonominio išsivystymo skirtumų negalima sukurti vienos priemonės, kuri leistų pagal vieną skalę įvertinti išsivysčiusių ir besivystančių šalių raidą.

2. BVP ribos

2.1. Laimė – tai galutinis kiekvieno žmogaus siekis. Pagrindinis valdžios institucijų uždavinys – sukurti sąlygas, kuriomis kiekvienam piliečiui būtų suteikta optimali galimybė siekti laimės. Todėl valdžios institucijos privalo nuolat stebėti visuomenės gyvenimą ir rinkti su tuo susijusių svarbią informaciją. Vertinti – tai pažinti. Tik žinodami nepasitenkinimo priežastį ir ištakas galime bandyti jį sumažinti.

2.2. Šiuo metu valdžios institucijos labai dažnai BVP pasitelkia kaip priemonę visuomenės padėčiai įvertinti. BVP, kaip vertinimo priemonė, buvo įvestas praeitame amžiuje po didžiojo ekonomikos nuosmukio ir vėliau įvykusio Antrojo pasaulinio karo. Politikos kūrėjams BVP yra esminis (o gal net ir vienintelis) rodiklis, leidžiantis visų pirma įvertinti laimėjimus ir ekonominę veiklą. Jis grindžiamas tarptautiniu lygiu pripažinta nacionalinių sąskaitų sistema, sudaryta naudojant vienodą metodą. Be to, viskas pakeičiama į vienintelį ir bendrą matavimo vienetą – pinigus. Taip galima paaiškinti, kodėl BVP yra tinkama priemonė, leidžianti palyginti skirtingas šalis.

2.3. Tačiau šis rodiklis nesuteikia informacijos apie žmonių gerovę (laimę) ir apie visuomenės vystymosi tvarumo lygį. Vienam JAV gyventojui tenkantis BVP yra vienas didžiausių pasaulyje, tačiau amerikiečiai nėra laimingesni už kitų šalių gyventojus, o tai daug pasako ir apie šios šalies visuomenės tvarumą. Pasaulio mastu vienam gyventojui tenkantis BVP yra didesnis nei prieš šešiasdešimtį metų. Šis augimas, deja, nepadėjo pasiekti didesnės žmonijos laimės. Pastebima bendra tendencija ilgėtis „senų gerų“ laikų. Be to, 2008 m. užfiksuotas rekordinis 900 milijonų badaujančių, t. y. nelaimingų, žmonių skaičius.

2.4. Dabartinė visuomenės raida ir ekonominiai santykiai iš esmės skiriasi nuo padėties praeito amžiaus viduryje. Išsivysčiusiems šalims iškilo poreikis vertinti veiksnius, kurie nesusiję su komerciniais sandoriais ar oficialiais ekonominiais procesais. Daugelis šių veiksnių ir poreikių nepakankamai įtraukiami (arba visiškai neįtraukiami) į BVP.

2.5. Didėjantis BVP gali slėpti didelį gerovės smukimą. Pavyzdžiui, šalies priimtas sprendimas iškirsti medžius, parduoti medieną, o vaikus, užuot leidus į mokyklą, įdarbinti gali būti labai palankus BVP, kadangi ekonomikos augimas rodys didėjančią materialinę gerovę. Toks augimas tikrai nebus ilgalaikis, o žmonės, ypač vaikai, tikrai netaps laimingesni.

2.6. Beje, stichinės nelaimės ir politiniai sukrėtimai taip pat gali turėti teigiamą poveikio BVP. Galima teigti, kad uraganas Katrina Luizianos BVP buvo naudingas, kadangi reikėjo įdėti daug pastangų ir vykdyti ekonominę veiklą krašto rekonstrukcijai. Ši pastaba taikytina ir kai kurių nuo cunamio nukentėjusių Azijos ir Afrikos šalių BVP ir beveik visų Europos šalių BVP po Antrojo pasaulinio karo. Be to, kad ne visi vienodai dalyvavo kuriant didesnę gerovę, reikėtų pažymėti ir tai, kad minėtos stichinės nelaimės nepadėjo padidinti gyventojų gerovės ar visuomenės tvarumo.

2.7. Kiti ne tokie kraštutiniai pavyzdžiai taip pat parodo ribotas BVP, kaip vertinimo priemonės, galimybės. Didesnė materialinė gerovė skatina didesnę automobilių pardavimą ir papildomų kelių tiesimą. Todėl atitinkamai didėja nelaimingų autoįvykių skaičius, o kartu ir sąnaudos (automobilio dalių keitimas ir remontas, sužeistųjų ir negalią įgijusių asmenų slaugymas, didesnės draudimo įmokos). Gerovė gali paskatinti ir kitas socialines blogybes, pavyzdžiui, didesnę ginklų prekybą ir antidepressantų pardavimą nepilnamečiams. Šie veiksniai padeda sparčiai augti BVP, tačiau nepadedą siekti galutinio kiekvieno žmogaus tikslo – laimės, išskyrus nedidelį skaičių iš minėtos veiklos uždirbančių asmenų.

2.8. BVP dominavimas tampa ypač akivaizdus jam mažėjant, kadangi įsigali ne visada pagrįsta panika. BVP mažėjimas gali būti ir teigiamų pokyčių padarinys. Pavyzdžiui, jei rytoj visi žmonės tradicines elektros lemputes pakeistų taupiosiomis (angl. LED), būtų užfiksuotos didelės išlaidos šioms naujoms lemputėms įsigyti, tačiau kartu ir gerokai mažesnis suvartotos energijos kiekis (taigi ir mažesnis BVP), kadangi naujojo tipo elektros lemputės sunaudoja tik dalį tradicinėms lemputėms reikalingos elektros energijos.

2.9. Apibendrinant galima teigti, kad BVP yra tinkamas rodiklis ekonomikos laimėjimams įvertinti, tačiau nėra tiesioginio ryšio tarp ekonomikos augimo ir kitose visuomenės gyvenimo srityse pasiektos pažangos. Norint išsamiai įvertinti padėtį, reikalingi ir kiti rodikliai, visų pirma atspindintys socialinį ir aplinkos vystymąsi.

3. Kiti gerovės veiksniai

3.1. Diskusija dėl kitų nei BVP vertinimo priemonių tuo pat metu vyksta įvairiais lygiais. Po 2007 m. lapkričio 19–20 d. Briuselyje EK surengtos konferencijos „Ne vien tik BVP“⁽¹⁾ 2008 m. sausio 10 d. Tilburgo universitete įvyko konferencija „Patogi tiesa“⁽²⁾. Abiejų konferencijų išvados vienodos: būtini ir kiti papildomi ekonomikos augimo rodikliai. BVP yra geras ekonomikos vystimosi spartumo rodiklis, atspindintis pastangas gauti pajamų nepaisant, ar tai skatina kurti naudingus produktus ir paslaugas, ar nedaroma žala žmogui ir aplinkai. Visų pirma būtinos priemonės, rodančios nuo tvarios ir socialinės ištraukties ekonomikos mus skiriančią atstumą. Praėjus šiek tiek laiko po BVP sukūrimo, garsusis ekonomistas Paul A. Samuelson⁽³⁾ siūlė

išplėsti išimtinai ekonominę BVP apibrėžtį įtraukiant nematerialius aspektus: aplinką ir bendrąsias vertybes. Šis mėginimas buvo nesėkmingas: nepavyko priimti naujos BVP apibrėžties, todėl šiuo metu dominuoja tradicinė BVP samprata. Kai kurie mokslininkai skyrė daug dėmesio šiam klausimui. Toliau dokumente pateikiama trumpa jų idėjų apžvalga.

3.2. Britų profesorius, darbo ekonomikos specialistas **Richard LAYARD** savo knygoje „Laimės kaina“ (*Happiness*)⁽⁴⁾ teigė, kad, nepaisant didelės materialinės gerovės, Vakarų gyventojai per pastaruosius penkiasdešimt metų nesugebėjo tapti laimingais. R. Layard mano, kad šios nesėkmės priežastis – visus valdanti milžiniška tarpusavio konkurencija, kai kiekvienas stengiasi uždirbti daugiau už kitą. Toks vienpusis siekis pakenkė kitoms žmogaus gerovei svarbesnėms sritims: šeimos stabilumui, malonumui dirbti ir geriems draugų ir bendruomenės santykiams. Tai patvirtina statistiniai duomenys apie didėjantį skrybių skaičių, darbe patiriamą vis didesnę stresą ir nusikalstamumo augimą. Siekiant pusiausvyros, reikėtų ypatingą dėmesį skirti lygioms galimybėms gauti pajamas ir pajamų lygybei.

3.3. Indų ekonomistas **Amartya SEN**⁽⁵⁾ savo sukurtoje gerovės ekonomikos teorijoje pabrėžė, kad gerovė susijusi ne su turtu, o su veikla, kuri padėjo tą turtą įsigyti. Pajamos suteikia žmonėms galimybę įsitraukti į veiklą ir tobulėti. Šias galimybes, kurias A. Sen vadina gebėjimais, lemia sveikata ir gyvenimo trukmė. Besivystančiose šalyse informacija apie mirštamumo lygį ypač svarbi, kadangi tai yra geras socialinės nelygybės ir gyvenimo kokybės rodiklis.

3.4. Amerikietė filosofė **Martha NUSSBAUM** savo naujoje knygoje „Teisingumo ribos“ (*Frontiers of Justice*)⁽⁶⁾ aprašo dešimt svarbiausių socialinių teisių oriam gyvenimui užtikrinti. Ji atkreipia dėmesį į tai, kad visuomenė, kuri negali užtikrinti savo piliečiams tinkamo minėtų teisių ir laisvių lygio, nevykdo savo išpareigojimų ir nėra teisinga. Konkrečiai kalbama apie žmogui suteiktą galimybę nugyventi garbingą normalios trukmės gyvenimą, būti geros sveikatos, laisvai keliauti, naudotis savo protiniais gabumais, susikurti santykį su daiktais ir kitais žmonėmis, susikurti gerovės koncepciją, gyventi su kitais žmonėmis ir dėl jų be jokios diskriminacijos, gyventi besirūpinant gyvūnais ir gamta ir juos mylint, juoktis ir žaisti, turėti politinį pasirinkimą ir įsigyti nuosavybę. Šis sąrašas nėra išsamus ir galėtų būti papildytas.

(1) www.beyond-GDP.eu

(2) www.economischegroei.net

(3) P. Samuelson, „*Evaluation of real national income*“, *Oxford Economic papers*, 1950 m., p. 1–29.

(4) Richard Layard, *Happiness: Lessons From A New Science*, Penguin Books, 2005 m.

(5) Amartya Sen, *Commodities and capabilities*, Amsterdam North Holland, 1985 m.

(6) Martha Nussbaum, *Frontiers of justice*, Harvard University Press, 2005 m.

4. Kiti rodikliai

4.1. Be BVP, esama įvairių iniciatyvų, leidžiančių įvertinti kitus svarbius aspektus, atspindinčius visuomenės padėtį. Informaciniais sumetimais toliau pateikiama šiuo tikslu naudojamų keturių rodiklių apžvalga ir trumpas aprašymas. Galima būtų paminėti ir kitus, pavyzdžiui, Belgijos darnaus vystymosi federalinės tarybos iniciatyvą ⁽¹⁾, Kanados gerovės indeksą (CIW) ⁽²⁾, Butano bendrąjį nacionalinį laimės rodiklį ⁽³⁾, Italijos QUARS iniciatyvą ⁽⁴⁾, Prancūzijos Stiglitz komisiją ⁽⁵⁾ ir visame pasaulyje OECD vykdomą projektą pažangai įvertinti ⁽⁶⁾, taip pat EUROFOUND ⁽⁷⁾ turimus duomenis. Tačiau šiame dokumente negalime visų jų aprašyti.

4.2. **Žmogaus socialinės raidos indeksas** (ŽSRI) ⁽⁸⁾ – tai rodiklis, leidžiantis įvertinti visuomenės ir ją sudarančių grupių pažangą. Šis metodas naudojamas nuo 1993 m. įgyvendinant Jungtinių Tautų vystymosi programą (PNUD), pagal kurią kasmet rengiama ataskaita apie padėtį atskirose šalyse. Be pajamų atsižvelgiama į vidutinę gyvenimo trukmę, raštingumą ir išsilavinimo lygį. Be to, nuo 1977 m. skelbiamas Žmonijos skurdo indeksas ⁽⁹⁾, kurį nustatant atsižvelgiama į galimybes mokytis, saugiai maitintis ir gerti švarų vandenį, taip pat naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. ŽSRI yra paremtas Amartya Sen teorijomis. ŽSRI sėkmingai taikomas besivystančiose šalyse, tačiau yra mažiau tinkamas įvertinti pažangai išsivysčiusiose šalyse.

4.3. **Ekologinis pėdsakas** ⁽¹⁰⁾ grindžiamas principu, kad vartojimas gali būti išreikštas plotu, reikalingu suvartotiems ištekliams pagaminti. Jis leidžia palyginti įvairios vartotojų elgsenos (gyvensenos) arba skirtingų visuomenės grupių (šalių) poveikį aplinkai. Pasaulio mastu vieno asmens vartotojiškiems poreikiams patenkinti turima 1,8 hektaro derlingos žemės. Šiuo metu pasaulyje vienam asmeniui tenka 2,2 hektaro: taigi žmonija sparčiai eikvoja Žemės išteklius. Vis dėlto skirtumai didžiuliai: JAV vidutinis ekologinis pėdsakas sudaro 9,6 hektarus vienam asmeniui, o Bangladeše – 0,5 hektaro. Šios problemos didės, jeigu mūsų politika nesikeis. Dėl dirvožemio erozijos ir dykumėjimo turima vis mažiau derlingos žemės, o augant gyventojų skaičiui ši sumažėjusiais hektarais turės dalytis vis daugiau asmenų. Tuo pačiu metu auga paklausa, kadangi mūsų didesnės gerovės rezultatas – didesnis vartojimas. Ekologinis pėdsakas yra geras tvaraus vystymosi rodiklis, tačiau iš jo nieko negalima spręsti apie žmonių gerovę.

⁽¹⁾ www.developpementdurable.be

⁽²⁾ www.statcan.ca

⁽³⁾ www.bhutanstudies.org.bt

⁽⁴⁾ www.sbilanciamoci.org

⁽⁵⁾ <http://stiglitz-sen-fitoussi.fr/fr/index.htm>

⁽⁶⁾ <http://www.oecd.org/statsportal>

⁽⁷⁾ <http://www.eurofound.europa.eu/>

⁽⁸⁾ www.eurofound.europa.eu/

⁽⁹⁾ <http://hdr.undp.org/en/statistics/>

⁽¹⁰⁾ www.footprintnetwork.org

4.4. **Gyvenimo sąlygų indeksas** ⁽¹¹⁾ (*Leefsituatie Index*) suteikia sistemingą Nyderlandų visuomenės gyvenimo sąlygų aprašymą ir analizę. Šis indeksas taip pat vadinamas *Sociale staat van Nederland – SSN* (Nyderlandų socialinė padėtis). Jis atspindi gyvenimo sąlygų raidą maždaug dešimties metų laikotarpiu. Nagrinėjami šie aspektai: pajamos, užimtumas, švietimas, sveikata, laisvalaikis, judumas, nusikalstamumas, būstas ir gyvenamoji aplinka. Prie skyrių apie skirtingus socialinius aspektus pateikiamas ir bendras indeksas. Taip pat pristatomi duomenys apie visuomenės nuomonę, politiką ir valdžios institucijas. Tyrimą kas dvejus metus skelbia *Nederlandse Sociaal Cultureel Planbureau* (Nyderlandų socialinio ir kultūrinio planavimo biuras). Gyvenimo sąlygų indeksas niekada neturėjo didelės įtakos Nyderlanduose: visų pirma jis yra nedarnus skirtingų ir įvairių aspektų rinkinys, todėl nuosekliai ir patikimai neatspindi bendros visuomenės gerovės.

4.5. Roterdamo Erasmus universiteto profesorius Ruut Veenhoven jau 30 metų pasauliniu mastu vykdo laimės jausmo tyrimus. Savo veikale **Pasaulio laimės duomenų bazė** (*World Database of Happiness*) ⁽¹²⁾ jis prieina prie išvados, kad pinigų ir laimės sąsaja yra itin silpna. Daugiau pinigų gaunantys žmonės patiria trumpalaikį laimės padidėjimą, kuris dingsta po vienerių metų. Apskritai laimingesnis jaučiasi tas asmuo, kuris gali laisvai organizuoti savo laiką ir turi galimybę pasirinkti. Be to, R. Veenhoven aiškiai atskiria išsivysčiusias ir besivystančias šalis. Besivystančiose šalyse pajamų padidėjimas sukelia didesnę ir ilgiau trunkantį laimės jausmą negu išsivysčiusiose šalyse. Šio skirtumo nelieka, kai vienam gyventojui tenkant BVP viršija 20 000–25 000 dolerių ribą. Šios duomenų bazės trūkumas – skirtingi asmenų pomėgiai, kurie gali turėti įtakos vertinant laimės pojūtį. Be to, viešojo politika neturi didelio poveikio laimės jausmui.

5. Galimas taikymas

5.1. Apskritai yra du būdai nutraukti BVP dominavimą socialinėje ir ekonominėje politikoje. Pirmasis sprendimas būtų sukurti kitus tvarumo ir gerovės (ar tam tikrų jų aspektų) rodiklius, kurie politiniu požiūriu būtų tokie pat svarbūs kaip ir BVP. Antrasis – BVP pakeisti nauju bendru rodikliu, apimančiu visus svarbius tvarumo ir gerovės aspektus. Šis naujas rodiklis tuomet turėtų tapti pagrindiniu socialinės ir ekonominės politikos rodikliu.

⁽¹¹⁾ <http://hdr.undp.org/en/statistics/indices/hpi/>

⁽¹²⁾ <http://worlddatabaseofhappiness.eur.nl/>

5.2. Pirmoji galimybė jau pritaikyta, t. y. sukurti kiti rodikliai, papildantys BVP, tačiau rezultatai nėra tenkinantys. Yra daug rodiklių, leidžiančių įvertinti įvairius tvarumo ir gerovės aspektus: demokratijos, laimės ir bendro pasitenkinimo, sveikatos, išsilavinimo, kultūros lygio, nuomonės laisvės, nusikalstamumo, aplinkos kokybės, išmetamo CO₂ kiekio, ekologinio pėdsako ir kt. Tačiau šiems rodikliams teikiama mažiau reikšmės negu BVP, kuris iki šiol laikomas pačiu išsamiausiu ir mažiausiai ginčytinu mūsų gerovės indikatoriumi.

5.3. Antroji galimybė, t. y. BVP pakeitimas bendru rodikliu, yra sudėtinga, kadangi kalbama apie du iš esmės skirtingus veiksnius: tvarumą ir gerovę. Tvarumas yra būtina sąlyga, o gerovė – tikslinis kintamasis. Tvarumui pakanka pasaulio mastu išlaikyti tokį patį gyvenimo būdą ilgą laiką. Jei laikomasi šio kriterijaus, nėra būtinybės siekti dar didesnio tvarumo. Su gerove yra kitaip: kuo ji didesnė – tuo geriau. Todėl yra prasmė nuolat siekti idesnės gerovės.

5.4. Kadangi šiuos du itin skirtingus veiksnius suderinti sunku, tenka svarstyti trečią galimybę, t. y. sukurti du rodiklius, kurie papildytų BVP: tvarumo rodiklį ir gyvenimo kokybės rodiklį. Tvarumo ir jo raidos rodiklis yra ekologinis pėdsakas, kuris, nepaisant jo trūkumų, yra geriausias turimas bendras tvaraus aplinkos vystymosi rodiklis. Šis pėdsakas yra puiki komunikacijos priemonė ir yra viena iš nedaugelio (jei ne vienintelė) priemonių, kurias taikant atsižvelgiama į vartojimo ir gamybos būdų (importo ir eksporto) poveikį kitų šalių aplinkai. Naudojant šią priemonę, ji gali būti tobulinama ir keičiama, jei ateityje atsirastų tinkamesnės priemonės. Kol kas nėra socialinio vystymosi rodiklio, kuris padėtų veiksmingai įvertinti įvairius gyvenimo kokybės aspektus ir perteikti tikrovišką vaizdą. Ši nuomonė skirta kaip tik tokiame gyvenimo kokybės rodikliui.

6. Gyvenimo kokybės rodiklis

6.1. Praktiškai pritaikomas ir moksliskai patikimas gyvenimo kokybės rodiklis turėtų apimti esmines gyvenimo kokybę lemiančias sritis ir atitikti šiuos kriterijus:

- apimti objektyvius veiksnius, kuriais apibrėžiami žmogiškieji gebėjimai,
- reaguoti į politikos tendencijas,
- laiku teikti duomenimis,

- leisti palyginti šalių padėtį,
- leisti palyginti skirtingus laikotarpius,
- būti suprantamas plačiajai visuomenei.

6.2. Toliau išvardijamos sritys, kurios ES yra laikomos itin svarbiomis gyvenimo kokybei ir atitinka minėtus kriterijus.

— **Fizinis neliečiamumas ir sveikata.** Šiuo rodikliu įvertinamas procentas gyventojų, kurių veiklos fiziškai nevaržo „vidiniai“ (liga, negalia) ar „išoriniai“ (nusikaltimas, įkalinimas) veiksniai.

— **Materialinė gerovė.** Omenyje turimos vidutinės disponuojamos pajamos, išreikštos perkamosios galios paritetais. Tai yra tinkamiausias bendras kriterijus vidutinio piliečio faktinei perkamajai galiai nustatyti. Įvairiose šalyse pakoregavus kainų lygio skirtumus, atsirado galimybė palyginti jų gyventojų perkamąją galią.

— **Galimybė naudotis viešosiomis paslaugomis.** BVP procentas, skiriamas sveikatos priežiūrai, švietimui, viešajam transportui, būstui ir kultūrai.

— **Socialinė veikla.** Sudedamas 20–65 metų amžiaus gyventojų, dirbančių apmokamą darbą, procentas ir vyresnių nei 20 metų gyventojų, dirbančių savanorišką darbą, procentas. Apmokamas darbas paprastai vertinamas kaip viena pagrindinių dalyvavimo ir socialinės integracijos formų. Be to, savanoriška veikla labai svarbi norint išlaikyti įvairias socialines struktūras ir taip pasipriešinti ekonomikos dominavimui. Padidėjus žmonių judumui svarbu, kad atvykėliai būtų gerai priimami ir būtų remiama jų kultūrinė ir socialinė integracija į esamas bendruomenes.

— **Laisvalaikis.** Vidutinis skaičius laisvalaikio valandų, kurias turi 20–65 metų amžiaus gyventojai ir kurios nėra skiriamos mokslui nei mokamam ar nemokamam darbui (įskaitant kelionę į darbą ir atgal, namų ruošos darbus ir kitų asmenų priežiūrą). Laisvalaikis priverstinio nedarbo laikotarpiu neturi būti įskaičiuojamas. Labai svarbu turėti mokamą darbą ir kartu turėti pakankamai laisvo laiko savo gyvenimo sumanymams įgyvendinti.

— **Aplinkos kokybė.** Sudedamas procentas, kuriuo išreikšti gamtos išteklių, palyginti su visu šalies plotu, ir procentas gyventojų, neveikiamų oro taršos. Kalbama ne apie gamtos ir aplinkos įtaką socialinio ir ekonominio vystymosi tvarumui (tam skirtas kitas rodiklis – ekologinis pėdsakas), o apie piliečių gyvenimo kokybę. Taigi rodiklis apsiriboja dviem gamtos ir aplinkos aspektais, kuriuos piliečiai gali tiesiogiai įvertinti teigiamai arba neigiamai.

6.3. Minėtoms šešioms sritims įvertinti naudojami įvairūs vienetai. Kad būtų galima juos apibendrinti vienu bendru rodikliu, visų pirma reikia juos suvienodinti. Paprasčiausias (ir veiksmingiausias) būdas būtų pagal kiekvieną dalinį rodiklį apskaičiuoti standartizuotą balą (Z balas) remiantis tarptautiniu lygiu pripažintu ir taikomu statistiniu metodu. Tai kintamasis, kurio vidurkis lygus nuliui, o standartinis nuokrypis lygus 1. Tai reiškia, kad iš visų šalių maždaug vienas trečdalis gauna balą nuo 0 iki +1, vienas trečdalis – nuo 0 iki –1, vienas šeštadalis – aukštesnį nei +1 ir vienas šeštadalis – žemesnį nei –1. Tuomet galima apskaičiuoti bendrą rodiklį: jis lygus šešių sričių Z balų vidurkiui.

6.4. Norint įvertinti kitimą laikui bėgant, nebūtina kasmet perskaičiuoti Z balus pagal tų metų vidurkį ir standartinį nuokrypį. Tokiu atveju gyvenimo kokybės vidurkis kasmet iš esmės būtų toks pat. Todėl pirmųjų metų, kuriais rodiklis buvo naudojamas, vidurkis ir standartinis nuokrypis bus naudojamas ir apskaičiuojant kitų metų Z balus. Jei vidurkis yra didesnis negu praėjusių metų, tai reiškia, kad gyvenimo kokybės vidurkis tikrai pagerėjo.

6.5. Plačiau visuomenei, kuriai statistikoje naudojamos matematinės sąvokos nebūtinai yra žinomos, tokio skaičiavimo rezultatai nelabai ką sako. Laikantis šešto kriterijaus (suprantamas plačiau visuomenei), reikėtų kasmet parengti lyginamąją lentelę, kad kiekvienas galėtų tiesiogiai susipažinti su gerais (ar blogais) savo šalies rezultatais, palyginti su kitomis šalimis ir praėjusių metų rezultatais. Toks suskirstymas paprastai suteikia daug informacijos ir gali padidinti naudojamos priemonės populiarumą ir prisidėti prie gyvenimo kokybės gerinimo.

7. Siekiant darnesnės politikos

7.1. Duomenis, reikalingus pažangai šiose šešiose srityse įvertinti, paprastai galima gauti visose ES valstybėse narėse, net jeigu jų kokybė ir pateikimo dažnumas (vis dar) gali skirtis. Finansinės ir ekonominės ataskaitos rengiamos jau labai seniai: informaciją šiuo klausimu galima gauti kasdien biržos indeksų forma. Aplinkos ir gyvenimo kokybės vertinimas – palyginti naujas

reiškiny, todėl šiuo klausimu galima gauti daug mažiau informacijos. Aplinkos ir socialiniai statistiniai duomenys dažnai surinkti prieš dvejus ar trejus metus. Viena pagrindinių sąlygų išsamiam ir kokybiškam rodikliui nustatyti – tai tam tikras nuoseklumas, susijęs su duomenų kokybe ir galimybe juos gauti. Tačiau svarbiausia yra tai, kad šį rodiklį būtų galima pradėti naudoti gana greitai, jei būtų pasiektas atitinkamas politinis susitarimas. Politiniu požiūriu šis rodiklis gali būti įdomus tuo, kad artimoje ateityje ES jis neabejotinai turi didesnę augimo potencialą negu BVP.

7.2. Vien tik vertinimo nepakanka; į rezultatus turi būti atsižvelgiama formuojant politiką. XXI-ame amžiuje susiduriame su daugeliu problemų, kurioms dar nerasta aiškių sprendimų, kadangi jos iškilo neseniai. Būtina imtis skubių priemonių, kadangi neradę struktūrinių sprendimų išsėmsime planetos išteklius. Formuojant politiką, paremtą ne vien tik ekonomikos augimu, bet ir tvariu vystymusi ekonomikos (ekonominės veiklos tęstinumas), socialinėje (sudaryti galimybę žmonėms sveikai gyventi ir gauti pajamas, o tokios galimybės neturintiems užtikrinti reikiamą socialinės apsaugos lygį) ir aplinkos (biologinės įvairovės išsaugojimas, ėjimas tvarios gamybos ir tvaraus vartojimo link) srityje, atsirasi galimybė nesunkiai išspręsti daugelį esminių klausimų (užimtumas, nelygybė, mokymas, skurdas, migracija, laimė, klimato kaita, planetos išteklių eikvojimas).

7.3. Šiame dokumente apibūdintas rodiklis nėra tobulas. Tai nėra Komiteto pasiūlymas, o veikia indėlis į šiuo metu vykstančias diskusijas šia tema. Galbūt reikėtų padidinti sričių skaičių, o gal konkrečiau apibrėžti kriterijus, kuriuos šios sritys turi atitikti. Toks rodiklis visada bus tobulintinas. Vertinimas yra dinamiškas procesas, kadangi vertinama visuomenės raida. Dėl šių pokyčių gali atsirasti poreikis sukurti kitokius arba konkretesnius rodiklius. Rodiklio nustatymas taip pat dinamiškas procesas ir turėtų būti pagrįstas diskusijomis ir debatais, kaip būdinga demokratinei visuomenei.

7.4. Tai nėra trumpalaikis projektas. Juo siekiama kur kas aukštesnių tikslų. Akivaizdu, kad, norint užtikrinti šio projekto įvykdumą, į jį reikia įtraukti tik ES valstybes nares (numatant galimybę įtraukti šalis kandidates Kroatiją ir Turkiją) ir šalis, kurių politinė bei ekonominė sistema yra panaši: JAV, Kanadą, Australiją, Naująją Zelandiją ir Japoniją. Dėl didžiulių ekonominio išsivystymo skirtumų negalima sukurti vienos suprantamos priemonės, kuri leistų pagal vieną skalę įvertinti išsivysčiusių ir besivystančių šalių raidą. Dėl šių šalių politinių sistemų panašumų demokratinių laisvių rodiklis nėra laikomas viena pagrindinių sričių, lemiančių gyvenimo kokybę, kadangi šioje šalių grupėje tai savaime suprantama.

7.5. Politika, orientuota ne vien tik į ekonomikos augimą, bet ir į socialinius bei aplinkos veiksnius, gali prisidėti prie geresnių ir labiau suderintų politinių pasirinkimų, taip pat ir prie tvaresnės ir darnesnės ekonomikos. Komitetas tikisi, kad Europos Komisija išreikš aiškia poziciją šiuo klausimu savo ES tvaraus vystymosi strategijos pažangos ataskaitoje, kurią paskelbs 2009 m. birželio mėn. Siektinas tikslas galėtų būti ankstesnėje Komiteto nuomonėje apibūdintas Europos socialinis modelis ⁽¹⁾. Šiuo modeliu siekiama nutiesti kelią į demokratinės, ekologinės, konkurencinės gerovės ir solidarumo erdvę, paremtą visų ES piliečių socialine integracija.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁾ OL C 309, 2006 m. gruodžio 16 d., p. 119.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Importuojamų žemės ūkio ir maisto produktų saugos

(2009/C 100/10)

Tarybai pirmininkaujanti Prancūzija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. liepos 3 d. raštu nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Importuojamų žemės ūkio ir maisto produktų saugos (tiriamoji nuomonė).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 8 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gilbert BROS.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 92 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Įvykus keletui rimtų maisto krizių, Europos Sąjunga priėmė sudėtingą maisto saugos sistemą, kuria siekiama užtikrinti aukštą vartotojų, taip pat gyvūnų ir augalų sveikatos apsaugos lygį. Visame pasaulyje žemės ūkio kilmės ir kitais maisto produktais prekiaujama vis intensyviau, todėl pavojus sveikatai didėja, o sveikatai pavojingų produktų importo į Europos Sąjungą atvejų vis dar pasitaiko nemažai. Šie atvejai kelia pavojų žmonių, gyvūnų ir augalų sveikatai ir sudaro visuomenei didelių išlaidų.

1.2. EESRK palankiai vertina 2008 m. birželio mėn. penkiolikos valstybių narių Žemės ūkio taryboje pasirašytą memorandumą dėl importuojamo maisto, pašarų, gyvūnų ir augalų saugos ir Bendrijos taisyklių laikymosi ⁽¹⁾. Šioje nuomonėje Komitetas norėtų pasidalyti savo mintimis, kaip būtų galima patobulinti Europos sveikatos saugos sistemą. PPO neleistinoms prekybos kliūtims pašalinti nustato būtina teisėnė bazė. EESRK šių taisyklių paisyti, tačiau siūlo tam tikrus pakeitimus.

1.3. EESRK nuomone, skirtinga importo kontrolės praktika valstybėse narėse yra labai žalinga, todėl rekomenduotų tęsti šios praktikos suvienodinimą ir tai atlikti kuo skubiau.

1.4. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad daugelis importui taikomų sveikatos valdymo priemonių yra skirtos išimtinai gyvūninės kilmės produktams, tačiau mano, kad kai kurias iš jų reikėtų taikyti ir augalinės kilmės produktams. Šios priemonės leistų geriau prižiūrėti, ar nekyla pavojus dėl pesticidų likučių, užteršimo toksinėmis medžiagomis ir augalų ligų. EESRK visų pirma siūlytų padidinti augalinės kilmės produktų patikrinimų skaičių, leisti šiuos produktus importuoti tik į

specialius sąrašus įtrauktoms patvirtintoms įmonėms ir sistemai juos tikrinti įvežimo punkte.

1.5. EESRK mano, kad sprendimai dėl importui taikomų priemonių turėtų remtis kiek galima objektyvesniais duomenimis. Todėl Komitetas pageidautų, kad būtų sistemingai taikomi rizikos analizės principai ir tiksliau būtų apibrėžti tinkami apsaugos lygiai. Šie lygiai yra nustatyti Sutartyje dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo.

1.6. Reikėtų atlikti nepriklausomą socialinių ir ekonominių veiksmų (šio sprendimo ekonominių pasekmių arba jo socialinio priimtumo) vertinimą, kuris turėtų būti toks pat griežtas kaip ir rizikos sveikatai vertinimas. Kai kurios šalys, pavyzdžiui, Kanada ir Jungtinė Karalystė, savo sveikatos saugos tarnybose jau turi socialinių ir ekonominių reikalų specialistų grupes. EESRK siūlo Komisijai įvertinti, ar tikslinga įkurti nepriklausomą socialinės ir ekonominės analizės agentūrą.

1.7. EESRK mano, kad informaciją apie produktą suteikianti atsekamumo (maisto produkto kelias nuo ūkio iki stalo) sistema, kuria yra pagrįstas Europos sveikatos saugos modelis, turėtų būti taikoma ir iš trečiųjų šalių kilusiems produktams. Šiam klausimui pirmenybė turėtų būti teikiama dvišalėse derybose ir mažiausiai išsivysčiusiems šalims skirtose techninės pagalbos programose.

1.8. EESRK atkreipia dėmesį į sunkumus, su kuriais susiduria mažiausiai išsivysčiusių šalių gamintojai taikydami Europos sveikatos standartus. Komitetas ragina šiose šalyse plėtoti techninę pagalbą prekybai, technologijų perdavimą ir paramą diegiant atsekamumo ir skubaus įspėjimo sistemas.

⁽¹⁾ Dok. Taryba 10698/08.

1.9. Importuojamiems žemės ūkio ir maisto produktams taikomi reikalavimai atsekamumo, gyvūnų gerovės ir apskritai aplinkos apsaugos srityse yra ne tokie griežti kaip produktams, kilusiems iš Bendrijos. Kadangi tarptautinės prekybos reglamentuojančios taisyklės kol kas neleidžia deramai išspręsti Europos Sąjungai labiausiai rūpimų klausimų, EESRK labai norėtų, kad Komisija pasiūlytų strategiją šiems Europos bendriems prioritetams ginti. EESRK nuomone, ES turėtų imtis iniciatyvos ir pasirūpinti, kad tarptautinėje prekyboje būtų atsižvelgiama ir į kitus teisėtus veiksnius. Siekiant šio tikslo, ES turėtų ginti šiuos bendrus prioritetus, argumentuotai pateikti „kitus teisėtus veiksnius“ tarptautinėse organizacijose ir paskatinti vėl pradėti diskusijas dėl ryšio tarp PPO ir kitų tarptautinių susitarimų.

2. Bendros pastabos

2.1. Po maisto krizių, turėjusių platų atgarsį ES, Europos Komisija ėmėsi nuodugniai tikrinti maisto teisės aktus. Pasiiekta didelė pažanga – sukurta nauja, labai išsami institucinė ir teisinė bazė.

2.2. Reglamente Nr. 178/2002 nustatyta, kad „tobulindama maisto teisės aktus, Bendrija pasirinko aukštą sveikatos apsaugos lygį“ ir kad juos taiko „vienodai, neatsižvelgdama, kokioje rinkoje, vidaus ar tarptautinėje, maistas arba pašarai yra pardudami (1)“.

2.3. Europos modelis yra pagrįstas keletu tvirtų principų:

- atsekamumas (maisto produkto kelias nuo ūkio iki stalo) – tai galimybė visuose gamybos, perdirbimo ir paskirstymo etapuose atsekti maisto produktą (2),
- rizikos įvertinimo ir valdymo atskyrimas,
- teisinė visų maisto grandinės dalyvių atsakomybė,
- veiksminga skubaus įspėjimo sistema.

2.4. Vis dėlto sveikatai pavojų keliančių atvejų importuojant produktus gana dažnai pasitaiko ir šiandien. Pastaraisiais metais į Europos Sąjungą importuotuose vaisiuose rasta pesticidų likučių, riešutuose ir kukurūzuose rasta aflatoksinų, gyvūninės kilmės produktuose – veterinarinių vaistų likučių, užfiksuoti snukio ir nagų ligos atvejai ir pan. 2007 m. per skubaus įspėjimo sistemą perduota 314 įspėjimų apie produktus (tai sudaro 32 proc. visų atvejų), kilusius iš trečiųjų šalių (3). Pasikartojantis šių problemų pobūdis rodo, kad sistema nėra tobula ir ją reikėtų keisti.

(1) Reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 8 konstatuojamoji dalis.

(2) Reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 3 str.

(3) RASFF (Skubaus įspėjimo apie nesaugius maisto produktus ir pašarus sistema) 2007 m. metinė ataskaita.

2.5. Su importu susiję sveikatai grėsmę keliantys įvykiai kelia grėsmę Europos vartotojų saugumui, o visuomenė patiria didelių išlaidų. Paskelbus skubų įspėjimą, susijusios įmonės patiria dideles įspėjimo ar maisto produkto pašalinimo iš rinkos išlaidas. Taip pat didelį, o kartais ir ilgalaikį, poveikį turi ir sanitarinės priemonės, skirtos gyvūnų ar augalų ligai likviduoti tam tikroje vietovėje, pavyzdžiui, įpareigojimas skiepyti bandas arba insekticidais išpurkšti visą rajoną.

3. Geresnis pasirengimas galimiems pavojams sveikatai

3.1. Siekiant sumažinti šių sveikatai grėsmę keliančių atvejų skaičių, yra numatyti galimi veiksmai, leidžiantys geriau pasirūpinti galimiems pavojams sveikatai.

3.2. Šiuo metu vykstantis Bendrijos importo kontrolės praktikos derinimas turėtų būti pripažintas prioritetu. Skirtinga valstybių narių importo kontrolės praktika yra be galo žalinga. Visiškai nepriimtina, kad prekybos veikla užsiimantys operatoriai, norėdami savo prekes pateikti į bendrąją rinką, pasirenka jas įvežti per šalį, kurioje, jų žiniomis, kontrolė nėra tokia griežta. Pavyzdžiui, esama duomenų, kad citrusinių vaisių importuotojai linkę vengti Ispanijos uostų, kadangi juose veikia laboratorijos, kurių specializacija – būtent šių augalų ligos ir kenksmingų medžiagų likučiai.

3.3. Daugelis su importu susijusių sveikatos saugos valdymo priemonių šiandien yra taikomos tik gyviems gyvūnams ir gyvūninės kilmės produktams. Atėjo laikas įdėmiau stebėti kitokio pobūdžio pavojus: pesticidų likučius, fizinį ar cheminį užteršimą kancerogeninėmis ar toksinėmis medžiagomis (pvz., sunkiaisiais metalais, biotoksinais, dažikliais ir pan.) ir augalų ligas. Taigi veiksmingos priemonės turėtų būti taikomos ir augaliniams produktams.

3.4. Visų pirma būtų galima dažniau atlikti tam tikrų kategorijų augalinių produktų patikrinimus. 2008 m. Maisto ir veterinarijos tarnybos veiklos programoje tik vienas iš trijų numatytų patikrinimų yra skirtas augaliniams produktams tikrinti.

3.5. Be to, augalinių produktų importui turėtų būti sudarytas patvirtintų šalių ir įstaigų sąrašas, taip, kaip importuojant apie penkiolika gyvūninės kilmės produktų kategorijų.

3.6. Importuojami augaliniai produktai taip pat turėtų būti sistemingai tikrinami jau pirmajame įvežimo punkte – deja, taip nedaroma. Gyvūninės kilmės produktų tikrinimas pasienio kontrolės punktuose pasiteisino. Taip pat reikėtų pagerinti valstybinių priežiūros įstaigų ir importuotojų privačių kontrolės tarnybų bendradarbiavimą. Importuotojai vis daugiau analizių atlieka gamybos vietoje. Maisto produktų priežiūros įstaigos turėtų turėti galimybę susipažinti su šiais rezultatais.

3.7. Galiausiai, fitosanitarijoje kartu su sistema „EUROPHYT“ būtų galima taikyti ir duomenų bazę „TRACES“, kurioje šiuo metu registruojami duomenys ir keičiamasi informacija apie gyvų gyvūnų ir gyvūninės kilmės maisto produktų prekybą ir importą.

4. Platesnis rizikos analizės principų taikymas

4.1. Rizikos analizės principus PPO pripažintos tarptautinės organizacijos yra apibrėžusios kaip trijų pakopų procesą: rizikos įvertinimas, rizikos valdymas ir pranešimas apie riziką. Europos maisto teisės aktų reforma – pirmasis žingsnis rizikos analizės link. Įsteigus Europos maisto saugos tarnybą, atsirado galimybė atskirti rizikos įvertinimą ir valdymą, o tai yra esminis žingsnis. EFSA atliekamas rizikos vertinimas remiasi turima mokslinė informacija, „o vertinama laikantis savarankiškumo, objektyvumo ir skaidrumo principų“⁽¹⁾, todėl rizikos valdytojas – Komisija arba valstybės narės – gali spręsti, kokios priemonės yra reikalingos.

4.2. Nepaisant to, Europos Sąjungoje ir trečiojoje šalyse kartais neteisingai suprantamos Komisijos priimtose importo priemonės, skirtos sustabdyti importo srautą arba leisti. Iš naujausių daugiausia diskusijų sukėlusių pavyzdžių paminėtinas chloro tirpalu plaunamos vištienos importas iš Amerikos ar jautienos importas iš Brazilijos. Komisija kaltinama tuo, kad kai kuriais atvejais, teikdama pirmenybę komerciniams interesams, pažeidžia vartotojų interesus. EESRK mano, kad sprendimai dėl importo taikomų priemonių turėtų būti paremti kuo objektyvesniais duomenimis.

4.3. Tačiau dažnai tikslai yra priešaringi ir juos reikia pasverti. Bet kokių skirtingų tikslų svarstymas turi būti skaidrus vartotojams.

4.4. Komitetas ragina Komisiją sistemingiau taikyti rizikos analizės principus ir sudaryti Europos maisto saugos tarnybai sąlygas įdiegti reikiama metodiką.

4.5. Susitarimo dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo (toliau SFP) 5.7 straipsnyje nustatyta, kad galima taikyti laikinas priemones, jei pateikta nepakankamai moksliskai pagrįstų įrodymų, kad produktas ar jo gamybos būdas yra nekenksmingas. Taigi, tarptautinėmis taisyklėmis pripažįstamas Bendrijos teisės aktais apibrėžtas atsargumo principas. SFP susitarimas taip pat leidžia taikyti griežtesnius nei tarptautiniai standartai, jei nustatomas „tinkamas apsaugos lygis“. ES turėtų kuo

tiksliau apibrėžti savo tinkamus apsaugos lygius, kad jais būtų galima remtis atliekant rizikos analizę.

4.6. Be to, reglamente pripažįstama, kad „kai kuriais atvejais vien tik mokslinis rizikos įvertinimas negali suteikti visos informacijos, kuria turėtų būti grindžiamas su rizikos valdymu susijęs sprendimas, ir kad reikėtų tinkamai atsižvelgti į kitus su svarstomu klausimu susijusius [...] veiksniais [...]“⁽²⁾. Šie taip pat ir SFP susitarimu patvirtinti veiksniai gali būti tokie: ekonominis poveikis, socialinis priimtinumas bei ekonominė sprendimo nauda. Šiandien minėti veiksniai įvertinami Komisijos poveikio tyrimuose arba konsultacijose.

4.7. Tačiau socialiniai ir ekonominiai veiksniai taip pat turėtų būti objektyviai ir nepriklausomai įvertinti taikant tokius pat griežtus mokslinius reikalavimus kaip ir vertinant riziką sveikatai, pasitelkiant tam tikrų sričių – ekonomikos, sociologijos ir teisės – specialistus. Kai kurios šalys, pavyzdžiui, Kanada ir Jungtinė Karalystė, savo sveikatos saugos tarnybose jau turi socialinių ir ekonominių reikalų specialistų grupes⁽³⁾. EESRK norėtų, kad Komisija įvertintų galimybę sukurti nepriklausomą socialinės ir ekonominės analizės agentūrą.

5. Skirtingų reikalavimų importuojamiems produktams problema

5.1. Importuojamiems žemės ūkio ir maisto produktams taikomi reikalavimai daugelyje sričių yra ne tokie griežti kaip produktams, kilusiems iš Bendrijos. Šiuo atveju kalbama ne apie maisto pramonės įmonių tiekėjams taikomus standartus, o apie tam tikrus teisės aktais nustatytus reikalavimus. Pavyzdžiui, produktams iš trečiųjų šalių netaikomas reikalavimas atsekti gyvūnus nuo pat jų atsivedimo, laikytis gyvūnų gerovę užtikrinančių sąlygų arba draudimas naudoti tam tikrus pesticidus.

5.2. Europos reglamentai, pavyzdžiui, reglamentas dėl sveikatos saugos (nesvarbu, ar jį laikytume pagrįstu ar ne), atspindi bendrus ES prioritetus. Institucinis procesas, kurio rezultatas yra šis reglamentas, laikytinas teisėta Europos žmonių pasirinkimo, išryškėjusio diskusijose Europos Parlamente, Taryboje ir su pilietine visuomene, išraiška. Gamintojams nustatytos priemonės pasirinktos bendru sutarimu ir yra visuotinai taikomos visoje ES. Kadangi šios priemonės netaikomos trečiųjų šalių gamintojams, vidaus rinkoje galime rasti ir produktų, kurie pagaminti laikantis šių sąlygų, ir produktų, kurie pagaminti jų nesilaikant.

⁽²⁾ Reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 19 konstatuojamoji dalis.

⁽³⁾ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), 2003 m. „Maisto saugos socialiniai ir ekonominiai veiksniai: novatoriški kai kurių šalių veiksmai“.

⁽¹⁾ Reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 6 str.

5.3. Tokia padėtis, beje nusistovėjusi ir kitose srityse (aplinkosaugos standartai, socialinės teisės ir pan.) yra nepriimtina vartotojams. Jie gali, visiškai to nežinodami, nusipirkti produktą, kuris neatitinka europiečių pasirinkimo. Pavyzdžiui, vartotojas šiandien gali rinkoje visiškai teisėtai nusipirkti iš trečiųjų šalių atvežtų apelsinų, apdorotų labai stipriu insekticidu „Lebaicid“, kurio aktyvioji medžiaga yra fentionas. Šį produktą jau keleri metai dėl aplinkosauginių priežasčių uždrausta naudoti Europos Sąjungoje. Taigi Europos bendrais prioritetais tam tikra prasme piktnaudžiaujama, be to, klaidinami vartotojai.

5.4. Techniniai Europos reikalavimai importuojamiems produktams irgi netaikomi, todėl Europos gamintojai savo veiklą vykdo iškreiptos konkurencijos sąlygomis. Prancūzijos gyvulininkystės institutas pamėgino įvertinti kai kurias papildomas išlaidas. Pavyzdžiui, Europoje dedamos didžiulės pastangos atsekamumo srityje – bandoma įdiegti gyvūnų identifikavimo sistemą. Su šia veikla susijusios investicijos siekia 0,4 EUR/100 kg galvijų skerdenų pagaminti, t. y. 25 ES šios išlaidos sudaro 32 milijonus eurų. Kolektyvinio gyvūnų gerovės reikalavimo įgyvendinimas veršienai siekia 4 EUR/100 kg skerdenų, t. y. 25 ES šios išlaidos sudaro 31 milijoną eurų.

6. Europos standartų įtaka besivystančioms šalims

6.1. ES yra didžiausia žemės ūkio kilmės maisto produktų importuotoja iš besivystančių šalių. Tai galima paaiškinti praeityje suteiktomis didelėmis prekybos nuolaidomis. Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija reguliariai išpėja apie Europos sveikatos standartų pasekmes mažiau išsivysčiusių šalių gamintojams ir įmonėms.

6.2. Sveikatos saugos srityje ES negali nuolaidžiauti. Tai suprasdamas, EESRK vis dėlto skatina pažeidžiamiausiems prekybos partneriams teikti techninę pagalbą, palaikyti su jais dialogą ir bendradarbiauti. Jis taip pat ragina Komisiją tęsti pradėtą iniciatyvą, kuria remiamas atsekamumo ir skubaus išpėjimo sistemos įdiegimas mažiausiai išsivysčiusiose šalyse.

7. Lygiavertiškumo principas ir atsekamumas

7.1. Sutartys dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo ir dėl techninių prekybos kliūčių PPO narėms yra privaloma teisinė bazė, kurios laikantis galima išvengti nepagrįstų importo apribojimų ir tikėtis didesnio skaidrumo nustatant patekimo į rinką sąlygas.

7.2. Bendrijos teisės aktuose skelbiama, kad importuojami maisto produktai turi atitikti maisto produktus reglamentuojančius Europos teisės aktus „arba sąlygas, kurias Bendrija pripažįsta jiems lygiavertėmis (1)“. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, jog esama pavojaus dėl ES pernelyg plačiai interpretuojamo tarptautinėmis taisyklėmis apibrėžto lygiavertiškumo principo.

7.3. Europoje maisto atsekamumas sudaro sveikatos saugos modelio pagrindą. Maisto sauga rūpinamasi nuo pirminės maisto gamybos (...) iki maisto pardavimo arba tiekimo vartotojui (pradedant nuo ūkio iki vartotojo stalo), nes „kiekviena sudedamoji dalis gali turėti įtakos maisto saugai“ (?). Tačiau daugumą importuojamų produktų reikalaujama atsekti tik nuo eksportuotojo. Nepaisant vaidmens, kurį gali atlikti privatus sektorius, EESRK abejoja, ar kai kuriose trečiojoje šalyse galiojančią praktiką saugos požiūriu galima laikyti „lygiaverte“. Komitetas mano, kad atsekamumo srityje reikėtų imtis iniciatyvos ir šiam klausimui dvišalėse derybose ir teikiant techninę pagalbą mažiau išsivysčiusioms šalims teikti pirmenybę.

8. Kiti teisėti veiksniai ir tarptautinės teisės raida

8.1. GATT (Bendras muitų tarifų ir prekybos susitarimas) dokumentuose ir įvairiuose PPO susitarimuose numatoma atsižvelgti ne tik į sveikatos saugos veiksnius, bet ir į kitus teisėtus tarptautinės komercinės teisės reglamentų veiksnius. Taigi, tarptautinės teisės raida šioje srityje yra daug lėtesnė. Tačiau ir ES sprendimai, jei juos vertintume vien sveikatos požiūriu, ne visada yra pagrįsti. Pavyzdžiui, Komisijai sunkiai sekasi įrodyti, kad Jungtinėse Valstijose vištienos plovimas chloru, kuriuo panaikinamos bakterijos, gali pakenkti Europos vartotojų sveikatai. Akivaizdu, kad maisto kokybė abiejose žemynuose suprantama skirtingai. Esama ir kitokio pobūdžio pavyzdžių: sprendimas uždrausti ruonių kailio importą grindžiamas ne sveikatos argumentais, o gyvūnų gerovės. Dėl šių priemonių atitikties PPO taisyklėmis aktyviai diskutuojama tarptautiniu mastu.

8.2. Nepaisant to, Ginčų sprendimų institucijos praktika leidžia tikėtis teigiamų pereinamųjų. Pavyzdžiui, vadinamojoje „krevečių ir vėžlių“ byloje, kuri supriešino Jungtines Valstijas ir Malaiziją, teismo kolegija priėmė pirmajai šaliai palankų sprendimą, manydama, kad, remiantis tarptautiniu susitarimu dėl biologinės įvairovės apsaugos, krevečių importo uždraudimas buvo pagrįstas. Malaizijos žvejai privalėjo pakeisti žvejybos techniką, kad daugiau nebegaudytų pagal minėtą konvenciją saugomų vėžlių. Šiuo metu diskutuojama ir dėl ryšio tarp PPO nustatytų taisyklių ir kitų tarptautinių susitarimų išaiškinimo.

(1) Reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 11 straipsnis.

(2) Reglamentas (EB) Nr. 178/2002, 3 straipsnio 15 dalis.

8.3. ES turėtų rodyti kuo daugiau iniciatyvos šiais klausimais. Taigi ES turėtų ginti bendrus prioritetus, argumentuotai pateikti „kitus teisėtus veiksnius“ tarptautinėse organizacijose ir paskatinti vėl pradėti diskusijas dėl ryšio tarp PPO taisyklių ir kitų tarptautinių susitarimų. Be to, reikia skatinti ieškoti būdų bendrų prioritetų ir teisėtų veiksmų objektyvumui užtikrinti siekiant jų tarptautinio pripažinimo.

9. Vartotojų informavimas

9.1. Europos vartotojai nori gauti vis daugiau informacijos apie jų vartojamų maisto produktų gamybos sąlygas. Siekdamas patenkinti šį poreikį, privatus sektorius imasi daug iniciatyvų. Be to, šiandien diskutuojama dėl įvairių idėjų, pavyzdžiui, dėl ES ženklo arba informacijos, susijusios su gyvūnų gerove, nurodymo etiketėje. Būtų galima pasiūlyti, kad tarptautinė organiza-

cija teiktų vartotojams nepriklausomą informaciją apie gamybos metodus įvairiose šalyse. Šios nepriklausomos informacijos įstaigos užduotis turi būti informacijos teikimas pasaulinei išankstinio perspėjimo sistemai, kurią dar reikia sukurti.

9.2. Tačiau vartotojų informavimas negali būti vienintelis šiame dokumente iškeltų problemų sprendimo būdas. Maisto gamybai naudojama vis daugiau perdirbtų produktų; informacijos apie jų kilmę nurodymas etiketėje tampa sudėtinga problema ir įmonėms, ir vartotojams. Todėl valdžios institucijos turėtų prisiimti atsakomybę ir užtikrinti, kad vidaus rinkoje platinami produktai atitiktų Europos piliečių pasirinkimą. Vartotojai tikisi, kad šis pasirinkimas nebus paaukotas politinių procesų vardan (pavyzdžiui, transatlantinis dialogas), kurie tarnauja tik tikslui iškelti arba geriems santykiams su prekybiniais partneriais palaikyti.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Struktūrinių ir konceptualių permainų: būtinos išankstinės sąlygos kuriant visame pasaulyje galinčią konkuruoti ir žiniomis bei moksliniais tyrimais grindžiamą Europos pramonės struktūrą (Europa – pasivyti ar pirmauti?)

(2009/C 100/11)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Struktūrinių ir konceptualių permainų: būtinos išankstinės sąlygos kuriant visame pasaulyje galinčią konkuruoti ir žiniomis bei moksliniais tyrimais grindžiamą Europos pramonės struktūrą (Europa – pasivyti ar pirmauti?)

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Janos TÓTH, bendrapranešėjis Hannes LEO.

448-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 98 nariams balsavus už, ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Klimato kaita, demografiniai pokyčiai, globalizacija, išteklių ir energijos trūkumas lems didelius ekonominius ir visuomeninius pokyčius Europoje. Šių pokyčių poveikis gyvenimo lygiui Europoje ir jos konkurencingumui daugiausiai priklauso nuo to, ar pavyks laiku imtis tinkamų priemonių. Europai daugelyje sričių sėkmingai baigus atotrūkio mažinimo procesą kyla novatoriškų atsakymų į naujus iššūkius poreikis. Vis labiau artėjant prie technologijų galimybių ribos savarankiškos inovacijos taps pagrindiniu vystymąsi lemiančiu veiksniu, tačiau būtina pertvarkyti tas sritis, kurios buvo laikomos atotrūkio mažinimo sėkmės veiksniais. (pvz. švietimo ir mokymo). Lygiareikšmis tikslas yra sanglaudos skatinimas Bendrijoje. Europos socialiniam modeliui šis poreikis prisitaikyti taps išbandymu, kurio pasekmės nulems dabartinės ir ateities kartų gyvenimo kokybę. Įveikiant šiuos iššūkius svarbus, formuojantis vaidmuo teks socialiniam dialogui ir pilietinės visuomenės dialogui su visais susijusiais subjektais.

1.2. Bet kuriuo atveju siekiant išspręsti iškilusias problemas ir sukurti papildomas vystymosi galimybes Europai, reikia didesnio gebėjimo prisitaikyti ir spartesnio prisitaikymo tempo. Lisabonos strategija ⁽¹⁾ nustatė tikslus, kurie yra svarbūs Europai ir iš esmės sutampa su šiuo požiūriu. Kartu dažnai nebuvo aiškus būtinų derinimo veiksnių mastas, o perkeliant reikalavimus į ekonomikos strategijas dažnai buvo delsiama. Tokių veiksnių padariniai yra žinomi ir dabar reikia naujų pastangų, kad vėl būtų atkakliai siekiama šių tikslų. Todėl dabar siūloma nuolat plėsti Lisabonos strategijos įgyvendinimui skirtas priemones.

1.3. Kartu aišku, kad negalima sukurti strategijos „vienas dydis tinka visiems“, o kai kuriose politikos srityse kiekviena valstybė narė Europos lygmens reikalavimus turi įgyvendinti taikydama

vis kitokius, prie nacionalinių ypatumų priderintus priemonių paketus, kad būtų užtikrinta veiksminga politika. Vis dėlto šiuo atveju reikia atkreipti dėmesį į Europos lygmens ir valstybės narės priemonių papildomumą. Žinoma, tokie patys papildomumo reikalavimai taip pat galioja Europos lygmeniu patvirtintoms priemonėms. Horizontaliųjų politikos krypčių, t. y. temų, kurios priklauso įvairių generalinių direktoratų kompetencijai, atveju strategija taip pat turi būti įgyvendinama tarpusavyje suderintus. Abiem atvejais papildomumą lemia aiškus politikos strategijų ir priemonių, kurios rengiamos ir įgyvendinamos kartu, bendradarbiavimas bei koordinavimas.

1.4. Pastaruoju metu žadama daug bendradarbiavimo ir koordinavimo, tačiau realiai jo sulaukiama labai nedaug. Padėtis turi pasikeisti, jei norime pasiekti kuo didesnę teigiamą koordinuoto įgyvendinimo poveikį ⁽²⁾. Veiksmingumą padidintų ir sustiprintas valstybių narių bendradarbiavimas rengiant ir įgyvendinant priemones. Siekiant paremti šį procesą dalis papildomų išteklių turėtų būti skirta konkrečiai Europos Sąjungos ir valstybių narių bendradarbiavimo programų rengimui. Galimybė pasinaudoti šiais ištekliais turėtų būti suteikiama tik taikant tarpusavyje suderintas priemones, kuriomis siekiama bendrų tikslų.

1.5. Europa susiduria su iššūkiais visų pirma todėl, kad tik nedaugelyje valstybių narių sudarytos sąlygos dirbti pažangiausiose srityse. Daugelis valstybių narių dar nesusidorojo su perėjimu nuo atotrūkio mažinimo etapo prie gamybos taikant aukščiausias technologijas. Pereinant prie žiniomis grindžiamos ekonomikos padidės aukštos kvalifikacijos darbuotojų poreikis.

⁽¹⁾ Lisabonos strategija, be abejo, apima daug daugiau sričių nei ši nuomonė. Daugiau informacijos rasites: http://ec.europa.eu/growthandjobs/index_en.htm

⁽²⁾ Politikos koordinavimas skatina viešųjų gėrybių (pvz. informatikos ir žinių, aplinkos ir klimato apsaugos) kūrimą ir teigiamų išorinių paskatų suteikimą. Didėjančios ekonominės sąsajos Europoje lemia išorės veiksnius ir tik pasitelkus politikos koordinavimą galima padidinti teigiamus ir sumažinti neigiamus išorės veiksnius.

Siekiant deramai išspręsti šią problemą prireiks vidutinio ir ilgojo laikotarpio prognozių, susijusių su reikalingais darbuotojų kvalifikacijų lygmenimis. Šiomis prognozėmis bus remiamasi pertvarkant švietimo ir mokymo sektorius.

1.6. Sprendžiant iškilusias problemas ir gerinant ekonominių pajėgumą prireiks geriausių rezultatų duodančių mokslo ir mokslinių tyrimų struktūrų. Šioje srityje taip pat prireiks ilgalaikių pastangų siekiant toliau gerinti mokslinių tyrimų ir mokslo rezultatus ir praktiką bei pasivyti tarptautinius lyderius. Persvarsčius Lisabonos strategiją, Europos lygmeniu jau sudarytos kai kurios sąlygos, leidžiančios judėti šia kryptimi. Europos mokslinių tyrimų taryba ir Europos technologijų institutas spartins šį pokyčių procesą. Ir toliau turi būti didinamos investicijos į šias struktūras siekiant skatinti valstybes nares taikyti papildančias strategijas. Be to, toliau būtina skatinti įmonių ir aukštųjų mokyklų, universitetų bei mokslinių tyrimų bendruomenių bendradarbiavimą ir remti pagalbines paslaugų infrastruktūras, pvz., mokslo, inovacijų, technologijų ir pramonės parkus.

1.7. Skatinant valstybių narių mokslinius tyrimus šalia investicijų į darbo jėgą ir mokslinių tyrimų sistemas būtina daug didesnė parama rizikingiems inovacijų projektams, nuosavybės teisių apsaugos gerinimas (pvz., Europos patentas ir priemonės kovai su piratavimu), inovacijoms palankus produktų ir darbo rinkų reguliavimas, riziką atitinkančios finansavimo galimybės, inovacijų paklausos skatinimo priemonės (pvz., vidaus rinka, viešieji pirkimai, pirmaujančios rinkos), daugiau judumo visuose lygmenyse ir atitinkama konkurencijos politika ir makropolitika. Sėkmingo šių politikos principų įgyvendinimo rezultatas yra labai padidėjusios pastangos inovacijų srityje, taip pat ir didesnės išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai.

1.8. Svarbiausia yra sukurti sistemą, leidžiančią lanksčiai ir greitai reaguoti į iškilusias problemas. Šis požiūris paremtas įsitikinimu, kad ateityje sąnaudos dėl dabartinės neveiklos bus daug didesnės, nei sąnaudos priemonėms, kurių reikia imtis dabar. Tai didelė dalimi – tačiau ne tik – taikoma aplinkos politikos priemonėms. Būtent šioje srityje Europa praeityje atliko pradininkės vaidmenį, kurį dabar reikėtų sustiprinti toliau nuosekliai įgyvendinant priimtą strategiją. Tai užtikrina pramonės politikos (pradininko pranašumas (angl. k. *First-Mover-Advantage*)), socialinius ir ekologinius dividendus. Šių rezultatų gali duoti aplinkos apsaugos priemonės, kurias taikant pasitelkiamas suderintas reguliavimas aplinkos apsaugos srityje, standartizavimas, inovacijų aplinkosaugos technologijų srityje skatinimas ir parama socialinėms inovacijoms.

1.9. Vis dėlto, jei norima sėkmingai įgyvendinti tokią proveržio strategiją, ją taip pat turi remti visuomenė. Kai nesuvokiama permainų būtinybė, o nauda nėra akivaizdi arba netolygiai paskirstoma, visuomenės ir jos narių pasirengimas prisitaikyti bus menkas. Formavimui ir komunikacijai yra būtinos pilietinės visuomenės institucijos. Būtina pritarimo sąlyga, žinoma, yra

galimybė daryti įtaką formuojant strategiją ir priemones. Dar rengimo etape užtikrinus plataus masto dalyvavimą ir diskusijas didėja tikimybė, kad bus sukurtas bendras projektas. Nors jau beveik per vėlu diskutuoti apie Lisabonos strategijos tęsimą, tačiau reikėtų pabandyti į diskusijas įtraukti suinteresuotus plačiosios visuomenės sluoksnius.

2. Dabartinė padėtis

2.1. Europos ekonomikos rodikliai per paskutinius 50 metų nuolatos gerėjo, taip sumažėjo XIX a. ir XX a. pirmosios pusei būdingas atsilikimas⁽¹⁾. Šiuo metu valandinis darbo našumas Europoje beveik susilygino su našumu JAV, nors BVP vienam gyventojui tesiekia vos 70 proc. atitinkamo JAV rodiklio (žr. Gordon, 2007). Vis dėlto 1995 m. atotrūkio mažinimo procesas nelauktai nutrūko ir prasidėjo etapas, kuriame JAV ekonomika augo sparčiau nei Europos. Pagrindine sparta JAV ekonomikos augimo priežastimi laikoma spartesnis naujų technologijų, šiuo atveju informacinių ir ryšių technologijų, diegimas. JAV reagavo greičiau nei dauguma Europos valstybių ne tik kurdama šias technologijas, bet ir jas plėtodama.

2.2. Kuriant ir diegiant naujas technologijas skirtinga sparta pasiekiami ne dėl to, kad tai būdinga informacinėms ir ryšių technologijoms, o todėl, kad tai yra esamos ekonominės politikos sistemos padarinys. JAV, kaip daugelio naujų technologijų lyderė, remiasi stipriai į rinką orientuota sistema, kuriai būdinga pasaulyje pirmaujantys universitetai ir mokslinių tyrimų institutai, aukštos kvalifikacijos darbuotojai iš visų pasaulio regionų, didelis pasirengimas rizikuoti, spartus naujai įsteigtų įmonių augimas ir vienalytė vidaus rinka.

2.3. Ir priešingai – Europos valstybės sukūrė sistemas ir taikė ekonomikos politikos priemones, kurios padeda atotrūkio mažinimo procese ir leidžia greitai įsisavinti technologijas. Didelės investicijos, taip pat į profesinę veiklą nukreiptos pajėgios švietimo sistemos, tendencingai prieš finansavimo į inovacijas riziką nusistatę sektoriai, nedidelės investicijos į aukštąjį išsilavinimą ir daugeliu atvejų nepakankamai radikalus tolesnis produktų ir technologijų tobulinimas buvo ir yra akivaizdi šio požiūrio išraiška.

2.4. Silpnas pastarųjų metų Europos augimas (pvz., žr. Breuss, 2008 m.) leidžia suprasti, kad daugelyje sričių atotrūkio mažinimo strategijos augimo galimybės yra beveik išnaudotos. Vis dėlto perėjimas nuo atotrūkio mažinimo strategijos prie lyderio pozicijų reikalauja plataus masto pertvarkos, kuri Europoje dar tik prasideda ir daugeliu atvejų buvo įgyvendinama neveiksmingai. Vis labiau artėjant prie technologijų galimybių ribos

⁽¹⁾ Iš esmės, ES sėkmingai išlaikė priešakinę poziciją pasaulinėje prekyboje, tiek prekių, tiek paslaugų sektoriuose. Europos ekonomika yra rinkos lyderė didelėje vidutinių technologijų ir kapitalui imlių pramonės šakų srityje.

svarbiausiu augimo šaltiniu taps savarankiškos ir radikaliaios (rinkos naujovių prasme) inovacijos. Siekiant skatinti šį procesą būtina pertvarkyti tas sritis, kurios anksčiau buvo laikomos atotrūkio mažinimo proceso sėkmės veiksniais (pvz., švietimo ir mokymo, produktų ir darbo rinkų reguliavimo, makroekonomikos valdymo). Europos poreikį keistis lemia ir dabartiniai iššūkiai, t. y. klimato kaita, globalizacija, demografinė raida bei išteklių ir energijos trūkumas. Todėl dabar svarbu sukurti tokias struktūras, kurios leistų greitai reaguoti į naujus iššūkius ir siūlytų socialiai priimtinas, aplinką tausojančias bei konkurencingus sprendimus.

2.5. Galiausiai, reikia sukurti sistemą, leidžiančią lanksčiai ir greitai reaguoti į iškilusias problemas. Šis požiūris paremtas įsitikinimu, kad su dabartine neveikla susijusios būsimos sąnaudos bus daug didesnės, nei sąnaudos priemonėms, kurių reikia imtis dabar. Tai didelė dalimi – tačiau ne tik – taikoma aplinkos politikos priemonėms. Būtent šioje srityje Europa praeityje atliko pradininkės vaidmenį, kurį dabar reikėtų sustiprinti toliau nuosekliai įgyvendinant priimtą strategiją. Tai užtikrina pramonės politikos (pradininko pranašumas (angl. k. *First-Mover-Advantage*)), visuomeninius ir ekologinius dividendus. Šių rezultatų gali duoti aplinkos apsaugos priemonės, kurias taikant pasitelkiamas suderintas reguliavimas aplinkos apsaugos srityje, standartizavimas, inovacijų aplinkosauginių technologijų srityje skatinimas ir parama socialinėms inovacijoms.

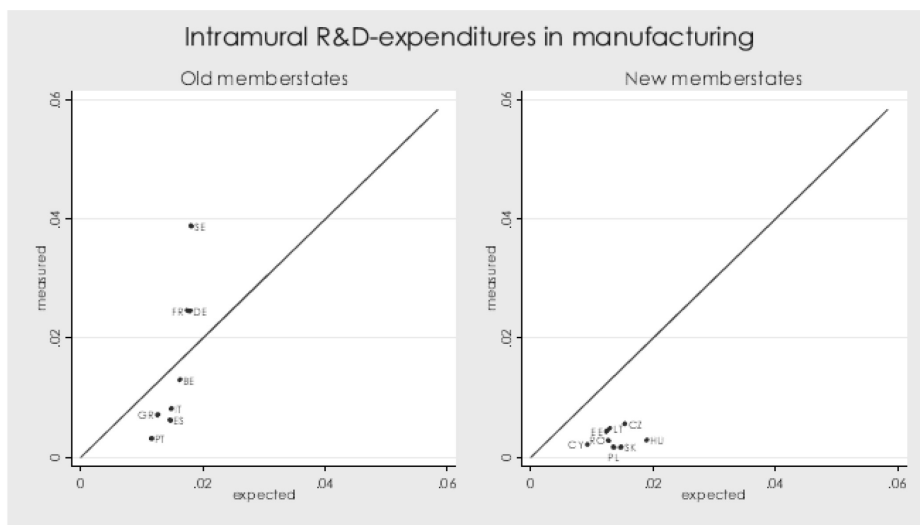
2.6. Toliau pateiktuose paaiškinimuose dėmesys skiriamas toms Lisabonos strategijos dalims, kurios yra susijusios su inovacijomis. Ten nagrinėjamos veiksmingo politikos formavimo galimybes nevienalytėje Europos aplinkoje.

3. Europos atsakas į lėtą augimą dešimtajame dešimtmetyje: Lisabonos strategija

3.1. Europos atsakas į didėjančią atsilikimą nuo JAV, atsižvelgiant į darbo našumą ir ekonomikos augimą, buvo Lisabonos strategija, kuria po 2005 m. peržiūros buvo siekiama iki 3 % padidinti išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai ir padidinti darbingo amžiaus gyventojų užimtumo lygį iki 70 proc.

3.2. Siekis padidinti išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai pagrįstas daugeliu ekonomikos tyrimų, kurie rodo aiškų teigiamą sąryšį tarp ekonomikos plėtos ir išlaidų moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai dydžio. Formuluojant tikslą buvo nepakankamai atsižvelgta į aplinkybę, kad išlaidų moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai dydis visų pirma priklauso nuo ekonomikos šakų struktūros ir gali būti vertinamas tik atsižvelgiant į ekonomikos šakų sandarą. Naujesni moksliniai darbai (Leo, Reinstaller, Unterlass, 2007, Pottelsberghe, 2008) rodo, kad daugelyje „senųjų“ valstybių narių išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai yra arti lygio, kurio būtų galima tikėtis atsižvelgiant į jų ekonomikos šakų struktūrą, o daugelyje „naujųjų“ valstybių narių išlaidos nesiekia šio lygio (t. y. žemiau 45 laipsnių linijos, žr. 1 paveikslą). Švedija ir Suomija (taip pat JAV) moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai išleidžia gerokai daugiau, nei būtų galima tikėtis atsižvelgiant į jų ekonomikos šakų struktūrą. Pirmiausiai tai lemia aplinkybė, kad kai kuriose šių valstybių ekonomikos šakose pasiekta technologijų riba, jos skiria daugiau dėmesio inovacijų veiklai nei jų konkurentai ir, kalbant apie JAV, gamina didesnei vidaus rinkai. Be to, didesnes išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai gali sužadinti daug mokslinių tyrimų vykdančių aukštųjų mokyklų sektorius (žr. Pottelsberghe, 2008).

1 paveikslas: Vidaus išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai

Source: New-Cronos; Fourth Community Innovation Survey (CIS-4); Countries included: Belgium (BE), Bulgaria (BG), Cyprus (CY), Czech Republic (CZ), Estonia (EE), Finland (FI), France (FR), Germany (DE), Greece (GR), Hungary (HU), Iceland (IC), Italy (IT), Latvia (LV), Lithuania (LT), Norway (NO), Poland (PL), Portugal (PT), Romania (RO), Slovakia (SK), Slovenia (SL), Spain (ES), Sweden (SE). Where available we have included the data for Iceland and Norway. New member states are the countries that have joined the EU since 2004; old memberstates are the countries that were members of the EU prior to 2004.

3.3. Taigi, jei Europos įmonių sektoriuje (bent jau senosiose valstybėse narėse) išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai iš esmės atitinka ekonomikos šakų struktūrą, tai nėra jokių svarių priežasčių labai keisti išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, nes jos taip pat turi būti vertinamos kaip sąnaudas lemiantis veiksnys ir dėl jų mažėja pelningumas. Didesnės investicijos į išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai yra tikslingos, jei priartėjama prie technologijų ribos arba jos atsiranda dėl struktūrinių pokyčių⁽¹⁾, vykstančių daugiau mokslinių tyrimų reikalaujančių šakų kryptimi⁽²⁾. Abi permainos būtinos, jei norima išsaugoti Europos konkurencingumą ir apsaugoti „Europos modelį“.

3.4. Vis dėlto šis procesas prasideda ne tiek atskirai didinant finansavimą moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, kiek labiau remiant rizikingas inovacijų strategijas, investicijas į mokslinių tyrimų infrastruktūrą ir gerinant mokslo bei švietimo sistemą. Inovacijoms palankios rinkos atmosferos kūrimas ir daugiau judumo visuose lygmenyse – tai dar keletas būtinų permainų (žr. Aho et al., 2006). Taip pat būtinas papildomas įsikišimas darbo rinkų reguliavime ir finansų sistemoje, konkurencijos politikoje ir makropolitikoje. Sėkmingo šių politikos principų įgyvendinimo rezultatas yra labai padidėjusios pastangos inovacijų srityje, taip pat ir didesnės išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai.

3.5. Renkantis ekonomikos politikos priemones prioritetu perkėlimas nuo orientacijos į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą prie inovacijų sumažina ir numanomą pirmenybės suteikimą modernių technologijų pramonei, kuri lemia bandymas padidinti išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai. Tai būtų padidintas tų šakų prestižas, kurios, atsižvelgiant į technologijų panaudojimą, gali būti laikomos daug technologijų naudojančiomis, tačiau joms neskiriamos didelės investicijos į išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, nes jų pastangos inovacijų srityje pagrįstos protingu technologijų taikymu ir žmogaus kūrybiškumu. Pavyzdžiui, daug technologiška sudėtingų inovacijų kūrybinės ekonominės veiklos srityse, plieno pramonėje arba tekstilės ir aprangos pramonės srityje įgyvendinamos su nedaug nuosavų išlaidų moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai arba išvis be jų. Taip pat paaiškėjo, kad iš esmės visose srityse yra didelį augimo potencialą turinčių mažų ir vidutinių įmonių (žr. Hölzl – Friesenbichler, 2008), o tai irgi yra argumentas plačiai skatinti inovacijas. Modernių technologijų pramonės šakų akcentavimas – o tai užtikrina didelę jų reikšmę ir ateityje – pagrįstas dideliu šių šakų paklausos prieaugiu. Jei pasitelkus mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros priemones pavyktų įdiegti naujoves, tada su ekonomikos ir užimtumo augimu susijusi nauda dėl didelio paklausos prieaugio būtų neproporcingai didelė (Falk – Unterlass, 2006).

(1) Struktūriniai pokyčiai atsiranda dėl naujų įmonių steigimo, esamų įmonių veiklos įvairinimo arba naujų įmonių įsikūrimo.

(2) Čia sąmoningai rašoma apie „daugiau mokslinių tyrimų reikalaujančius“ sektorius, nes skirstant į daug, vidutiniškai ir mažai technologijų reikalaujančius sektorius pagal išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai dažnai nepakankamai įvertinamas technologijų taikymas daugelyje ekonomikos sričių. Jeigu taip pat vertinama kitur sukurtų technologijų integracija į gaminius ir gamybos procesus, tai dažnai šakas, kurios paprastai priskiriamos mažai technologijų reikalaujančioms šakoms, taip pat reiktų priskirti vidutiniškai arba daug technologijų reikalaujančioms šakoms (žr. Peneder, 2007).

3.6. Sprendžiant naujas ir senas problemas reikia siekti pažangiausių rezultatų tiek mokslinių tyrimų, tiek jų įdiegimo srityse. Tik pasiekus geriausius fundamentaliųjų ir taikomųjų mokslinių tyrimų rezultatus Europa gali išlikti konkurencinga pasaulinių iššūkių akivaizdoje. Esminiai apribojimai įgyvendinant šias strategijas pastebimi jau šiandien žmogiškųjų išteklių srityje, o ateityje jie pasireikš dar labiau. Daugiau ir geriau parengtos darbo jėgos, įgijusios vidurinį ir aukštąjį išsilavinimą, yra būtina struktūrinių pokyčių ir priartėjimo prie technologijų ribos sąlyga. Iki šiol padarytas klaidas galima ištaisyti tik per ilgą laiką ir daugeliu atvejų jos vis dar taisytos nepakankamai energingai. Kuriant švietimo struktūras reikia atkreipti dėmesį į tai, kad mokymo vietų pasiūla būtų orientuota į paklausą⁽³⁾ ir kad nuolatiniame darbo jėgos mokymui (raktinis žodis: visą gyvenimą trunkantis mokymasis) taip pat būtų skiriama pakankamai dėmesio, kad visuose darbo proceso etapuose darbuotojai išlaikytų tinkamumą užimtumui ir produktyvumą.

3.7. Naujoji Lisabonos strategijos redakcija Europos lygmeniu atnešė svarbių permainų, skirtų spartinti struktūrinius pokyčius moksliniams tyrimams ir aukščiausiams rezultatams imlių ekonomikos struktūrų kryptimi: joms priklauso priemonės, užtikrinančios geresnį aprūpinimą rizikos kapitalu ir gerinančios tyrėjų judumą, Europos inovacijų ir technologijų institutas (ETI) ir Europos mokslinių tyrimų taryba. Be to, svarbu didinti bendrųjų programų finansavimą ir plėsti pagrindinius projektus Europos lygmeniu.

4. Europa: veiksminga politika nepaisant įvairovės?

4.1. Net jei Europos vizija iš esmės yra aiški ir visų palaikoma, vis dėlto kyla klausimas, ar Europa, atsižvelgiant į jos nevienalytiškumą, yra iš viso pajėgi vykdyti politiką. Europos įvairovė taip pat atspindi skirtingas valstybių narių pajėgumas, nevienoda pažanga ir technologijos (pvz., GSM standartas ir IRT diegimas) bei dideli skirtumai sektorių lygmeniu – ir tarp sektorių, ir sektorių viduje (žr. Falk, 2007, Leo, Reinstaller, Unterlass, 2007, žr. 3 priedą).

4.2. Ši įvairovė yra didelis iššūkis ekonomikos politikai, nes ekonomikos politikos priemonės atsižvelgiant į ekonomikos išsivystymo lygį duoda skirtingos naudos. Sėkmingai besivystančios šalys savo ekonominės politikos strategiją tiesiogiai arba

(3) *Cedefop* prognozuoja, kad „Numatoma, kad bendras užimtumas Europoje 2006–2015 m. padidės daugiau kaip 13 milijonų darbo vietų. Tai sudaro beveik 12,5 milijonų aukščiausios kvalifikacijos darbo vietų padidėjimą (apytikriai 5 ir 6 Tarptautinės standartizuotos švietimo klasifikacijos (angl. ISCED) lygmuo) ir beveik 9,5 milijonų vidutinės kvalifikacijos darbo vietų padidėjimą (3 ir 4 ISCED lygmuo). Tačiau, kita vertus, prognozuojama, kad daugiau nei 8,5 milijono sumažės jokios arba menką oficialią kvalifikaciją (ISCED 0–2 lygmenys) turinčių asmenų darbo vietų skaičius. Šaltinis: *Cedefop*, Būsimi gebėjimų poreikiai Europoje – Vidutinės trukmės prognozės, 2008“.

netiesiogiai pritaiko prie ekonomikos išsivystymo lygio, taip stengdamosi arba paremti atotrūkio mažinimo procesą arba orientuotis į gamybą naudodamos pažangiausias technologijas. Ekonomikos politikos pritaikymo prie išsivystymo lygio racionalumą patvirtino daug mokslinių darbų. Tai parodė, kad, priklausomai nuo konkrečios šalies išsivystymo lygio, vienodos politinės priemonės gali duoti skirtingus rezultatus. Pavyzdžiui, šalyje, kurioje gamyboje taikomos pažangiausios technologijos, priemonė gali duoti didelės naudos, tuo tarpu šalyje, kurioje stengiamasi sumažinti atotrūkį, ta pati priemonė gali turėti mažesnę ar netgi neigiamą poveikį ekonomikos vystymuisi.

4.3. Šių teiginių galima gerai pailiustruoti pasitelkiant švietimo sistemos pavyzdį⁽¹⁾. Norint kuo labiau padidinti investicijų į švietimo sistemą rezultatus, būtina atsižvelgti į priežastinius santykius, kurie skiriasi priklausomai nuo šalies išsivystymo lygio: kuo pažangesnes technologijas šalis yra sukūrusi, tuo svarbesnis tampa aukštasis mokslas. Tuo tarpu į įmonių poreikius orientuotos švietimo sistemos labiau tinka atotrūkį mažinančioms šalims. Aghion et al. (2005) paskaičiavimais, šalyje, kurioje sukurtos pažangiausios technologijos, aukštojo išsilavinimo išlaidų vienam žmogui padidinimas 1 000 JAV dolerių lemtų metinį ekonomikos produktyvumo padidėjimą 0,27 procentinio punkto, tuo tarpu technologijų požiūriu atsiliekančioje šalyje šis augimas būtų tik 0,10 procentinio punkto. Pažangių technologijų šalyse įdarbinus aukštąjį išsilavinimą turinčius asmenis galima laukti didesnės naudos, nes siekiama esminių inovacijų, kurias galima įgyvendinti tik pasitelkiant mokslinius tyrimus.

4.4. Šiuo atveju aukštesnis išsilavinimas lemia didesnę lanktumą renkantis technologijas. Stiprus Europos švietimo sistemų susitelkimas į profesinį arba vidurinį ugdymą gali lemti apie 60 % ekonomikos augimo skirtumą tarp Europos šalių ir JAV (Krueger – Kumar, 2004). Žinių visuomenėms reikalingos pagrindinės kompetencijos ir aukštesnis išsilavinimas, skatinantis naujų technologijų pritaikymą ir naujų sektorių su naujomis įmonėmis kūrimą. Pasiiekus technologinę pažangą, istorinė, atotrūkio mažinimo proceso tikslus atitinkanti Europos orientacija į vidurinį išsilavinimą tampa ekonomikos augimo kliūtimi.

4.5. Formuluodama ir įgyvendindama savo ekonomikos politiką Europos Sąjunga susiduria su nevienalyte valstybių asociacija. Esant dideliems skirtumams įgyvendinimo užduotys paprastai pavedamos valstybėms narėms, kad jos surastų sprendimus, pritaikytus prie vietinių sąlygų⁽²⁾. Tačiau visiškai aišku, kad siekiant visapusiško pasirinktos strategijos poveikio, bendros politikos kryptys skirtinguose lygmenyse būtų suderintos ir koordinuojamos. Šių teiginių patvirtina ir tarpusavio priklausom-

mybė Europos Sąjungoje. Valstybių narių pažanga yra naudinga ir kitoms šalims, o strategijų kopijavimas neturėtų būti priimtinas elgesys.

4.6. Aišku, kad negali būti „vienas dydis tinka visiems“ strategijos. Veiksmingą politiką gali užtikrinti tik prie kiekvienos šalies nacionalinių ypatumų priderintas priemonių paketas. Svarbu suvokti, kad vis labiau artėjant prie technologijų galimybių ribos būtina keisti ekonomikos politikos struktūras ir strategijas, nes turimos – dažnai išties dešimtmečius kurtos priemonės – turi nedaug arba išvis neturi augimą lemiančio poveikio ir todėl, bent jau iš dalies, yra neveiksmingos. Tas pat pasakytina – nors ir kitomis sąlygomis – apie šalis, kurios siekia mažinti atotrūkį. Sprendimas įgyvendinti tokias pat strategijas šalyse, kuriose siekiama sumažinti atotrūkį, kaip ir pažangių technologijų šalyse, būtų laikomas neveiksmingu. Todėl kiekviena Europos strategija turi atsakyti į klausimus, kaip galima:

— stiprinti ir sanglaudą, ir pažangiausių rezultatus, ir taip atsižvelgti į ekonomikos išsivystymo lygį,

— nustatyti tikslus ir sudaryti priemones, kuriomis būtų atsižvelgiama į visa apimančią daugelio politikos sričių pobūdį (pvz., aplinką, inovacijas), ir nepaisant to veiksmingai koordinuoti šias politikos sritis,

— atitinkamai pagrindžiant dalykine logika paskirstyti darbą Europos lygmeniu ir valstybėms narėms ir

— įpareigojančiai nustatyti priimtas priemones ir patvirtinti skirtumus.

4.7. Europoje dažniausiai esama tokios politikos struktūrų ir mechanizmų ir juos „tik“ būtina taikyti atitinkamu būdu ir derinant su tinkamu turiniu. Pastarojo atveju pagrindiniai klausimai taip pat yra žinomi ir apie juos jau seniai diskutuojama. Trūksta politinio veiklumo, kuris paliktų pėdsakų ekonomikoje ir Europos visuomenėse.

5. Naudota literatūra

Acemoglu, D. Aghion, P., Zilibotti, F, *Appropriate Institutions for Economic Growth*, 2006.

Aghion, P., *A Primer on Innovation and Growth*, Bruegel Policy Brief 02, 2006.

⁽¹⁾ Iš esmės laikoma, kad investicijos į žmogiškąjį kapitalą atneša labai didelį pelną: vidutinį švietimo periodą pratešus vieneriais metais, potencialus ekonomikos produktyvumas ilgainiui padidėtų 6 proc. (De la Fuente, 2003).

⁽²⁾ Nors toks kompetencijų pasiskirstymas laikas nuo laiko turėtų būti patikrintas, tačiau jo svarstymas viršytų nuomonės ribas (žr. Falk – Hözl – Leo, 2007).

Aghion, P., Bloom, N., Blundell, R., Griffith, R., Howitt, P., Competition and Innovation: An Inverted-U Relationship, Quarterly Journal of Economics, Vol. 120, No. 2, pp. 701-728, 2005.

Aghion, P., Blundell, R., Griffith, R., Howitt, P., Prantl, S., The Effects of Entry on Incumbent Innovation and Productivity, NBER Working Paper 12027, 2006.

Aghion, P., Boustan, L., Hoxby, C., Vandenbussche, J., Exploiting States' Mistakes to Identify the Causal Impact of Higher Education on Growth, Working Paper, Harvard University, 2005.

Aghion, P., Fally, T., Scarpetta, S., Credit Constraints as a Barrier to the Entry and Post-Entry Growth of Firms: Lessons from Firm-Level Cross Country Panel Data, 2006.

Aghion, P., Marinescu, I., Cyclical Budgetary policy and Economic Growth: What Do We Learn from OECD Panel Data?, 2006.

Aho, E., (Chairman), Cornu, J., Georghiou, L., Subirá, A., Ein innovatives Europa schaffen, Bericht der unabhängigen Sachverständigengruppe für FuE und Innovation, eingesetzt im Anschluss an das Gipfeltreffen in Hampton Court, 2006

Breuss, F., Die Zukunft Europas, in: BMWA, Das österreichische Außenhandelsleitbild – Globalisierung gestalten – Erfolg durch Offenheit und Innovation, Wien, 2008

Cedefop, Future skill needs in Europe, Medium-term forecast, 2008.

De la Fuente, A., Das Humankapital in der Wissensbasierten globalen Wirtschaft, Teil II: Bewertung auf der Länderebene, Abschlussbericht für die EU-Kommission Beschäftigung und Soziales, 2003.

Falk, M. Sectoral Innovation Performance, Evidenc from CIS 3 micro-aggregated data, Europe Innova, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Falk, M., Unterlass, F., Determinanten des Wirtschaftswachstums im OECD-Raum, Teilstudie 1, WIFO-Weißbuch, 2006.

Falk, R. Hölzl, W., Leo, H., On the Roles and Rationales of European STI Policies, WIFO Working Paper, 299/2007.

Falk, R., Leo, H., „What Can Be Achieved By Special R&D Funds When There is No Special Leaning Towards R&D Intensive Industries?“, WIFO Working Papers, 2006, (273).

Gerschenkron, A., „Economic Backwardness in Historical Perspective“, Harvard University Press, 1962.

Giddens, A., Liddle, R., Diamond, P. (eds.), Global Europe, Social Europe, Polity Press, Cambridge, United Kingdom, 2006.

Gordon, R. J., Issues in the Comparison of Welfare Between Europe and the United States, Paper presented to Bureau of European Policy Advisers, „Change, Innovation and Distribution“ Brussels, 04 December 2007

Griffith, R., Redding, S., Van Reenen, J., Mapping the Two Faces of R&D: Productivity Growth in a Panel of OECD Industries, The Review of Economics and Statistics, 86 (4): 883 – 895, 2004.

Hollanders, H., Innovation Modes: Evidence at the Sector Level, Europe-Innova, Innovation Watch, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Hölzl, W., Friesenbichler, K. Final Sector Report Gazelles, Sectoral Innovation Watch, Europe Innova, 2008, <http://www.europe-innova.org>

Kommission der Europäischen Gemeinschaften (KEG), Umsetzung des Lissabon-Programms der Gemeinschaft: Ein politischer Rahmen zur Stärkung des Verarbeitenden Gewerbes in der EU – Auf dem Weg zu einem stärker integrierten Konzept für die Industriepolitik, KOM(2005) 474 endgültig, Brüssel, 5.10.2005.

Krueger, D., Kumar, K., US-Europe Differences in Technology-Driven Growth: Quantifying the Role of Education, Journal of Monetary Economics, 2004.

Leo, H., Reinstaller, A., Unterlass, F., Motivating sectoral analysis of innovation Performance, Europe Innova, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Nicoletti, G., Scarpetta, S., Regulation, Productivity and Growth: OECD Evidence, Economic Policy, 18:36 9, 2003.

OECD, Education at a Glance, OECD, 2006.

Peneder, M., Entrepreneurship and technological innovation, An integrated taxonomy of firms and sectors, Europe Innova, Wifo, 2007, <http://www.europe-innova.org>

Sapir, A. et al. „An Agenda for a Growing Europe“. Oxford University Press, 2004.

Vandenbussche, J., Aghion, P., Meghir, C., Growth, Distance to Frontier and Composition of Human Capital, Journal of Economic Growth, Vol. 11, No. 2, pp 97-127, 2006.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Nuomonė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto dėl Europos buitinių prietaisų pramonės restruktūrizavimo ir raidos ir šios pramonės poveikio užimtumui, klimato kaitai ir vartotojams

(2009/C 100/12)

2008 m. sausio 17 d. Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos buitinių prietaisų pramonės restruktūrizavimo ir raidos ir šios pramonės poveikio užimtumui, klimato kaitai ir vartotojams.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Anna Maria DARMANIN, bendrapranešėjis Enrico GIBELLIERI.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 22–23 (spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 86 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos socialinių reikalų ir ekonomikos komitetas (EESRK) mano, kad Europos buitinių prietaisų ⁽¹⁾ pramonės stiprioji pusė yra jos gebėjimas gaminti aukštos kokybės ir tvarią produkciją. Ši pranašumą reikia stiprinti ir didinti pasitelkiant tinkamą Europos politiką, kuri remtųsi nuolatine technologijų inovacijų paieška, technologijų tobulinimu ir nuolatiniu darbuotojų kvalifikacijos kėlimu. Šia politika reikėtų siekti, kad būtų kuriami ir gaminami efektyviai energiją naudojantys ir lengviau perdirbami buitiniai prietaisai. Reikėtų stengtis kiek įmanoma labiau sumažinti bendrą poveikį aplinkai, kuris įvertinamas atliekant gaminių gyvavimo ciklo analizę.

1.2. EESRK yra įsitikinęs, kad Europos Sąjungos (ES) teisės aktai, pirmiausia, pasiūlymas plėsti ekologinio projektavimo reikalavimų direktyvą ir pasiūlymas persvarstyti ekologinio ženklų reglamentą, gali turėti tiesioginės įtakos sektoriaus konkurencingumui, nes didėtų energijos vartojimo efektyvumas ir mažėtų išskiriamo CO₂ kiekis. Taip pat reikia mažinti pramonės perkėlimo už Europos ribų pavojų ir tendenciją, prarandamų darbo vietų skaičių ir riziką, jog nukentės vartotojų interesai.

1.3. Rinkos priežiūra yra nepaprastai svarbi siekiant apsaugoti Europos pramonę, šios pramonės šakos darbuotojus, vartotojų interesus ir aplinką. Rinkos priežiūra turėtų būti įgyvendinama šiomis priemonėmis:

— valstybės narės ir ES ⁽²⁾ turėtų daugiau lėšų skirti griežtesniam patikrinimui, ar gaminiai atitinka Europos bendrosios

rinkos standartus ir teisės aktus, ypač griežtai tikrinti reikėtų importuojamus gaminius,

— reikėtų kovoti su nesąžininga konkurencija ir dempingu. Reikėtų kruopščiai išanalizuoti antidempingo priemones, kad jos neskatinėtų pramonės perkėlimo už Europos ribų arba nedidintų importo ir tuo nepakenktų Europos pramonei. Tos priemonės turėtų būti taikomos ne tik pačiam prietaisui, bet ir atskirioms jo dalims,

— reikėtų peržiūrėti ženklavimo sistemą, kad etiketėse atsispindėtų paskutinės technologijų naujovės, tačiau jos nesudarytų klaidingo išpūdzio apie pasikeitusią vertę,

— reikėtų sugriežtinti kontrolę mažinant padirbinėjimo ir klasojimo, panašių kopijų platinimo reiškinius,

— reikėtų imtis kontrolės priemonių, kad etiketėse pateikiama informacija, ypač importuojamų prekių, būtų teisinga ir neklaidintų vartotojų.

1.4. EESRK mano, kad nepaprastai svarbu tinkamai pakeisti ženklavimo sistemą. Etiketė turėtų būti visada atnaujinama, kai atsiradus technologškai veiksmingesnių prietaisų kyla standartai. Sistema turėtų būti dinamiška, kad rinkoje atsiradę nauji, geresnėmis techninėmis savybėmis pasižymintys gaminiai būtų ženklunami nauja etikete nemažinant anksčiau paženklintų prietaisų kategorijos. Tokia sistemos peržiūra turėtų būti siejama su technologijų naujovėmis, tačiau turėtų būti atliekama ne rečiau kaip kartą per penkerius metus, kaip nustatyta Efektyvaus energijos vartojimo veiksmų plane. Būtina, kad šiame peržiūros procese dalyvautų visi suinteresuoti subjektai. Be to, Komisija turėtų užtikrinti tokį teisės aktų įgyvendinimą, kad šis ženklavimas taptų labiau gamintojus, importuotojus ir mažmeninius įpareigojančia priemone.

⁽¹⁾ Buitiniai prietaisais laikomi šaldytuvai, skalbimo mašinos, indaplovės, katilai, šildytuvai ir visi kiti buityje naudojami elektroniniai prietaisai.

⁽²⁾ Naujoji teisėnė sistema, taip pat vadinama „Ayrul paketu“, yra naujausia teisėnė aktų grupė, priklausanti geresnio reguliavimo paketui. Ši grupė skirta rinkos priežiūrai, produktų žymėjimui ir patvirtinimui. Ją Europos Parlamentas ir Taryba priėmė 2008 m. birželio 23 d. http://ec.europa.eu/enterprise/regulation/internal_market_package/index_en.htm

1.4.1. Tvarumo požiūriu ES taip pat būtų naudinga daryti įtaką kitoms šalims, kad jos perimtų aukštus standartus, kuriuos ES įsipareigoja taikyti savo vidaus rinkoje: taip būtų galima sutaupyti energijos pasauliniu mastu.

1.5. Europos buitinių prietaisų pramonei didelės įtakos galėtų turėti lengvatų sistemos valstybėse narėse, skatinančios keisti prietaisus į modernesnius ir taupiai naudojančius energiją gaminius, kuriuos pramonė jau gamina, tačiau kurie dar nėra pakankamai išpopuliarę rinkoje. Ši parama turėtų būti teikiama taip, kad mažiau pasiturintys žmonės galėtų pasinaudoti atitinkamomis finansinėmis priemonėmis, ir neturėtų būti teikiama diskriminuojant. Būtina pasinaudoti sėkminga patirtimi Europoje ir už jos ribų.

1.6. Taip pat prasminga labiau padėti vartotojams buitinių prietaisų priežiūros ir atsarginių dalių klausimu. Reikia užtikrinti, kad darbuotojų kvalifikacija būtų nuolat keliama ir atnaujinama, kad jie galėtų teikti veiksmingas ir patikimas paslaugas. Tai galėtų padidinti ir (arba) išsaugoti tą patį užimtumo lygį.

1.7. EESRK mano, kad ES politika turėtų sudaryti sąlygas pramonei pereiti prie novatoriškesnių produktų gamybos ir su jais susijusių paslaugų, nes tai strategiškai svarbu dėl minėtų produktų įtakos išmetamo CO₂ ir suvartojamos energijos kiekiui. Iš tokių produktų būtų galima paminėti saulės baterijas, fotovoltinius elementus, šilumos siurblius, vandenilio elementus, migrogeneracijos įrenginius ir didelio efektyvumo oro kondicionavimo sistemas. Tai prisidėtų prie darbo vietų kūrimo ir didesnio pasirinkimo vartotojams.

1.8. EESRK tvirtina, kad dabartinių rekomendacijų veiksmingai restruktūrizuoti buitinių prietaisų pramonę Europoje, kad šioji taptų tvaresnė, įgyvendinimo rezultatai ir tų rezultatų panaudojimas galimi tik tokiu atveju, jeigu Europos lygiu vyks išsamus ir veiksmingas sektorių socialinis dialogas.

2. Nuomonės pagrindas

2.1. Buitinių prietaisų gamybos perkėlimas ne tik į Vidurio ir Rytų Europos valstybes, bet ir į Rusiją, Turkiją ir Kiniją šiuo metu yra opiausia sektoriaus problema. Perkėlimas vyksta ne tik ES valstybių narių viduje – iš Europos į Kiniją iškeliauja ir ištisi buitinių prietaisų pramonės segmentai.

2.2. Bendrovės atranda Rusiją, kur steigiamos naujos skalbimo mašinų ir šaldytuvų gamyklos ir perimamos veikiančios buitinių prietaisų sektoriaus bendrovės. Rusijos teritorijoje šiuo metu statoma 15–20 buitinių prietaisų gamyklų. Tai labai svarbu norint užtikrinti Europos gamintojų gebėjimą patekti į šią naują didelių galimybių rinką. Tačiau ateityje reikėtų atkreipti

dėmesį į tai, kad tos gamyklos gali tiekti produkciją ne tik į nacionalinę rinką, bet ir eksportuoti ją į Europą. Taip tikrai atsitiks, jeigu nesiimsime spręsti didžiausių Europos rinkos problemų.

2.2.1. Europos gamintojai taip pat galėtų plėsti eksportą į Azijos, Šiaurės Afrikos ir Artimųjų Rytų regionus, į kuriuos jau dabar eksportuojama vis daugiau ES buitinių prietaisų. Europos gamintojai, norėdami labiau išitvirtinti tose potencialiose rinkose, galėtų pasinaudoti dabartinėmis sąlygomis, pavyzdžiui, vidurinėsios klasės augimu tuose regionuose, gera Europos produktų reputacija ir pan.

2.3. Europos buitinių prietaisų pramonės krizė gilėja ir dėl didėjančios pigių ir abejotinos kokybės produktų skvarbos. Bloga kokybė prisideda prie mokesčių sistemų skirtumų, išlaidų darbo jėgai pranašumų ir palyginti mažų išlaidų transportui – visa tai tenka atremti išitvirtinusiems Europos gamintojams.

2.4. Akivaizdu, kad Europa negali konkuruoti su mėnesiniu darbo užmokesčiu, kuris mokamas, pavyzdžiui, Kinijoje. Pigesnio nei Kinijoje pagamintas šaldytuvas arba šaldiklis pagaminti neįmanoma, tas pats pasakytina ir apie paprastas dalis, pavyzdžiui, variklius arba kompresorius. Konkurencinio pranašumo neįgysime, jeigu Europos produktai bus parduodami kainos, o ne kokybinio pranašumo pagrindu. Europos buitinių prietaisų pramonė yra stipri, nes gali pagaminti aukštos kokybės produktus. Konkurencinį pranašumą ji įgyja ir projektavimo, produkto garantijų, aptarnavimo, atsarginių dalių tinkamumo ir remonto požiūriu. Aiški Europos politika šiuos pramonės privalumus galėtų sustiprinti ir dar labiau padidinti.

2.5. Europos gamyklose gaminami A++, A+, A ir B energijos klasių šaldytuvai ir šaldikliai. Dauguma šiuo metu gamintamų prekių priklauso A+ ir A klasėms. A++ prekių yra mažiau negu 4 proc.

2.6. Veiksmingai energiją naudojančių šaldytuvų paklausa tebėra maža. Pasak Europos buitinių prietaisų gamintojų komiteto (CECED, angl. *European Domestic Equipment Manufacturers Committee*), Europos namų ūkiuose rastume apie 188 milijonus senesnių kaip 10 metų šaldytuvų ir šaldiklių. Seni prietaisai (nuo 1990 m.) per metus apytikriai sunaudoja 600 kWh elektros energijos, A+ prietaisai – maždaug 255 kWh per metus, o A++ prietaisai – maždaug 182 kWh elektros energijos per metus. Vis dėlto dabartinėmis kainomis ir sąlygomis⁽¹⁾ A++ klasės prietaisai turėtų būti naudojami maždaug 12 metų, kad jis atsipirktų vartotojams.

⁽¹⁾ Įskaitant energijos kainą ir degalų sąnaudas.

2.7. Be senų prietaisų Europos gamintojams dar didesnį rūpestį kelia galimai nesaugi, daug energijos naudojanti ir nepatinkama importuota produkcija. Šis susirūpinimas ypač susijęs su greitai ES rinkoje realizuojamų prekių, už kurias iš karto atsisakaitoma, importu (angl. *spot imports*).

2.7.1. Todėl atsirandant naujoms funkcijoms ir gaminiams namų ūkių energijos poreikiai sudaro 25 proc. visos energijos paklausos ES, o energiją naudojančių gaminių pardavimas namų ūkiams bene labiausiai išaugo pastaraisiais metais.

2.8. Naudojant kokybiškesnę medžiagą magnetinei šerdžiai ir naudojantis naujomis medžiagų savybėmis gerinant gaminių projektavimą gali padidėti buitinių prietaisų elektros variklių efektyvumas (iki 15 proc.), o tai leistų sutaupyti nemažai buityje sunaudojamos elektros energijos.

2.9. Kita kryptis, kurią turi remti Europos Bendrija, yra priežiūrai ir perdirbimui tinkamų buitinių prietaisų kūrimas. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Europos gamintojai šioje srityje dėjo nemažai pastangų ir smarkiai sumažino didelių prietaisų sunaudojamą energijos ir vandens kiekį. Tačiau nuo to laiko nepaprastai išaugo žaliavų asortimento didinimo svarba aplinkos ir sąnaudų požiūriu. Tai pasakytina apie plieną, plastmasę, nikelį, chromą, varį ir pan. Šių žaliavų ir naftos produktų kainos nuolat auga. Didelį konkurencinį pranašumą įgyja tie, kurie gali sumažinti medžiagų, reikalingų produktui pagaminti, kiekį. Tikrai nepakankamai ištirtos galimybės konkurencinį pranašumą įgyti išnaudojant buitinių prietaisų pramonei siūlomą nanotechnologijų potencialą ir gyvavimo ciklo analizės (GCA) metodikos siūlomas galimybes pagerinti ir įvertinti, ar tinkamai pasirenkamos medžiagos.

2.9.1. Šiuo metu nerimą kelia faktas, kad ne visos perdirbimui pagal elektros ir elektroninės įrangos atliekoms (EE[A]) taikomas taisyklės skirtos medžiagos grąžinamos gamintojams, taigi gamintojai turi padengti perdirbimo išlaidas, tačiau iš tiesų prekių negauna.

2.10. Komisijos finansuojama mokslinių tyrimų politika turėtų būti siekiama skatinti atitinkamus mokslinius tyrimus ir tobulinti tokių sudėtinių dalių kaip varikliai, radiatoriai, kompresoriai ir kt. miniatiūrizaciją. Žvelgiant iš šios perspektyvos, buitinių prietaisų, kuriems pagaminti reikalingas minimalus medžiagų kiekis, kūrimas reiškia, jog reikia kurti perdirbimui labiau tinkamus prietaisus. Šiuo atveju geras atskaitos taškas yra ekologinis projektavimas, 2005 m. gegužės mėn. ES pagrindų direktyva, kurioje reikalaujama energiją naudojančius

prietaisus projektuoti ekologiškai. Europos Komisijai nebūtina išradinėti naujų politikos priemonių, nes galima tobulinti jau esamas. Tai pasakytina ir apie dabartinę informaciją apie sunaudojamą energiją pateikiantį ženklavinimą. Gilėjant energijos krizei ir siekiant mažinti žaliavų sunaudojimą Komisija turėtų papildyti ženklavinimą privalomu produktų pateikimo į rinką reikalavimu. Tik tiems, kurie gali pagaminti aukštos kokybės produktus, ateityje turėtų būti leidžiama parduoti buitinius prietaisus Europos vidaus rinkoje: tokia turėtų būti teisės aktų, kuriais reikalaujama, kad bendrovės gamintų aukštos kokybės ir patvarius buitinius prietaisus, logika.

2.11. Taip pat būtų pagrįsta direktyvoje reikalauti, kad buitinių prietaisų gamintojai ir mažmenininkai gamintų ir parduotų remontuojamus buitinius prietaisus, pasilikę remontui reikalingų atsarginių dalių ir pasiūlytų vartotojui aptarnavimą. Europos vartotojai tokios paslaugos tikisi ir jeigu tokia paslauga būtų teikiama, Europos gamintojai ir pardavėjai galėtų atsiriboti nuo pigių produktų gamintojų, kurių produktų negalima pataisyti, o tik išmesti arba pakeisti naujais. Pastarasis scenarijus neatitinka tvaraus vystymosi strategijos.

2.11.1. Šiuo požiūriu EESRK laukia tolesnės diskusijos apie Komisijos tvaraus vartojimo bei gamybos ir tvarios pramonės politikos veiksmų plano ⁽¹⁾ įgyvendinimą.

2.12. Europos buitinių prietaisų gamybos sektoriuje dirba maždaug 200 000 žmonių. Jau daugelį metų jaučiamas sektoriaus nuosmukis. Per pastaruosius du dešimtmečius Vakarų Europos pramonė prarado maždaug 57 000 darbo vietų. Vidurio ir Rytų Europoje buitinių prietaisų pramonė žlugo sugriuvus senajai politinei sistemai ir nuo to laiko buvo sukurta tik apie 20 000 naujų darbo vietų.

2.13. Labiausiai nuo perkėlimo į šalis už Europos ribų (Rusiją, Kiniją, Turkiją) nukentėjo kondicionierių ir mažų buitinių prietaisų sektoriai. Europos šaldytuvų (šaldiklių) sektoriuje vis dar dirba maždaug 23 000 žmonių.

2.14. Ateityje ir toliau vyks Europos buitinių prietaisų sektoriaus restruktūrizavimas. Šio proceso apimtis priklausys ne tik nuo rinkos ir technologijų vystymosi, bet ir nuo politinių sprendimų ir teisinių priemonių.

3. Konkrečios pastabos

3.1. *Europos politika turėtų būti siekiama rasti atsakymus į šiuos keturis klausimus:*

⁽¹⁾ COM(2008) 397 galutinis (2008 7 16).

3.1.1. Kaip užtikrinti, kad pramonė nebūtų iškeliamą į šalis, esančias už ES ribų? Ryškėja pramonės perkėlimo į kitas vietas tendencija, todėl būtina imtis priemonių prieš numatomą ir tikrą pavojų, kad ši pramonė atiteks ES nepriklausančioms valstybėms.

3.1.2. Kaip reikėtų formuoti struktūrinius pokyčius Europoje, kad būtų galima užtikrinti, kad Vakarų Europos valstybės neprarastų mokslinių ir techninių pajėgumų, praktinės patirties ir su tuo susijusių darbo vietų, taip pat sudarant galimybes Vidurio ir Rytų Europos šalims ateityje stabilizuoti buitinių prietaisų pramonę?

3.1.3. Kaip rasti ekonomiškai pagrįstą atsaką į plūstantį Azijos importą, kurio vertė ir kokybė yra mažesnė už europinius atitikmenis arba kuris neatitinka vidaus rinkos standartų?

3.1.4. Kaip užtikrinti, kad įvirtinus tvariai veikiančius prietaisus vidaus rinkoje padidėtų jų paklausa ir toliau būtų investuojama į mokslinius tyrimus, skirtus mažesnių poveikį klimato kaitai darantiems ir tvariai veikiančioms prietaisams, ir į tokių prietaisų kūrimą?

3.2. Pramonės argumentai

3.2.1. Šis sektorius energijos vartojimo efektyvumui skirtų mokslinių tyrimų ir technologijų vystymo požiūriu yra pažangus pramonės sektorius. Savanoriški susitarimai buvo veiksmingi, pramonė jų laikėsi.

3.2.2. Deja, liūdina tai, kad norint užtikrinti, kad pramonės pastangos iš tiesų duotų vaisių, jau reikia griežtinti Europos politiką jos atžvilgiu. Pernai pramonė nusprendė nepasirašyti savanoriškų sutarčių, kurios anksčiau davė tokių gerų rezultatų.

3.2.3. Šiuo metu svarbiausia užtikrinti rinkos priežiūrą. Reikėtų pagalvoti apie griežtesnę kontrolę, kad visi rinkoje esantys produktai iš tiesų atitiktų nurodytą lygį ir kokybę, ypač produktų poveikio klimato kaitai požiūriu.

3.2.4. Reikalinga didesnė valstybių narių parama siekiant užtikrinti, kad vartotojai iš tiesų pirktų ypatingai efektyviai energiją naudojančius produktus, kurie pateikiami į rinką. A++ klasės produkcija vis dar laikoma pernelyg brangia, neužtikrinančia investicijų grąžos ją įsigijus, todėl rinkoje daugiausia

prekiaujama A+ klasės prietaisais. Lengvatos gali būti labai skirtingos, ir yra keletas atvejų valstybėse narėse ir už Europos ribų, kurie gali būti laikomi geros praktikos pavyzdžiais⁽¹⁾.

3.2.5. Valstybių narių paramą ir sąžiningą konkurenciją turėtų papildyti technologijų naujovių sparta šiame sektoriuje valstybių narių ir Europos Sąjungos lygmeniu.

3.2.6. Mažmenininkas yra svarbi pasiūlos grandinės dalis. Europos mažmenininkai turi geriau suprasti įvairius įvežamų ir vidaus rinkoje parduodamų produktų importo padarinius. Be to, kryptinga pramonės veikla ir pastangos bus bergėdžios, jeigu mažmenos sektorius ir toliau importuos ir parduos produktus, kurie neatitinka standartų, yra nesaugūs ir netvarūs. Šiuo požiūriu EESRK mano, jog dar daug galima padaryti šviečiant mažmeninės prekybos sektorių ir skatinant jį geriau suprasti su buitinių prietaisų pramonė vidaus rinkoje susijusias problemas ir tokių prietaisų tvarumo aspektus.

3.3. Socialinis aspektas

3.3.1. Realybė yra tokia, kad perkėlus pramonę prarandamos darbo vietos. Jei patys darbuotojai nepersikelia, daug kvalifikuotų žmonių negali savo įgūdžių panaudoti. Pramonės restruktūrizavimas yra itin svarbus siekiant užtikrinti, kad nebūtų prarastos darbo vietos ir pramonė išliktų patraukli geriausiems darbuotojams.

3.3.2. Būtina tinkamai atsižvelgti į aptarnavimą, daugiau dėmesio skirti prietaisų remontui. Remonto sektorių reikia palaikyti užtikrinant, kad aukštos kokybės prietaisus iš tiesų būtų galima remontuoti; taip pat būtina užtikrinti galimybę gauti atsarginių dalių, be kurių remontas nėra tikslingas.

3.3.3. Tuo pat metu bendra Europos ir valstybių narių politika turėtų būti siekiama skatinti sektoriaus perėjimą prie novatoriškų produktų gamybos sudarant naujas užimtumo galimybes. Šį procesą turėtų papildyti tinkamai organizuotas socialinių partnerių socialinis dialogas Europos, nacionaliniu ir įmonių lygmeniu. Darbo santykių europinė kokybė turėtų būti užtikrinta ir naujose gamybos vietose, esančiose naujosiose ES valstybėse narėse.

⁽¹⁾ **Italija.** 20 proc. A+ ir A++ klasės šaldytuvų (šaldiklių) savikainos (iki 200 eurų) leidžiama susigrąžinti per pajamų mokesčius.

Ispanija. Kompensavimo schema: 2008 m. energijų efektyviai naudojančius produktus įsigyjantys vartotojai galės pasinaudoti 50–125 eurų subsidijomis atsižvelgiant į perkamo prietaiso rūšį.

Brazilija. Brazilijos federalinė vyriausybė planavo pradėti programą, skirtą subsidijuoti 10 milijonų šaldytuvų pirkimą mažas pajamas turintiems piliečiams. Vartotojai turi atiduoti seną šaldytuvą, kuris paprastai naudoja daugiau energijos, tam, kad gautų kreditą ir nusi-pirktų naują ir ekonomiškėsnį prietaisą.

3.3.4. Veiksmingas ir nuolatinis sektorių socialinis dialogas Europos lygmeniu, taip pat rinkos priežiūra ir standartų įgyvendinimas visoje Europoje yra svarbūs veiksniai, užtikrinantys, kad bus prarasta mažiau darbo vietų.

3.4. Vartotojo argumentai

3.4.1. Vartotojui reikia užtikrinti galimybę gauti geros kokybės ir efektyviai veikiančius gaminius, kurie taip pat taupiai naudotų energiją, todėl vartotojui paprastai, teisingai ir veiksmingai reikia pateikti kokybės informaciją.

3.4.2. Ženklinimo sistema turėtų būti dinamiškesnė, ji turėtų vystytis ir būti atnaujinama atsižvelgiant į inovacijas sektoriuje. Be to, etiketėse reikėtų tiksliau nurodyti prietaisų standartus, taigi prietaisų bandymai turėtų būti atliekami griežčiau ir tiksliau.

3.4.3. Rinkos priežiūra valstybėse narėse yra labai svarbi užtikrinant, kad prietaisų kokybė būtų būtent tokia, kokia nurodyta, o vartotojai, pirkdami prekes, išsigtų būtent tai, kas jiems siūloma.

3.4.4. Vertėtų atkreipti dėmesį į galimus neigiamus naujų buitinių prietaisų išsigijimo padarinius aplinkai, jeigu vartotojai kartu su naujais prietaisais pasiliks ir senuosius taip sukurdami „rikošeto efektą“.

3.4.5. Nepriklausomi vartotojų bandymai yra geriausia veiksmingų ir efektyvių buitinių prietaisų reklama. Tokie bandymai užtikrintų visapusišką prietaiso kokybę ir jo atitiktį standartams, taip pat ir tai, kad gaminys tinkamai atlieka savo pagrindinę funkciją.

3.5. Aplinkosaugos argumentai

3.5.1. EESRK pripažįsta, kad šis sektorius taip pat gali nemažai prisidėti prie aplinkos išsaugojimo, išskiriamo CO₂ kiekio ribojimo ir klimato kaitos mažinimo. Šiuo požiūriu EESRK pakartoja savo poziciją, nurodytą nuomonėje savo iniciatyva dėl ekologiškos gamybos ⁽¹⁾, kurioje pabrėžiama, kad ekologinė rinka gali augti vidaus rinkoje, ir kalbama apie konkrečius dalykus, tarp jų susijusius su ženklinimu ir gaminio gyvavimo ciklu.

3.5.2. Visoms prekėms, kurios neatitinka „gero standarto“, turėtų būti taikomas 5 metų laikotarpis šiam standartui pasiekti. Pavyzdžiui, šaldytuvų, kurie praėjus šiam laikotarpiui nepasiekia tam tikro lygio, mūsų nuomone, Europos rinkoje turėtų nelikti. Tai atitinka 2006 m. spalio 24 d. Europos Komisijos pristatytą veiksmų planą dėl energijos vartojimo efektyvumo („Produktai, kurie neatitinka nustatytų minimalių reikalavimų, neturėtų patekti į rinką“). Šie pasiūlymai taip pat atitinka ekologinio projektavimo reikalavimų direktyvą ir ekologinio ženklo reglamentą.

3.5.3. Be to, svarbu, kad ekologinio projektavimo teisės aktai būtų kiek įmanoma greičiau pritaikyti visiems dideliems prietaisams, o energijos ženklui taikomi teisės aktai būtų persvarstyti, kad būtų galima sparčiai gaminti nepaprastai efektyvius produktus: toks teisėkūros scenarijus verstų bendroves gaminti aukštos kokybės ir patvarius buitinius prietaisus.

3.5.4. Kalbėdamas apie dabartinę ES energetikos politiką ir atsižvelgdamas į tai, kad vien ženklinimo priemonių nepakanka ES nustatytiems energetikos tikslams pasiekti, EESRK ragina Komisiją apsvarstyti kitas teises priemones šiems tikslams pasiekti.

Bruselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁾ EESRK (OL C 224, 2008 8 30, p. 1) pranešėja A. M. DARMANIN.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė, Kaip socialinis eksperimentavimas gali padėti parengti Europos aktyvios įtraukties viešąją politiką

(2009/C 100/13)

Prancūzijos Užsienio ir Europos reikalų ministerija, rengdamasi pirmininkauti Europos Sąjungos Tarybai, 2008 m. kovo 5 d. laišku paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę

Kaip socialinis eksperimentavimas gali padėti parengti Europos aktyvios įtraukties viešąją politiką.

Pagrindinius šio klausimo metmenis parengė Aktyvaus solidarumo prieš skurdą vyriausiasis komisaras, kuris ir paskatino pateikti minėtą prašymą.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 11 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jean-Michel BLOCH-LAINÉ, bendrapranešėjis Ernst Erik EHNMARK.

448-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 66 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Įžanga

1.1. Prašymas parengti šią nuomonę susijęs su Prancūzijos vyriausybės sprendimu šių metų lapkričio mėnesį Grenoblyje surengti konferenciją apie socialinį eksperimentavimą Europoje. Užsibrėžtas tikslas – Bendrijos ir valstybių narių lygiu skatinti kuo plačiau domėtis eksperimentavimu ir jį naudoti kaip priemonę viešą jai politikai socialiniais klausimais nustatyti, o konkrečiai šiuo atveju, be kitų sričių, – kovos su skurdu vykdant „aktyviąją įtrauktį“ srityje. Šia konferencija bus siekiama prisidėti prie eksperimentavimo „kultūros“ plėtojimo ir, prireikus bei atėjus laikui, parengti naujas programas, kurias galėtų paremti Komisija. Vėliau ES Tarybai pirmininkausiančios Čekija ir Švedija, jeigu manytų esant reikalinga, galėtų perimti estafetę ir tęsti panašią veiklą.

1.2. Šiuo tikslu būtų svarbu (ES Tarybai pirmininkausiančios Prancūzijos nuomone), viena vertus, geriau susipažinti ir supažindinti su 27 valstybių narių šiandienine praktika atitinkamoje srityje ir, kita vertus, įvertinti jos tinkamumą, būdus ją tobulinti ir bendro plėtojimo, skleidimo ir perdavimo galimybes. Reiškiant lūkesčius, susijusius su planuojamais, pradėtais ar atliktais veiksmais, nenustatoma jokia lygmens sąlyga. Norima pabrėžti veikėjų, bendradarbiavimo būdų, teisinių ir praktinių veiklos būdų įvairovę. Užsibrėžtas siekis – kuo skubiau, t. y. per reikliai, bet kartu realistiškai nustatytą laikotarpį, sukurti pagrindus nuolat atnaujinamų žinių apie Europos įvertintų eksperimentinių inovacijų kompetencijos tinklą.

1.3. Šios nuomonės tikslas – apibendrinus pastabas ir nuorodas, pagrįsti įsitikinimus ir pateikti pasiūlymus.

2. Pastabos ir nuorodos

2.1. Problema, paskatinusi pateikti šį prašymą parengti nuomonę, nėra netikėta, atsitiktinė ar nenumatyta. Europoje (kaip, beje, ir JAV bei Kanadoje) dažnai imamasi socialinio eksperimentavimo.

2.1.1. Per pastarąjį dešimtmetį kai kuriose ES šalyse parengta puikių šios srities studijų, atlikta apklausų, mokslinių tyrimų. Įvyko, vyksta ar suplanuota daug naudingų posėdžių, darbo grupių, seminarų, tarptautinių kolokvijumų.

2.1.2. Tačiau šiandien „socialinio eksperimentavimo“ **konceptija** daugeliu požiūrių dar yra **miglota**: didžiulio ir turtingo jos lauko kontūrai neaiškūs; jos turinys, nuolat besikeičiantis, yra be galo įvairus; jos sudedamųjų dalių pavadinimai kartais gana ezoteriniai; galiausiai, jos rezultatų vertinimai dažnai pernelyg nekonkretūs (arba jų nėra) ar prieštaringi, beveik dviprasmiški ir diskutuoti.

2.1.3. Žinoma, šioje srityje turime katalogų, ataskaitų, vertinimų ir kartais labai įdomių pastabų. Tačiau kiek Komitetui yra žinoma, iki šiol niekur (nebent mes klystame) – ministerijose, decentralizuotose vietos valdžios institucijose, nacionalinėse ekonomikos ir socialinių reikalų tarybose, Bendrijos patariamose institucijose, socialinių partnerių bei sudėtinėse organizacijose⁽¹⁾ ir kt. – nėra metodologiniu požiūriu išsamių registų.

⁽¹⁾ Centrinę, federalinę, konfederacinių ar bet kokių kitų.

2.1.4. Akivaizdu, kad atliekant šį darbą ir turint omenyje duotą terminą, nebuvo siekta išsamiai suregistruoti eksperimentų, kurie galėtų būti pripažinti tinkamu tiesioginiu pagrindu viešajai politikai formuoti. Elementari logika liepė rengiant trumpą nuomonę, kurios pavadinimas „tiriamoji“ šiuo atveju įgyja tiesioginę kalbinę prasmę (parengiamoji, išankstinė), atrinkti keletą patikimų ir pamokomų europinių pavyzdžių, vienus – institucinio pobūdžio, kitus – teikiamus NVO.

2.2. Socialinio eksperimentavimo sąvoka ne iš karto rado vietą pagrindinėse Bendrijos politikos gairėse. Žinoma, maži eksperimentiniai projektai buvo įtraukti jau į pirmąją kovos su skurdu programą (1975–1980 m.). Antroji (1985–1989 m.) ir trečioji (1989–1994 m.) programos buvo grindžiamos, be kita ko, ir noru apibendrinti įgytą patirtį. Tačiau pats eksperimentavimo terminas nebuvo pabrėžiamas. Galiausiai, nors pagrindinės Amsterdamo sutarties naujovės ir Lisabonos Europos Vadovų Taryboje pasiekta didelė pažanga visada buvo susijusios su noru bendrai išnagrinėti „gerosios praktikos“ pavyzdžius, nacionalinėse programose ar veiksmų planuose ir bendrose atskaitose socialinės apsaugos klausimais eksperimentiniams veiksams buvo skiriama mažai vietos. Įgyvendinant „atvirą koordinavimo metodą“, tam visiškai neskirta pastangų ir dėmesio.

2.2.1. Ir vis dėlto, šioje Sąjungos socialinės politikos srityje pastaraisiais metais pasiekta didelės pažangos. Didžiausias nuopelnas tenka Europos Komisijai. Dviejuose darbo susitikimuose su Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generaliniu direktoratu EESRK – kuris už tai labai dėkingas – turėjo galimybę aptarti pagirtinus programos EQUAL, programos PROGRESS ir lygiaverčio persvarstymo rezultatus. Dėl šios nuomonės pobūdžio ir apimties nepavyks išsamiau aprašyti minėtų priemonių.

2.2.2. Laikantis terminų, kurie leistų ja pasinaudoti minėto lapkričio mėnesio susitikimo Grenoblyje metu, bus parengta byla. Joje bus pateikta informacija apie sėkmingų novatoriškų eksperimentų pavyzdžius. Be to, bus nurodyti tinklalapių, su kurių turiniu gali būti naudinga susipažinti, adresai.

2.2.3. Norėtume priminti keletą faktų: įgyvendinant šešerius metus (2002–2008 m.) trukusią ir pasibaigusią programą EQUAL, 3 mlrd. eurų iš Europos socialinio fondo buvo investuoti į socialines inovacijas, susijusias su darbo rinka ir aktyvia socialine įtrauktimi daugelyje Sąjungos valstybių. Buvo užmegzta 3 480 partnerystė su daugiau kaip 2 000 subjektų. Buvo pasirūpinta daugiau nei 200 000 nepalankioje padėtyje atsідūrusių asmenų. Tai, ko gero, pati sėkmingiausia ir didžiausia Europoje įgyvendinta socialinių inovacijų programa.

2.2.4. Neminint konkrečių skaičių, reikia pasakyti, kad įgyvendinant EQUAL ir „tarpusavio vertinimą“ Sąjungos labai sukauptas anksčiau neegzistavęs metodologinių žinių bagažas. Galbūt tai yra svarbiausia galvojant apie ateitį. Kai kurios išvados aiškiai išdėstytos vadovuose. Todėl EESRK mano, kad reikėtų toliau vykdyti šių socialinės įtraukties programų rezultatų ir indėlio vertinimą.

2.2.5. Antra vertus, apžvelgdamas šiame tyrimo etape aptariamus veiksmus, EESRK ypač didelį dėmesį skyrė novatoriškam eksperimentavimui, susijusiam su įtrauktimi per ekonominę veiklą, laikantis holistinio požiūrio. Tuo tikslu jis konsultavosi su NVO tinklais ir organizacijomis⁽¹⁾, galinčiomis klausymo metu⁽²⁾ pristatyti gerai išnagrinėtus ir įvertintus atvejus – Europos socialinių įmonių integracijos per darbą srityje įgyvendintų rezultatyvių veiksmų pavyzdžius. Komitetas gerai supranta, kad taip vadinamoji „aktyvios įtraukties“ sritis yra kur kas platesnė nei šis sektorius. Tačiau pastarasis vienija labai svarbius subjektus, kurių tinklai gerai organizuoti ir su kuriais reikėjo susitikti nedelsiant, dar pirmame etape.

2.2.6. Šio klausymo metu (2008 m. birželio 16 d.) surinkta informacija ir jo ataskaita taip pat bus pateikti atskira byla, kuri bus parengta per pirmiau minėtą laikotarpį. Šioje nuomonėje būtų galima atkreipti dėmesį į šiuos teiginius:

2.2.6.1. Daugelio eksperimentų metu įgyvendinant labai įvairaus pobūdžio ir skirtingo teisinio statuso novatoriškas idėjas pasiekta labai gerų rezultatų;

2.2.6.2. Visais minėtais atvejais buvo vykdomas veiksmingas suinteresuotųjų subjektų, kurie buvo labai įvairūs ir aktyvūs, bendradarbiavimas;

2.2.6.3. Daugelyje šalių vykdomi veiksmai buvo įteisinti ir buvo sukurtas jų teisinis pagrindas. Tačiau dažnai tai užimdavo nemažai laiko.

⁽¹⁾ Nacionalinė integravimo į darbo rinką taryba (pranc. *Conseil National de l'Insertion par l'Activité Economique*, CNIAE), Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi asociacijų tinklas (angl. EAPN), EMES, Europos socialinės įtraukties įmonių tinklas (angl. ENSIE), Europos nacionalinių darbo su benamiais asociacijų federacija (pranc. FEANTSA).

⁽²⁾ Vienas klausymas įvyko 2008 m. birželio 16 d., po 2008 m. balandžio 22 d. parengiamojo posėdžio.

2.2.6.4. Laiko veiksnys šioje srityje lemia labai daug. Daugelyje vietovių nerimą kelia eksperimentavimo tęstinumo problema (rimtų problemų kyla dėl EQUAL programos pabaigos). Reikia išspręsti klausimą, kaip ilgesniam laikotarpiui į veiklą įtraukti suinteresuotuosius subjektus, visų pirma vietos valdžios institucijas.

2.2.6.5. Kalbant apie vertinimą, visuotinai pabrėžiama, kad būtina įvertinti eksperimentų sąnaudų ir naudos santykį ir nustatyti jo bendras priemones;

2.2.6.6. Visuotinai pritariama, kad veiksmai Europos lygiu labai svarbūs tiek perduodant patyrimą, tiek ir užtikrinant įgyvendinamų projektų tęstinumą.

3. Nuostatos

3.1. Komitetas yra įsitikinęs, kad novatoriškas eksperimentavimas gali duoti ypač didelės naudos kaip nacionalinės ir tarpvalstybinės politikos formavimo Europos Sąjungoje priemonė. Tokio požiūrio priežastis apibendrinti galima taip:

3.1.1. Plačiai pripažįstama, kad šiuolaikinės skurdo ir atskirties formos tapo tokios sudėtingos, kad ilgą laiką buvo sunku jas analizuoti ir prognozuoti jų raidą. Laimė, diagnozavimas, visų pirma pasinaudojant Europos Sąjungos inicijuotais tyrimais, pastaraisiais metais gerokai patobulėjo. Tačiau kalbant apie priemones padėčiai pagerinti tegalime pasakyti, kad šioje srityje vis dar daug neišskumų ir abejonių. Daugelyje šalių įgyvendinta bendroji politika nebuvo vaisinga. Vos pradėjus taikyti, teorinėmis prielaidomis pagrįstos bendrosios priemonės pasirodė netinkamos, neveiksmingos, net pasenusios ar nerekomenduotinos, kadangi arba buvo sukurtos konkrečiai nežinančios blogybių, su kuriomis kovojama, pagrindinių priežasčių, specifikos ir sąsajų, arba dėl to, kad laiku nebuvo numatyti ar atskleisti neigiami padariniai. Eksperimentavimas dėl savo pobūdžio būtų priemonė, kuri daugeliu atvejų sudarytų sąlygas vykdant stebėjimą iš arti lengviau tikslinti, taisyti ir išvengti nepasvertų gerų idėjų įgyvendinimo plačiu mastu.

3.1.2. Mokslininkai visų pirma naudoja metodą, filosofijoje vadinamą indukcinium („realybės pagrindą sudaro tai, ką matau“). Taikant priešingą – dedukcinį metodą („realybė gali

tik atitikti tai, ką galvoju“), socialinės politikos srityje būtų apsirikimų ir padaryta klaidų⁽¹⁾. Paaškinsime: mes neraginame atsakyti bendrosios politikos ir vietoj jos vykdyti tik pavienius eksperimentinio pobūdžio veiksmus. Tai būtų neprotinga. Mes rekomenduojame, kai tai įmanoma, dažniau imtis novatoriško eksperimentavimo siekiant pagrįsti arba paremti bendrosios viešosios politikos kūrimą. Būtina plėtoti ir stiprinti vaidmenį, kurį kaip priemonė mūsų Sąjungos erdvėje gali atlikti eksperimentinio pobūdžio inovacijos Bendrijos valstybių bei institucijų valdymo srityje.

3.1.3. Eksperimentuojant, o ne išsyk padarant visuotiniu, daugeliu atvejų būtų lengviau sužinoti, kaip vietos lygiu sutelkti įvairius suinteresuotus ir bendradarbiauti linkusius subjektus, kuo labiau atsižvelgiant į tikruosius žmonių poreikius.

3.1.4. Eksperimentavimas padėtų, nepadarant žalos, pasinaudoti „teise į klaidą“ ir nesukelti sisteminio skepticizmo.

3.1.5. „Socialinis eksperimentavimas“ turi būti įtvirtintas dabartinėse socialinio solidarumo sistemose ir parentas tinkamai suformuluotomis sąvokomis bei suinteresuotų subjektų atsakomybe. Be to, imantis eksperimentavimo būtų sudarytos sąlygos sustiprinti ir išplėsti „atviro koordinavimo metodo“ taikymo sritį.

3.2. Nors panašioms argumentams dažniausiai pritariama, nereikia pamiršti, kad vis dar esama abejonių ir nepasitikėjimo, kuriuos reikia turėti omeny ir aptarti, kad būtų išvengta naudingų veiksmų diskreditavimo ar pasipriešinimo jiems.

3.2.1. Dažniausiai šiuo klausimu prikišama, kad:

3.2.1.1. Pats žodis „eksperimentavimas“ šokiruoja, kadangi žmonės nėra jūrų kiaulytės; geriau reikėtų kalbėti apie „bandymus“ arba tiesiog apie „inovacijas“;

3.2.1.2. Eksperimentai socialinėje srityje paprastai lieka tik laboratoriniais mėginimais. Kaip to išvengti? Kaip atskirti parodijas, imitacijas, iškraipymus, apgaulę, karikatūras, getus?

⁽¹⁾ Nereikia užmiršti, kad gerokai dramatiškesnėmis aplinkybėmis ir visai kitu mastu įvairios prigimties ideologijos ir dogmos yra sukėlę ir gali sukelti baisias katastrofas.

3.2.1.3. Dėl vietos ir masto specifikos eksperimentų paprastai neįmanoma pakartoti.

3.2.1.4. Eksperimentavimas gali tapti sprendimus priimančių valdžios institucijų, nelabai linkusių įgyvendinti bendrąsias reformas, pasiteisinimu. Jis gali paskatinti susilpninti ar net panaikinti esamas socialinės apsaugos priemones.

3.2.1.5. Eksperimentuojant kyla pavojus kai kuriems asmenims suteikti lygybės nuostatų neatitinkančių pranašumų, arba, jei eksperimentai nutraukiami, po trumpalaikio pagerėjimo atnešti skaudžių nusivylimų.

3.2.1.6. Kiek galima pasikliauti vertinimo protokolais?

3.3. Norėdamas atremti panašius prieštaravimus ir nepasitikėjimą, EESRK mano, kad svarbiausia reikliai apibrėžti eksperimentus, kurie gali būti pradėti ir įgyvendinami remiant ir laiduojant bet kokioms sprendimus priimančioms valdžios institucijoms.

3.3.1. Pirmiau (2.1.2 punkte) teigėme, kad „socialinio eksperimentavimo“ koncepcija yra miglota. Taip sakydamas, Komitetas nesiekia pašiepti. Kadangi tai nebūtų nei juokinga, nei naudinga, nei garbinga. Taigi, taip nėra. Šiuo atveju Komitetas nori prisidėti prie diskusijų, kuriomis siekiama kuo labiau išsklaidyti minėtą koncepciją gaubiančią miglą.

3.3.2. Pirmasis žingsnis siekiant šio tikslo būtų susitarti dėl apibrėžties. Užduotį apsunkina tai, kad yra esminių dviprasmybių, su kuriomis nuolat susiduriama. Svarbiausia yra išsiaiškinti, ar „socialiniu eksperimentavimu“ galima siekti vienintelio tikslo – įteisinti jau esamus metodus, ar eksperimentavimo tikslas turėtų būti tikrų naujovių paieška.

3.3.3. Komitetas nenorėtų pernelyg ilgai apsistoti ties mokslinio ir semantinio apibrėžčių sąrašo analize. Jis savo dėmesį sutelkė į du variantus:

3.3.3.1. Vieną jų pateikė svarbus šioje srityje Jungtinių Amerikos Valstijų institutas⁽¹⁾. Ji apima keturis vienas po kito sekančius etapus:

— atsitiktinė gavėjų ir kontrolinės grupės atranka (*Random assignment*),

— viešosios politikos priemonių įgyvendinimas (*Policy intervention*),

— stebėsenos priemonių įgyvendinimas (*Follow up data collection*),

— įvertinimas (*Evaluation*).

3.3.3.2. Kitą apibrėžtį pateikė šią nuomonę parengti paprašiusi Prancūzijos institucija. Ji siūlo tokius etapus:

— naujovė socialinės politikos srityje iš pradžių įgyvendinama siauru mastu, atsižvelgiant į tai, kad neaišku, kokios bus jos pasekmės,

— ji įgyvendinama sąlygomis, leidžiančiomis įvertinti pasekmes,

— ir numatant jos visuotinį taikymą ateityje.

Būtent šiai antrajai apibrėžčiai be jokių išlygų teikia pirmenybę ir pritaria Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas.

3.3.4. Dar kartą priminsime, kad eksperimentinių inovacijų idėjų gausu. Netruksta aptakių gerų ketinimų; „jais pragaras grįstas“. Didžiausia klaida nustatant „socialinio eksperimentavimo“ koncepciją ir lemiant jos ateitį būtų – skatinti vykdyti viešas iniciatyvas, kurios iš anksto pasmerktos žlugti arba kurių neįmanoma pakartoti.

3.3.5. Programa EQUAL visų pirma padėjo parengti taisykles ir metodus, leidžiančius nustatyti sėkmės ar nesėkmės veiksnius. Komitetas nori atkreipti dėmesį į šį naudingą darbą, nuveiktą visų pirma Europos socialinio fondo valdytojų labui, bet galintį pasitarnauti ir visoms sprendimus priimančioms vietos ar nacionalinėms valdžios institucijoms, norinčioms imtis novatoriškų eksperimentinių projektų.

3.3.6. Iš tiesų dėmesio verti būtų tik tokie eksperimentai, kurie susiję su:

3.3.6.1. Datomis ir skaičiais aiškiai pagrįstomis priemonėmis;

⁽¹⁾ URBAN Institute.

3.3.6.2. Tiksliai įgyvendinamų priemonių programavimu;

3.3.6.3. Įvairių dalyvaujančių subjektų aiškiais, veiksmingais įsipareigojimais ir nuolatiniu bendradarbiavimu: valdžios institucijų, mokslininkų, socialinių partnerių, kitų pilietinės visuomenės subjektų (fondų, kooperatyvų, savišalpos kasų, asociacijų...);

3.3.6.4. Priemonėmis, kuriomis siekiama užtikrinti aktyvų ir tikrą eksperimento „tikslinių grupių“ dalyvavimą rengiant, vykdant eksperimentą ir vertinant jo rezultatus, taigi, – bendromis jėgomis planuojant eksperimentavimą ir politiką. Europos kultūroje žmonės nėra vien tik „gavėjai“, „naudotojai“, „subjektai“, „pavaldiniai“, „klientai“, „rinkėjai“ ir t. t. Jie visų pirma **asmenys**.

3.3.6.5. Metodiskai – tikrąja šio žodžio prasme – sukurta stebėsenos ir ypač vertinimo sistema, apie kurią turi būti aiškiai pranešta prieš pradėdant operaciją. Ši sistema turėtų užtikrinti tinkamus poveikio tyrimus, patikimų vertintojų dalyvavimą ir būti taip sukurta, kad leistų rimtai pasverti rezultatų tvarumą;

3.3.6.6. Tinkamu eksperimentų pakartojimo galimybių įvertinimu (turint omenyje, kad neperkeliamame projekte gali būti labai pamokomų elementų ir sudedamųjų dalių).

3.3.7. Ilgas šių sąlygų sąrašas ne visada galės užtikrinti eksperimento sėkmę. Bet reikia iš anksto susitaikyti su nesėkmės pavojumi, nebent nuspręstume apskritai atsisakyti eksperimentavimo.

4. Rekomendacijos

4.1. Bendrosios gairės

4.1.1. Nei eksperimentavimas, nei inovacijos iš esmės dar nėra Europos socialinės strategijos, taigi, ir „atviro koordinavimo metodo“ dalis. Vis dėlto pastaraisiais metais atsirado pagrindas koncepcijų suartėjimui: socialinės politikos modernizavimo idėja; vertinimas, kaip viena iš būtinų gero valdymo, tarpusavio mokymosi ir gerosios praktikos perdavimo sąlygų. 2008 m.

liepos 2 d. Komisija priėmė Atnaujintą socialinę darbotvarkę, kurioje daug dėmesio skirta atviro socialinio koordinavimo metodo stiprinimui. Dokumente pabrėžiama, kad PROGRESS remia „socialinio eksperimentavimo“ veiksmus, bet siekiama tikslo toliau vaisingai žengti šiuo keliu, tad svarbu užtikrinti, kad pagrindiniai EQUAL programos principai iš tiesų taps vienais iš Europos socialinio fondo valdymo ir veikimo ateityje principų. Kalbant ne tik apie praeities veiksmus, niekas netrukdo įsivaizduoti ir siūlyti, kad Europos socialinis fondas ir, beje, struktūriniai fondai vykdytų veiklą įgyvendinant aktyvios įtraukties inovacijų programas.

4.1.2. EESRK rekomenduoja apsvarstyti su daug ir įvairių Europos programų labiau susietą strategiją ar koncepciją, kad būtų labiau skatinamas novatoriškas „socialinis eksperimentavimas“ sanglaudos ir socialinės įtraukties srityje. Tai pasakytina, pavyzdžiui, apie Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą, kai kurias regioninio vystymosi programas („Jeremie“, „Jaspers“, „Mikrokreditai“), kai kurias kaimo plėtros programas (panašias į programą „Leader“) ir galbūt tvaraus vystymosi programas.

4.2. Nors „socialinio eksperimentavimo“ projektai kovos su atskirtimi srityje iš esmės vykdomi vietos ir nacionalinio lygmens subjektų iniciatyva, ES institucijų, ypač Komisijos, veiksmai gali būti aktyvesni ir atlikti lemiamą sverto vaidmenį. Dabar tam tinkamas laikas.

4.3. Todėl labai svarbu skatinti geriau susipažinti su šios srities konkrečia padėtimi 27 Sąjungos šalyse. Tai, beje, ir yra viena iš pagrindinių priežasčių, paskatinusių paprašyti parengti šią nuomonę, kurią, turint omenyje darbo grafiką ir srities mastą, reikia laikyti tik pirmuoju žingsniu, galinčiu padėti numatyti tolesnius veiksmus. Toks yra Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto siekis.

4.3.1. Šioje srityje Komitetas nerekomenduoja remiantis tradiciniu institucijų modeliu steigti dar vienos observatorijos. Jo nuomone, toks sudėtingas ir brangus sprendimas nebūtų iš tikrųjų vaisingas. Tačiau Komitetas tvirtai įsitikinęs, kad būtina sukurti budraus Europos tinklo pavidalo struktūrą, kurios uždavinys būtų plėtoti žinias apie Europos Sąjungos valstybėse

vykdytų eksperimentų egzistavimą, jų pobūdį, turinį, vykdymo tvarką, padarytas išvadas ir rezultatus bei tokiomis žiniomis dalytis. Ši struktūra turėtų vienyti įvairias suinteresuotas šalis: mokslinių tyrimų įstaigas, bendrai už projektus atsakingus partnerius (politinius, ekonominius, socialinius ir pan.). Svarbu, kad Europos Sąjunga atliktų pagrindinį vaidmenį kuriant tokį tinklą, skatinant jo veiklą ir tvarią plėtrą. Šis vaidmuo turėtų būti patikėtas Komisijai. Jei tik būtų pakviestas, EESRK, savo ruožtu, noriai dalyvaus projekte atlikdamas tilto su organizuota pilietine visuomene vaidmenį kiek jam leis galimybės.

4.3.2. Komitetas rekomenduoja veiksmingai pasinaudoti esamais ištekliais: programos EQUAL suvestine, tarpusavio vertinimu, NVO patirtimi tam tikrose srityse ⁽¹⁾.

4.3.3. Komitetas siūlo aktyviai imtis priemonių, kad į nacionalinių programų projektus bei bendras ataskaitas būtų įtraukta išsami informacija apie novatoriškus socialinio eksperimentavimo projektus.

4.3.4. Parlamentas ir Taryba galėtų kartu rengti reguliarius „socialiniam eksperimentavimui“ skirtus susitikimus – bent po vieną susitikimą per metus –, kurių metu paeiliui apsvaistytų tam tikras veiksmų sritis. Esant reikalui į Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metų programą būtų galima įtraukti vieną ar kelis renginius, kad būtų imtasi bendros veiklos minėtais klausimais.

4.3.5. Būtų tikslinga rengti daugiau vietos lygmens europinių susitikimų, panašių į „tarpusavio vertinimo susitikimus“.

4.3.6. Šiomis keliomis rekomendacijomis norime padėti palaipsniui sudaryti progresyvinę teritorinių aktyvios įtraukties projektų „žemėlapi“. Tokių projektų, kuriems galėtų būti skiriama ES parama ir kurie galėtų tapti tarptautinio masto socialinių eksperimentų pirmtakais. Reguliarus „sėkmės istorijų“, teigiamų atvejų fiksavimas galėtų padėti vykdyti naudingą Europos Sąjungos lygmens mainų ir patirties perdavimo procesą.

⁽¹⁾ Šioje srityje galėtų būti naudingas NVO ir EESRK ryšių komitetas.

4.4. Komitetas nuoširdžiai pageidauja, kad ateityje būtų galima disponuoti asignavimų suma, prilygstančia programai EQUAL skirtoms lėšoms.

4.5. Pažymėtina – jie už tai nusipelno pagarbos – kad EQUAL priemonės vadovai ir kiti geriausi jos žinovai patys pabrėžia, kad dar reikia svarstymų ir išvalgos „socialinio eksperimentavimo“ klausimu ir kaip Europos Sąjungai būtų geriausia suintensyvinti savo veiksmus ir tobulinti žinias, ypač įvykdymo, pakartojimo galimybių ir deontologijos srityse. Komitetas siūlo, kad, siekdama padėti „subrandinti“ šią veiklą, Komisija pasiūlytų Tarybai parengti ataskaitą, kurioje būtų visais svarbiais požiūriais aptartas pridėtinės vertės, kurios Europoje tikimasi iš „socialinio eksperimentavimo“, klausimas. Visų pirma, šalia kitų pateikiant atsakymus ir į šiuos klausimus:

4.5.1. Visiškai neaišku, koks atotrūkis dažnai skiria socialinį eksperimentavimą nuo jo pripažinimo, visų pirma, nuo jo paplitimo. Ši riba nesusijusi su atsitiktinumu, koku nors įvykiu ar nereikšmingomis aplinkybėmis. Ji žymi atotrūkį. Tai reikia išsami aptarti.

4.5.2. Ar reikia tiksliai nustatyti masto ribas siekiant identifikuoti dėmesio vertus socialinio eksperimentavimo ir inovacijų atvejus?

4.5.3. Ar būtina aiškiai nustatyti konceptualias gaires, kurios atskirtų tai, ką verta laikyti inovacija, nuo to, kas nieko su tuo neturi bendro? Jei taip, tai kaip?

4.5.4. Eksperimentavimo įtraukties srityje dažniausiai imamas siekiant įveikti jau susiformavusį skaudulį, t.y. gydyti. Kaip, laipsniškai žengiant šia kryptimi, vis daugiau dėmesio skirti prevencijai, stengiantis geriau užbėgti už akių ateities iššūkiams (demografiniams, ekonominiams, sociologiniams ir t. t.), kurie dar netapo grėsmingi.

4.5.5. Kaip dar labiau išplėsti su aktyvia įtrauktimi susijusių subjektų bendradarbiavimo apimtį? Kaip plėtoti sinergiją tarp asociacijų, įtrauktį skatinančių įmonių ir bendrąja teise grindžiamų įmonių siekiant plėtoti ir tobulinti veiksmingus įtraukties būdus? Kaip plėtojant įmonių socialinę atsakomybę (ĮSA) rasti daugiau ir patikimesnių kelių nuo atskirties link įtraukties? Ar reikėtų propaguoti tokias idėjas kaip, pavyzdžiui, bendradarbiavimas su darbų tarybomis? Arba prašyti įmones, kuriose dirba daugiau nei tam tikras skaičius darbuotojų, šiuo klausimu pateikti metines ataskaitas?

5. Išvados

5.1. „Socialinis eksperimentavimas“ mūsų laikais yra vienas iš svarbių valdymo iššūkių, su kuriais susiduria valdžios institucijos – centrinės ir decentralizuotos, valstybių narių ir taip pat ES. Tai sudėtinga, daug pastangų reikalaujanti ir tobulintina metodologija, tačiau galinti atnešti ilgalaikės naudos.

5.1.1. EESRK pabrėžia, kad bendroji viešoji politika jokių būdu negali būti pakeista kokiais nors pavieniais eksperimentinio pobūdžio veiksmais. Komitetas mano, kad reikėtų dažniau imtis novatoriško eksperimentavimo siekiant pagrįsti arba paremti šios politikos kūrimą.

5.2. Europos Sąjunga yra įgaliota nustatyti nacionalinės ir vietos politikos gaires. Tai vienas iš pagrindinių jos uždavinių. Šiuo atveju – kovojant su skurdu ir už aktyvią įtrauktį – Sąjunga jau inicijavo ir atliko pionierišką, drąsų ir protingą veiksmą. Tačiau ji turi žengti gerokai toliau siekdama šioje konkrečioje srityje pasitarnauti Europos ateičiai ir piliečiams jai rodomam atsidavimui.

5.3. EESRK rekomenduoja, kad Sąjunga neskubėdama ir imdamasi reikiamų priemonių – jog nesukurtų iliuzijų – aiškiai išsipareigoję dar aktyviau skatinti, palaikyti ir remti novatoriškus socialinius eksperimentus įvairiose, jautriose ir svarbiose įtraukties politikos srityse.

Briuselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos finansinių institucijų etinio ir socialinio aspektų

(2009/C 100/14)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. rugsėjo 25 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos finansinių institucijų etinio ir socialinio aspektų (nuomonė savo iniciatyva).

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Edgardo Maria IOZIA.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 122 nariui balsavus už, 23 – prieš ir 45 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Vertinant pastaruosius su finansų krize susijusius įvykius, dėl kurių patirtų didžiulių nuostolių nebuvo galima nei numatyti, nei tikėtis, o reguliavimo priemonės, skirtos rinkai, taigi ir indėlininkams, ir investuotojams, ir įmonėms apsaugoti pasirodė akivaizdžiai neveiksmingos, būtina, atsižvelgiant į šios nuomonės turinį, pateikti papildomas konkrečias pastabas. Per visą pasaulį nusiritusi bankrotų banga, iš pažiūros tvirtų bankų ir draudimo įmonių gelbėjimo veiksmai sukėlė didelį milijonų Europos piliečių nerimą ir susirūpinimą.

1.1.1. Spalio 15–16 d. Europos Vadovų Tarybos susitikimas iš esmės buvo skirtas finansų krizės klausimams, kurio metu buvo parodytas ryžtas imtis suderintų veiksmų ir apsaugoti Europos finansų sistemą bei indėlininkus. Po euro grupės susitikimo Taryba vieningai pritarė spalio 12 d. Paryžiuje įvykusiame posėdyje nustatytiems principams: išsaugoti finansų sistemos stabilumą, stiprinti Europos finansų sektoriaus, visų pirma tarptautinių grupių, priežiūrą, gerinti priežiūros koordinavimo veiksmus Europos lygiu, suteikti paramą svarbioms finansų institucijoms, vengti bankrotų ir užtikrinti indėlių apsaugą.

1.1.2. Be to, Taryba paragino skubiau rengti direktyvą, reglamentuojančią kreditingumo vertinimo agentūrų veiklą, ir direktyvą dėl indėlių apsaugos bei rekomendavo valstybėms narėms imtis priemonių, kuriomis būtų užtikrinama, kad pajamos iš akcijų opcijų ar atlyginimų sistema, visų pirma finansų sektoriuje, netaptų veiksmu, verčiančiu imtis pernelyg didelės rizikos ir skirti pernelyg daug dėmesio trumpalaikiams tikslams.

1.1.3. Taryba pabrėžė būtinybę imtis priemonių, skatinančių ekonomikos augimą ir užimtumą, bei siekti visapusiškos tarptautinės finansų sistemos reformos, pagrįstos skaidrumo, bankų stabilumo ir atsakingumo, sąžiningumo ir visuotinio valdymo principais, kad būtų išvengta interesų konfliktų.

1.1.4. EESRK jau seniai ragino (deja, nebuvo išgirstas) imtis veiksmų, skirtų stiprinti reguliavimo priemones ir priežiūros institucijų bendradarbiavimą, koordinuoti ir derinti priežiūros priemones. Komitetas atkreipė dėmesį į pernelyg didelę Europos ir tarptautinės bankų sistemos prisiimtą riziką, kurią sustiprino neteisingos užmokesčio, susieto su ypač trumpos trukmės rezultatais, sistemos, savo ruožtu vertusios bankų sektoriaus operatorius vykdyti chaotiškus ypač rizikingų produktų pardavimus.

1.1.5. Nepaisant Europos finansinių skandalų, nebuvo imtasi konkrečių veiksmų, ir tik dabar, kai krizės padarinių mastas kelia didžiulę grėsmę visai ekonomikai, suvokta, kad nevaldomo ir atsakomybės nepripažįstančio kapitalizmo bei nepažaboto ir beribio augimo viltys buvo nerealistiškos ir atvedė į gilią krizę.

1.1.6. Taigi, prasidėjo paskutinis negrįžtamas šio modelio gyvavimo etapas. EESRK mano, kad pagaliau politinės institucijos prisims atsakomybę:

— išplėsti reguliavimo institucijų kompetencijos sritis,

— uždrausti valdyti nebiudžetines lėšas, kreditus ir vertybinius popierius,

— stiprinti ir suderinti nacionalinių reguliavimo institucijų veiklą,

- nustatyti tinkamesnius ir skaidresnius standartus, taikytinus alternatyvaus investavimo fondų, investicinių bankų veiklai, struktūruotoms ofšorinėms priemonėms, kurių paskirtis teikti paramą finansinei veiklai, nepriklausomiems fondams ir privataus kapitalo fondams; jų kontrolę pavesti institucijoms ir laikantis Europos Parlamento reikalavimo nustatyti, kad pagal pobūdį ir statusą jos yra „įmonės“, kurioms taikomi galiojantys teisės aktai,
- pakeisti mokesčių sistemą, tačiau vengti paskatų ar mokesčių grąžinimų tuo atveju, jei rizika ar išiskolinimas ypač dideli,
- įsteigti Europos kreditingumo vertinimo agentūrą,
- užtikrinti, kaip jau paragino Taryba, vadovų atlyginimo sistemos, paskatų parduoti operatoriams netinkamus finansinius produktus, kontrolę,
- kontroliuoti nereguliuojamas rinkas,
- kapitalui taikomus išipareigojimus pritaikyti sudėtingiems ir išvestiniams finansiniams produktams.

1.1.7. EESRK įsitikinęs, kad ypač rimta finansų krizė ir lauktas galutinis „lošimo namų kapitalizmo“ žlugimas, galėtų sudaryti galimybę imtis tikslingesnių priemonių, kad ateityje būtų apsaugota finansų sistema ir tuo pačiu pagyventa ekonomika. Reikalingos bendros pastangos užtikrinti, kad finansų pasaulyje išplitęs virusas neapimtų visos realios ekonomikos. Investicijos į infrastruktūrą, „žaliosios“ investicijos, pavyzdžiui, į efektyvų energijos naudojimą, atsinaujinančius šaltinius, inovacijas ir mokslinius tyrimus gali prisidėti skatinant paklausą. Sukūrus naują Europos fondą, už kurį laiduotų valstybės narės ir kurį valdytų EIB, būtų galima išspręsti sunkioje finansinėje padėtyje atsidūrusios ekonomikos, visų pirma tokios ekonominės veiklos, kuriai reikalingos vidutinės trukmės ir ilgalaikės investicijos, problemą.

1.1.8. EESRK palankiai vertina ligšiolinius valstybių narių, Europos centrinio banko ir Tarybos veiksmus ir ragina Europos institucijas šioje piliečiams, dirbantiesiems ir verslui dramatiškoje situacijoje veikti ryžtingai ir skubiai, kad kuo greičiau Europos ir pasaulio finansų sistema vėl pradėtų tinkamai veikti.

1.1.9. Be to, EESRK tikisi, kad be būtinų šiam prioritetiniam tikslui skirtų finansinio pobūdžio priemonių, bus dedamos visos įmanomos pastangos ekonominei krizei pažaboti.

1.1.10. Mobilizuota šimtai milijardų eurų bankams gelbėti. EESRK tikisi, kad taip pat energingai ir skubiai bus suteikta pagalba verslo sektoriui, ypač MVĮ, iš dalies didinant darbo užmokesčių ir pensijas bus paskatinta paklausa, kad nuosmukis neperaugtų į depresiją.

1.2. Teikiamų finansinių paslaugų įvairovė tokia didelė, kad ją galima prilyginti gamtos įvairovei. Šiuolaikinė visuomenė jau gerai išsiamonino, kaip svarbu saugoti biologinę gamtos įvairovę. Finansinių paslaugų teikėjų įvairovės apsauga taip pat yra Europos kultūrinio ir socialinio paveldo dalis. Atsižvelgdami į didžiulę jos socialinę vertę, privalome šią įvairovę ne švaistyti, bet puoselėti. Būtina plėtoti ir saugoti etinį ir socialinį Europos finansinės sistemos aspektus.

1.3. Lisabonos sutarties 2 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad „(Sąjunga) siekia Europos, kurioje vystymasis būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu ir stabiliomis kainomis, didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos, bei aukšto lygio aplinkos apsauga ir aplinkos kokybės gerinimu. (...) Ji gerbia turtingą savo kultūros ir kalbų įvairovę bei užtikrina, kad Europos kultūros paveldas būtų saugomas ir turtinamas“.

1.4. Europos institucijos ir valstybės narės privalės skatinti ir remti ne vien konkurencines finansinės rinkos galimybes, bet ir jos etinį bei socialinį aspektus. „Socialinė rinkos ekonomika yra ir visuomeniškai teisinga ekonomika“⁽¹⁾ ir dar – „Socialinės pakraipos rinkos ekonomika leidžia ekonomikai pasiekti pagrindinį tikslą – užtikrinti visos visuomenės gerovę ir klestėjimą tenkinant visus jos poreikius“⁽²⁾.

1.5. Siūlydamas įsteigti Europos aukšto lygio komitetą kovai su finansinių rinkų krize, nustatyti naujas taisykles ir įveikti „nevaldomą pinigų gaivalą, kuriam neturime paklusti“, Jacques Delors sakė, kad dabartinė krizė „...iš tikrųjų yra nepakankamai arba nevykusiai reguliuotų rinkų žlugimas, eilinių kartą mums įrodantis, kad pačios savaime jos niekada nesusireguliuos“.

1.6. Pastaroji krizė įrodo, kad finansinės sistemos formų gausa ir įvairovė yra ne vien tik Europos kultūrinis ir istorinis paveldas. Jos reikalingos ir tam, kad būtų įgyvendintos etinės ir socialinės iniciatyvos bei svarūs konkurencingumo stiprinimo faktoriai, mažinantys finansų sistemose kylančių sisteminių krizių atsiradimo pavojų.

⁽¹⁾ A.F. Utz. *Etica economica*, San Paolo, Cinisello balsamo, 1999 m.

⁽²⁾ Konrad Adenauer. *Memorie 1945–1953*, Mondadori, Milan, 1966 m.

1.7. Ekonominis augimas, kai jo tempai viršija tam tikras ribas ir kai jis nesuteikia galimybių tenkinti tam tikrus poreikius, nedidina žmonių gerovės. Realiają ekonomiką valdo spekuliacinių finansų pasaulis, kurį būtina apriboti ir nustatyti teisingesnes, socialiai priimtinas ir etiškai pagrįstas jo formas.

1.8. Būtina skatinti etišką ir socialiai atsakingą finansinę veiklą. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad intervencinė taktika netinka, nes patirtis rodo, jog visuomet naudingesnės būna tos socialinio ir etinio pobūdžio iniciatyvos, kurios kyla stichiškai, „iš apačios“.

1.9. Etinis aspektas susijęs ne vien tik su tam tikros rūšies veikla. Ypatingo dėmesio vertas svarbus, ne kartą įrodytas, taupomųjų bankų ir įvairių kooperatinių judėjimų vaidmuo skatinant etines ir socialines iniciatyvas bei vystant vietinės reikšmės sistemas. Tačiau nors ES sutartyje šis principas pripažintas, dar daugelyje valstybių narių jis nepripažįstamas ir nepalaikomas. Todėl būtina stengtis užtikrinti, kad ši socialinio valdymo forma būtų sistemingiau ir plačiau pripažįstama. Šį poreikį liudija pastaruoju metu Europos Komisijai teikiami skundai dėl kooperatinių judėjimo, propaguojamo Italijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje ir Norvegijoje, nesant tinkamų europinių teisės aktų.

1.10. EESRK nuomone, teisinė bazė organizacijų ar asmenų veiklos atžvilgiu niekada nebūna neutrali. Remdamasis šiuo teiginiu, EESRK mano, kad sistemoje, kuri jau skatina tam tikro pobūdžio elgseną, principas, pagal kurį visoms etinėms ir socialinėms iniciatyvoms būtų sistemingiau ir plačiau taikoma numatyta kompensacijų sistema, atitinka teisingumo ir racionalumo kriterijus, taikytinus valstybės vaidmeniui ekonomikoje ir visuomenėje.

1.11. Kiekvienai organizacijai, galinčiai įrodyti, kad ji, nors ir kartais, tačiau struktūriškai ir sistemingai, nesilaikė pelno maksimalizavimo principo siekdama įgyvendinti etinio ar socialinio pobūdžio iniciatyvas, turėtų būti suteikta galimybė pasinaudoti lengvatine (bent iš dalies) mokesčių ir taisyklių, išskyrus pagrindines riziką ribojančias taisykles, sistema bendrosios tvarkos atžvilgiu. Kai kuriose valstybėse narėse investuojantiems į iniciatyvas etikos srityje jau taikomos nuostatos, leidžiančios nukrypti nuo bankinės direktyvos; reikia dėti pastangas, kad šį principą taikytų visos valstybės narės.

1.12. Komitetas svarstė, ar nebūtų tikslinga suteikti daugiau mokestinių ar teisinių lengvatų socialinio ar etinio pobūdžio iniciatyvoms, kurias imasi įgyvendinti tipiškos pelno siekiančios organizacijos. Jeigu pelno siekianti organizacija imasi įgyvendinti

iniciatyvą, kuri nėra struktūriškai susijusi su pagrindine jos veikla, neabejotinai tikslinga suteikti jai kompensaciją, nes ji vykdo ne įprastinę verslo operaciją. Kita vertus, kai ji imasi iniciatyvų, kurios negali būti struktūriškai atsietos nuo pagrindinės jos veiklos, reikia išsamiau diskutuoti dėl tikslingumo numatyti kompensacijų sistemą tokiems atvejams.

1.13. Daugelyje rinkos segmentų į socialinį aspektą kreipiama mažai dėmesio. Pagal socialinės įmonių atsakomybės (SĮA) principą, nuolatinis ekonominis augimas turi vykti nepažeidžiant gerbiant žmoniškąjį orumą ir tausojant aplinką. Tačiau dabartinė atlyginimų sistema, pagrįsta ne teikiamų paslaugų kokybe, bet vien tik parduodamų prekių apimtimi, kelia ne tik didelį klientų bet ir dirbančiųjų nepasitenkinimą, patiriančių stresą dėl „negaluojančio biudžeto“, t. y. įtampą dėl nuolatinio komercinio spaudimo.

1.14. EESRK mano, kad reikia sistemingai ir tikslingai taikyti vadinamąjį „proporcingumo principą“, pagal kurį bus draudžiama mažam, nedidelio masto veiklą vykdančiam tarpininkui ir milžiniškai tarptautinei organizacijai taikyti vienodas reglamentuojančias taisykles. Savaiame aišku, rinkai ir toliau turi būti suteikiamos tokios pačios garantijos. Taisyklės priimamos rinkai apsaugoti.

1.15. Europos Komisija, užtikrindama, kad valstybės narės netaikys priemonių, galinčių iškreipti konkurenciją, galėtų apsaugoti finansinių, bankinių ir draudimo paslaugų pasiūlos įvairovę. Į šiuos aspektus reikėtų atsižvelgti nustatant valstybės pagalbą reglamentuojančias taisykles.

1.16. Vadinamasis „lošimo namų“ ir „turbo-kapitalizmas“ nusitaikė į didžiausias pramonės ir finansų bendroves, kurios, išpardavus jas dalimis ir gundančiomis kainomis, virto savo pačių šešėliais. Šių „destruktyvių“ vertės iššvaistymo operacijų, po kurių liko tik bendrovių griuvėsiai, aukomis tapo tūkstančiai šių įmonių darbuotojų, jų šeimos, akcininkai ir apskritai ekonomika.

1.17. Šioje nuomonėje EESRK pakartoja garsiojo ekonomisto ⁽¹⁾ raginimą priversti ekonomiką vėl tarnauti žmogui: „Didžiausias pavojus yra tai, kad žmogaus protas ims paklusti šiuolaikinės pramoninės sistemos reikalavimams, pagal kuriuos technologija visuomet yra naudinga, ekonominis augimas reiškia gerovę, įmonių gamyba turi nuolat augti, vartojimas yra pagrindinis gerovės stimulus, laisvalaikis yra smerktinas įprotis, ir niekas neturi kliudyti technikos, ekonominio augimo ir vartojimo plėtrai“.

⁽¹⁾ John Kenneth Galbraith. *Liberty, happiness...and the economy* (Laisvė, laimė ir...ekonomika). The Atlantic Monthly, 1967 m. birželis.

2. Įvadas

2.1. Etika ir socialinis akstinas

2.1.1. Graikų filosofinė mintis padėjo tvirtą pagrindą visai Vakarų kultūrai ir todėl pasitelksime ją „etikos“ ir „socialumo“ sąvokoms apibrėžti.

2.1.2. Anot Aristotelio, etikos tikslas yra žmogaus gerovė, suvokta ne abstrakčiai, o kaip didžiausias gėris, kurį įmanoma įgyti ar sukurti veiksmu. Didžiausias gėris, kurio trokšta kiekvienas asmuo, yra laimė. Aukščiausia laimės forma yra dorybinga veikla.

2.1.3. Laimė yra aukščiausias, gražiausias ir maloniausias gėris; tos trys savybės yra viena nuo kitos neatskiriamos, kaip pasakyta Dėlos įrašė:

„a) Kas teisinga – gražiausia,

b) būti sveikam – naudingiausia,

c) bet maloniausia užvis – tai, ką tu myli, laimėt.

d) Mat visi šie dalykai priklauso prie aukščiausių jų veiklos formų. Tas veiklos formas arba vieną jų – pačią geriausią – vadiname laime“. (Aristotelis, *Nikomacho etika*, I knyga).

2.1.4. Filosofija padeda mums suvokti, kad greta absoliučios etinės realybės egzistuoja ir santykinės realybės, tenkinančios didesnes ar mažesnes socialines grupes, kurias vienija vienodas laimės suvokimas ir kurios bendrai siekia šio tikslo.

2.1.5. Etikos ir vertybių pliuralizmo sambūvis nulėmė visą turtingą žmonijos savimonės paieškų raidą, pasireiškusią įvairiausiomis formomis. Viena naujausių, taip vadinama „laimės ekonomika“, sistemingai empiriškai tiria laimės sąvoką ir būdus jai pasiekti.

2.1.6. Įrodyta, kad jei ekonomikos augimo nelydi atitinkamas kitų pasitenkinimo veiksnių augimas, visuomenės nariai nesi-
jaučia laimingesni. „Peržengus tam tikrą ribą, ekonomikos

augimas nustoja būti laimės šaltiniu. Nesulaikomas vartojimo augimas reikalauja vis daugiau dirbti, siekiant užtikrinti jo finansavimą, aukojant tam vis daugiau savo laiko, vietoje to, kad puoselėti žmonių tarpusavio santykius, kurie ir yra pagrindinis laimės šaltinis“⁽¹⁾.

2.1.7. Eurostato atlikti tyrimai rodo, kad per pastaruosius 25 metus, Europos gyventojų pajamoms nuolat augant, jie vis dėlto netapo laimingesni. Jungtinėse Amerikos Valstijose atliktų tyrimų rezultatai labai panašūs.

2.2. 2007–2008 m. finansinė krizė. O kas toliau?

2.2.1. Pagrindinė pastarųjų mėnesių tarptautinių politinių debatų tema – nuo 2007 m. vasario mėn. finansines rinkas krečianti karštinė, labiausiai palietusi stambiausias finansines institucijas ir bankus.

2.2.2. JAV paskolų krizės poveikis buvo stipresnis ir platesnis todėl, kad daugelis rizikingų būsto paskolų (angl. *subprimes*), kurių grąžinimas labai abejotinas, buvo ištrauktos pakeičiant vertybiniais popieriais į didesnių paskolų paketus, ir visa tai buvo daroma neskaidriai, slepiant problemos mastus. Finansinių operatorių dispozicijoje šiuo metu liko daug nuvertėjusių ir nelikvidžių akcijų.

2.2.3. Netikrumo nuotaikos sukėlė nepasitikėjimą visa finansine sistema, kuris ypač neigiamai paveikė pigių kreditų veiklos sektorių.

2.2.4. Pirmosiomis šios finansinės krizės aukomis tapo alternatyvaus investavimo fondai (angl. *hedge funds*), tarp kurių yra ir didžiausių komercinių bankų fondai. Daugelio Europos bankų finansiniuose portfeliuose atsidarė didelė neatgaunamų JAV rizikingų būsto paskolų dalis. Tiesiogiai nukentėjo ne tik savo atsargumu garsėjantys Vokietijos bankai; krizė netiesiogiai palietė ir tas finansines institucijas, kurių fonduose nebuvo JAV paskolų, nes neproporcingai pakilo likvidžių lėšų kainos. Dėl šios priežasties beveik žlugo *Northern Rock* bankas.

2.2.5. *Société générale* (SocGen) banko sunkumai susiję tiek su praėjusiųjų metų vasaros finansine krize, tiek ir su tam tikra paplitusia tendencija skatinti finansų rinkos operatorius labai rizikuoti, o tai gali duoti dvejopą rezultatą: didelį pelną arba, priėmus neapgalvotą sprendimą, prarasti astronomines sumas. Tokia padėtis parodė, kad šioje įstaigoje ypatingai trūksta vidaus kontrolės procedūrų ir apskritai leidžia abejoti dėl bankų sistemos taikomos praktikos minėtoje srityje.

⁽¹⁾ Luca de Biase. „Laimės ekonomika“. Feltrinelli, 2007 m.

2.2.6. Šiuo atveju bankas veikė kaip „lošimo namai“, kurių nuostolius vienaip ar kitaip turės apmokėti niekuo dėti indėlininkai, darbuotojai (finansų sektoriuje iki šiol jau atleista daugiau nei 100 000 darbuotojų ir numatoma atleisti dar daugiau) ⁽¹⁾, ir piliečiai, kurie pasijunta nesaugūs ir praranda pasitikėjimą visa finansine sistema.

2.2.7. Iki šiol pranešta apie 400 milijardų dolerių nuostolius, tačiau, patikimų šaltinių teigimu, nuostoliai gali siekti 1 200 milijardų dolerių ⁽²⁾. Be abejo, nukentėjo svarbiausi instituciniai investuotojai ir pensijų fondai, bet tai turėjo rimtų pasekmių ir visai ekonomikos sistemai: padidėjo išlaidos, sumažėjo prienamų lėšų, išaugo kainos, o dėl to ir infliacija, bei sulėtėjo ekonomikos augimas. Tai yra užburtas ratas, darantis poveikį visai ekonominei veiklai. Tam tikrose valstybėse narėse jau kalbama apie nuosmukį.

2.2.8. Aišku, Europos finansinę sistemą reikėtų (be keleto išimčių) veikiau laikyti krizės auka, o ne kaltininke. Tačiau reikia pabrėžti, kad vis didėjanti ekonomikos priklausomybė nuo finansų, nuolatinės vis aktyvesnių pelno didinimo būdų paieškos, vis agresyvesnis rizikos draudimo fondų vaidmuo ir nepriklausomų fondų, turinčių didžiulius lėšų išteklius, atsiradimas rinkoje nuvertino realiosios ekonomikos vaidmenį. Išryškėjo nacionalinių kontrolės sistemų trūkumai, skirtingų šalių valdžios institucijų bendradarbiavimo modelių neveiksmingumas ir neigiamas kai kurių vertinimo agentūrų, „etiškomis“ įvertinusių pasitikėjimo nevertas įmones, vaidmuo (pavyzdžiui, jos teigiamai vertino tokių įmonių, kaip Parmalat, gavusių puikaus elgesio kodekso įvertinimą, finansinę padėtį).

2.2.9. Krizės poveikį pajuto visi – tiek aktyviai, tiek menkai spekuliuojantys, ir visiškai nevykdantys spekuliacinių operacijų rinkos dalyviai. Rinkos integracija jau pasiekė tokį laipsnį, kad nė vienas jos dalyvis jau negali išvengti neigiamų krizės pasekmių. Bet pagrindinė sistemos problema yra ta, kad nuostolius tenka kęsti visiems, o pelnu naudojasi tik spekuliantai.

3. Europos finansinė sistema

3.1. Bankai

3.1.1. Bankai yra pagrindinis finansinių tarpininkų jungiamasis elementas. Kai kuriose šalyse jie ne tik kontroliuoja didžiąją ūkio ekonomikos dalį, nuo jų priklauso ištisų regionų

bei įmonių vystymasis, jie kuria ir plėtoja pelno didinimo galimybes.

3.1.2. Nors dabar visos bankinės įstaigos yra rinkos dalyvės ir teikia panašias bendro pobūdžio ar specializuotas paslaugas, istorijos raidoje jos susiformavo iš skirtingus poreikius tenkinusių organizacijų.

3.1.3. Greta rinkoje šiuo metu vyraujančių komercinių ir investicinių bankų veikia ir taupomieji bankai, kurie buvo kuriami siekiant padėti miesto gyventojams (ypač skurdesniems jų atstovams) išgyventi krizių metu. Pirmieji tokio tipo taupomieji bankai buvo įsteigti Vokietijos imperijoje XIX amžiaus pradžioje. Tačiau dauguma šių įstaigų buvo žinomos jau XV amžiuje lombardų pavadinimu. Šiandien šios įstaigos sudaro trečdalį mažmeninės rinkos, turinčios 160 milijonų klientų ir 980 tūkstančių darbuotojų. Kaip pavyzdžius būtų galima pateikti Austrijos *Die Zweite Sparkasse* ir Prancūzijos *Parcours Confiance* taupomųjų bankų socialinės įtraukties iniciatyvas.

3.1.4. Kovoju su lupikavimu, užmiesčio ir kaimo vietovėse ėmė kurtis amatininkų ir ūkininkų taupomieji bankai, kurių idėją pirmasis įgyvendino Friedrich Wilhelm Raiffeisen, 1864 m. įsteigęs pirmąją kooperatyvinio kredito įstaigą (*Darlehenskassenverein*). Kooperatyvo principais veikiantys liaudies bankai paplito po to, kai 1850 m. Franz Hermann Schulze-Delitzsch įsteigė pirmąją *Vorschussverein* (Liaudies banką). Šios patirties pagrindu ir susiformavo plataus masto kooperatyvinio kredito ir liaudies bankų judėjimas, kuris šiuo metu sudaro daugiau nei 20 proc. ES rinkos, t. y. apima daugiau nei 140 mln. klientų, 47 mln. narių ir 730 000 darbuotojų.

3.1.5. Ši istorinė apžvalga rodo, kad pilietinė visuomenė bankams visuomet skyrė kiek kitokią, nei visoms kitoms įstaigoms, vaidmenį ekonominėje sistemoje. Iš jų visuomet buvo laukiama, kad, be pelno, jie siektų dar ir etinių bei socialinių tikslų.

3.1.6. Finansinių paslaugų teikimas kuo platesniems visuomenės sluoksniams yra svarbi ir atsakinga finansų pramonės misija. Besivystančiose šalyse kreditą gali gauti vos 20 proc. gyventojų, tuo tarpu Europoje šis rodiklis daug optimistiškesnis ir siekia 90 proc. visų gyventojų. Vis dėlto šio lygio dar nepakanka, nes tie 10 proc. gyventojų, negalintys naudotis kredito paslaugomis, yra potencialios labai rimto diskriminavimo aukos.

⁽¹⁾ Šaltinis – UNI (United Network International) – Ženeva, 2008 m.

⁽²⁾ Italijos banko biuletėnis, Nr. 52. 2008 m. balandžio mėn.

3.2. Draudimas

3.2.1. Pirmieji modernūs bankai atsirado XV amžiaus pradžioje Italijoje, 1406 m. įsteigus *Banco di San Giorgio*; kai kurie jų, kaip 1472 m. atsiradęs Sienos bankas *Monte dei Paschi*, gyvuoja ir šiandien. Tačiau draudimo įstaigos atsirado daug seniau. Pirmosios draudimo veiklos formos atsirado Kinijoje ir Babilone jau antrajame ir trečiajame tūkstantmečiuose prieš Kristaus gimimą. Graikų ir romėnų civilizacijose atsirado pirmoji gyvybės ir sveikatos draudimo koncepcija – ten steigėsi „filantropų draugijos“, kurios finansavo gydymą, skirdavo pašalpas šeimoms, netgi apmokėdavo laidojimo išlaidas. Viduramžiais tuo užsiėmė gildijos. XIV amžiuje Genujoje sudaryta pirmoji nesusijusi su investicijomis draudimo sutartis, kuri padėjo praturtėti Edward Lloyd. Jis 1688 m. Londone, Tower gatvėje atidarė kavinę, kurioje lankydavosi laivų savininkai, pirkliai ir laivyno kapitonai. Tai buvo ideali susitikimo vieta tiems, kas buvo suinteresuoti apdrausti savo krovinį ar laivą bei finansiskai dalyvauti šiuose sandėriuose. Maždaug tuo pačiu metu Nicholas Barbon įsteigė „the Fire Office“, pirmąją draudimo nuo gaisro įstaigą, tapusią populiaria po baisiojo 1666 m. Londono gaisro, kurio metu sudegė 13 200 pastatų.

3.2.2. *Lloyd* įstaigos (kuri techniniu požiūriu nebuvo draudimo bendrovė) pavyzdžio draudimo modelis paplito visoje Europoje, ir joje viena po kitos ėmė steigtis ir veikti draudimo įstaigos. Šiuolaikinio draudimo raida susijusi su šiuolaikine tikimybių teorija, kurios pirmtakai buvo Paskalis, Ferma ir Galilėjus. Atsirado savitarpio draudimo bendrijos – įstaigos, kurių turtas priklausė polisų turėtojams, t. y. patiems klientams, o ne akcininkams. Praeitą šimtmetį atsirado kooperatyvinės draudimo bendrovės. Tam tikrose šalyse jos tapo populiarios dėl savo sugebėjimo teikti kokybiškas paslaugas visiems be išimties rinkos dalyviams. Kaip ir kooperatyviniai bankai, draudimo bendrijos labai glaudžiai susijusios su savo regiono ekonomine sistema ir labai skatina jos vystymąsi, pakartotinai investuodamos į ją dalį savo papildomo pelno.

3.3. Etiška bankininkystė ir draudimas

3.3.1. Etiški bankai ir draudimo bendrovės atsirado prieš keletą metų. Jie siekia palaikyti dalykinius santykius ir teikti finansines paslaugas tik toms įmonėms, kurios griežtai laikosi jas įsteigusių bendrovių nustatytų tam tikrų vertybių. Vienos pagrindinių privalomų laikytis vertybių yra: tausoti aplinką, atsakyti bet kokių su ginklų prekyba susijusių sandorių ir nuolat kovoti su visomis diskriminavimo apraiškėmis.

3.3.2. „Etiškas“ finansavimas ir mikrofinansavimas

3.3.2.1. „Etišku“ finansavimu vadinama finansinė veikla, kai skatinamos humaniškos, socialinės, aplinkosauginės iniciatyvos, etikos ir ekonomikos kriterijais vertinant jų poveikį aplinkai ir

visuomenei. Pagrindinis jos uždavinys – finansuoti minėtas iniciatyvas, tačiau mikrokredito priemonėmis finansuojami ir atskiri asmenys.

3.3.2.2. Mikrofinansavimas remiasi specializuotų bankų teikiamomis paslaugomis, kai asignuojamos labai nedidelės pinigų sumos, skirtos mažas pajamas turintiems visuomenės atstovams, negalintiems naudotis įprastinės bankų sistemos paslaugomis. Jis yra labiausiai paplitęs trečiajame pasaulyje, bet nepamirškime, kad Vakarų šalyse turi labai senas mikrotaupymo tradicijas (mikrokreditavimas jose paplitęs mažiau ir pasireiškė praeityje, pavyzdžiui, lombardo įstaigų forma). Mikrotaupymo pavyzdžiu gali būti terminuoti mažai apmokestinti indėliai.

3.3.2.3. Etiška finansinė veikla vykdoma laikantis šių principų ⁽¹⁾:

- a) investorių pelnas skirstomas nediskriminuojant jų pagal lytį, etninę priklausomybę, religiją ar turtą, laikantis nuostatos, kad gauti kreditą bet kokia forma yra žmogaus teisė;
- b) dalininkais priimami ir mažiausias pajamas turintys asmenys, pripažįstant jų asmenines, draugijos ar bendruomenės garantijos formas lygiomis teisėmis su kapitalo garantijomis;
- c) veiksmingumas etiškoje finansinėje veikloje turi būti vertinamas ne pelno kriterijais, bet gyvybiškumu ekonominiame ir socialinės naudos lygmenyje;
- d) taupantysis privalo dalyvauti pasirenkant įmonę, į kurią bus investuotos santaupos; jis tai gali vykdyti nurodydamas savo pasirinkimą skirstant fondus arba naudodamasis demokratiškais dalyvavimo priimančiais sprendimus mechanizmais;
- e) turi būti užtikrintas operacijų skaidrumas ir informacijos suteikimas visiems; todėl įnašai turi būti vardiniai, o klientas turi teisę susipažinti su finansinės institucijos veiklos metodais ir būti informuojamas apie pastarosios sprendimus dėl fondų panaudojimo ir jų investavimo;
- f) atsakoma siekti pelno vien tik spekuliuojant kapitalu ir siekiama, kad būtų palaikoma priimtinausia palūkanų norma atsižvelgiant ne vien į ekonominius, bet ir į socialinius ir etinius kriterijus;

⁽¹⁾ Dalyvaujamoji demokratija: apibrėžtytys cituojamos iš Lacijo regiono biudžeto skyriaus finansuotos studijos (Italija).

g) nepalaikyti finansinių santykių su tais rinkos dalyviais, kurių veikla prieštarauja humanizmo principams ar pažeidžia pagrindines žmogaus teises: ginklų gamyba ir prekyba jais, žmonių sveikatai ir aplinkai kenksmingų medžiagų gamyba, nepilnamečių išnaudojimu arba pilietinių laisvių pažeidimu paremta veikla.

3.3.2.4. „Etišku draudimu“ vadinama draudimo veikla, vykdoma laikantis šių principų ⁽¹⁾:

- a) turi būti užtikrinta savitarpio pagalba tikrąja prasme, t. y. draudimas suprantamas kaip solidarumo instrumentas, kai nepatyrę nuostolių atlygina žalą juos patyrusiems;
- b) turi būti užtikrinta galimybė apsidrausti, t. y. apsaugos problemų atveju garantija, kurią įgyja kiekvienas apsidraudęs asmuo, nediskriminuojant jo dėl amžiaus, negalios ar bet kurios kitos socialinio pobūdžio kliūtis;
- c) turi būti užtikrintas operacijų ir sutarčių sudarymo skaidrumas, bei galimybė kontroliuoti kriterijus, kuriais remiantis nustatomas išmokų dydis;
- d) savo teritorijos klientams turi būti sudarytos geresnės sąlygos;
- e) visų sutarties šalių atžvilgiu taikomi lygių teisių ir vienodos pagarbos kriterijai.

3.3.3. Etiškas investavimas

3.3.3.1. Etišku investavimu vadinama veikla, kai finansuojamos iniciatyvos, susijusios su aplinka, tvariu vystymusi, socialinėmis paslaugomis, kultūra ir tarptautiniu bendradarbiavimu. Akcijos pasirenkamos remiantis ne tik tradiciniais finansiniais kriterijais, bet ir darbo santykių kokybe, pagarba aplinkai, skaidrumu.

4. Įmonių socialinė atsakomybė

4.1. Komisijos Įmonių ir Socialinių reikalų direktoratai tam tikrose srityse bendradarbiauja su darbdavių asociacijomis. Viena tokių sričių – tinkamo indėlininkų informavimo užtikrinimas, siekiant, kad jie geriau suprastų finansinių rinkų mechanizmus ir pažintų šių rinkų teikiamus produktus. Tokios finansinio mokymo iniciatyvos yra veiksminga ir visuomeniška priemonė, padedanti indėlininkams išvengti netinkamo investavimo į jų lūkesčių neatitinkančius ir jų santaupoms pavojingus rinkos produktus.

4.2. Įmonių socialinės atsakomybės (ISA) iniciatyvose dalyvauja kol kas dar labai nedaug įmonių, daugiausia priklausančių

bendra veikla užsiimantiems akcininkams. Iki masinio dalyvavimo dar toli, tačiau tam tikri sektoriai, pvz., kooperatiniai ir liaudies bankai, taupomieji bankai, kooperatinės ir savitarpio pagalbos draudimo bendrovės reiškia norą aktyviau ir intensyviau dalyvauti jose.

4.3. Svarbi problema yra investicinių bankų vadovų ir atsakingų darbuotojų atlyginimų ir premijų dydžio klausimas. Šias išmokas būtina persvarstyti, nustatyti teisingą jų lygį ir tinkamai suderinti jas su įmonės pelnu ir apyvarta. Šiuo metu įmonių darbuotojai ir akcininkai, kurie susidūrė su finansinės krizės padariniais, nepatenkinti tuo, kad aukščiausio lygio įmonių vadovai, kurie taip pat iš dalies atsakingi dėl jų patiriamų sunkumų, gauna neproporcingai dideles išmokas nepriklausomai nuo gerų ar blogų įmonės veiklos rezultatų.

4.4. Naujieji finansinių įmonių valdymo metodai, orientuoti į maksimalaus pelno gavimą per kuo trumpesnę laiką kartais skatina operatorius elgtis neatsakingai (ypač įstaigose, kur veiklos rezultatai vertinami kas ketvirtį). Šios priežastys sąlygojo pastarųjų mėnesių finansinius skandalus kai kurių Sąjungos valstybių bankuose. Įgyvendinus socialinę atsakomybę, būtų užtikrintas stabilus ir tvarus pelnas bei tinkamai panaudojamas materialusis ir virtualusis finansinių įstaigų kapitalas, t. y. jų darbuotojai ir savitarpio pasitikėjimu pagrįsti jų santykiai su klientais.

4.5. EESRK ragina visuotinai įvesti įmonių socialine atsakomybe grindžiamus elgesio kodeksus. Itin svarbu, kad šiuos kodeksus būtų galima patikrinti, ir kad jie būtų tikrinami, siekiant išvengti daugybės atvejų, kai įmonių vadovai, laikydamiesi puikių elgesio kodeksų ir juos sleisdami, išnaudoja šimtus tūkstančių indėlininkų, kaip tai rodo keletas pastarųjų metų garsiausių finansinių skandalų ⁽²⁾.

5. Vietiniai bankai, vietos ekonomikos plėtra ir MVĮ vystymasis

5.1. Vienoje rinkoje neretai tarpusavyje konkuruoja skirtingų tipų bankai, iš esmės siūlantys tokio paties pobūdžio paslaugas. Jie visi turi stengtis dirbti kuo veiksmingiau. Akcinės bendrovės ir privatūs bankai labiau orientuojasi į akcininkų pelno didinimą, o kito tipo bendrovės siekia vystyti regiono, kuriame dirba, ekonominę ir socialinę gerovę, todėl jos daugiau dėmesio skiria mažesnes pajamas turinčių klientų kreditavimo sąlygoms gerinti, MVĮ vystyti, blogiausiomis sąlygomis gyvenančių socialinių sluoksnių atstovų problemoms spręsti, periferinių ir labiausiai nutolusiųjų teritorijų ekonomikai skatinti.

⁽²⁾ Šie asmenys net buvo apdovanoti garbės diplomu už jų įsipareigojimą vietos, nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu vystyti verslą, rodant drąsą, atkaklumą, kūrybingumą, aukštu profesionalumu, aiškiu matymu, kartu laikantis elgesio etikos, kuri demonstruoja, kad neteisūs tie, kurie teigia, kad etika ir ekonomika yra nesuderinamos sąvokos.

⁽¹⁾ Idem.

5.2. Teritorijose, kur gerai išvystyta vietinių bankų sistema, pastebimi didesni ekonomikos augimo tempai. Reikia pabrėžti, kad daugelyje šalių vietiniai bankai yra taupomieji bankai ir kooperatinės bendrovės, investuojantys į savo regionų ekonomiką didelę savo pelno dalį.

5.3. „Bankų sistemai tenka dviguba atsakomybė: įmonių lygmeniu jie privalo gerinti kredito įstaigų valdymo veiksmingumą, vertindami jį ne vien rentabilumo, bet ir naujovių diegimo ir naudojamo žmogiškojo kapitalo kokybės kriterijais; teritorijų lygmeniu jie privalo skatinti vystymąsi, kuris matuojamas ne vien asignavimų apimtimi, bet ir gebėjimu investuoti į projektų atranką ir į verslininkų bei bendrovių potencialo (kurį galima vadinti „teritoriniu veiksmingumu“), nustatymą. Veiksminga vadyba turi tarnauti teritoriniam veiksmingumui, nes nėra prasmės turėti veiksmingai dirbančius bankus, jei jie nepadedą vystyti vietos ekonomikos.“⁽¹⁾

5.4. Garantiją suteikiančios įmonės ir laidavimo organizacijos, veikiančios taip pat ir Europos lygmeniu, mažoms ir vidutinėms įmonėms tapo veiksminga priemone, padedanti palengvinti kredito gavimą jos nariams. Šios bendrovės palengvina gauti investicinius kreditus mažosioms ir vidutinėms įmonėms, kurios negali suteikti savo garantijos, kurios reikalauja finansavimo įstaigos, kad įgytų banko pasitikėjimą.

6. Politikos formuotojų vaidmuo

6.1. Komitetas mano, kad „iš viršaus į apačią“ taktika netinka, kadangi patirtis rodo, jog visuomet naudingesnės būna tos socialinio ir etinio pobūdžio iniciatyvos, kurios kyla stichiškai, „iš apačios“. Kiekvienas „aktyvus“ įsikišimas kelia grėsmę stabdyti spontanišką veiklą, kuri užtikrina ekonominės ir finansinės sistemos formų „biologinę įvairovę“. Be to, Komitetas laikosi nuomonės, kad sprendimus priimančios politikai privalo susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, kuriais būtų trukdoma įgyvendinti jau pradėtas iniciatyvas ir stichiškai formuotis naujoms.

6.2. EESRK svarstė, ar nebūtų tikslinga suteikti daugiau mokesčių ar teisinių lengvatų socialinio ar etinio pobūdžio iniciatyvoms, kurias imasi įgyvendinti pelno siekiančios organizacijos. Sprendžiant šį klausimą reikia numatyti, kad galimos dvi skirtingos situacijos:

6.2.1. Pelno siekianti organizacija imasi įgyvendinti iniciatyvą, kuri nėra struktūriškai susijusi su pagrindine jos veikla (žr., pvz., *Crédit agricole* banko vykdytą operaciją *Point passerelle*). Tokiu atveju neabejotinai tikslinga suteikti jai kompensaciją, nes ji vykdo ne įprastinę verslo operaciją.

6.2.2. Pelno siekianti organizacija imasi iniciatyvų, kurios negali būti struktūriškai atsietos nuo pagrindinės jos veiklos. Dėl tikslingumo numatyti kompensacijų sistemą šiam atveju buvo diskutuota ilgiau. Mokestinių, finansinių ar teisinių lengvatų šalininkai tvirtino, kad teigiamas įgyvendintos iniciatyvos poveikis pateisina jų taikymą. Tačiau buvo pateikta ir priešingų nuomonių, paremtų tokiais argumentais: tvarios ir ilgalaikės gali būti tik subalansuotoje autonominėje ekonominėje sistemoje (t. y. tokioje, kuri gali užtikrinti atitinkamo pelno gavimą) įgyvendintos iniciatyvos. Be to, tikrai etiška ir socialinio pobūdžio veikla turi būti nesavanaudė, todėl negalima jos skatinti teisiškai, finansinėmis ar mokesčinėmis lengvatomis. Tokia veikla pati savaime yra atlygis, nes jau suvokimas, kad daromas geras darbas, turėtų suteikti darančiajam daug pasitenkinimo.

6.2.3. EESRK mano, kad visose šiuo metu veikiančiose finansinėse sistemose priimta, kad už etines ar socialines iniciatyvas būtų gaunamos kompensacijos. Apmokestinimo taisyklėse numatyta, kad nuo apmokestinamų pajamų atskaičiuojamos tik tos išlaidos, kurios tiesiogiai dalyvauja pajamų kūrimo procese. Šis principas (žinoma, su tam tikrais apribojimais ir tam tikromis išlygomis) netaikomas tais atvejais, kai išlaidas sudaro geranoriškai labdaros organizacijoms arba socialiai naudingoms reikmėms aukojamos lėšos. Tokiais atvejais leidžiama sumažinti apmokestinąsias pajamas, net jei išlaidos nebūtinai skirtos pajamoms gauti.

6.2.4. EESRK nuomone, teisinė bazė organizacijų ar asmenų veiklos atžvilgiu niekada nebūna neutrali. Remdamasis šiuo teiginiu, EESRK mano, kad sistemoje, kuri jau skatina tam tikro pobūdžio elgseną, principas, pagal kurį visoms etinėms ir socialinėms iniciatyvoms būtų sistemingiau ir plačiau taikoma numatyta kompensacijų sistema, atitinka teisingumo ir racionalumo kriterijus, taikytinus valstybės vaidmeniui ekonomikoje ir visuomenėje.

6.2.5. Pagal EESRK siūlomą principą, kompensacijos būtų skiriamos institucijų įgyvendinamoms etinėms ir socialinėms iniciatyvoms, bet ne tiesiogiai pačioms institucijoms. EESRK mano, kad pats savaime šis principas neprieštarauja galiojančiai sistemai – negalima dirbtinai atskirti etiką nuo ekonomikos, verčiant laikytis principo, pagal kurį etiškomis būtų laikomos tik tos iniciatyvos, kurios jos vykdytojui neatneša jokios ekonominės naudos. Juk taip susidarytų padėtis, kai etiškomis būtų laikomos tik labdaros arba aukų rinkimo iniciatyvos.

7. Finansinė kompensacija ir apmokestinimas

7.1. EESRK teigiamai vertina tokio pobūdžio iniciatyvas. Ši taktika naudinga ir ekonominiu požiūriu. Per du pastaruosius dešimtmečius „gerovės valstybė“ prarado šį vardą dėl daugelio priežasčių: politinių sprendimų, viešųjų finansų suvaržymo ar ekonominio veiksmingumo paieškų. Siekdami išvengti tolesnio visuomenės gerovės smukimo, negalime ekonomikos augimo laikyti vieninteliu svertu, kuriuo galima tenkinti kiekvieną su gerove ar socialine apsauga susijusį poreikį, būtina skatinti sąlygas vystyti iniciatyvas „iš apačios į viršų“.

⁽¹⁾ P. Alessandrini (2003), *Le banche tra efficienza gestionale ed efficienza territoriale: alcune riflessioni* („Bankai, veiksminga vadyba ir teritorinis veiksmingumas: keletas pasvarstymų“).

7.2. Nyderlandų karalystėje priimta sveikatos draudimą reguliuojanti tvarka gali būti pavyzdžiu, kaip reikia skatinti privačiojo ir viešojo sektorių tarpusavio sąveiką siekiant užtikrinti aukštus „gerovės valstybės“ socialinius standartus. Viena vertus, draudimo bendrovės čia privalo drausti visus piliečius, kita vertus, jos gali naudotis vieša kompensacijų sistema, atlyginančia už papildomai prisiimtą riziką. Nyderlandų rinkoje taip pat buvo imtasi pavyzdinių iniciatyvų suteikiant ŽIV nešiojams galimybę apdrausti savo gyvybę.

7.3. Belgijoje taip pat rasime įdomų finansinės kompensacijos sistemos pavyzdį. Jos tikslas – lengvesnė prieiga prie pagrindinių finansinių paslaugų. Įsteigtas tarpbankinis fondas, iš kurio mokamos kompensacijos tiems tarpininkams, kurie užtikrina patogesnę finansinių paslaugų prieigą. Į šį fondą moka įnašus tie tarpininkai, kurie suteikia prasčiausias sąlygas naudotis paslaugomis, o jo lėšomis naudojami tie, kurie suteikia geriausias sąlygas.

7.4. Jau sukurta ir plačiai taikoma mokesčių lengvatų tvarka, skirta skatinti kooperatines bendroves, savo veikla įgyvendinančias tarpusavio pagalbos tikslus.

7.5. Kitas pavyzdys – Italijoje sukurta socialiai naudingų pelno nesiekiančių organizacijų (ONLUS) veiklą reglamentuojančių teisės aktų sistema, pagal kurią socialinio pobūdžio organizacijoms yra taikomos mokesčių lengvatos.

8. Reglamentuojantys teisės aktai

8.1. Taisyklėmis nustatomi įpareigojimai ir mokesčiai neretai varžo įmonių ir tarpininkų veiklą. Per pastarąjį dvidešimtmetį visi reglamentuojantys veiksmai buvo vykdomi taikant

lygybės kriterijus. Sudarydamos vienodas veiklos sąlygas visoms panašaus tipo įmonėms (pvz., bankams, draudimo bendrovėms ir pan.), taisyklės užtikrino aktyvesnę konkurenciją ir geresnę ekonominių efektyvumą. Tačiau taikomos perdėtai griežtai ir be atitinkamo koregavimo, jos gali tapti neišvengiama kliūtimi etinių ir socialinių iniciatyvų įgyvendinimui ir jų gyvybiškumui. Ši rizika gali būti mažesnė, jei sistemingai ir tikslingai taikysime vadinamąjį „proporcingumo principą“, pagal kurį bus draudžiama mažam, nedidelio masto veiklą vykdančiam tarpininkui ir milžiniškai tarptautinei organizacijai taikyti vienodas reglamentuojančias taisykles.

8.2. Kiekvienai organizacijai, galinčiai įrodyti, kad ji, nors ir kartais, tačiau struktūriškai ir sistemingai, nesilaikė pelno maksimizavimo principo siekdama įgyvendinti etinio ar socialinio pobūdžio iniciatyvas, turėtų būti suteikta galimybė pasinaudoti lengvatinėmis (bent iš dalies) mokesčių ir taisyklių, išskyrus pagrindines riziką ribojančias taisykles, sistema bendrosios tvarkos atžvilgiu. Kai kuriose valstybėse narėse etiškiems investuotojams jau taikomos nuostatos, leidžiančios nukrypti nuo bankinės direktyvos; reikia dėti pastangas, kad ši principą taikytų visos valstybės narės.

8.3. ES sutartyje šis principas pripažintas, dar daugelyje valstybių narių jis nepripažįstamas ir nepalaikomas. Todėl būtina stengtis užtikrinti, kad ši socialinio valdymo forma būtų sistemingiau ir plačiau pripažįstama.

8.4. Europos Komisija, užtikrindama, kad valstybės narės netaikys priemonių, galinčių iškreipti konkurenciją, galėtų apsaugoti finansinių, bankinių ir draudimo paslaugų pasiūlos įvairovę. Į šiuos aspektus reikėtų atsižvelgti nustatant valstybės pagalbos taisykles.

Bruselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES ir Brazilijos santykių

(2009/C 100/15)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 16 d. plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES ir Brazilijos santykių.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 30 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Paulo BARROS VALE, bendrapranešėjis Giuseppe Antonio Maria IULIANO.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 22–23 d. (spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 116 narių balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Nuomonės turinys

1.1. Šioje nuomonėje analizuojama ES ir Brazilijos santykių raida bei naujasis politinis ir ekonominis Brazilijos vaidmuo, kuris tampa vis ryškesnis tarptautinėje arenoje.

1.2. 2007 m. patvirtinta naujoji ES ir Brazilijos strateginė partnerystė⁽¹⁾, kuri sudarė sąlygas 2007 m. liepos 4 d. surengti pirmąjį ES ir Brazilijos valstybių ir vyriausybės vadovų susitikimą. Šioje nuomonėje EESRK pateiks rekomendacijų dėl Bendrajame veiksmų plane (parengtame remiantis Strateginės partnerystės dokumento turiniu) pateiktų pasiūlymų, būtent dėl: dalyvavimo ir ekonominės bei socialinės sanglaudos, ekonominio ir prekybinio bendradarbiavimo, švietimo, mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros, socialinio dialogo, aplinkos, klimato kaitos, biodegalų ir imigracijos.

1.3. Atsižvelgiant į EESRK įgaliojimus, nuomonėje taip pat siūloma įsteigti ES ir Brazilijos pilietinės visuomenės apskritąjį stalą, panašų į tuos, kurie yra įsteigti su Indija ir Kinija. Naujajame apskritajame stale EESRK partnere būtų analogiška Brazilijos institucija – Brazilijos ekonominio ir socialinio vystymosi taryba, kurią 2003 m. įsteigė Luiz Inácio Lula da Silva. Nuomonėje pateikiami pasiūlymai dėl būsimų apskritojo stalo narių ir veiklos ir aptariami klausimai, kurie, Komiteto nuomone, turėtų būti įtraukti į apskritojo stalo darbotvarkę, būtent: ekonominiai, socialiniai ir aplinkosaugos klausimai, daugiašaliai santykiai, trišaliai ES ir Brazilijos santykiai su trečiosiomis šalimis bei Brazilijos vaidmuo MERCOSUR šalių integravimo procese ir ES bei MERCOSUR šalių santykiai.

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „ES ir Brazilijos strateginės partnerystės link“, COM(2007) 281 galutinis, 2007 5 30.

2. Nuomonės tikslas

2.1. Nuomone siekiama padėti įsteigti ES ir Brazilijos pilietinės visuomenės apskritąjį stalą (pagal ankstesnį Kinijos ir Indijos pavyzdį) ir apibrėžti EESRK poziciją dėl paties apskritojo stalo.

2.2. Reikėtų pažymėti, kad šis numatomas steigti apskritasis stalas yra viena iš platesnės ES strategijos dalių. Pagal šią strategiją sukurta ES ir Brazilijos strateginė partnerystė, apie kurią labai aiškiai kalbama Lisabonoje įvykusio ES ir Brazilijos vadovų susitikimo išvadose, kuriose buvo pasisakoma už Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto bei Brazilijos ekonominio ir socialinio vystymosi tarybos (ESVT) bendradarbiavimą – neatsiejamą nuo abiejų šalių tarpusavio santykių institucinės sąrangos⁽²⁾.

2.3. Nuomonėje analizuojami dabartiniai ES ir Brazilijos santykiai, jų istorija ir perspektyvos, konstatuojama Brazilijos pozicija MERCOSUR šalių ir tarptautinės bendruomenės atžvilgiu ir aptariami klausimai, darantys tiesioginę arba netiesioginę įtaką visam Brazilijos ir ES santykių spektrui ir tuos santykius formuojantys.

2.4. Šia EESRK iniciatyva siekiama apibrėžti, kaip apskritasis stalas turėtų funkcionuoti, svarbiausius klausimus, kurie turės įtakos šiam stalui ir jo veiklai; ši iniciatyva laikytina Europos pilietinės visuomenės indėliu į 2008 m. gruodžio mėn. įvyksiantį ES ir Brazilijos vadovų susitikimą. Tikimasi, kad vadovų susitikimo metu bus gauta politinė parama apskritajam stalui sukurti.

⁽²⁾ 2007 m. liepos 4 d. ES ir Brazilijos vadovų susitikimo Bendro pranešimo 16 dalis, PER 11531/07) (Press 162).

3. Veiksmų pagrindas

3.1. Istorija ir dabartis

3.1.1. Nuo kolonijinio laikotarpio pabaigos iki dabar Brazilija palaikė gerus santykius su visomis Europos šalimis. Todėl vienintelė naujovė formuojant ES ir Brazilijos santykius yra tik pati ES, kuri įkūnija sistemingą ir ilgalaikį bendradarbiavimo su Brazilija organizavimą, šį bendradarbiavimą vertina ir nori jį plėtoti.

3.1.2. Glaudiems santykiams oficialumo bandyta suteikti keletu įvairių lygių iniciatyvų: kaip jau minėta, organizuotos pilietinės visuomenės lygmeniu – Tarpinstituciniu susitarimu, kurį 2003 m. liepos mėn. pasirašė EESRK ir ESVT, dar anksčiau pasirašytu Bendradarbiavimo pagrindų susitarimu, kurį 1992 m. Europos ekonominė bendrija sudarė su Brazilijos Federacine Respublika. ESVT, su kuria EESRK palaiko glaudžius santykius, įsteigta 2003 m. gegužės mėn. Šiuo metu jos pirmininkas yra Respublikos prezidentas. Tarybą sudaro 102 nariai ⁽¹⁾.

3.1.3. Nepaisant abiejų pusių išsipareigojimų, santykiai (ypač ekonominiai ir socialiniai) plėtojami ne taip, kaip tikėtasi, nors visi ženklai rodo, kad 2007 m. santykiai įgavo naujų jėgų (ypač su prekyba nesusijusiose srityse). Imtasi įgyvendinti ne vieną iniciatyvą ⁽²⁾, ir šis darbas bus dar uoliau tęsiamas 2008 m. – tai padės tarp ES ir Brazilijos sukurti strateginės partnerystės santykius, kaip raginama 2007 m. gegužės mėn. Komisijos komunikate. Tačiau valstybių narių aktyvumas dvišalių ekonominių ir verslo santykių su Brazilija srityje yra nevienodas, o ES ir Brazilijos bendradarbiavimo tempas (apskritai ir konkrečiose srityse) – lėtas. Europos šalių investicijos Brazilijoje, prekybinis ir pramoninis bendradarbiavimas, vystymosi pagalba ir socialinių subjektų dialogas – pozityvūs ženklai, patvirtinantys, kad pilietinei visuomenei reikėtų suteikti daugiau galių, jei norima suteikti socialinį aspektą ekonominiams ir socialiniams santykiams, kuriuos ketinama stiprinti.

3.1.4. 2007 m. liepos 4 d. įvykęs Lisabonos vadovų susitikimas galutinai padėjo tvirtus oficialių dvišalių santykių aukščiausiu politiniu lygiu pamatus. Jo metu numatyti mechanizmai ilgalaikiam dialogui palaikyti. Susitikimas suteikė vilties, kad bus pradėtas naujas, vaisingas tarpusavio santykių etapas. Naujasis

etapas įgauna tvirtesnę sektorinės politikos dialogų formą – tai atsakas į įvairius pasaulinius iššūkius (dabartinius ir būsimus); šio etapo metu plečiami ir gilinami prekybiniai ir ekonominiai santykiai, užmezgami glaudesni ryšiai tarp Europos ir Brazilijos valstybių.

3.1.5. Komisijos komunikate teigiama, kad „strateginė Brazilijos ir ES partnerystė galėtų padėti Brazilijai vykdyti teigiamą vadovaujantį vaidmenį pasaulyje ir regione“. Šiuo požiūriu strateginė partnerystė turėtų papildyti ir paskatinti regioninės integracijos procesus, visų pirma santykiuose su MERCOSUR šalimis ir jų derybose su Europos Sąjunga, siekiant abiejų regionų partnerystės susitarimo ir atsižvelgiant į Pietų Amerikos tautų sąjungos (UNASUR) remiamą judėjimą.

3.2. Kontekstas

3.2.1. Dėl savo teritorijos dydžio (Brazilija turi sienas su beveik visomis Pietų Amerikos šalimis), gyventojų skaičiaus ir ekonomikos Brazilija yra viena svarbiausių valstybių tarptautinėje arenoje. Jos vaidmuo MERCOSUR šalių vystymuisi (o jei žvelgtume plačiau – visai Lotynų Amerikai) yra labai svarbus. Be to, jos žodis tampa vis svarbesnis derybose dėl pasaulinės prekybos taisyklių. Šio šimtmečio pradžioje pastebima, kad ji tampa viena iš sparčiai besivystančių pasaulio valstybių (BRICS ⁽³⁾). Brazilija, kuri savo valstybės modelį kūrė atidžiai stebėdama Europos ekonominio ir socialinio vystymosi patirtį, taip pat atlieka nepaprastai svarbų vaidmenį remdama politinę ir socialinę dimensijas MERCOSUR strategijose, kurios iš tikrųjų yra labai panašios į naudojamas Bendrijos integracijos modelyje.

3.2.2. ES ir Brazilijos santykiams keliami aukšti tikslai (visų pirma ekonominės ir socialinės integracijos srityse), todėl būtina sustiprinti Brazilijos institucinę struktūrą, siejančią abi šalis, siekiant abiejų šalių labai maksimaliai padidinti strateginės partnerystės veiksmingumą ir pagerinti rezultatus.

3.2.3. Brazilijos santykiai su ES šiuo metu priklauso nuo prekybinių ir ekonominių aspektų. Kaip pavyzdį galima paminėti biodegalus, trišalį bendradarbiavimą (ES, Brazilijos ir besivystančių šalių), jos poziciją ir veiksmus klimato kaitos klausimu (kurie yra „panašūs“ į ES) ir mokslo bei technologijų srityje.

⁽¹⁾ Socialiniai partneriai sudaro apie pusę ESVT narių. Tarp narių yra atstovų iš privačių fondų, NVO (pasaulietinių ir religinių), asociacijų, atstovaujančių žmonėms su negalia, ir kooperatinių judėjimų, studentų organizacijų ir universitetų rektorių, atstovų iš tyrimų ir mokslinių tyrimų centrų, kurių specializacija – socialiniai mokslai, ekonomika ir valstybės politika, ir kt.

⁽²⁾ Kalbant apie pilietinę visuomenę, ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į bendrą (ESVT ir EESRK) liepos mėn. seminarą Brazilijoje „ES ir MERCOSUR šalys: kuo pilietinės visuomenės institucijos gali prisidėti prie valstybės ir regioninio vystymosi?“ ir į EESRK ir ESVT pasirašytą bendrą deklaraciją, kurioje skelbiama apie šalių ketinimą suaktyvinti ES ir Brazilijos santykius.

⁽³⁾ Brazilija, Rusija, Indija, Kinija.

3.2.4. Kadangi Brazilija pasaulyje užima reikšmingą padėtį, jos dvišaliai santykiai su ES valstybėmis narėmis peržengia ekonominius ir prekybinius santykius – juos lemia ir tai, kad Brazilijoje gyvena didžiulės įvairiausios kilmės europiečių bendruomenės, o daugelyje Europos šalių gyvena nemažai brazilų emigrantų. Žmonės abiem kryptimis migravo per amžius, ir tai lėmė glaudžius Brazilijos ir daugelio ES valstybių narių santykius.

3.2.5. Kitas ES ir Brazilijos vadovų susitikimas įvyks 2008 m. gruodį Rio de Žaneire. Juo bus paženklinta naujo etapo pradžia, nepaisant pažangos, kuri gali būti padaryta dėl ES ir MERCOSUR šalių susitarimo. ES yra pasiūlusi ne vieną tikslą, kuriais siekiama remti bendrą veiksmų planą, kuris gali būti suformuluotas ir priimtas vėliausiai šių metų vadovų susitikime: parengti bendrą darbotvarkę, kurioje būtų sustiprintas daugiašališkumas ir žmogaus teisių apsauga, numatyti demokratinis ir valdymo standartus, skatinti visuomeninį ir individualų vystymąsi, aplinkos apsaugą, energetinį saugumą, stabilumą ir gerovę Lotynų Amerikoje, stiprinti ekonominius ir prekybinius ryšius (orientuotus į finansų rinkos problemas), rūpintis informacine visuomene, oro ir jūrų transportu, bendradarbiavimu mokslo ir technologijų srityse, propaguoti taiką ir švietimą, abipusius kultūrinius ir pilietinės visuomenės mainus.

3.2.6. Akivaizdu, kad ES ir Brazilijos santykiams reikalingas aiškus pagrindas, tačiau kasdienius santykius visų pirma palaiko ne vadinamieji politiniai atstovai, o daugybė pilietinės visuomenės narių. Tikroji varomoji šių santykių jėga yra verslo įmonės, visų tipų nepelno siekiančios organizacijos ir piliečiai (atskirai ir kartu). Pavyzdžiui, profesinės sąjungos ir darbuotojų asociacijos buvo ir tebėra labai svarbus šalies reformų veiksnys: TDO savo bendrajame pranešime apie Pietų ir Šiaurės Ameriką (2006 m.) nurodė, kad Brazilija pakėlė savo sveikatos priežiūros ir darbo saugos lygį ir kad šalies sąjungos ir įmonės suprato, jog svarbu ne tik kelti atlyginimus, bet ir pasirūpinti kitais darbuotojų reikalais. NVO taip pat atliko svarbų vaidmenį valstybei persikirstant išteklius: pirmiausia ištekliai buvo skiriami socialinei politikai ir skurdžiausiems regionams. Tai nėra tik kova su skurdu; propaguojama socialinė ir ekonominė sanglauda – šiame procese dalyvauja viso regiono socialiniai partneriai, kooperatyvai ir NVO tinklai. Tai labai nusisekęs vystymosi modelis, kuriame dalyvauja daug pilietinės visuomenės atstovų. Šį modelį pripažino ir Jungtinių Tautų vystymo programa (UNDP), kuri, aktyviai padedant pilietinei visuomenei, vykdė žmogaus socialinės raidos indekso stebėseną visose 5 000 Brazilijos savivaldybių. Be to, Europos Komisija nurodo, kad 2005 m.

ES, padedama vietinių NVO, įgyvendino 37 projektus, kurių bendra vertė – 24 milijonai eurų. Komisijos nuomone ⁽¹⁾, šių projektų partneriai yra atsakingi, kompetentingi, sugeba spręsti iškilusias problemas ir prisitaikyti prie permainų.

3.2.7. ES ir Brazilijos santykiams daugelyje sričių trukdo tai, kad nėra aiškios portugalų kalbos rėmimo politikos ir mechanizmų šiai kalbai populiarinti.

3.2.8. Turint omenyje abiejų ES ir Brazilijos rinkų dydį ir jų ypatybes, ES turizmo potencialas Brazilijoje pristatomas dar nepakankamai – lygiai tą patį galima pasakyti apie Brazilijos turizmo galimybių pristatymą Europos Sąjungoje.

3.3. *Perspektyvos*

3.3.1. **Dalyvaujamas aspektas ir ekonominė ir socialinė sanglauda.** Brazilijos politiniai prioritetai – vystymasis ir demokratinė konsolidacija. Šio proceso politinį aspektą iš esmės galima apibūdinti kaip dalyvaujamosios demokratijos stiprinimą. Šis principas yra įtvirtintas Brazilijos konstitucijoje, yra sukurta įvairių dalyvavimo mechanizmų. Organizuota pilietinė visuomenė ir ypač ESVT šiuos kanalus, kuriais visuomenė gali pareikšti savo nuomonę, vertina kaip itin reikšmingus.

Brazilija įvairiais lygiais atlieka dalyvaujamosios demokratijos eksperimentą, kurio tikslas – įgyvendinti pagrindines išteklių persikirstymo ir socialinių sąlygų gerinimo programas. ES jau keletą dešimtmečių taiko panašią sistemą įgyvendindama savo ekonominės ir socialinės sanglaudos politiką. ES ir Brazilijos patirtį būtų naudinga palyginti, ypač turint omenyje tai, kad regioniniai skirtumai Brazilijoje tebėra labai ryškūs, nepaisant to, kad Džini koeficientas ⁽²⁾ pagerėjo. Reikėtų pažymėti, kad tokios dalyvavimo formos sutelkia socialinių partnerių organizacijas (profesines sąjungas ir darbdavius), NVO, nacionalines, regionų ir vietos valdžios institucijas – taigi, kuriami suinteresuotų asmenų tinklai, kurių atstovai yra bendrai atsakingi už vystymosi ir teisingumo politiką.

⁽¹⁾ Brazilija: 2007–2013 m. šalies strategijos dokumentas.

⁽²⁾ Šis koeficientas naudojamas netolygiam pajamų pasiskirstymui apskaičiuoti, visuomenės narius pateikiant vertikalioje ašyje, o pajamas – horizontalioje.

3.3.2. Bendradarbiavimas ekonomikos ir prekybos srityje ir žemės klausimas. Reikia parengti strategijas ir priemones, skirtas vis didesnei ekonominei ir prekybos integracijai vystyti, pradedant nuo strateginės svarbos sektorių, kuriuose Brazilijai ir ES tenka didelis vaidmuo pasaulio lygiu. Siekiant stebėti investicijų tendencijas ir bendradarbiavimo rezultatus taip pat reikia kurti struktūras, kuriose dalyvautų ir organizuota pilietinė visuomenė. Brazilija jau yra viena iš didžiausių maisto produktų eksportuotojų pasaulyje ir mano, kad ji galėtų patenkinti padidėjusią pasaulinę paklausą šioje srityje, jei ji šiam tikslui gautų reikiamų investicijų iš užsienio. Gamyba Brazilijos žemės ūkyje augo didinant produktyvumą, o ne plečiant dirbamos žemės plotą. Tai galėtų būti svarbus veiksnys mažinti Amazonės miškų kirtimą. Sunkumai, kurie iškilo Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) (Dohos derybos ir per G20 susitikimą padaryta pažanga) diskutuojant dėl subsidijų ūkininkams ir maisto produktams taikomų muitų tarifų, parodė, kad ES ir Brazilijos interesai yra skirtingi. BŽŪP reforma reikėtų siekti didesnio teisingumo ir geresnės žemės ūkio prekybos pusiausvyros. Siekiant padidinti vartotojų pasitikėjimą, taip pat svarbu padidinti rinkos skaidrumą ir pagerinti maisto saugą bei gyvūnų sveikatą.

3.3.3. Bendradarbiavimas švietimo sektoriuje. Šiam klausimui reikėtų teikti pirmenybę per apskritojo stalo susitikimus ir jis yra vienas iš Komisijos pasirinktų prioritetų. EESRK rekomenduoja išlaikyti šį prioritetą, ypatingą dėmesį kreipiant į sukauptą europinę patirtį visą gyvenimą trunkančio mokymosi, kuris yra Europos socialinių subjektų remiamo socialinio dialogo ir Liuksemburgo užimtumo skatinimo strategijos dalis. Tai būtų galima pristatyti kaip Europos gerąją patirtį, kuri naudinga ir Brazilijai. Reikėtų pritari pasirinkimui Strateginiame dokumente akcentuoti aukštąjį išsilavinimą, tačiau sunkumai, su kuriais Brazilija susiduria pradinio ir vidurinio išsilavinimo lygmeniu, yra ypač svarbūs. Brazilija ir ES galėtų labai suartėti vykdydamos mainus tarp įvairių lygių švietimo institucijų, ypač dalyvaujant besimokančiam jaunimui bei mokytojams. Pačios ES patirtis studentų mainų srityje turėtų tapti atspirties tašku panašioms ES ir Brazilijos programoms (be *Erasmus Mundus* programos, kurios galimybės yra neišvengiamai ribotos ir kuri jau planuojama Strateginiame dokumente 2007–2013 m.). Tai padėtų ateityje užmegzti glaudesnius ryšius ir geriau viena kitą suprasti.

3.3.4. Bendradarbiavimas mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros sektoriuose. Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros sektoriuje dėl skirtingų specifinių principų, kurių laikosi mokslinės ir technologijų bendruomenės, ir prioritetų, lemiančių ES ir Brazilijos ekonominius ir kultūrinius sprendimus, gali atsirasti svarbių papildomumo ir sinergijos sričių. Visų pirma ES turėtų išnagrinėti galimybę Brazilijos mokslininkams taikyti pagreitintą procedūrą pagal ES septintąją bendrąją mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programą.

3.3.5. Socialinis dialogas Europos tarptautinio verslo įmonėse, kurios veikia Brazilijoje. Kitas Europos gerosios patirties pavyzdys, kurį savanoriškumo arba įmonių socialinės atsakomybės principu būtų galima panaudoti Brazilijoje veikiančiose Europos tarptautinio verslo įmonėse, yra Europos profesinių sąjungų komitetų, kurie padeda konsultuotis su Europos tarptautinio verslo įmonių darbuotojais ir juos informuoti, patirtis.

3.3.6. Aplinka, klimato kaita ir biodegalai. Šiuo metu, kai klimato kaitos problemos sprendimas ir tvarių energijos šaltinių paieška yra pagrindiniai tarptautinės darbotvarkės prioritetai, Brazilija gali būti svarbi Europos ir viso pasaulio partnerė taip pat ir tiekiant biodegalus, ypač bioetanolį. Šiame sektoriuje pastaruoju metu padaryta nemaža pažanga. Be to, Europa ir Brazilija gali veikti kartu užmegzdamos bendradarbiavimą su Afrika siekiant į ją eksportuoti Brazilijos technologijas ir žinias bioetanolio gamybai pradėti ir taip, pasitelkus naujos kartos trišalį politinį bendradarbiavimą, skatinti vystymąsi šiame žemyne.

Vienas iš svarbių Europos ir pasaulio interesų yra Amazonės miškų⁽¹⁾ išsaugojimas. Jiems išsaugoti reikėtų steigti tarptautinės partnerystės organizacijas įtraukiant į šią iniciatyvą viešąsias ir (arba) privačias įstaigas, nuolat atsižvelgiant į Brazilijos įstatymų ir valstybės suverenumo nustatytus apribojimus dėl šio pasaulio paveldo. Visuomenės nuomonei ir Brazilijos valdžios institucijoms šis klausimas yra ypač opus, tačiau dėl šiuo metu pasaulyje susidariusios padėties ir numatomo jo vystymosi Brazilijos ir Europos bendradarbiavimui tai yra būtinas prioritetas.

Svarbu pabrėžti, kad oficialus dialogas buvo pradėtas prieš trejus metus – „ES ir Brazilijos dialogas dėl tvaraus vystymosi ir klimato kaitos“, tačiau iki šiol visa veikla apsiribojo susitikimais darbotvarkai sudaryti, kad abi šalys suformuluotų savo poziciją diskutuotiniais klausimais.

⁽¹⁾ Šiuo metu Brazilijos vyriausybė įgyvendina „Tvarios Amazonės planą“, kuris apima Amazonės strategijas, lūkesčius ir priemones ir yra skirtas, be kitų dalykų, viešosioms kovos su miškų kirtimu, ne tik kaip su ekologine, bet ir kaip su bendra valstybine problema, priemonėms sukurti. Taip pat veikia išmetamų teršalų kiekio Amazonėje mažinimo fondas, kuriam kiekvienas gali paaukoti lėšų. Jis turėtų remti išbandytas priemones, o ne eksperimentinius arba bandomuosius projektus.

3.3.7. **Skurdas ir socialinės problemos.** 2007 m. Brazilijai teko 70-oji vieta pagal JT žmogaus socialinės raidos indeksą. Tai gana kuklus įvertinimas palyginti su kitomis panašaus ekonominio ir technologinio išsivystymo lygio šalimis. JT duomenimis, 2003–2005 m. žemiau skurdo ribos gyvenančių žmonių skaičius Brazilijoje sumažėjo 19,3 proc. Šiandien jie sudaro 22,8 proc. visų gyventojų (arba 43 milijonus žmonių). Luiz Inácio Lula da Silva vyriausybės įgyvendinamomis socialinėmis programomis pavyko žengti keletą nedidelių, bet naudingų žingsnių sprendžiant skurdo ir nelygybės problemą⁽¹⁾. Tačiau Brazilija išlieka viena iš šalių, kur nelygybė didžiausia: skurdžiausi 20 proc. gyventojų gauna 4,2 proc. nacionalinių išteklių, daugiausiai šalies Šiaurės Rytų regione. Pastaraisiais metais pagausėjo galimybių gauti išsilavinimą, bet regionų lygiu vis dar gaji nelygybė, ypač aukštojo išsilavinimo srityje. Jaunimo (15–24 metų amžiaus) raštingumo lygis yra gana aukštas (93,6 proc.), o suaugusiųjų neraštingumas ir toliau išlieka nemažas (12 proc.). Taip pat pagerėjo sveikatos rodikliai. Brazilija sveikatos priežiūrai išleidžia 7,9 proc. BVP (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) vidurkis yra 8,72 proc.). Socialinė politika padėjo sumažinti kūdikių mirtingumą (36 iš 1 000), bet šioje srityje reikia nuveikti dar daug daugiau, ypač Šiaurės ir Šiaurės Rytų regionuose. JT kovos su AIDS organizacijos duomenimis, 650 000 brazilų užsikrėtę ŽIV virusu: nacionaliniais teisės aktais Brazilija visiems gyventojams garantuoja medicininę pagalbą, įskaitant antiretrovirusinę terapiją. 2004–2006 laikotarpiu nedarbas sumažėjo nuo 12,3 proc. iki 8,4 proc. Jaunimo (18–24 metų amžiaus) nedarbas taip pat sumažėjo, tačiau išliko gana aukštas. Todėl darbo vietų kūrimas, taip pat kova su vaikų ir priverstiniu darbu⁽²⁾ yra vyriausybės prioritetas. Galimybė įsigyti žemės – labai opus klausimas. Apskaičiuota, kad 1 proc. žemės savininkų priklauso pusė visos derlingos žemės. Žemės reforma yra įtraukta į vyriausybės darbotvarkę ir ja siekiama perskirstyti žemę 430 000 žemdirbių šeimų. Šis procesas turėjo įvykti 2007 m., tačiau labai vėluoja⁽³⁾. Taip pat reikia daug nuveikti sprendžiant labai rimtą būsto problemą, dėl kurios milijonai brazilų vis dar gyvena lūšnynuose.

3.3.8. **Migracijos srantai.** Migracijos srantai tarp Europos ir Brazilijos keletą metų buvo pastovūs ir dvipusis reiškinys (Pastaba. 20 amžiuje iš Europos į Braziliją migravo daug Italijos ir Vokietijos gyventojų, ir – mažėjančia tvarka – Portugalijos, Ispanijos ir Lenkijos gyventojų. Tampa aišku, kodėl šiandien Brazilijoje yra daugiau kaip 30 milijonų italų kilmės gyventojų ir 8 milijonai gyventojų, turinčių vokišką kilmę). ES savo iniciatyvomis ir pasiūlymais dėl migracijos iš trečiųjų šalių turėtų atsivėlgti į problemas, susijusias su migracija, atsivėlgti į poreikį kovoti su neteisėta migracija, bet ypač skatinti abiem

šalims naudingas migracijos formas⁽⁴⁾. ES šalių vyriausybės turėtų pripažinti faktą, kad visa Europa akivaizdžiai išgyvena demografinį nuosmukį, o kai kuriose Brazilijos vietovėse gyventojų gali tik daugėti⁽⁵⁾. Kadangi ES ir Brazilijos strateginės partnerystės perspektyva yra tokia svarbi, migracijos srautų iš Brazilijos ir į ją klausimus reikėtų spręsti atsivėlgti į konkrečius kriterijus: abi šalys turėtų stengtis supaprastinti vizų ir leidimų gyventi išdavimo tvarką, teikti daugiau ir išsamesnės informacijos apie teisėtos migracijos galimybes ir teikti pirmenybę studentų bei mokslininkų mainams neskatinant protų nutekėjimo. Taip pat reikėtų kartu įdiegti abipusio kvalifikacijų, įgūdžių ir patirties pripažinimo bei pensijų perkėlimo sistemą.

3.3.9. **Suburti mūsų tautas.** Šio klausimo svarba abiejų blokų vyriausybėms atsispindėjo Lisabonos aukščiausiojo lygio susitikime. Vertėtų paminėti susitikimo išvadų 16 punktą⁽⁶⁾. Atskirtos Atlanto vandenyno, bet jungiamos bendros istorijos Brazilija ir Europa gali ir turi skatinti mainus bei daugiau sužinoti apie viena kitos visuomenę, gamtą, aplinką, meną, kultūrą ir mokslą. Pilietinė visuomenė būtų puiki talkininkė šiam tikslui pasiekti, organizuojant kultūros ir sporto renginius, kurie suteikia Brazilijos ir Europos gyventojams galimybę geriau susipažinti, organizuoti nuolatinius bendrus renginius.

3.3.10. **Ekonominiai santykiai.** Brazilijos ir ES prekyba akivaizdžiai išaugusi. Kaip rodo Brazilijos vyriausybės 2008 m. sausio–kovo mėn. duomenys, Brazilijos eksportas į ES išaugo 19 proc. palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu. ES yra pagrindinė Brazilijos eksporto paskirties šalis po LAIA (Lotynų Amerikos integracijos asociacijos), Azijos ir JAV. ES yra antroji pagal dydį Brazilijos prekybos partnerė (po Azijos). Jei 2008 m. dvišalės prekybos tendencijos nepakis, ji galėtų pasiekti rekordinę 84 milijonų JAV dolerių apimtį (25 proc. padidėjimas per 2007 m.)⁽⁷⁾. ES ir Brazilijos prekyba galėtų pasiekti dar daugiau, tačiau tam reikia supaprastinti procedūras, mažinti biurokratiją, užtikrinti, kad būtų laikomasi standartų ir intelektinės nuosavybės taisyklių. Brazilijos vyriausybė taip pat turėtų peržiūrėti tam tikrų produktų importui taikomus muitus, nes tai trukdo Europos produktams patekti į Brazilijos rinką.

⁽¹⁾ Žr. novatorišką „Bolsa Familia“ programą (2,38 mlrd. BRL), kuria pasinaudojo 8,7 mln. šeimų (2007 m. pabaigos duomenys).

⁽²⁾ Ypač opi vaikų darbo problema: TDO duomenimis, 2002 m. 450 000 nepilnamečių buvo verčiami dirbti namuose, ūkiuose arba sekso pramonėje.

⁽³⁾ Žemdirbių judėjimas „Movimento sem terra“ (1,5 milijono narių) reikalauja radiklios žemės reformos. Jis kol kas nepriklauso ESVT.

⁽⁴⁾ Kalbant apie ES imigracijos paketą, visa EESRK atlikta analizė ir pasiūlymai buvo įtraukti į keletą nuomonių dėl pasiūlytų priemonių, nuomonę savo iniciatyva ir tiriamąsias nuomones.

⁽⁵⁾ 2006 m. atlikus Brazilijos nacionalinę namų ūkių apklausą (PNAD) buvo gauti tokie šalies moterų vaisingumo rezultatai: vienai motinai teko vidutiniškai po du vaikus.

⁽⁶⁾ http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/er/95167.pdf

⁽⁷⁾ Daugiau informacijos šiuo klausimu rasite finansiniuose prieduose.

4. ES ir Brazilijos apskritasis stalas

4.1. Organizavimas ir darbas

4.1.1. ES ir Brazilijos apskritojo stalo sukūrimas savaime parodytų, kokia svarbi šių santykių ateitis abiem šalims.

4.1.2. EESRK mano, kad apskritojo stalo susitikimai turėtų vykti du kartus per metus – vieną kartą Brazilijoje ir vieną kartą Europoje – siekiant plėsti ir stiprinti pilietinės visuomenės vaidmenį ES ir Brazilijos partnerystės santykiuose.

4.1.3. Turi būti išlaikyta apskritojo stalo susitikimų dalyvių pusiausvyra. Šiuose susitikimuose turėtų dalyvauti vienodas EESRK ir ESVT atstovų skaičius. Kiekvieną delegaciją galėtų sudaryti po dvylika narių.

4.1.4. Per apskritojo stalo susitikimus reikėtų aptarti ir nustatyti jo darbo tvarką siekiant užtikrinti pusiausvyrą ir nuosekliai darbo tvarkos taisykles.

4.1.5. EESRK mano, kad tinkamiausia ir naudingiausia būtų EESRK svetainėje sukurti ES ir Brazilijos apskritajam stalui skirtą puslapį, kurio tikslas – skatinti pilietinę visuomenę prisidėti prie šio proceso.

4.2. Siūlomi klausimai būsimo dialogo darbotvarkai

Papildoma nauda, kurią apskritasis stalas galėtų duoti vystant strateginę partnerystę, akivaizdžiai labai priklauso nuo aptariamų prioritetinių klausimų svarbos. Todėl EESRK mano, kad pirmenybę reikėtų teikti šių teminių sričių aptarimui ⁽¹⁾:

4.2.1. Ekonominiai ir socialiniai klausimai

— ekonominis bendradarbiavimas, dvišalė prekyba ir investicijos,

⁽¹⁾ Siūlomų temų sąrašė atsižvelgiama į Lisabonos strategijos nuostatas, nes ši strateginė priemonė yra nepaprastai svarbi ES. Todėl sudarydamas šiuos pasiūlymus EESRK negali labai nukrypti nuo Lisabonos strategijos gairių, sąvokų ir tikslų.

— globalizacijos padariniai, jos neigiamo poveikio mažinimas ir teikiamos naudos didinimas,

— socialinių modelių vertinimas, dalijimasis patirtimi ir politinių pasiūlymų projektų rengimas šioje srityje atsižvelgiant į pilietinės visuomenės vaidmenį ir skatinant veiksmingą bei produktyvią jos veiklą,

— PPO pasiūlymų, modelių ir priemonių įgyvendinimo pažangos stebėseną,

— migracijos srautų analizė ir bendradarbiavimas Europos emigrantų Brazilijoje ir Brazilijos imigrantų Europoje teisių klausimu siekiant juos kaip piliečius visiškai integruoti į juos priėmusias šalis,

— dalijimasis patirtimi socialinių ir darbo santykių srityje ir, konkrečiai, socialinių partnerių poveikis subalansuotam valstybių vystymuisi, darbdavio ir darbuotojo santykiai, profesinių sąjungų struktūrų darbo organizavimas ir narystė, darbo teisės aktai ir kolektyvinės derybos,

— maisto ir augalų sveikatos klausimų, žemės ūkio rinkų veikimo ir prekybos tarp jų aptarimas skatinant keistis patirtimi ir geriausiąją praktika siekiant tvaraus šio sektoriaus vystymosi,

— klausimų, susijusių su informacine visuomene, taip pat informacijos ir ryšių technologijų įtakos tvariam valstybių vystymuisi aptarimas,

— diskusijų dėl įmonių socialinės atsakomybės skatinimas, įvairiems suinteresuotiems subjektams skirtų informuotumo didinimo kampanijų vykdymas, kad verslo bendruomenė galėtų greitai ir veiksmingai diegti tinkamas sistemas,

- iniciatyvų, skatinančių priimti ir įsisavinti lyčių lygybės, lygių galimybių ir etninių bei socialinių mažumų teisių sąvokas, aptarimas ir skatinimas,
- infrastruktūra ir paslaugos – diskusija šiuo klausimu daugiausiai dėmesio skiriant tokiems klausimams kaip kelių tinklų plėtra ir energetikos konsorciūmų steigimas,
- keitimasis patirtimi pagrindinių darbo standartų srityje,
- viešosios ir privačios partnerystės galimybių siekti viešųjų tikslų ir galimų tokių partnerystei būdingų suvaržymų aptarimas.

4.2.2. Politiniai ir diplomatiniai klausimai ir vystymosi pagalba

- trišalė ES, Brazilijos ir trečiųjų šalių partnerystė, susidariusios padėties ir esamų iniciatyvų analizė ir konsultacijos dėl būsimų iniciatyvų bei veiksmų,
- ES ir MERCOSUR integracijos proceso padarytos pažangos stebėseną,
- ES ir Brazilijos strateginės partnerystės kaip priemonės palengvinti regioninę integraciją, MERCOSUR vystymąsi ir jos santykius su Europa naudojimas.

4.2.3. Aplinka ir energija

- aplinkos apsaugos ir tvaraus vystymosi įvertinimas ir jiems skirta veikla – valstybių augimo ir pasaulinio vystymosi pagrindas,

- energetikos problemų, alternatyvių energijos šaltinių ir bendradarbiavimo šioje srityje įvertinimas. Šie klausimai yra skubiai sprendžiami ir lemiami žmonių, valstybių ir visos planetos ateičiai. Nagrinėjant aplinkos ir energijos klausimą ypatingą dėmesį reikėtų skirti biodegalams ir poreikiui nustatyti jų pateikimo į rinką taisykles bei standartus.

4.2.4. Moksliniai tyrimai, technologijų plėtra ir intelektinė nuosavybė

- abipusė intelektinės nuosavybės teisių apsauga,
- mokslinio ir technologinio bendradarbiavimo sistemų kūrimas siekiant skatinti mokslinius tyrimus, kurie didina abipusę pažangą.

4.2.5. Švietimas

- mokyklų ir universitetų mainų skatinimas igyvendinant besimokančio jaunimo ir mokytojų mainų programas, nustatant mokymosi laikotarpius ir kitus būdus gilinti žinias bei skatinti tobulėti akademiniam sektoriuje,
- švietimo ir mokymo kaip visą gyvenimą trunkančio proceso, kuris yra svarbus asmeninio ir kolektyvinio tobulėjimo veiksnys, klausimų aptarimas ir analizė.

4.2.6. Kultūriniai mainai ir turizmas

- kultūrinių mainų ir istorijos bei dabarties pažinimo skatinimas, taip geriau pažįstant ir suprantant vieniems kitus, ir
- turizmo vaidmens suartinant ES ir Braziliją analizė ir vertinimas, subalansuoto ir tvaraus turizmo skatinimo strategijų rengimas.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES vaidmens Šiaurės Airijos taikos procese (nuomonė savo iniciatyva)

(2009/C 100/16)

EESRK, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 19 straipsnio 1 dalimi, 2007 m. gruodžio 12 ir 13 d. įsteigė pakomitetį, kuris turėjo parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

ES vaidmens Šiaurės Airijos taikos procese.

Pakomitetis dėl ES vaidmens Šiaurės Airijos taikos procese, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 23 d., priėmė savo nuomonę. Pranešėja Jane MORRICE.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 22–23 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 151 nariams balsavus už, 1 prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados

1.1. Daug galima pasimokyti iš ES dalyvavimo Šiaurės Airijos taikos procese. Pažanga, pasiekta socialinėje, ekonominėje, o svarbiausia politinėje srityje, per laikotarpį nuo niūriausių praeities dienų, yra išskirtinė. Pagerėjo saugumo padėtis, sklandžiai vyksta viešojo administravimo reorganizavimas, nauji atvykėliai iš užsienio, tiek migrantai, tiek turistai, ne tik skatina ekonomikos augimą, bet ir padeda keisti tradicinę siaurų pažiūrų mąstyseną. Lūkesčiai dėl pasienio bendradarbiavimo išsipildė su kaupu, o valdžios pasidalijimas tarp buvusių priešinkų dabar pripažįstamas politiškai teisingu.

1.2. Tačiau šiame etape nederėtų visiškai nusiraminti. Šokiruojantis „taikos sienos“, skiriančios katalikų ir protestantų bendruomenes Belfaste, vaizdas yra liūdnas, bet realus priminimas apie rimtus sunkumus, su kuriais vis dar susiduria taikos procesas, ypač bendruomenių sutaikymo požiūriu, ir apie tai, kiek daug dar reikia nuveikti. Dešimtmečius besitęsiantys smurtas, neapykanta, įtarimai, neišsprusimas ir nepakantumas lėmė precedento neturintį bendruomenių susiskaidymą Šiaurės Airijoje. Nors esant tokiai „priimtino lygio“ taikai galima gyventi tarp savo sienų, namuose, kaimuose, bažnyčiose, mokyklose ar sporto stadionuose, tačiau tokie „paraleliniai gyvenimai“ gali būti tik pereinamasis etapas keletą kartų galinčiame apimti procese, kuriuo siekiama abipusės pagarbos, supratimo ir harmonijos.

1.3. Europos Sąjungos vaidmuo Šiaurės Airijos taikos procese yra ir išliks precedento neturinčiu įvykiu jos istorijoje. Tai, kad ES paramos šiam procesui istorija yra mažai žinoma, patvirtina šio požiūrio tinkamumą. Tai nebuvo bergždžias mėginimas kištis į situaciją, kurios negalima suprasti arba bandymas užtušuoti trūkumus. ES taikos kūrimo Šiaurės Airijoje metodas buvo unikalus, ilgalaikis išpareigojimas, pareikalavęs didelių išteklių, strateginio planavimo ir įgyvendinimo. Jis buvo grindžiamas socialinės partnerystės ir subsidiarumo principais bei inspiravo kiekviename etape visa apimančias vietas derybas.

1.4. Kartu taikydama tiesiogines ir netiesiogines intervenčines priemones, ES padėjo taikos procesui sudaryti sąlygas sėkmingai išspręsti šį konfliktą, kai susiklostė palankios politinės sąlygos, ir buvo katalizatorius sukurti tikrą taiką, kurios mastą dar teks suvokti.

1.5. ES nedėjo jokių akivaizdžių pastangų sau priskirti nuopelnus dėl sėkmingo taikos proceso. Tačiau vis dėlto būtų neteisinga, jeigu istorija nepaminėtų svaraus ir svarbaus ES vaidmens. Ir ne tik todėl, kad Europos Sąjunga paramą iš esmės toliau teiktų sutaikinimui, bet dar ir dėl to, kad ES PEACE programų metu įgyta patirtimi būtų galima pasinaudoti remiant taiką ir susitaikymą kitose pasaulio šalyse. ES niekada neturės visų atsakymų į klausimus, tačiau, kaip paašškėjo Šiaurės Airijoje, ji turi priemones ir patirtį, kaip padėti kitiems rasti išeitį.

1.6. Kaip didžiausias pasaulyje sektinas taikos kūrimo pavyzdys, ES ir jos valstybės narės, turi įdirbį, patirtį, įvairovę, išteklius ir reputaciją, reikalingus konfliktų sprendimui ir taikos kūrimui bet kurioje pasaulio dalyje remti. Bet ne vien tai. Europos Sąjunga privalo kurti taiką, o taikos kūrimas turi būti jos būsimos strategijos pagrindas.

2. Rekomendacijos

2.1. Rekomendacijos yra padalytos į dvi atskiras dalis. Pirmoji apima veiklos Šiaurės Airijoje ir pasienio grafystėse, kurioms ES paramos kontekste reikėtų skirti daugiausia dėmesio siekiant tęsti sutaikinimo procesą. Antroji dalis apima platesnę ES paramos taikos kūrimui ir sutaikymui kitose konfliktų vietose kontekstą, pasinaudojant Šiaurės Airijoje įgyta patirtimi, išdėstyta toliau pateiktame konfliktų sprendimo priemonių rinkinyje.

2.2. Situacija Šiaurės Airijoje

2.2.1. Šiaurės Airijoje įgyta patirtis rodo, kad taikos kūrimas yra strateginis ir ilgalaikis procesas. Jis prasideda smurtinio konflikto užbaigimu ir apima įvairius etapus siekiant politinio stabilumo, taikos sambūvio, sutaikinimo ir, galiausiai, socialinės darnos, ekonominės gerovės ir „bendros visuomenės“. Todėl, atsižvelgiant į pradinių etapų trapumą ir laiką, kurio prireiks tikram sutaikinimui pasiekti, ES parama šiam procesui turi būti ilgalaikė. ES finansinė pagalba galėtų būti mažesnė ir labiau tikslinė, nes regionas jau baigia įveikti krizę, tačiau ES kaip partnerės vaidmens šiame procese svarba ir jos gebėjimas vystyti santykius su regionu kitais kūrybiškais būdais turėtų ir toliau stiprėti.

2.3. **1 rekomendacija:** ES turėtų ir toliau teikti **ilgalaike paramą** taikos kūrimui Šiaurės Airijoje. Teikiant šią paramą reikėtų daugiau dėmesio skirti:

— **įvairių bendruomenių sutaikymui** tokiose srityse, kaip antai kultūra, menas, sportas, laisvalaikis, būstas, švietimas ir užimtumo bei viešųjų paslaugų teikimo kūrimas;

— **visuomenės atskirtoms grupėms**, skirtingose bendruomenėse dirbančioms kaip pagrindinės naudos gavėjos, remiančioms **vienos tapatybės darbą** tik išimtiniais atvejais, kai to reikia tarpbendruomeniams gebėjimams ugdyti;

— sunkaus laikotarpio **aukoms**, padedant joms iš naujo kurti savo gyvenimą, įveikti traumas ir dalytis patirtimi su panašią patirtį turinčiais kitų bendruomenių ir kitų konfliktų zonų žmonėmis;

— paramos iniciatyvoms, siekiančioms „**bendros visuomenės**“, kuri padėtų sumažinti būtinybę dubliuoti būsto, sveikatos apsaugos, švietimo, laisvalaikio ir sporto paslaugas;

— **savanoriškų ir bendruomenės organizacijų, profesinių sąjungų ir verslo** įtraukimui į visus su ES PEACE finansavimu susijusius sprendimų priėmimo lygius;

— tų **vietos partnerysčių struktūrų** atstatymui, kurios pradiniais PEACE programos etapais buvo pasitelktos suartinti socialinius partnerius ir politikus;

— **biurokratijos mažinimui**, ypač mažiems projektams kaimo ir miesto bendruomenėse, kurie vertinami socialiniu ir ekonominiu aspektu;

2.4. **2 rekomendacija:** Europos Komisijos darbo grupė Šiaurės Airijos klausimais turėtų toliau daugiausia dėmesio skirti vadovaudama, skatindama ir remdama kūrybiškus ir naujoviškus regiono vystymo būdus, nepriklausančius nuo PEACE finansavimo, pvz., mokslinius tyrimus, žinių perdavimą, švietimą ir tarptautinių tinklų, skirtų konfliktams spręsti, sukūrimą.

2.5. Platesnis pasaulinis kontekstas

2.6. ES pareiga yra ne tik pasimokyti iš Šiaurės Airijos patirties, bet ir perduoti šią patirtį kitiems, išgyvenantiems įvairius konflikto lygius, ar jie būtų jos ribose, už jo ribų ar kitoje pasaulio vietoje. Tai labai padidins konstruktyvų vaidmenį, kurį ES gali atlikti sprendžiant pasaulinius konfliktus.

2.7. **3 rekomendacija:** ES institucijos, valstybių narių valdžios institucijos ir tarptautinės organizacijos turėtų **dalytis pagrindine įgyta patirtimi**. Tai turėtų būti skatinama pasitelkiant:

— išsamią geriausios konfliktų sprendimo praktikos duomenų bazę (EP pasiūlymas);

— PEACE programos įvertinimo ir sėkmingų projektų vadovą;

— tolesnius tyrimus dėl ES vaidmens įvairiose srityse (vidaus, pasienio ir išorės konfliktų situacijose).

2.8. **4 rekomendacija:** siekiant šio tikslo geresnės sąlygos galėtų būti sudarytos įsteigiant Europos **institucinę konfliktų sprendimo** Šiaurės Airijoje **priemonę**, kuri remtųsi jau atliktu darbu konfliktų sprendimo srityje, tiek vietos lygiu, tiek tarptautiniu mastu. Išsamesnė informacija apie šią priemonę galėtų būti aptarta ES masto diskusijoje su socialiniais partneriais. Šią diskusiją turėtų inicijuoti EESRK, kad būtų iširta, kaip geriausia sukurti institucinę europinę konfliktų sprendimo priemonę.

2.9. **5 rekomendacija:** reikėtų patvirtinti ir vystyti toliau pateiktą **priemonių rinkinį** siekiant padėti analizuoti konfliktines situacijas ir, jei prireiktų, informuoti apie būtinas ES intervencines priemones. ES naudojamas priemonių rinkinys, kurį galima pasitelkti palyginimui arba kaip pagrindą kituose ES

regionuose, prie jos sienų ir konfliktų zonose, už jos teritorijos ribų, užtikrinant mažumų apsaugą, lygias galimybes, ugdant gebėjimus, įvairių vietos ir pasienio bendruomenių bendradarbiavimą bei socialinę ekonominę plėtrą.

ES priemonių konfliktams spręsti rinkinys

Diagnostikos priemonių rinkinys: Socialinė-ekonominė ir politinė analizė	Nuorodų vadovai: Patirtis iš kitur (pvz., konfliktų sprendimo priemonės) Programų (projektų) duomenų vadovas (bazė) Konfliktų sprendimo teorijų aptarimas	Strateginis vizualizavimas: Tikslas (viršnacionalinis) taikant ilgalaikį požiūrį, derinamą su rizikos prisiėmimo metodu Įgytos patirties taikymas Įgytos ir išplėtos žinios Konflikto etapo įvertinimas Intervencijos plano nustatymas atsižvelgiant į konflikto etapą ir jo vietą (ES, jos pasienyje ar už jos sienų)
	FINANSINĖS PRIEMONĖS	NEFINANSINĖS PRIEMONĖS
Didelio masto priemonės (makrolygio)	ES finansuojami tinklai , skirti išspręsti konfliktą ES institucijos, politikos kryptys, galimybės ES moralinis charakteris, metodai, pavyzdžiai	Europėjimas (nacionaliniu lygiu) ES normos, vertybės, institucijos, procedūros (įskaitant socialinių partnerių įtraukimą) Neutrali erdvė , skatinanti dialogą (siekti tarpusavio sutarimo). Vienodas požiūris pasitikėjimui kurti. ES taikos kūrimo modelis – vadovavimas pavyzdžiu Glaudi partnerystė su pagrindiniais donorais
Svertai ir įrankiai (vidutiniu lygiu)	ES PEACE programos, pritaikytos vietos sąlygoms Struktūriniai fondai pritaikyti siekti konfliktų sprendimo (nustatyti taikant atitinkamus „skirtumų“ kriterijus) Dvišalis (pasienio bendradarbiavimas) Susitarimai ir iniciatyvos Socialinės partnerystės modelis Programos lygio įvertinimas	Darbo grupė (renkanti informaciją vietoje, nustatanti bendradarbiavimo galimybes (sritis) ir skatinanti dalyvauti ES programose) Partnerystės metodas dirbant su vietos politikais ir socialiniais partneriais Konsultacijos vietose formuojant programas ir jų plėtrą. Vietos institucijų dalyvavimas Kliūčių šalinimas naudojant ES politikos priemones
Smulkiosios priemonės (mikrolygiu)	Tarpininkai vietose , kad pasiektų žemiausius visuomenės sluoksnius Visuotinės dotacijos sprendimams vietose užtikrinti ir atitinkamam tikslui pasiekti. Sąlyginis finansavimas geriausiai patirčiai skatinti Nuolatinio mokymosi stebėseną Parama gebėjimų didinimui ir bendram darbui (bendradarbiavimui) „Iš apačios į viršų“ principas , pasienio bendradarbiavimas – ekonominis, socialinis ir kultūrinis Savivertinimas	Europėjimas (vietos lygiu) Socialinių partnerių dalyvavimas, piliečių dalyvavimas, Bendrijos dalyvavimas, Europos Komisijos pareigūnų skyrimas Dėmesys sėkmei Informacijos sklaida naudojant spaudą ir viešumą

3. Įžanga

3.1. Šioje nuomonėje siekiama papasakoti palyginti mažai kam žinomą sėkmingos ES paramos taikos procesui Šiaurės Airijoje istoriją, plačiau informuoti ES pilietinę visuomenę apie Šiaurės Airijos patirtį ir parengti ES „priemonių rinkinį“, kaip pasiekti taiką ir susitaikymą kitose konfliktų vietose, jeigu prireiks.

3.2. Daugiausia dėmesio nuomonėje skiriama ES paramai, kurią ES teikia per PEACE programas, Tarptautinį Airijos

fondą (IFI) ir INTERREG. Joje aptariama, kaip šie fondai buvo kuriami ir kaip jie paveikė socialinį, ekonominį ir politinį regiono gyvenimą, daugiausia dėmesio skiriant pilietinei visuomenei (verslui, profesinėms sąjungoms, savanoriškam sektoriui).

3.3. Nuomonėje taip pat plačiau svarstomos Europos Sąjungos teikiamos galimybės Britanijos ir Airijos politiniam, diplomatiniam ir administravimo bendradarbiavimui ir koku mastu „Europos taikos kūrimo modelis“ buvo taikomas konstruktyviai raidai Šiaurės Airijoje pasiekti.

4. Metodas

4.1. Įvyko keturi darbo posėdžiai, per vieną jų – 2008 m. balandžio mėn. Šiaurės Airijoje - įvyko konsultacinė konferencija. Konferencijoje iš suinteresuotų dalyvių ir ekspertų buvo surinkta informacija, prašant užpildyti anketas ir naudojant elektroninį konsultavimą, sudarant sąlygas pateikti išvadas, remiantis tiesiogine ES programų ir politikos priemonių patirtimi. Be to, pakomitečio nariai dalyvavo pažintinėje išvykoje ir aplankė ES finansuojamus projektus Belfaste.

4.2. Konferencija sutapo su reikšmingais politiniais laimėjimais Šiaurės Airijoje; joje dalyvavo pirmasis ministras ir pirmojo ministro pavaduotojas, Airijos vyriausybės vadovas ir ES atstovai, dalyvavę kuriant programą PEACE.

4.3. Rengiant šią nuomonę itin reikšmingas buvo bendradarbiavimas, kuris apėmė trijų EESRK grupių, jų ekspertų ir pakomitečio narių iš Prancūzijos, Ispanijos, Italijos, Airijos ir JK, Europos Parlamento (B. de Brun pranešimas) bei Europos Komisijos dalyvavimą.

5. Informacija apie šalį

5.1. Geografija (ekonomika)

5.1.1. Šiaurės Airija yra Airijos salos šiaurės rytų dalyje. Ji užima daugiau kaip 5 500 kvadratinį mylių plotą; paskutinio surašymo (2001 m.) duomenimis joje gyvena 1 685 000 gyventojų. 53,1 proc. gyventojų yra protestantai, 43,8 proc. – katalikai, 0,4 proc. – išpažįsta kitas religijas ir 2,7 proc. neišpažįsta jokios religijos. Gyventojai yra vieni jauniausių Europoje, daugiau negu 40 proc. jų yra jaunesni negu 29 metų. Šiuo metu dėl išorės migracijos gyventojų skaičius nesikeičia; prognozuojama, kad iki 2011 m. gyventojų skaičius viršys 1,8 milijono.

5.1.2. Tradicinę gamybą, pvz., laivų statybą ir tekstilės pramonę vis labiau keičia ekonomika, nukreipta į paslaugas ir tarptautinę prekybą. Nuo 2004–2005 m. bendroji pridėtinė vertė (BPV) padidėjo 3,5 proc. realiaja išraiška, kuri yra šiek tiek žemesnė negu JK vidurkis, tačiau gerokai žemesnė negu Airijos ekonomikos augimas, siekiantis kasmet 10 proc. tuo laikotarpiu, kai Airija buvo vadinama „keltų tigras“. BPV vienam gyventojui regione sudaro 80 proc. JK vidurkio. Nuo 1986 m., kai nedarbo lygis buvo didžiausias - 17,2 proc., jis sumažėjo iki 3,6 proc. Tačiau šie statistiniai duomenys neatspindi daugelio rimtų problemų, pvz., daug ekonominiu požiūriu neaktyvių gyventojų – šis rodiklis siekia 26,9 proc. ir yra didžiausias tarp visų JK regionų, bei didelė priklausomybė nuo viešųjų lėšų paramos viešajam ir privačiam sektoriams, trukdanti verslumui (viešosios lėšos siekia 62 proc. BPV).

5.2. Istorinė (politinė) informacija

5.2.1. Kaip Jungtinės Karalystės dalis Šiaurės Airija atsirado 1921 m. priėmus „Airijos vyriausybės aktą“, kuriuo Airija buvo padalyta į šiaurinę ir pietinę dalis. Taip Airijos saloje atsirado pasienio regionas, žymintis gyvenimo „nugara į nugara“ pradžią socialiniu, ekonominiu ir politiniu požiūriu. Nuo to laiko salos padalijimas yra nesantaikos tarp Šiaurės Airijos nacionalistų (daugiausia katalikų) ir Olsterio unionistų (daugiausia protestantų) priežastis. Pirmieji siekia suvienyti Airijos, antrieji – išlaikyti Šiaurės Airiją JK sudėtyje.

5.2.2. 1921 m. 60 proc. gyventojų buvo protestantai, o 40 proc. buvo katalikai. Dauguma jų, būdami unionistai, beveik pusę amžiaus išlaikė politinę galią. Septintojo dešimtmečio pabaigoje pilietinių teisių gynėjai išėjo į gatves, reikalaudami baigti diskriminaciją. Po to vykusius aukų pareikalavusius susidūrimus ir riaušes dauguma laiko Šiaurės Airijos „sunkumų“ pradžia. Pačiame sunkaus laikotarpio įkarštyje 1972 m. buvo paleistas Šiaurės Airijos parlamentas ir įvestas tiesioginis valdymas iš Londono.

5.2.3. Vėlesniais dešimtmečiais buvo daugybė bandymų stabilizuoti padėtį, tarp jų daugiausia taikinimo iniciatyvų iš pilietinės visuomenės organizacijų pusės, įskaitant profesines sąjungas. Tačiau per 35 metus smurtas regione nusinešė daugiau kaip 3 500 žmonių gyvybių, o tūkstančiai buvo fiziškai ir protiškaici suluošinti visam gyvenimui.

5.2.4. 1994 m. sukarintų grupuočių paliaubos sudarė galimybes politinėms partijoms pradėti derybas. Didžiajai daugumai pritarus, 1998 m. Didįjį Penktadienį buvo pasirašyta Belfasto sutartis, kuriai atskirais referendumais buvo pritarta abiejose sienos pusėse Pietuose ir Šiaurėje. Kitais metais buvo įsteigta Šiaurės Airijos vykdomoji valdžia ir Asamblėja, kartu su institucijomis Šiaurėje (Pietuose), o visiškai besibaigiant tūkstantmečiui, buvo pradėtas valdžios perdavimas.

5.2.5. 2002 m. Asamblėjos veikla nutrūko, o decentralizuota, paremta valdžių pasidalijimu vyriausybė savo veiklą atnaujino tik 2007 m. gegužės mėn., vadovaujama DUP (unionistų) ir Sinn Fein (respublikonų). Regionas šiuo metu išgyvena ilgiausią politinio stabilumo laikotarpį per pastaruosius keturis dešimtmečius.

5.3. ES dalyvavimas taikos procese

5.3.1. JK ir Airija įstojo į Europos Sąjungą pačiame „sunkumų“ įkarštyje - 1973 m.; Šiaurės Airija įgijo **specialųjį statusą** regionui suteikus **Pirmojo tikslo** statusą, nors ekonominiu požiūriu regionas ir ne visuomet atitiko jam keliamus reikalavimus. Tai reiškė papildomą finansavimą ekonominei ir socialinei regiono plėtrai. Toks finansavimas papildė JK vyriausybės skiriamas lėšas, tačiau dauguma tvirtino, kad šios lėšos buvo naudojamos padengti viešojo finansavimo poreikiams.

5.3.2. Pirmųjų tiesioginių rinkimų į **Europos Parlamentą (1979 m.)** metu buvo išrinkti trys nariai iš Šiaurės Airijos – Ian Paisley, John Hume ir John Taylor. 1984 m. EP paskelbė „**Haagerupo pranešimą**“ dėl padėties Šiaurės Airijoje ir Europos Komisijos pirmininko pavaduotojas Lorenzo Natali pažadėjo „*peržiūrėti integruoto plano pasiūlymą Šiaurės Airijoje ir pasienio srityse*“. Tačiau jis pabrėžė, kad tam reikalingas JK ir Airijos vyriausybių pritarimas.

5.3.3. 1986 m. JK ir Airijos vyriausybė įsteigė Tarpautinį Airijos fondą (IFI) „*skatinti ekonominę ir socialinę pažangą bei remti nacionalistų ir unionistų bendravimą, dialogą ir susitaikymą visoje Airijoje*“. ES, kartu su JAV, Kanada, Australija ir Naująja Zelandija, yra viena pagrindinių donorių, skyrusi 849 milijonus eurų, kurie daugiau 20 metų rėmė daugiau kaip 5 700 projektų Šiaurės Airijoje ir Airijos pasienio grafystėse. Iki 2013 m. ES skiriamas finansavimas IFI sieks iš viso 349 milijonų eurų sumą.

5.3.4. **Europos Komisijos pirmininkas Jacques Delors** 1992 m. buvo nuvykęs į Šiaurės Airiją konsultuotis su vietos atstovais. Jo vizitas dar kartą patvirtino dalyvavimo palaikant taiką regione svarbą. Tais metais nebeliko kliūčių prekybai tarp Šiaurės ir Pietų ir buvo sukurta bendra Europos rinka, kuri laiku sudarė galimybes plėtoti pasienio prekybą ir verslą.

5.3.5. 1994 m., iškart po to, kai buvo nutraukti kariniai veiksmai, Jacques Delors Briuselyje susitiko su trimis Šiaurės Airijos parlamento nariais (tuometiniais parlamento nariais Ian Paisley, John Hume ir Jim Nicholson) ir sutarė dėl planų priimti naują ES iniciatyvų paketą. Jis sudarė darbo grupę ir įvykus konsultacijoms vietose 1994 m., likus keletui savaičių iki J. Delors pirmininkavimo pabaigos, ES viršūnių susitikime buvo nutarta skirti 300 milijonų eurų trejų metų PEACE programai. Ji buvo pratęsta dar dvejiems metams, skiriant papildomą 204 milijonų eurų ES finansavimą.

5.3.6. Tai buvo pirmoji **specialioji Šiaurės Airijos ir Airijos pasienio grafysčių taikos ir susitaikymo programa (arba PEACE I)**. Vykstant plataus masto konsultacijoms dėl programos 1995 m. **Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas** ⁽¹⁾ pritarė iniciatyvai ir pabrėžė, kad skirstant lėšas, reikalingas ilgalaikis požiūris ir lankstumas.

5.3.7. 2000 m. po **PEACE I** sekė **PEACE II**, dėl kurios šalys susitarė su naująja Šiaurės Airijos vykdomąja valdžia ir skyrė 531 milijono eurų biudžetą. 2005–2006 m. parama buvo pratęsta, skiriant papildomą 78 milijonų eurų ES finansavimą. EESRK parengė antrąją nuomonę (pranešėjas John Simpson), ragindamas programos PEACE II finansavimą labiau skirti paramai sutaikinimo projektams ir problemoms, su kuriomis susiduria darbuotojai migrantai. 2007 m. įsigaliojo PEACE III, kuriai 2007–2013 m. numatyta skirti 225 milijonus eurų. Iš viso ES šioms programoms skyrė 1 338 milijardų eurų.

5.3.8. 2007 m. pradėjus valdžios perdavimo procesą, **EK pirmininkas Jose Manuel Barroso** sukūrė naują **darbo grupę**, vadovaujamą už Regioninę politiką atsakingos **Komisijos narės Danutos Hübner**. Grupės tikslas buvo apsvarstyti būsimą Šiaurės Airijos ir ES tarpusavio bendradarbiavimą. 2008 m. balandžio mėn. paskelbtoje ataskaitoje siūlomi įvairūs aktyvesnio regiono dalyvavimo ES politikoje būdai ir pabrėžiamas Šiaurės Airijos valdžios institucijų susidomėjimas kurti **Europos institucinę konfliktų sprendimo priemonę**, leidžiančią vykdyti tyrimus, teikti konsultacijas ir dalytis patirtimi.

6. ES dalyvavimo poveikis

6.1. ES dalyvavimas taikos procese įgijo įvairias formas, pradedant aukšto lygio politine parama ir baigiant finansinės paramos eiliniams piliečiams. Pats intensyviausias jis buvo dešimtąjį dešimtmetį remiant politinę pažangą, kurios buvo pasiekta po paliaubų ir sudarius Belfasto (Didžiojo Penktadienio) sutartį. Ši parama tęsiama ir šiandien veikiant EK darbo grupei, daugiausia dėmesio skiriant naujoms bendradarbiavimo sritims ir tęsiant ES programas PEACE III, IFI ir INTERREG.

6.2. **ES finansinė parama**, skirta taikos palaikymui, buvo esminė ES paramos taikos procesui dalis. Tačiau **nefinansiniai veiksniai**, atsirandantys savaime su naryste ES, buvo labai svarbūs skatinant teigiamus pokyčius. Todėl Europos „įtakos sferą“ galima padalyti į dvi atskiras, tačiau iš dalies sutampančias sritis – **finansinius** ir **nefinansinius veiksnius**.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl pažymos valstybėms narėms projekto, nustatant gaires Specialiosios Šiaurės Airijos ir Airijos pasienio grafysčių taikos ir susitaikymo programos iniciatyvai, COM(1995) 279 galutinis, OL C 155, 1995 6 21 ir OL C 236, 1995 9 11.

6.3. Nefinansiniai veiksniai

6.3.1. Po įstojimo į ES ji suteikė „neutralią erdvę“ palengvinti dialogą tarp Britanijos ir Airijos politikų, sudarydama naujas galimybes susitikti neutralioje teritorijoje. Tai buvo naudinga ir Šiaurės Airijai EP atstovaujantiems nariams. Geriausias galimas jų tarpusavio bendradarbiavimo pavyzdys buvo **Ian Paisley, John Hume, Jim Nicholson** ir **Jacques Delors** susitikimas Briuselyje 1994 m., kuriame buvo priimta pirmoji programa PEACE. I. Paisley apibūdino šį susitikimą kaip patį vaisingiausią per visą savo karjerą. Taip pat, **pasienio bendradarbiavimas** tarp JK ir Airijos pareigūnų kasdieniais klausimais lėmė administracijų susitikimus, kurie neabejotinai turėjo teigiamos įtakos diskusijoms taikos procesui.

6.3.2. Ši „neutrali erdvė“ buvo dar svarbesnė, kalbant apie ES paramą taikos procesui vietose. Institucijos padėjo paskatinti ir įtraukti pilietinę visuomenę, taip pat perduoti jai atsakomybę, skirdama darbuotojus, kurie dirbo siekdami užtikrinti **vienodą** ir visa apimančią **požiūrį**, kurio sąlyga yra visų suinteresuotų subjektų dalyvavimas.

6.3.3. Kitas svarbus **nefinansinis veiksnys** buvo JK ir Airijos sprendimus priimantiems asmenims suteikta galimybė išbandyti ES įstatymų leidybai būdingą **bendro sutarimo metodą**. Tarybos derybose valstybės narės naudojo naują daugiašalio dialogo tipą, abipuses nuolaidas ir kompromisus, kurie labai padėjo vietos politinėse derybose.

6.3.4. **Bendrosios Europos rinkos** įsigaliojimas 1992 m. turėjo labai didelį **nefinansinį** poveikį taikos procesui. Administracinių kliūčių pasienio prekybai pašalinimas paskatino bendradarbiavimą tarp verslo organizacijų abipus sienos ir paspartino ilgalaikį profesinių sąjungų judėjimą vykdant pasienio bendradarbiavimą. Tačiau pasienio saugumo kontrolės priemonės toliau trukdo siekti didžiausios ekonominio ir socialinio bendradarbiavimo pažangos.

6.3.5. **Nefinansinis veiksnys**, kurio poveikis buvo ribotas iš pat pradžių, buvo **Europos taikos kūrimo modelių** kaip sektino pavyzdžio regionui taikymas. Kai Šiaurės Airija įstojo į ES, daugelis manė, kad padėtis iš karto stabilizuosis. Tačiau, esant iššaknijusiam bendruomenės pasidalijimui, nemažai laiko užtruko, kol Europos modelio poveikis procesui tapo pastebimas.

6.3.6. Net šiandien, praėjus 35 narystės ES metams, vis dar tebėra „taikos sienos“, skiriančios katalikų ir protestantų bend-

ruomenes Belfaste. Dauguma vaikų eina į „atskiras“ mokyklas ir 90 proc. žmonių gyvena „atskirose“ bendruomenėse.

6.4. Finansinis poveikis

6.4.1. Finansinis PEACE I poveikis taikos procesui buvo svarbus, nes tai buvo **visiškai unikali ir naujoviška iniciatyva**, kokios anksčiau ES niekada nebuvo. Turint omenyje 500 milijonų eurų (1995–1999 m.) taikai ir sutaikinimui paremti, būtina paminėti, kad tai buvo ir pati didžiausia finansinė pagalba, skirta konkrečiam tikslui pasiekti. Tai sudarė 73 proc. visų investicijų, kurių likusią dalį skyrė abiejų šalių valdžios institucijos ir nevyriausybinis sektorius.

6.4.2. Svarbus veiksnys, padedantis stiprinti teigiamą programos PEACE I poveikį, buvo **plačios konsultacijos**, vykusių ją rengiant. Rengiant Organizuota pilietinė visuomenė, tarp jų NVO, profesinės sąjungos ir įmonės, jautė savo atsakomybę už ją, nes buvo pripažintas jų įnašas. Rengiant programas tiesiogiai dalyvavo ir Šiaurės Airijai EP atstovaujantys nariai. Apie programą PEACE I buvo plačiai skelbiama, todėl tikslinėje srityje jos reikšmė buvo gerai žinoma. Ji pripažįstama ir šiandien. Statistiniai duomenys rodo, kad beveik pusė gyventojų pasinaudojo programomis PEACE.

6.4.3. Lemiamas PEACE sėkmės veiksnys buvo originalūs programos **finansavimo mechanizmai**. **Tarpinės finansavimo institucijos** buvo išradinga priemonė perduoti atsakomybę eiliniams piliečiams ir kartu ugdyti jų gebėjimus. **Rajonų partnerystė**, kurią sudarė verslo, ūkininkų, savanoriško ir bendruomenės sektoriaus bei profesinių sąjungų atstovai ir išrinktieji vietos valdžios nariai, buvo pirmoji tokia Šiaurės Airijoje. Šis **partnerystės požiūris** į sprendimų priėmimą yra tokia pat taikos atkūrimo proceso dalis, kaip ir pats finansavimas.

6.4.4. Visuotinai pripažįstama, kad požiūris iš „**apačios į viršų**“ reiškė, kad finansavimas buvo labiau prieinamas *tiems, kuriuos palietė socialinė ir ekonominė atskirtis*. Tikslinės grupės buvo tos, kurios iki tol gaudavo mažai paramos arba jos negaudavo visai, pvz., **aukos ir buvę kaliniai**, taip pat buvo didinamas kitų grupių finansavimas, įskaitant **pasienio bendruomenes** ir **organizacijas, moterų ir jaunimo grupes**.

6.4.5. Finansinis šių programų poveikis buvo didesnis negu bet kokio ankstesnio ES finansavimo, nes jis buvo garantuojamas kaip „**papildomas**“. Tai didino jo reikšmę ir matomumą, nes jis „**papildė**“ vyriausybės finansavimą regionui. Dažnai manoma, kad taip nėra kitų ES struktūrinių fondų programų atveju.

6.4.6. Programų prioritetų permaina taip pat turėjo poveikį „**Socialinei įtraukčiai**“ teko didžiausia finansavimo dalis pagal programą PEACE I, o pagal programą PEACE II - didžiausia dalis buvo skiriama „**ekonominiam atnaujinimui**“. Pagal PEACE III daugiau dėmesio buvo skiriama **sutaikinimui**, kuris pripažįstamas kaip geriausia priemonė visuomenės susiskaldymo problemoms įveikti.

6.4.7. Be to, atsakomybė už PEACE II ir PEACE III perėjo naujai įkurtai pasienio **ES specialiųjų programų įstaigai (SEUPB)**. Jo darbo aspektams pritaria stebėsenos komitetai, kuriuose atstovaujama Šiaurės Airijos ir pasienio grafystių viešiesiems, profesinių sąjungų ir privataus sektoriaus interesams. Vieni teigia, kad šios permainos poveikis yra sumažėjęs eilinių piliečių dalyvavimo mastas, kiti mano, kad ji yra sudaro „vieno langelio“ galimybes visais ES PEACE ir pasienio finansavimo aspektais.

6.4.8. **IFI** poveikis taikos procesui taip pat buvo labai svarbus, ir ne tik jo finansuojamų projektų požiūriu, bet ir atsižvelgiant į jo sandarą. IFI suburia atstovus iš jo šalių donorių. Tokia nepakartojama bendradarbiavimo forma, pirmiausia tarp ES ir JAV, gali būti laikoma vertingu geros patirties pavyzdžiu kitoms konfliktų zonoms.

6.4.9. Nors **INTERREG** veikia visoje ES, tačiau konkretus jos poveikis visos Airijos taikos procesui yra itin didelis. Dirbant su programomis PEACE pasienio bendradarbiavimo srityje, INTERREG investavo į pasienio infrastruktūrą ir socialines ekonomines programas skatinama kartu gyvenančias bendruomenes dirbti išvien.

6.4.10. Kitos ES iniciatyvos – **URBAN, EQUAL ir LEADER** – turėjo ir tebeturi ne tokios tiesioginės, bet taip pat didelės įtakos Šiaurės Airijos taikos procesui.

6.5. Poveikis tarpvalstybiniam bendradarbiavimui

6.5.1. Po salos padalijimo 1921 m. abi dalys vystėsi atskirai ir nepriklausomai nuo kitos. „Tokia“ padėtis buvo juntama iki „konflikto“, jį dar labiau sustiprino 35 smurto metai. Tarpvalstybiniai santykiai buvo riboti dėl pavojų ir sunkumų, o tarpvalstybinė prekyba buvo silpniausia, palyginti su bet kurių kitų šalių prekyba Europos Sąjungoje.

6.5.2. ES politika skatino ir sudarė palankesnes sąlygas pakeisti požiūrį į tarpvalstybinį bendradarbiavimą. Procesą paspartino tai, kad tiek Airija, tiek JK yra Europos bendrijos narės. Ekonomikai buvo itin vertingas **bendrosios rinkos** „iš viršaus į apačią“ poveikis, tuo tarpu socialinėje ir kultūrinėje srityse PEACE programų, apimančių šešias Pietų pasienio grafystes, „iš apačios į viršų“ poveikis labai paspartino anksčiau neįsivaizduojamą tarpvalstybinį bendradarbiavimą.

6.5.3. Bendri tikslai apėmė aktyvesnę verslą, didesnę socialinę sąveiką ir glaudesnę atitinkamų vyriausybių bendradarbiavimą. Didžiojo Penktadienio/Belfasto sutarties kertinis akmuo – **Šiaurės ir Pietų ministrų tarybos ir tarpvalstybinių organų** įsteigimas. Šios bendrai finansuojamos institucijos neturi precedento ES. Taip pat „salos ekonomikos“ idėja, kuri iš pradžių buvo laikoma radikali, tapo daugeliui svarbiausia ir naudinga.

6.5.4. Šis aktyvesnis tarpvalstybinis bendradarbiavimas dažnai buvo inicijuojamas **socialinių partnerių**. Jų novatoriškas darbas užtikrino, kad sprendimus priimančias asmenys šiaurinėje ir pietinėje dalyse bendradarbiautų gerindami tarpvalstybinį suvokimą, vertinimą ir pasitikėjimą. Iš to kylantis glaudus bendradarbiavimas vyksta daugelyje sričių, tačiau labiausiai akivaizdus ekonomikos, sveikatos apsaugos ir švietimo srityse.

6.5.5. Šiame darbe pasiekta daug teigiamų rezultatų, vienas pavyzdžių – septynerių metų dviejų šiaurės ir pietų verslo grupių prekybos ir verslo plėtros programa (**CBI-IBEC**), kurią finansuoja IFI, PEACE ir INTERREG, surengusi daugiau kaip 300 pirkėjų ir tiekėjų susitikimų. Prekybos apimtis per šį laikotarpį (1991–1997 m.) išaugo dvigubai iki daugiau kaip 2 milijardų Anglijos svarų.

6.5.6. Taip pat labai vertingas profesinių sąjungų judėjimo darbas skatinant tarpvalstybinius ir bendruomenių ryšius. **Airijos profesinių sąjungų kongresas (ICTU)** veikia visoje Airijoje, sunkiu laikotarpiu jis nenuilstamai dirbo, skatindamas geresnius santykius tarp bendruomenių. Kongresas neieškojo finansavimo savo veiklai, tačiau kai kurie organai, susiję su profesinėmis sąjungomis, yra gavę ES paramą.

6.5.7. Kalbant apie PEACE programos tarpvalstybinę aprėptį ir atsižvelgiant į tai, kad tik šešios pietinėje dalyje esančios pasienio grafystės galėjo tiesiogiai pasinaudoti PEACE finansavimu, reiškia, kad ja pasinaudoti buvo galima ribotai, ypač verslui vystyti tuo laikotarpiu, kai didžiausias potencialas slėpė jo ne pietuose esančioje teritorijoje, gaunančioje finansavimą.

6.5.8. Tarpvalstybinis bendradarbiavimas pakilo į visiškai naują ir gerokai platesnį ir gilesnį lygmenį. Pašalinus daugelį fizinių, mokestinių, techninių ir saugumo kliūčių, buvo sudarytos palankios sąlygos ir skatinamos precedento neturinčios tarpvalstybinės prekybos, tarpvalstybinių santykių ir bendradarbiavimo apimtys, tačiau buvo susiduriama su sunkumais toliau šalinant dar likusias senas kultūrinės ir socialines kliūtis.

6.5.9. Svarbiausia yra tai, kad taikai ir sutaukinimui remti skirti metodai, kuriuos ES taikė socialiniu ir politiniu lygmeniu įvairiose bendruomenėse, yra unikalūs, gerai išvystytas ir vis dažniau pasitvirtinantis regioninis modelis savitai ES filosofijai, patirčiai ir metodologijai įgyvendinti.

6.6. *Ekonominio vystymosi poveikis*

6.6.1. Dalyvaudama taikos kūrimo procese ES padėjo spartinti ekonominių vystymąsi Šiaurės Airijoje ir pasienio grafystėse. Ne viename *ex post* vertinime buvo pripažintas svarbus tiesioginis PEACE I ir II poveikis ekonomikos vystymuisi. Pagrindinis netiesioginis poveikis buvo tai, kad ES vaidmuo remiant politinę pažangą ir taikos kūrimą lėmė daug greitesnį socialinės srities ir ekonominių vystymąsi.

6.6.2. PEACE programos, IFI ir INTERREG bendrai sukūrė tvarų užimtumą, lėmė teigiamus aplinkos srities ir infrastruktūrinius pokyčius, visų pirma konflikto paliestuose regionuose. Tai užtikrino nuo visuomenės atskirtų asmenų grupių ir bendruomenių vystymąsi ir verslumo gebėjimus ir gerokai prisidėjo prie spartaus tarpvalstybinės prekybos augimo paskutinį dešimtmetį.

6.6.3. Kalbant apie poveikio kokybę vyrauja bendras požiūris, kad programų įnašas kuriant taiką ir tvirtą visuomenę yra labai didelis. Didele dalimi tai buvo pasiekta ugdant gebėjimus bendruomenėje ir savanoriškos veiklos sektoriuose siekiant palaikyti sutaukinimo procesą.

6.6.4. „Socialinė partnerystė“ yra svarbiausias ES veiklos ramstis ir šios skiriamosios ES požiūrio į taiką ir sutaukinimą dalys padeda skatinti naujų ekonominių ir politinių interesų susiejimo vieni su kitais būdų taikymą ir juos remti, kad tai būtų naudinga visai visuomenei.

6.6.5. ES įdėtos pastangos padėjo sukurti strateginę ekonomikos viziją pokonfliktinėje aplinkoje. Kalbant apie perspektyvas regionui, atsiveria daug naujų ir įdomių galimybių, tarp jų glau-

desnis bendradarbiavimas ES tokiose srityse kaip moksliniai tyrimai, inovacijos ir žinių perdavimas, kurias rekomendavo nauja Europos Komisijos darbo grupė, ir tolesnis verslo ryšių su euro zonos šalimis plėtojimas.

6.7. *Poveikis socialinei įtraukčiai*

6.7.1. Socialinė įtrauktis išlieka pagrindiniu ir iškiliausiu ES taikos kūrimo moraliniu principu. Moksliniai tyrimai patvirtina, kad programa PEACE rėmė grupes, kurios anksčiau arba nebuvo finansuojamos, arba kurių veiklai buvo skiriama minimali parama. Ji rėmė etninių mažumų integraciją, pasitikėjimo ir gebėjimų didinimą bei įgaliojimų suteikimą pilietinei visuomenei vietos lygmeniu ir socialinės įtraukties stiprinimą.

6.7.2. Programa PEACE į projektą įtraukė daugiau negu pusę regiono gyventojų, priartino ES prie piliečių lygmens, apibūdinant tai „precedento neturinčiu liaudies dalyvavimu“. Buvo pasirinkti, įgalinami ir remiami savanoriškai dirbantys savo bendruomenėse permainų labai piliečiai. Šis pripažinimas buvo vertinga pasitikėjimo stiprinimo priemonė.

6.7.3. Buvo taikomi naujoviški finansavimo metodai, pvz., tarpinės finansavimo tarnybos (TFT) ir rajonų partnerystės, kurios tapo Vietos strateginėmis partnerystėmis (VSP), skirti paprastiesiems piliečiams bei siekiant apimti daugelį vietovių, kurių kitaip iniciatyvos nepasiektų. Šioms organizacijoms perduotas finansinių sprendimų priėmimas padėjo didinti gebėjimus ir užtikrino žemiausio lygmens dalyvavimą kuriant ir vykdančias programas.

6.7.4. ES metodo išskirtinumas pasireiškė ir tuo, kad PEACE programoms pritaikytas Europos socialinės partnerystės modelis. Konsultacijose buvo konsultuojamasi ir į programą įtraukti verslo, profesinių sąjungų, savanorių ir „kitų interesų“ atstovai. Nors ir toliau vadovaujama šiuo principu, daugelis pirminių partnerystės struktūrų nebuvo išlaikytos. Tai kelia susirūpinimą, kadangi bendras socialinių partnerių ir politikų sprendimų priėmimas buvo neatsiejama taikos proceso dalis.

6.7.5. Pripažįstama, kad daugelis žmonių labiausiai susiskaldžiusiose ir skurdžiausiose vietovėse pasinaudojo ES PEACE, INTERREG ir IFI finansavimu, ir konsultacijos su jais rodo, jog šiuo požiūriu labai vertinamas ES vaidmuo.

6.8. *Poveikis taikai ir susitaikymui*

6.8.1. Taikos kūrimo požiūriu ES įsikišimas padėjo išlaikyti taikos procesą ir pagreitį užtikrinant politinį stabilumą. Jos taip pat suteikė bendruomenėms atsakomybės jausmą politinio netikrumo laikotarpiu. EESRK konsultacijos su suinteresuotais dalyviais patvirtina išvadą, kad ES ir jos finansavimo programos padėjo sukurti tokią taiką, kokia yra dabar.

6.8.2. Kalbant apie ilgesnį bendruomenių sutaikinimo procesą, yra daug pavyzdžių, kad „iš apačios į viršų“ ryšiai ir bendradarbiavimas turėjo teigiamą poveikį tiek vietinių, tiek už šalies ribų esančių bendruomenių tarpusavio santykiams. Programos PEACE ir IFI labai palengvino įvairiems bendruomenės sluoksniams užmegzti tarpusavio ryšius. Nors kai kuriose srityse šie ryšiai padidino abipusį supratimą ir pasitikėjimą, tačiau jų poveikio dar nepakanka, kad išnyktų įtarimas ir nepasitikėjimas kitose srityse.

6.8.3. Todėl bendrai remiamas sprendimas pakoreguoti ES finansavimo programas siekiant skirti daugiau dėmesio bendruomenių sutaikinimui. Tai turėtų padėti bendruomenėms pasiekti, kad gyvenantieji už savo namų sienų pakankamai pasitikėtų savimi, savo santykiais su kitais ir jaustųsi saugūs gyventi be juos skiriančių sienų. Tačiau tai turi nuspręsti pačios bend-

ruomenės. Kaip priemonė siekiant šio tikslo buvo numatyta parama pasitikėjimo didinimui „vienos tapatybės“ zonose. Tačiau tai gali turėti neigiamą poveikį, nes tai gali paskatinti separatizmą, padedant kiekvienai rūpintis tik savo pačios reikalais. Kadangi ne visi yra vienodai pasirengę pasinaudoti finansavimu, gali susidaryti išpūdis, kad skirtingi visuomenės sluoksniai turi skirtingas galimybes.

6.8.4. Tačiau siekiant „bendros visuomenės“ taip pat nebuvo labai pasistūmėta į priekį. Naujausiame pranešime nurodoma aukšta segregacijos kaina, kurią iš esmės lemia paslaugų dubliavimas, nes katalikų ir protestantų bendruomenės gyvena atskirai. Viešųjų paslaugų segregacija vien tik dėl bendruomenės baimių ir nesaugumo didina viešųjų finansų eikvojimą tokioms sritims kaip būstas, sveikatos apsauga, laisvalaikis ir sportas. Tik 6 proc. vaikų lanko mokyklas, kuriose tikrai integruotas katalikų ir protestantų etosas.

6.8.5. Stabilumas ir klestėjimas vienas kitą sustiprina, o ES finansavimo programos padėjo spręsti socialinius ir ekonominius klausimus, kurie buvo šio konflikto ir pasekmė, ir priežastis. Tačiau ES niekada neturėjo galimybių išspręsti gilių politinių arba konstitucinių konflikto priežasčių. Ji gali tik padėti siekti šio tikslo ir būti sektinu pavyzdžiu.

Bruselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

448-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2008 M. SPALIO 21, 22 IR 23 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo Bendrijoje sąlygų supaprastinimo

COM(2007) 765 galutinis – 2007/0279 (COD)

(2009/C 100/17)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. sausio 29 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo Bendrijoje sąlygų supaprastinimo

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Marius Eugen OPRAN.

448-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 39 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 16 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Saugumo užtikrinimas yra viena svarbiausių bet kurios valdžios pareigų. Kalbant apie Europos erdvę, galima daryti išvadą, kad nė viena pavienė valstybė narė negali užtikrinti savo saugumo ir reikia dėti bendras pastangas užtikrinti tinkamą kariniams tikslams skirtų medžiagų srautų arba, konkrečiau, gynybos įrangos kontrolę.

1.2. Todėl Komiteto svarstomas sprendimas yra bendra Europos saugumo sistema, o ne Bendrijos vidaus kliūčių su visomis žala darančiomis pasekmėmis išsaugojimas. Žinoma, turėtume atsižvelgti į tai, kad dabartinė Bendroji užsienio ir saugumo politika (BUSP) bei Europos saugumo ir gynybos politika (ESGP, Europos Sąjungos sutarties V antraštinė dalis) yra tarpvyriausybinių pobūdžio, o Komisijos iniciatyva palengvinti siuntimų Bendrijoje sąlygas įgyvendinama pagal Bendrijos pirmąjį ramstį (kaip vidaus rinkos teisės aktų dalis).

1.3. Siuntimo naštos supratimas

1.3.1. Pramonės sektoriuje manoma, kad dabartinė teisėkūros sistema yra blogai parengta, netinkama ir užkrauna didelę administracinę našta.

1.3.2. Pareiškiant nuomonę prieš siuntimo kliūtis, pramonės vizija neapsiriboja vien tik Bendrijos vidaus perspektyva. Globalizacija yra gynybos priemonių gamybos tikrovė, kadangi mažai liko 100 proc. Europos kompleksinių sistemų; visas jas sudaro bent jau keletas ne ES gamybos komponentų.

1.3.3. Tačiau, netgi laikantis globališkesnės vizijos, pramonės sektoriuje Komisijos iniciatyva vertinama kaip svarbus žingsnis į priekį ir apskritai yra remiama.

1.4. Išlaidų poveikis

1.4.1. Labai sunku tiksliai apskaičiuoti išlaidas dėl kliūčių atliekant siuntimą Bendrijoje, kadangi šios išlaidos yra retai skelbiamos ir dauguma jų yra „netinkamai atliekamų darbų“ arba „iš viso neatliekamų darbų“ išlaidos⁽¹⁾. 2003 m. bendra metinė

⁽¹⁾ Profesorius Keith Hartley savo tyrime „Bendra Europos gynybos įrangos rinka: organizavimas ir bendradarbiavimas“ pateikia keturis „liberalizavimo scenarijus“, kurie užtikrina kur kas didesnes per metus sutaupytas lėšas, t. y. 3,8–7,8 mlrd. eurų per metus.

sąnaudų dėl kliūčių atliekant siuntimą Bendrijoje suma siekė daugiau kaip 3,16 mlrd. eurų ir ją sudarė (*šaltinis: UNISYS tyrimas*):

— netiesioginės išlaidos 2,73 mlrd. eurų,

— tiesioginės išlaidos 0,43 mlrd. eurų.

1.4.2. Paprastai išlaidos skirstomos į tokias grupes:

a) tiesioginės išlaidos – struktūrinės ir procedūrinės išlaidos, susijusios su licencijavimo procesais,

b) netiesioginės išlaidos⁽¹⁾, kurios konkrečiai atsiranda dėl nepakankamai optimalaus pramonės organizavimo (pvz., subrangos sutarčių sudarymo kliūtys) ir nepakankamai optimalios valstybių narių pirkimo praktikos (pvz., dėl ilgų leidimo išdavimo procedūrų tiekėjo valstybėje narėje susikaupia pernelyg daug atsargų).

1.5. Komitetas pirmenybę teikia valstybių narių bendrų priemonių patvirtinimui, kad būtų galima valdyti siuntimus Europos Sąjungoje. Kalbant apie siūlomos direktyvos taikymo sritį, ES bendrasis karinės įrangos sąrašas, kuris turėtų būti reguliariai atnaujinamas, jau užtikrina bendrą kalbą.

1.6. Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui, kuriuo prašoma valstybių narių numatyti galimybę išduoti visuotines ir bendrąsias licencijas bei paskelbti bent jau dvi bendrąsias licencijas:

1.6.1. karinę įrangą (ir atsargines dalis bei susijusias paslaugas, siejamas su priežiūra) apimančią bendrąją licenciją visoms valstybių narių ginkluotosioms pajėgoms,

1.6.2. komponentų siuntimą sertifikuotoms bendrovėms apimančią bendrąją licenciją⁽²⁾.

1.7. Nors Komitetas ir pritaria visiškai valstybių narių veiksmų laisvei suteikiant jų teritorijose esančioms bendrovėms galimybę eksportuoti už ES ribų, kurią papildoma Tarybos Įprastinės ginkluotės darbo grupės apsaugos programos derinimas, jis

⁽¹⁾ Vienas esminis elementas, paaiškinantis tiesiogines sąnaudas, yra faktas, kad neužtikrinamas atsargų saugumas valstybei narei perkant iš kito kitoje valstybėje narėje esančio tiekėjo.

⁽²⁾ Pagal Komisijos pasiūlymą sertifikavimas yra susietas su produktų gavimu pagal bendrąją, o ne visuotinę licenciją. Žinoma, sertifikuotos įmonės taip pat gali pirkti kai kuriuos konkrečius gynybos komponentus pagal visuotines licencijas (komponentus, kuriems netinka nacionalinės visuotinės licencijos).

laikosi nuomonės, kad direktyva turėtų suteikti pakankamas garantijas padidinti valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą eksporto kontrolės efektyvumu.

1.8. Siūlomoje direktyvoje pabrėžiama, kad bendrovė gavėja neturi teisės eksportuoti su gynyba susijusių produktų į trečiąją šalį pažeisdama galimus eksporto apribojimus, kuriuos siuntimui nustatė kilmės valstybė.

1.9. Tačiau komponentus įmontavus į kurią nors produktą tokiu būdu, kuris užtikrintų, kad toks įmontuotas komponentas vėlesniu etapu nebus išsiųstas, valstybės narės neturėtų taikyti atskirų eksporto apribojimų.

1.10. Komitetas laikosi nuomonės, kad prie šio pasiūlymo pridėtas poveikio vertinimas apima visas 27 valstybes narės ir todėl svariai papildoma 2005 m. UNISYS tyrimą.

1.11. Komitetas mano, kad pasiūlymas dėl direktyvos turės pakankamai palankių poveikių pramonės įmonių bendradarbiavimui Europoje ir Europos gynybos pramonės įmonių konkurencingumo vystymui, ir rekomenduoja jį priimti atsižvelgus į šioje nuomonėje pateiktas pastabas.

2. Rekomendacijos ir pasiūlymai

2.1. Komitetas įsitikinęs, kad Komisijos pasiūlyti principai supaprastinti su gynyba susijusių produktų siuntimą Bendrijoje taikant bendrąsias licencijas ir užtikrinti valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą eksporto kontrolės efektyvumui atneš didelę naudą ir gerokai supaprastins šį sudėtingą sektorių.

2.2. Komitetas tvirtai remia nuostatą iš šios direktyvos taikymo srities pašalinti eksporto politiką, kuri turėtų priklausyti valstybių narių kompetencijai ir toliau būti tarptautinio bendradarbiavimo objektu, pavyzdžiui, Tarybos elgesio kodeksas dėl eksporto.

2.3. Komitetas pabrėžia, kad pasiūlytoje direktyvoje turėtų būti išsaugota įmonės atsakomybė atsižvelgti į galimus eksporto apribojimus, paskelbtus siuntimo licencijoje. Jeigu eksporto apribojimai priimti kitoje valstybėje narėje, tiekiančioje komponentus, atsakomybė už tokių apribojimų laikymąsi tenka bendrovei, teikiančiai prašymą išduoti eksporto licenciją. Tokia bendrovė turėtų garantuoti atitinkamų eksporto apribojimų laikymąsi taip užtikrindama, kad eksporto dokumentų rinkmenos būtų pateiktos nepažeidžiant jokių apribojimų nacionalinei valdžios institucijai, išduodančiai galutinę eksporto licenciją.

2.4. Kalbant apie oficialią poziciją dėl strateginių produktų siuntimų iš ES į trečiąsias šalis ⁽¹⁾, Komitetas mano, kad:

2.4.1. jeigu siuntimo licencija taikoma ne strateginėms posistemoms arba komponentams, kurie gali būti montuojami į didesnes sistemas taip, kad būtų užkirstas kelias jų siuntimui ar netgi eksportui į trečiąją šalį vėlesniu etapu, turėtų pakakti, kad valstybės narės iš gavėjo prašytų tik montavimo deklaracijos vietoje atskirų eksporto apribojimų nustatymo;

2.4.2. grįžtamasis eksportas neturėtų būti vykdomas tais atvejais, kai kilmės valstybė narė su tuo nesutinka;

2.4.3. bendrovė gavėja neturi teisės eksportuoti su gynyba susijusių produktų į trečiąją šalį pažeisdama galimus eksporto apribojimus, kuriuos siuntimo licencijoje nurodė kilmės valstybė;

2.4.4. valstybės narės turėtų ne tik nustatyti, bet ir reguliariai tikrinti, ar tiekėjai valstybėse narėse nuodugniai pildo dokumentus dėl savo siuntimų;

2.4.5. tiekėjai turėtų prisiimti atsakomybę ir informuoti atitinkamą galutinės paskirties valstybę narę, jeigu prieš siuntimą yra žinoma apie tokį galutinį panaudojimą;

2.4.6. sertifikavimo laikotarpis turėtų būti sutrumpintas, kad būtų užtikrinta geresnė sertifikavimo proceso atskaitomybė;

2.4.7. be to, valstybių narių institucijoms turėtų būti suteikta galimybė ilgesnį laikotarpį susipažinti su tiekėjų dokumentais numatant skaidresnę tvarką ir skiriant daugiau laiko ištirti galimus į nacionalinę teisę ar norminius aktus perkeltų teisės aktų pažeidimus.

2.5. Taigi Komitetas siūlo panaudoti jau turimus nacionalinio lygmens išteklius. Už sertifikatų išdavimą ir tvarkymą atsakingos nacionalinės administracijos jau stebi jų teritorijoje esančias gynybos įmones ir gali atlikti tyrimus bei auditą.

2.6. Norint gauti maksimalią naudą iš pramoninio bendradarbiavimo ir bendrosios rinkos sukūrimo, Komiteto nuomone, reikėtų pasiekti aukštą suderinimo lygį.

2.7. Taigi Komitetas pabrėžia, kad siūlomoje direktyvoje turėtų būti nustatyta bendrojo ir visuotinio licencijavimo pirmumo tvarka ir apribotas individualus licencijavimas iki tiksliai nustatytų atvejų, kai jis vis dar yra būtinas.

2.8. Šiuo metu Komitetas svarsto dabartinį „ES bendrą karinės įrangos sąrašą“ (ES-BKIS), kaip „bendrą kalbą“, kuris vis dar turėtų sudaryti su gynyba susijusių produktų siuntimo ES valdymo pagrindą ateinančiu laikotarpiu.

2.9. Komitetas mano, kad siekiant išvengti aiškinimo ir įgyvendinimo problemų turėtų būti toliau naudojamas ir kasmet reguliariai atnaujinamas „ES bendras karinės įrangos sąrašas“ taikant bendras apibrėžtis dėl įrangos, kuriai bus taikomos naujos taisyklės, ir taip pripažinti ES-BKIS šiuolaikiniu ginklų, šaudmenų ir karinės paskirties medžiagų, o taip pat susijusių paslaugų ir darbų, įskaitant specialią IT kompiuterinę įrangą ir specialiai sukurtą programinę įrangą, sąrašą.

2.10. Kartu Komitetas pabrėžia, kad Komisija pasiūlė savo iniciatyvas atsižvelgdama į globalizacijos poveikį Europai, pirmiausia gynybos pramonei, ir turėdama pagrindinį tikslą – sustiprinti Europos gynybinį pajėgumą.

2.11. Komitetas primygtinai rekomenduoja Komisijai toliau tirti pažeidimus pagal Sutartį šia siūloma direktyva reglamentuojamoje konkrečioje srityje pasinaudojant siūlomos daugianacionalinės ekspertų tarybos profesiniais gebėjimais.

2.12. Kalbant apie Unisys tyrime pateiktą pasiūlymą sukurti siuntimų Bendrijoje centrinę duomenų bazę, Komitetas mano, kad ši idėja yra nesuderinama su dabartine praktika ir jos reikėtų atsisakyti.

2.13. Komitetas mano, kad skaidrumo tarp ES valstybių narių klausimas turėtų apimti ir kompetentingų valdžios institucijų keitimąsi informacija apie produktų pardavimą arba į įvairias ES paskirties vietas perduotas technologijas siekiant pašalinti bet kokią galimą aplaidumą, diskriminaciją ir (arba) korupciją.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Nacionalinis reglamentavimas ir procesai

3.1.1. Valstybių narių teisės aktuose nurodytos dvi prekių rūšys: „karinės“ ir „dvejopo naudojimo“, dažniausiai licencijuojamos dviejų skirtingų institucijų; dvejopo naudojimo prekės ir karinės prekės neturėtų būti svarstomos kartu.

⁽¹⁾ „Trečioji šalis“ reiškia bet kurią šalį, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė.

3.1.2. Dvejojo naudojimo prekės yra civilinės galutinės paskirties, bet yra kontroliuojamos, nes jos galėtų būti naudojamos tam tikroms karinėms reikmėms arba pirmiausia nestrateginėms nekarinėms reikmėms (t. y., saugumo). Jų kontrolė reglamentuojama pagal Bendrijos prekybos politikos reglamentą (1334/2000), kuriame numatyta, kad eksportas į trečiąsias šalis turi būti vykdomas pagal individualias, visuotines arba bendrąsias licencijas. Priešingai, pagal laisvo prekių judėjimo vidaus rinkos principą, dvejojo naudojimo prekių siuntimui ES licencijavimas nereikalingas, išskyrus labiausiai strategiškai, pavyzdžiui, branduolinius, medžiagas.

3.1.3. Su gynyba susiję produktai yra skirti kariniams tikslams galutiniam panaudojimui. Šiuo metu nėra Bendrijos sistemos jų judėjimui vidaus rinkoje ir jų siuntimą ES apsunkina skirtingi nacionaliniai teisės aktai bei neproporcingi licencijavimo reikalavimai. Tik keletas valstybių narių įgyvendino visuotinio licencijavimo režimą, o viena taiko bendrąsias licencijas kaip savaimę suprantamą dalyką. Daugumą siuntimų ES vis dar riboja individualus licencijavimas, o bendrovės, turinčios keletą valstybių narių apimančias tiekimo grandines, negali optimizuoti jų dėl licencijavimo įvairovės tiekėjo valstybėje narėje.

3.1.4. Visos valstybės narės laikosi bendro požiūrio į „dvejojo naudojimo“ reglamentą, kuris yra teisiškai privalomas ir yra ES pirmojo ramsčio dalis ⁽¹⁾.

3.1.5. Valstybės narės patvirtino ir nurodo skirtingus karinių prekių „šaudmenų sąrašus“, taip pat ir Tarybos bendrąjį karinės įrangos sąrašą, naudojamą pagal ES elgesio kodeksą dėl ginklų eksporto. Daugelis valstybių narių savo nacionaliniuose teisės aktuose nurodo tuos sąrašus, o kitos naudoja savo parengtus ⁽²⁾.

3.1.6. Parengtame bendrame susitarime (dar vadinamą Ketinimų protokolu, KP) Europos šešios didžiausios ginklus gaminančios šalys ⁽³⁾ nustatė bendradarbiavimo taisykles dėl siuntimo ir eksporto toms bendradarbiavimo programoms, kurios nėra ES sistemos dalis.

3.1.7. Todėl Komisijos iniciatyvoje apsiribojama siuntimais Bendrijoje, o eksportą į trečiąsias šalis ir toliau apims galiojančios eksporto licencijavimo sistemos.

⁽¹⁾ 2000 m. birželio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1334/2000, nustatantis Bendrijos dvejojo naudojimo objektų ir technologijų eksporto kontrolės režimą.

⁽²⁾ Europos Sąjunga, 1998 m., „Europos elgesio kodeksas dėl ginklų eksporto“, gegužės 25 d., <http://ue.eu.int/Newsroom/>

⁽³⁾ FR, UK, DE, ES, IT, SE.

4. Grėsmė ir kliūtys

4.1. Kalbant apie taikomą teisę, būtina atsižvelgti į šiuos aspektus:

4.1.1. teisės aktų įvairovė,

4.1.2. įstatymų skirtumai nacionaliniu lygmeniu.

4.2. Kalbant apie atsakingą instituciją, reikia atsižvelgti į šiuos aspektus:

4.2.1. didelė valdžios institucijų, atsakingų už prašymų išduoti licencijas dėl siuntimų Bendrijoje tvarkymą (11 skirtingų rūšių administravimo įstaigų, priklausomai nuo šalies) įvairovė,

4.2.2. kai kuriose šalyse (Vengrijoje, Lenkijoje, Airijoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje, Čekijoje, Portugalijoje) eksportuojamas privalo turėti papildomas licencijas (leidimus), kad galėtų prašyti eksporto, importo ar tranzito licencijos,

4.2.3. pagal dažnai taikomą *teisingo finansavimo* (angl. *juste retour*) (arba kompensavimo) principą, valstybės narės to pageidauja ne tik pramoniniais ir užimtumo sumetimais, bet ir iš dalies dėl to (dabartinės siuntimo Bendrijos viduje praktikos pasekmė), kad nėra įsitikinusios tiekimo iš savo ES partnerių patikimumu (dėl to pirmenybę teikia vietos produktams, kurie nepriklauso nuo kitų valstybių narių siuntimo licencijų).

5. Veiksmai siekiant pašalinti siuntimo Bendrijoje kliūtis

5.1. Siuntimo atžvilgiu visi ES gynybos rinkos patobulinimai turi būti organizuojami pagal keletą toliau išvardytų esminių prioritetų.

5.1.1. Saugumas. Siuntimų supaprastinimas vyksta kartu su abipusio pasitikėjimo ugdymu. Faktas, kad, esant dabartinei padėčiai Europoje, šis pasitikėjimas yra nelygiavertis. Būtina, kad siuntimų supaprastinimas vyktų kartu su pasitikėjimo ugdymo priemonių įgyvendinimu. Kova su terorizmu ir MNG neplatinimas yra visų ES valstybių narių prioritetas. Ši veikla apima ginklų neplatinimo trečiosioms šalims kontrolės stiprinimą užtikrinant, kad būtų laikomasi valstybių narių nustatytų eksporto apribojimų pagal tokios politikos nuostatas.

5.1.2. Supaprastintas licencijavimas. Licencijos aiškiai išreiškia valstybių narių atsakomybę ginklų prekybos srityje. Be to, licencijos padeda nustatyti apribojimus galutiniam naudojimui ir galutinei produktų paskirčiai. Kadangi atsakomybę ir toliau turėtų prisiimti valstybės narės, nacionalinės licencijos turėtų išlikti. Todėl supaprastinimą galėtų lemti jų supaprastinimas ir suderinimas pramonės įmonėms suteikiant nuspėjamo galimybę. Tai turėtų palengvinti Europos gynybos technologinę ir pramoninę bazę visiems taikant tas pačias taisykles ir palengvinant galimybę, pirmiausia MVĮ, pasinaudoti visos Europos galimybių ir partnerystės rinka.

5.1.3. Teisinių išipareigojimų suderinimas. Jis turėtų apimti ne tik su gynyba susijusių produktų siuntimo procedūrą, bet ir šio sektoriaus bendrovių teisinius išipareigojimus. Šiuo tikslu būtina tęsti suderinimo procesą EGJR srityje (t. y. sukurti bendrą turto kontrolės sistemą).

5.1.4. Taikos stiprinimas. Visoje šio sektoriaus verslo veikloje turi būti tinkamai atsižvelgiama į tai, kad gynybos produktai ir dvejopo naudojimo produktai neturėtų kelti pavojaus arba prieštarauti ES užsienio politika ir veiksmais remiamoms demokratiniams vertybėms ir taikos stiprinimui.

5.2. Nauja siuntimo Bendrijoje sistema galėtų turėti dvejopą poveikį eksportui:

- ji sudarys galimybę valstybėms narėms pasikonsultuoti jų su gynyba susijusių produktų eksporto atveju, nebent jie kaip komponentai būtų įmontuoti į sudėtingesnę sistemą;
- sertifikavimas paskatins įmones aktyviau dalyvauti laikantis valstybių narių eksporto politikos sprendimų, kurie jau koordinuojami pagal Elgesio kodeksą, ir todėl užtikrins didesnę saugumą dėl rizikos, susijusios su neteisėtu eksportu, prevencijos.

6. Baigiamosios pastabos

6.1. Komitetas mano, kad Komisija, parengdama Komunikatą „Strategija dėl stipresnės ir konkurencingesnės Europos gynybos pramonės“ ir siūlomas direktyvas dėl viešųjų darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo gynybos ir saugumo srityse bei su gynyba susijusių produktų siuntimo Bendrijoje sąlygų supaprastinimo, ėmėsi svarbios iniciatyvos sudaryti galimybes sustiprinti Europos gynybos ir saugumo rinką, ir ragina Parlamentą ir Tarybą toliau įgyvendinti šią iniciatyvą įtraukiant į ją visa apimančią principą, kuris leis toliau vystyti Europos saugumo ir gynybos politiką.

Briuselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl tam tikrų viešojo gynybos ir saugumo srities darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo

COM(2007) 766 galutinis – 2007/0280 (COD)

(2009/C 100/18)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 47 straipsnio 2 dalimi ir 55 ir 95 straipsniais, 2008 m. sausio 24 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tam tikrų viešojo gynybos ir saugumo srities darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Marius Eugen Opran.

448-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 46 nariams balsavus už, 5 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados

1.1. *Platus socialinių partnerių dialogas*

1.1.1. Komitetas labai džiaugiasi, kad rengiant pasiūlymą dėl šios direktyvos aktyviai dalyvavo ekspertai iš valstybių narių ir gynybos pramonės atstovai, įskaitant suinteresuotus subjektus ir, pirmą kartą, socialinių partnerių vadovus, taip pat, kad jie glaudžiai bendradarbiavo rengiant 2007 m. gruodžio 5 d. Komisijos priimtą dokumentą. Daugiašalėse ir dvišalėse konsultacijose su Europos Sąjungos organizuotos pilietinės visuomenės atstovais buvo aptarti visi viešųjų pirkimų gynybos srityje aspektai (paklausa, pasiūla, reguliavimo pagrindas ir prekės).

1.2. *Ribotas 296 straipsnio taikymas*

1.2.1. Komitetas yra tvirtai įsitikinęs⁽¹⁾, kad Komisijos sprendimu visiškai atsižvelgiama į valstybių narių išimtinės teisės gynybos srityje ir novatorišku būdu užtikrinama, kad, viena vertus, būtų laikomasi Sutarties 296 straipsnio (gynybos sritis) ir dabartinės Viešųjų pirkimų direktyvos 14 straipsnio (saugumo sritis) valstybėms narėms suteikiant teisę, jei būtina, šiose srityse taikyti išimtis ginant gyvybinius savo saugumo interesus ir, kita vertus, atsižvelgiama į Teisingumo Teismo teisminę praktiką ir aiškų jo reikalavimą pirkimams gynybos srityje Bendrijos taisyklių netaikyti tik išimtiniais atvejais⁽²⁾.

1.2.2. Siūloma direktyva dėl viešųjų pirkimų gynybos srityje siekiama, kad atvejų, kai valstybės narės remiasi 296 straipsniu, būtų mažiau, nes manoma, kad galiojančios Europos Bendrijos viešųjų pirkimų taisyklės nėra pritaikytos ginklų, amunicijos ir karinės paskirties medžiagų specifikai.

1.2.3. 296 straipsnis galios ir toliau, taigi, valstybės narės ir toliau turės galimybę juo pasinaudoti, jeigu bus manoma, kad sutartys yra tiek strategiškai svarbios (slaptos), kad net naujosios direktyvos nuostatų nepakanka valstybių narių saugumo interesams apginti. Todėl naujoji direktyva ir 296 straipsnis yra glaudžiai susiję.

1.2.4. Kad ES pirminės teisės aktai (Sutartis) ir antrinės teisės aktai (direktyva) nuosekliai derėtų tarpusavyje, jų taikymo sritis turėtų būti vienoda. Kitu atveju atsirastų teisinis neapibrėžtumas.

⁽¹⁾ Nuomonėje Komitetas išdėsto savo poziciją ir pastebi, kad: 1) šalys, kurios sudaro Europos gynybinių, ekonominių, pramoninių ir technologinių pajėgumų branduolį, norėtų išsaugoti valstybėms narėms nukrypti leidžiančią nuostatą pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 296 straipsnį; 2) Sutarties 296 straipsnio taikymą riboja Europos Teisingumo Teismo teisminė praktika.

⁽²⁾ Gynybos ir saugumo srityse sudaromos viešųjų pirkimų sutartys šiuo metu priklauso Direktyvos 2004/18/EB taikymo sričiai, išskyrus Sutarties 30, 45, 46, 55 ir 296 straipsniuose numatytus atvejus. Teisingumo Teismas savo teisminėje praktikoje nuosekliai teigė, kad nukrypti nuo Bendrijos teisės leidžiančias nuostatas, taip pat ir Sutarties 296 straipsnio nuostatas, reikėtų taikyti tik išimtiniais ir aiškiai apibrėžtais atvejais.

1.3. Dabartinę piniavą, kuri atsirado todėl, kad vienu metu galioja du karinės įrangos sąrašai ir valstybių narių perkančiosios organizacijos ir pramonės atstovai gali savo nuožiūra pasirinkti, kurį iš tų sąrašų naudoti, reikėtų kuo greičiau pašalinti sudarant bendrą sąrašą, taikomą visoms pirkimų ir prekybos procedūroms. Geriausia būtų priimti ir naudoti bendrą karinės įrangos sąrašą visais abiejų naujųjų Komisijos pasiūlytų direktyvų taikymo atvejais. Šiuo metu turime dvi pagrindines galimybes:

1.3.1. pirmoji galimybė: šiai veiklai, pirmiausia testinumo sumetimais, toliau naudoti 1958 m. karinės įrangos sąrašą, su kuriuo yra gerai susipažinę ir lengvai naudojasi ankstesnės patirties turintys vartotojai. Tačiau taip pat gerai žinoma, kad dabartinė šio sąrašo versija yra pernelyg bendro pobūdžio ir per plati, be to – nė karto neatnaujinta per 50 metų nuo to sąrašo patvirtinimo. Šiame sąrašė taip pat nėra naujų technologijų, kurias reikėtų taikyti reaguojant į labai tikrovišką ir komplikuotą grėsmę;

1.3.2. antroji galimybė: imti naudoti Europos Sąjungos bendrąjį karinės įrangos sąrašą, kurį 2007 m. kovo 19 d. patvirtino ir 2008 m. kovo 10 d. atnaujino Taryba. Šiame sąrašė turi būti įranga, kuri nurodyta Europos Sąjungos elgesio kodekse ginklų eksporto srityje, Tarybos priimtame 2000 m. liepos 7 d.; tas kodeksas taip pat bus taikomas su naująja Direktyva dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo Bendrijoje.

1.4. 296 straipsnis vis dar galios ypatingais atvejais ⁽¹⁾

1.4.1. Komitetas nėra įsitikinęs, ar tinkamai pasielgė Komisija, naujojoje direktyvoje nepakartojusi dabartinės Viešųjų pirkimų direktyvos 18/2004 14 straipsnio (dėl slaptų sutarčių), o vietoje to tiesiogiai nurodžiusi atitinkamus Sutarties straipsnius dėl viešojo saugumo (pirmiausia 30 ir 296 straipsnius). Taip perkančiosioms organizacijoms gali būti nebeaišku, kas tinkama, o kas – ne.

1.4.2. Kadangi daugelyje strateginės gynybos ir saugumo įrangos viešųjų pirkimų sutarčių yra bent šiek tiek slaptos arba konfidencialios informacijos, Komisija į naująją direktyvą nusprendė įtraukti konkrečias nuostatas dėl informacijos apsaugos. Aiškiai išskyrus visas „slaptas sutartis“ ir visas sutartis su „specialiomis saugumo priemonėmis“, bet jų neapibrėžus, gali pastebimai susiaurėti naujosios direktyvos taikymo sritis. Gali atsitikti taip, kad susiaurėjus taikymo sričiai iš esmės pasikeistų pasiūlymo pobūdis.

1.4.3. Viena, Komitetas pritaria Komisijos siūlomam šio svarbaus klausimo sprendimui dviem etapais:

— slaptos sutartys neturėtų savaime būti pašalintos iš naujosios direktyvos taikymo srities, bet

— joms valstybės narės, jeigu būtina, galėtų taikyti išimtis,

ir mano, kad Komisijos siūloma tvarka nėra neracionalus sprendimas visiems suinteresuotiems subjektams, tačiau, kita, taip pat rekomenduoja įtraukti atitinkamas Viešųjų pirkimų direktyvos 14 straipsnio dalis į Viešųjų pirkimų gynybos ir saugumo srityje direktyvą. Tai, Komiteto, nuomone, būtų tinkamas sprendimas.

⁽¹⁾ Teisingumo Teismo teigimu, ši išimtis taikoma tik išskirtiniais ir aiškiai apibrėžtais atvejais ir negali būti plačiai interpretuojama.

1.5. *Viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo teisinis pagrindas*

1.5.1. Komiteto vertinimu, naujoji direktyva gerai pritaikyta viešųjų pirkimų (darbo, prekių ir paslaugų) gynybos ir saugumo srityje ⁽²⁾ sutarčių sudarymo ypatumams, nes:

1.5.1.1. su ginklais, amunicija ir karinės paskirties medžiagomis susijusios viešųjų pirkimų sutartys nepatenka į Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) sudarytos Sutarties dėl viešųjų pirkimų taikymo sritį;

1.5.1.2. kiekvienoje valstybėje narėje yra vienas užsakovas. Tai – Vyriausybė ⁽³⁾;

1.5.1.3. reikalaujama užtikrinti ilgalaikį prekių tiekimą ⁽⁴⁾;

1.5.1.4. reikia užtikrinti, kad pirkimo procese valstybės narės turėtų daug laisvės.

1.5.2. Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros klausimu Komitetas pritardamas sutinka, kad rinkos mechanizmus ir viešuosius konkursus ne visada realu įgyvendinti praktiškai, nes valstybės narės pačios vykdo dalį šios veiklos ir, siekdamos sukurti ginkluotosioms pajėgoms reikalingas sistemas, dažnai užmezga ilgalaikius santykius su mokslinių tyrimų ir technologijų organizacijomis ir pramone.

— Šie santykiai gali vystytis laipsniško kilimo ar kitokių principu siekiant užtikrinti sistemų kūrimo proceso tęstinumą ir augimą.

— Komitetas nėra įsitikinęs, ar dabartiniame direktyvos projekto tekste pakankamai atsižvelgiama į šią padėtį, ir baiminasi, kad dirbtinai atskirus mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros ir gamybos procesus gali nukentėti valstybės narės ir pramonė.

⁽²⁾ Sutartis laikytina viešojo darbų pirkimų sutartimi tik tuomet, kai jos dalykas yra veiklos rūšių, išvardytų Bendrojo viešųjų pirkimų žodyno 45 skyriuje, vykdymas.

⁽³⁾ Išskyrus tuos atvejus, kai nedideliais kiekiais perka privačios apsaugos bendrovės ir vietos valdžios institucijos.

⁽⁴⁾ Tiekimo patikimumas: dėl valstybių narių specialiųjų tiekimo patikimumo poreikių viešųjų pirkimų strateginėje gynybos ir saugumo srityje, specialiųjų nuostatų dėl sutarčių sudarymo ir kandidatų atrankos kriterijų, nustatymas yra pagrįstas.

1.6. Pirkti tik Europoje pagamintas prekes – atskirų valstybių narių apsisprendimas

1.6.1. Dėl pasiūlymo vengti pirkti tik Europoje pagamintas prekes (teikti joms pirmenybę) arba nesilaikyti abipusiškumo išlygos Komitetas mano, kad, atsižvelgiant į toliau pateikiamus aspektus, Komisijos pasiūlymas yra priimtinas valstybėms narėms, nes:

1.6.1.1. direktyva nustatys gynybos įrangos pirkimo taisykles, tačiau joje nebus nurodyta, kurią įrangą reikėtų pirkti. Šį sprendimą turės priimti pirkėjai, t. y. valstybės narės;

1.6.1.2. taigi valstybės narės pačios spręs, ar įsileisti į konkursą tiekėjus iš ES nepriklausančių šalių pagal Sutarties dėl viešųjų pirkimų nuostatas;

1.6.1.3. perkančiosios organizacijos ir toliau galės konkursus skelbti išimtinai ES bendrovėms arba į konkursą įsileisti įmones iš ES nepriklausančių šalių.

1.6.2. Apibendrinant, Komitetas mano, kad nurodymas teikti pirmenybę Europoje pagamintoms prekėms nėra tolygus protekcionizmui. Greičiau tai – būtinas žingsnis užtikrinant tarptautinio bendradarbiavimo gynybos pramonės ir technologijų srityje pusiausvyrą, pirmiausia, JAV atžvilgiu.

1.7. Prekyba su ES nepriklausančiomis šalimis

1.7.1. Dėl prekybos gynybos prekėmis su trečiosiomis šalimis Komitetas mano, kad naujoji direktyva nepakeis dabartinės padėties ir bus teisingas sprendimas.

1.7.2. Šiam sektoriui ir toliau bus taikomos PPO taisyklės, pirmiausia Sutartis dėl viešųjų pirkimų.

1.8. Europos gynybos įrangos rinkos kūrimas

1.8.1. Komitetas mano, kad naujoji direktyva – svarbus žingsnis kuriant paklausią Europos gynybos įrangos rinką, nes:

1.8.1.1. atvėrus vidaus rinką gynybos prekėms, padidėtų Europos gynybos įrangos rinkos konkurencingumas;

1.8.1.2. Komitetas mano, kad norint sėkmingai sukurti Europos gynybos įrangos rinką tiesiog būtina nustatyti visoje ES taikomas skaidraus ir konkurencingo pirkimo taisykles. Jas nustatčius, valstybės narės galėtų atverti savo gynybos rinkas viena kitai. Tai būtų naudinga visiems: ginkluotosioms pajėgoms, mokesčių mokėtojams ir pramonei.

1.9. Kompensuojamųjų sandorių politika ⁽¹⁾

1.9.1. Komisija nepateikė konkrečių ir tiesioginių pasiūlymų, susijusių su kompensuojamaisiais sandoriais, nes ji mano, jog ši politika būtų neprasminga ir trikdytų rinkos mechanizmus. Tačiau Komisija pripažįsta, kad šiuo klausimu yra įvairių nuomonių.

1.9.2. Iš tiesų, valstybės narės ir pramonė turi įvairios su šia priemone susijusios patirties ir ją vertina nevienodai. Pastaruoju metu Europos gynybos agentūra (EGA) svarsto, kaip šią priemonę, tol kol ji naudojama, būtų galima naudingai pasitelkti vystant Europos gynybos pramoninę ir technologinę bazę, ir kartu pripažįsta, kad jei Europos gynybos įrangos rinka veiks gerai, ši priemonė nebebus reikalinga.

2. Pasiūlymai

2.1. Komitetas primygtinai rekomenduoja visų ES iniciatyvų gynybos ir saugumo srityse imtis aukščiausiu politiniu lygmeniu: sprendimus turėtų priimti Europos Vadovų Taryba, vyriausiasis įgaliotinis bendrai užsienio ir saugumo politikai ir EGA valdančioji taryba (ministrų lygmeniu).

2.2. Komitetas mano, kad teikdamos paramą Europos institucijos pirmiausia turėtų siekti šių svarbiausių gynybos pramonės tikslų:

2.2.1. siekti, kad Europos gynybos pramoninė ir technologinė bazė duotų gerų rezultatų ir būtų konkurencinga pasaulyje užtikrinant, kad labai anksti būtų galima nustatyti tikruosius pramonės ir karinius tikslus, kurie nepaprastai svarbūs ir didelėms bendrovėms, ir mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVI);

⁽¹⁾ Procedūra (angl. offset), kai gynybos įrangos pardavėjas iš užsienio, jam pristatant prekes, kurių numatoma vertė yra didesnė už perkančiosios organizacijos šalies vyriausybės nustatytą sumą, privalo prisiimti bendrą naudą pramonei išsipareigojimą, kurio išraiška – minimalus perkančiosios šalies pridėtinės vertės procentinis dydis, ir proporcingai visai sutarties sumai. Kompensaciniai užsakymai, kuriuos perkančiosios šalies pramonei pateikia pirkėjas (kompensuojantysis, angl. off-setter), turi atitikti aukštus technologinius standartus ir turi sukurti naujus arba papildomus verslo srautus vietos bendrovėms, kurioms naudingi kompensaciniai sandoriai (kompensacijos gavėjams, angl. off-settee). Pardavėjas įvykdo šį ekonominį išsipareigojimą per aiškiai nustatytą ir pagrįstą laikotarpį ir privalės mokėti baudą už ekonominius išsipareigojimus, kurie nebuvo įvykdyti per minėtą laikotarpį. Nauda pramonei bus laikoma gauta, kai kompensaciją gaunančios bendrovės per šį laikotarpį pateiks užsakymų sąskaitas.

2.2.2. tarptautiniu lygmeniu informuoti apie pagrindines šio svarbaus pramonės sektoriaus programas;

2.2.3. skatinti dabartines ir ateities investicijas į novatoriškų technologijų vystymą;

2.2.4. ES lygmeniu užtikrinti darbo vietas gynybos pramonėje, nes siekiant tvaraus ekonominio sektoriaus augimo ir moderniausių technologijų vystymo ir diegimo labai svarbu išlaikyti žmogiškuosius išteklius, t. y. profesionalius kvalifikuotus sektoriaus darbuotojus;

2.2.5. skatinti sektoriaus vystymąsi sudarant vienodas sąlygas visiems dalyviams, taip pat ir mažinant valstybių kišimąsi į įmonių veiklą;

2.2.6. skatinti EGA iniciatyvas, nes ji privalo būti pajėgi veikti kaip vienos ar keleto valstybių narių įgyvendinamų iniciatyvų katalizatorius. EGA gali užtikrinti, kad įvairiose programose, pavyzdžiui, būsimoje Europos sunkiojo transporto sraigtasparnių, nepilotuojamų orlaivių, skaitmeninės taktinės radijo sistemos ir kt. programose, dalyvautų daugiau valstybių narių.

2.3. Komitetas rekomenduoja Europos Vadovų Tarybai, vyriausiajam įgaliotiniui bendrai užsienio ir saugumo politikai ir EGA valdančiajai tarybai įvertinti, pasirinkti ir viešai paskelbti galutinį sprendimą dėl gynybos įrangos ir prekių sąrašo, kurį turėtų naudoti visi Europos gynybos įrangos rinkos ir Europos gynybos pramoninės ir technologinės bazės dalyviai. Šiuo atveju galima rinktis kurią nors iš šių galimybių:

2.3.1. toliau naudoti 1958 m. sąrašą, pirmiausia stengiantis užtikrinti tęstinumą, net jeigu šis sąrašas yra pernelyg bendro pobūdžio ir per platus, be to – nė karto neatnaujintas per 50 metų nuo jo patvirtinimo;

2.3.2. pakeisti dabartinį senąjį sąrašą Europos Sąjungos bendruoju karinės įrangos sąrašu, kurį Taryba priėmė 2007 m. kovo 19 d. ir atnaujino 2008 m. kovo 10 d., įtraukiant į jį įrangą, kuriai taikomas Europos Sąjungos elgesio kodeksas ginklų eksporto srityje, kurį Taryba priėmė 2000 m. liepos 7 d. Tą sąrašą būtų galima pavadinti ES bendruoju karinės įrangos sąrašu. Tas pats ES kodeksas jau buvo pritaikytas naudoti su naująja direktyva dėl su gynyba susijusių produktų siuntimo Bendrijoje.

2.3.2.1. Komitetas mano, kad galimas sprendimas būtų sujungti atnaujintą 1958 m. sąrašą nurodant įrangą ir technologijas, kurioms būtų taikomos nukrypti leidžiančios nuostatos, ir Europos Sąjungos bendrąjį karinės įrangos sąrašą, apibrėžtą Europos Sąjungos elgesio kodekse ginklų eksporto srityje.

2.3.3. Komitetas mano, kad EGA turėtų būti svarbi sektoriaus varomoji jėga ir forumas, kuriame galėtų vykti vyriausybės diskusijos dėl gynybos pramonės ateities, gynybai skirtų mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros ir Europos gynybos pramoninės ir technologinės bazės plėtros.

2.3.4. Tuo pat metu Komitetas pripažįsta Europos Komisijos kompetenciją ir jos svarbų vaidmenį, atliekamą viešųjų pirkimų srityje ir sudarant ir stiprinant Europos gynybos pramoninę ir technologinę bazę, ir mano, kad Europos Komisijos patirtis bus naudinga jai siekiant restruktūrizuoti ir vystyti valstybių narių gynybos pramonę.

2.3.5. Komitetas pripažįsta, jog kuriant Europos gynybos įrangos politiką svarbu atsižvelgti į pačios gynybos pramonės interesus ir pasiūlymus. Vis dėlto Komitetas mano, kad EGA veikla žymiai pagerėtų, jeigu EGA direktoratų darbe imtų oficialiai ir aktyviau dalyvauti gynybos pramonės atstovai ir nevyriausybiniai profesionalūs ekspertai. Tie atstovai ir ekspertai (organizacijos pilietinės visuomenės nariai) turėtų dalyvauti EGA priežiūros valdybos veikloje laikantis kol kas dar neparengtų nuostatų dėl jų statuso, teisės kalbėti, balsuoti ir pan.

2.3.6. Dėl Europos Sąjungos elgesio kodekso ginklų eksporto srityje taikymo Komitetas sutinka, kad visos ES valstybės narės ir Europos valstybės, kurios yra NATO narės, turi turėti galimybę dalyvauti bendradarbiavimo programose tiek, kiek joms tai leidžia jų finansinės galimybės ir pramoniniai ir technologiniai pajėgumai. Taip pat reikia pakankamai atsižvelgti į mažų ir vidutinio dydžio valstybių interesus.

2.4. Komitetas mano, kad, norint atlikti statistinį vertinimą ir teisingą palyginamąją analizę, Komisija turėtų periodiškai pateikti pažangos ataskaitą, kurioje būtų įvertinta direktyvos įgyvendinimo pažanga atskirose valstybėse ir Bendrijos lygmeniu.

2.5. Komitetas mano, kad siūlomą direktyvą reikėtų taikyti visoje Europos ekonominėje erdvėje.

3. Bendroji informacija

3.1. Dabartinė padėtis

3.1.1. Daug valstybių narių iki šiol plačiai taikė EB sutarties 296 straipsnį⁽¹⁾ ir Viešųjų pirkimų direktyvos (2004/18) 14 straipsnį beveik automatiškai pritaikydamos EB taisyklių išimtį karinės ir saugumo įrangos pirkimams. Kitaip tariant, „tai, kas turėtų būti išimtis, iš tiesų dažnai buvo taisyklė“.

3.1.2. Viešųjų pirkimų srityje trūksta europinių teisės aktų, kurie tikrai tiktų strateginėms viešųjų pirkimų sutartims gynybos ir saugumo srityje sudaryti.

3.1.3. Kadangi naudojami nesuderinti standartai, sunku bendradarbiauti įgyvendinant mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros, pirkimų ir gamybos programas.

3.1.4. Paklausos požiūriu pirkėjams 27 valstybėse labai sudėtinga suderinti savo karinius poreikius ir sutelkti savo perkamąją galią bendriems pirkimų projektams.

3.1.5. Kadangi ES lygmeniu visų aptariamų sričių (eksporto, siuntimo, pirkimų ir pan.) reglamentavimo sistema sudaro 27 skirtingi nacionalinių taisyklių ir procedūrų rinkiniai, labai sunku konkuruoti ir bendradarbiauti ir atsiranda daug papildomų išlaidų⁽²⁾.

3.1.6. Europos gynybos įrangos rinkos kūrimas yra svarbiausias Europos saugumo ir gynybos politikos tikslus palaikantis veiksnys.

3.2. Gynybos ir saugumo konvergencija

3.2.1. Komitetas palankiai vertina Komisijos iniciatyvą į naujosios direktyvos taikymo sritį įtraukti strateginį nekarinių saugumo reikmėms skirtų prekių pirkimą, kadangi:

3.2.1.1. šiandienos strateginėje aplinkoje išskylanči grėsmė įgauna tarptautinį ir asimetrinį pobūdį⁽³⁾; vis labiau nyksta karinio saugumo ir civilinės saugos, išorės ir vidaus saugumo sričių ribos, todėl reikia bendrų priemonių;

⁽¹⁾ Europos bendrijos steigimo sutarties 296 straipsnis: „1. Šios Sutarties nuostatos neklaido taikyti šias taisykles: a) jokia valstybė narė nepivalo teikti informacijos, kurios atskleidimą ji laiko prieštaraujančiu gyvybiniam savo saugumo interesams; b) kiekviena valstybė narė gali imtis priemonių, kurias mano esant būtinas apsaugoti gyvybiniam savo saugumo interesams, susijusiems su ginklų, amunicijos ir karinės paskirties medžiagų gamyba ar prekyba; šios priemonės neturi kenkti prekių, kurios nėra specialiai skirtos karo tikslams, konkurencijos bendrojoje rinkoje sąlygoms. 2. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, gali vieningai pakeisti 1958 m. balandžio 15 d. jos pačios sudarytą prekių, kurioms taikomos šio straipsnio 1 dalies b punkto nuostatos, sąrašą.“

⁽²⁾ Pavyzdžiui, buvo manoma, kad 2003 m. vien tik dėl su siuntimu Bendrijoje susijusių kliūčių susidarė 3,16 mlrd. EUR papildomų išlaidų. „Unisys“, Gynybos produktų siuntimas Bendrijoje, Europos Komisija, Briuselis, 2005 m., p. 6.

⁽³⁾ Europos Sąjungos komunikatas „ES gynybos įrangos politikos kūrimo link“, COM(2003) 113 galutinis, 2003 3 11; EESRK nuomonė OL C 10, p. 1, 2004 1 10, pranešėjas Clive Wilkinson.

3.2.1.2. ginkluotosios ir saugumo pajėgos dažnai glaudžiai bendradarbiauja ir naudoja panašią vienodų technologijų pagrindu sukurtą ir tų pačių įmonių pagamintą įrangą;

3.2.1.3. nekarinės paskirties pirkimai tam tikrose srityse, pavyzdžiui, kovos su terorizmu srityje, gali būti ne mažesnės strateginės svarbos kaip ir karinės paskirties pirkimai, todėl jiems reikėtų taikyti tokius pačius ar net griežtesnius saugumo reikalavimus;

3.2.1.4. tais atvejais, kai pirkimui saugumo ir gynybos srityje naudojamos vienodos specifikacijos, logiškiausia taikyti vienodas pirkimo taisykles;

3.2.2. Komitetas taip pat mano, kad geriausia būtų visoms už gynybą, nacionalinį saugumą ir žvalgybą atsakingoms Europos institucijoms taikyti vienodas sąlygas.

3.3. Novatoriškų sprendimų įgyvendinimas

3.3.1. Siekiant patenkinti išskirtinius sektoriaus poreikius, naujojoje direktyvoje siūlomos trys konkurencingos procedūros ir pragmatiški sprendimai:

— **derybų procedūrą** iš anksto skelbiant apie pirkimą⁽⁴⁾ leidžiama taikyti nepateikiant specialaus pagrindimo,

— taip pat galima taikyti **riboto konkurso procedūrą**⁽⁵⁾ ir **konkurencinį dialogą**⁽⁶⁾,

— tačiau **atvirasis konkursas**, kurį organizuojant specifikacijas reikia pateikti visiems pageidaujantiems ekonominės veiklos vykdytojams, laikomas netinkamu konfidencialumo ir informacijos apsaugos reikalavimų, keliamų tokio pobūdžio pirkimams, požiūriu.

3.3.1.1. Į procedūras įtrauktos konkrečios nuostatos dėl informacijos apsaugos⁽⁷⁾ siekiant užtikrinti, kad strateginės svarbos informacija būtų neprieinama asmenims, kuriems nesuteiktas atitinkamas leidimas.

⁽⁴⁾ Tai procedūra, pagal kurią perkančioji organizacija derėtis pakviečia jos pačios pasirinktus ekonominės veiklos vykdytojus.

⁽⁵⁾ Tai procedūra, pagal kurią bet kuris ekonominės veiklos vykdytojas gali prašyti leisti jam dalyvauti, o pasiūlymus gali teikti tik perkančiosios organizacijos pakviestieji ekonominės veiklos vykdytojai.

⁽⁶⁾ Perkančioji organizacija gali riboti kandidatų, dalyvaujančių ribotuose konkursuose, derybose skelbiant apie pirkimą ar konkurenciniame dialoge, skaičių. Toks kandidatų skaičiaus ribojimas turėtų remtis objektyviais skelbime apie pirkimą nurodomais kriterijais.

⁽⁷⁾ Informacijos apsauga: kadangi su viešaisiais gynybos ir saugumo pirkimais susijusi informacija dažnai būna konfidenciali, būtinos: 1) apsaugos priemonės, taikytinos pirkimo organizavimo procedūroms; 2) kandidatų atrankos kriterijai; 3) perkančiųjų organizacijų įvesti sutartiniai reikalavimai.

3.3.1.2. Konkurse taikant specialias sąlygas dėl tiekimo patikimumo bus užtikrinta, kad ginkluotosios pajėgos bus aprūpintos laiku, ypač kilus krizei ar ginkluotam konfliktui:

- a) procedūra nustatoma bendra tinkamų garantijų sistema, kuri paremta aiškiu lyginamosios analizės metodu;
- b) Komitetas palankiai vertina Komisijos sprendimą, kad naujoji direktyva būtų taikoma sudarant tik tas saugumo ir gynybos srities pirkimų sutartis, kurioms negalima taikyti dabartinės Viešųjų pirkimų direktyvos;
- c) šios sutartys susijusios su karinių prekių (ginklų, amunicijos ir karinės paskirties įrangos) ir saugumo įrangos, kuri yra strateginė ir savo pobūdžiu panaši į gynybos įrangą, pirkimais;
- d) nestrateginės ir nekarinės įrangos pirkimams ir toliau taikoma dabartinė Viešųjų pirkimų direktyva (2004/18), net jei juos vykdo gynybos ir saugumo srities perkančiosios organizacijos.

3.4. Direktyvos projekto teisinis pagrindas:

3.4.1. papildymo principas: poreikis nutraukti pažeidinėjimo praktiką, kuri atsiranda dėl to, kad trūksta galiojančių Bendrijos nuostatų dėl viešųjų pirkimų tvarkos derinimo;

3.4.2. proporcingumo principas: tol, kol bus taikomos visos direktyvos nuostatos, perkėlus jas į nacionalinę teisę kiekviena valstybė narė galės atsižvelgti į strateginių pirkimų, kuriuos jos atlieka gynybos ir saugumo srityje, ypatumus ir savybes.

3.5. Priemonių pasirinkimas

3.5.1. Perkeldamos šią direktyvą į nacionalinę teisę valstybės narės, jei jos to pageidaus, gali parengti teisės aktus, kurie būtų taikomi visiems jų viešiesiems pirkimams, taip pat ir strateginės svarbos pirkimo sutartims gynybos ir saugumo srityse.

3.5.2. Taikant naująją priemonę turėtų atsirasti galimybė užtikrinti didelį lankstumą, pakankamą skaidrumą ir sudaryti geresnes sąlygas patekti į rinką tiekėjams iš kitų valstybių, ypač MVĮ.

3.5.3. Kad direktyva būtų visapusiškai veiksminga, ją reikia paremti standartizavimu ir taikyti tinkamą prekių judėjimo ES viduje režimą.

3.6. MVĮ ir Europos gynybos pramonė

3.6.1. Dėl Europos Sąjungos elgesio kodekso ginklų eksporto srityje praktinio įgyvendinimo Komitetas pabrėžia, jog svarbų vaidmenį atlieka mažieji ir vidutiniai gynybos įrangos ir technologijų tiekėjai, prisidedantys prie mokslinių tyrimų ir užtikrinantys darbo vietas vystant nacionalinius ir Europos karinius pajėgumus.

3.7. Baigiamasis klausimas

3.7.1. Kaip visada vykdamas reformas gali atsitikti taip, kad visi iš esmės sutiks, jog „kažką“ daryti reikia, tačiau niekas nesiims praktinių sektoriaus pažangą skatinančių priemonių arba nepasirašys jokių dokumentų ar susitarimų.

3.7.2. Svarbiausias klausimas: kiek dar gyvuos Europos gynybos pramoninė ir technologinė bazė, jeigu Europa ir toliau atidėlios reformas, kurios yra neišvengiamai reikalingos?

Briuselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Mario SEPI

Europos socialinių ir ekonomikos reikalų komiteto Nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl bendrų nuostatų, susijusių su matavimo priemonėmis ir metrologinės kontrolės metodais (nauja redakcija)

COM(2008) 357 galutinis – 2008/0123 (COD)

(2009/C 100/19)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. rugsėjo 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl bendrų nuostatų, susijusių su matavimo priemonėmis ir metrologinės kontrolės metodais (nauja redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 448-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), 117 narių balsavus už ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, nustatančią ekologinio projektavimo reikalavimų su energija susijusiems gaminiams nustatymo sistemą

COM(2008) 399 galutinis – 2008/0151 (COD)

(2009/C 100/20)

2008 m. rugsėjo 10 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, nustatančią ekologinio projektavimo reikalavimų su energija susijusiems gaminiams nustatymo sistemą.

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, 448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), 113 narių balsavus už ir 1 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo nustatomos bendros tiesioginės paramos schemų taisyklės pagal bendrąją žemės ūkio politiką ir tam tikros paramos schemas ūkininkams, Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios žemės ūkio politikos pakeitimų iš dalies keičiant reglamentus (EB) Nr. 320/2006, (EB) Nr. 1234/2007, (EB) Nr. 3/2008 ir (EB) Nr. [...] /2008 ir Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai

COM(2008) 306 galutinis – 2008/0103+0104+0105 (CNS)

(2009/C 100/21)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 36 ir 37 straipsniais, 2008 m. birželio 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo nustatomos bendros tiesioginės paramos schemų taisyklės pagal bendrąją žemės ūkio politiką ir tam tikros paramos schemas ūkininkams,

Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios žemės ūkio politikos pakeitimų iš dalies keičiant reglamentus (EB) Nr. 320/2006, (EB) Nr. 1234/2007, (EB) Nr. 3/2008 ir (EB) Nr. [...] /2008 ir

Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai

Žemės ūkio, kaimo plėtos ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 8 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Frank VAN OORSCHOT, bendrapranešėjai Seppo KALLIO ir Hans-Joachim WILMS.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 113 narių balsavus už, 28 – prieš ir 18 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos Komisija 2008 m. gegužės 20 d. paskelbė pasiūlymus tobulinti bendrąją žemės ūkio politiką (BŽŪP), kad būtų galima kuo geriau užtikrinti jos veikimą išsiplėtusioje Europos Sąjungoje ir keičiantis tarptautinėms aplinkybėms. Tai buvo pavadinta BŽŪP būklės įvertinimu.

1.2. EESRK mano, kad diskutuojant dėl būklės įvertinimo reikėtų geriau atsižvelgti į įvairias užduotis, su kuriomis susiduria BŽŪP (pvz., Europos žemės ūkio modelis, aprūpinimas maistu kaip pagrindinis klausimas). Todėl EESRK pabrėžia būtinybę artimiausiu metu ir ilgalaikėje perspektyvoje ES lygmeniu turėti tinkamą žemės ūkio politiką, skiriant jai pakankamai lėšų. Greičiausiai tam prireiks – mažiausiai – tiek pat lėšų, kaip iki šiol. Visuomenei turėtų būti kuo geriau paaiškinta BŽŪP būtinybė ir kiekvienos atskiros priemonės tikslas, kad nevyktų nuolatinės diskusijos apie finansavimą.

1.3. EESRK primena ankstesnę savo nuomonę dėl BŽŪP ateities, kurioje EESRK pažymi, kad ūkininkai išgyvena sudėtingą pereinamąjį laikotarpį. Todėl EESRK mano, kad svarbiausia supaprastinti ir palengvinti būklės įvertinimo įgyvendinimą ir spręsti naujas rinkos ir visuomenės problemas, atsižvelgiant į daugiavertį žemės ūkio vaidmenį.

1.4. EESRK mano, kad mokėjimai, skirti plataus masto ūkininkų atliekamam darbui, už kurį rinka atlygina nepakankamai, finansuoti ir toliau išlieka būtini. Šiuo metu EESRK mano, kad vis sunkiau bus pateisinti pagal ankstesnę gamybos apimtį nustatytus mokėjimus. Valstybėms narėms reikėtų leisti koreguoti pasirinktą modelį nustatant vienodesnį tarifą, dėl kurio turėtų vykti plačios diskusijos, atsižvelgiant į aplinkybes, susijusias su BŽŪP po 2013 m. Valstybėms narėms turėtų būti suteikta galimybė nustatyti pakankamą pereinamąjį laikotarpį, kad ūkiai neatsidurtų keblioje padėtyje. Reikėtų nustatyti paprastesnes kompleksinio paramos susiejimo taisykles ir vengti dvigubos kontrolės.

1.5. EESRK pritaria tolesniam išmokų atsiejimui, kad ūkininkai galėtų laisvai ūkininkauti. Vis dėlto neturėtų būti reikalaujama valstybių narių atsieti, kad būtų paremtos pažeidžiamos pramonės šakos arba regionai, tačiau tai neturėtų iškreipti padėties. EESRK pritaria „68 straipsnio“ tikslams, nors šis straipsnis neišspręs visų problemų. Kai kuriais atvejais reikia daugiau lankstumo. Prieš įgyvendindamos šią priemonę, valstybės narės turėtų nuodugniai iširti išmokų ūkininkams persikirstymo pasekmes.

1.6. EESRK mano, kad pirmiausia reikėtų patikrinti prisitaikymą prie dabartinės intervencinės sistemos. EESRK taip pat ragina rengti naujas priemones tvariam apsauginiam tinklui

sukurti. Be to, EESRK siūlo ir toliau taikyti atidėjimo mechanizmą, pakoreguojant pūdymų plotų apimtį pagal rinkos tendencijas.

1.7. EESRK ragina išsamiau įvertinti ateityje galimus pieno rinkos pokyčius ir jų pasekmes, kol dar nepriimtas galutinis sprendimas, leidžiantis 2015 m. panaikinti pieno kvotas. EESRK ragina Komisiją tiksliau nurodyti, kokių priemonių ketinama imtis siekiant išlaikyti pieno produktų gamybą pažeidžiamuose regionuose, ir paaiškinti jų finansines pasekmes bei kaip jos bus finansuojamos. Kol tokia strategija nepateikta, EESRK negali pritarti numatomam kvotų didinimui. EESRK norėtų, kad būtų sukurtas Europos pieno gamintojų tinklas siekiant pasiūlą suderinti su paklausa bei išlaikyti tam tikrą gamintojų pajamų ir gyvulių augintojų pasiskirstymo lygį visoje Europoje. Sukūrus minėtą tinklą, būtų galima nustatyti naują pramonininkų, gamintojų, platintojų ir netgi vartotojų jėgų pusiausvyrą.

1.8. EESRK pripažįsta Komisijos išvardytus naujus uždavinius dėl klimato, vandens, atsinaujinančių energijos šaltinių ir biologinės įvairovės, kuriems aiškiai reikės papildomo finansavimo pagal antrąją ramstį. Lėšų naujiems uždaviniams galima gauti tik iš moduliavimo, nes esamos biudžeto lėšos paskirstytos iki 2013 m. kitoms reikmėms, o naujų pinigų šaltinių nenusimato.

2. Įžanga

2.1. 2008 m. gegužės 20 d. Europos Komisija paskelbė pasiūlymus dėl Tarybos reglamentų dėl keleto bendrosios žemės ūkio politikos pakeitimų (COM(2008) 306/4). Svarbiausias būklės įvertinimo tikslas – įvertinti 2003 m. BŽŪP reformos įgyvendinimą ir atlikti tokius reformos pakeitimus, kurie laikomi būtinais siekiant toliau paprastinti politiką, sudaryti palankias sąlygas naujoms rinkos galimybėms panaudoti ir parengti ją naujiems rinkos ir visuomenės iššūkiams.

2.2. Be būklės patikrinimo, taip pat būtina aptarti BŽŪP vystymą po 2013 m. siekiant priimti naujus iššūkius, kurie iškyla žemės ūkiui, visuomenei ir žemės ūkio vertės grandinei.

3. Kintanti maisto padėtis pasaulyje

3.1. Trisdešimt metų žemės ūkio produktų realios supirkimo kainos mažėjo. 2007 m. tam tikrų žemės ūkio prekių kainos staiga labai padidėjo. Svarbios kainų kilimo priežastys buvo didėjanti pasaulinė paklausa, labai negausios atsargos ir dėl klimato sąlygų blogas derlius. Tai tiesiogiai paveikė gyvulių augintojus, nes išaugo pašarų kainos. Tačiau žemės ūkio produktų kainos vėl pradeda mažėti. Nuo 2007 m. rudens iki 2008 m. balandžio mėn. pieno kainos sumažėjo apie 30 proc., o kviečių – apie 20 proc. ⁽¹⁾. Taikant šį pavyzdį ir atsižvelgiant į didėjančias kainas galima tikėtis, kad 2008 m. žemdirbių pajamos sumažės 16–24 proc. Realiosios žemės ūkio prekių kainos vis dar mažesnės nei buvusios per 1973 m. arba 1979 m. naftos krizes ⁽²⁾.

3.2. Pastarųjų keleto mėnesių tendencijos aiškiai parodė, kad šiuo metu žemės ūkio produktų kainos svyruoja, o tai nepalanku nei vartotojams, susiduriantiems su žemės ūkio produktų kainų augimu, nei ūkininkams ir maisto grandinės dalyviams, kurie turi nuolat pagrįstai mąstyti apie savo investicijas. Būsimoje žemės ūkio politikoje reikia atsižvelgti į tokią padėtį, kad aprūpinimo maistu patikimumas ir toliau išliktų ES tikslu.

3.3. Atsižvelgiant į augančią maisto paklausą pasaulyje, manoma, kad per trumpą arba vidutinės trukmės laikotarpį kainos vartotojams nesumažės iki ankstesnio lygio, bet tikimasi didesnio gamintojų kainų svyravimo.

3.4. Didesnės maisto produktų kainos vartotojams nustatoma kainoms didelės įtakos neturi, nes, palyginti su energijos ir darbo jėgos sąnaudomis, maisto gamybos srityje mažėja su žemės ūkio žaliavomis susijusių sąnaudų dalis. Kviečių kaina, pvz., sudaro tik 4 proc. duonos kepalų kainos ⁽³⁾. Be to, su maistu susijusios išlaidos sudaro nedidelę visų namų ūkio išlaidų (apie 14 proc. 27 valstybių ES) dalį. EESRK mano, kad būtina racionalizuoti maisto grandinę žemdirbių ir vartotojų naudai ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Pasiūlymo dėl būklės įvertinimo pristatymas Žemės ūkio ir kaimo plėtros komitete, 2008 m. gegužės 20 d.

⁽²⁾ Europos Komisija: kas lėmė dabartinę žemės ūkio produktų kainų suolį?

⁽³⁾ Mariann FISCHER BOEL kalba: Pašarai, maistas ar kuras. 2008 m. sausio 18 d., Berlynas.

⁽⁴⁾ EESRK toliau tiria šį klausimą tiriamajame nuomoneje „ES ir pasaulinė maisto problema“.

3.5. Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacija turi geriau administruoti aprūpinimą maistu. Kadangi žemės ūkis dabar priklauso Pasaulio prekybos organizacijos kompetencijai, nelygė tarp žemės ūkio sistemų padidėjo. Turi keistis mąstysena; žemės ūkiui turi būti suteikta galimybė pačiam organizuoti savo veiklą pasaulio lygiu, pasitelkiant diskusijų forumą, kuriame dalyvautų nacionaliniam žemės ūkiui geriausiai atstovaujančios (nebūtinai turtingiausios) organizacijos.

3.6. EESRK mano, kad, įvertinant BŽŪP būklę, reikėtų atsižvelgti į šiuos maisto padėties pokyčius pasaulyje. Šiuo atžvilgiu ūkininkai turėtų ir toliau vykdyti savo daugiavfunkcinį vaidmenį laikantis Europos žemės ūkio modelio.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas primena savo ankstesnę nuomonę dėl BŽŪP būklės ir ateities po 2013 metų⁽⁵⁾. Šioje nuomonėje EESRK nurodo, kad ūkininkai ir maisto perdirbimo pramonės atstovai išgyvena sudėtingą pereinamąjį laikotarpį. Jei būtų ištesėti reformų pažadai ir užtikrintas pakankamas teisinis ir planavimo tikrumas, daugelis būtų pasirengę atsižvelgti į pakitusias rinkos sąlygas pagal rinkos ekonomikos dėsnius. EESRK mano, kad svarbiausias reformos patikrinimo tikslas turėtų būti nustatyti, kur reikia derinti esamus teisės aktus, norint:

— lengviau ir paprasčiau jį įgyvendinti ir

— pašalinti kliūtis tikslingam sutartų reformos priemonių įgyvendinimui.

EESRK pripažįsta, kad, be šių pagrindinių dalykų, ES laukia nauji uždaviniai, kuriuos įgyvendinti galėtų padėti ūkininkai, ir kad dėl maisto produktų rinkos padėties reikia ieškoti naujų sprendimų.

Tačiau svarbiausios būklės įvertinimo sąlygos turi būti supaprastinimas ir prisitaikymas, kuriuos užtikrintų rinkos organizavimas.

4.2. Taip pat svarbu, kad būklės įvertinimo priemonės pabrėžtų tolesnį Europos žemės ūkio modelio vystymąsi ir leistų ūkininkams atlikti jų daugiavfunkcinį vaidmenį:

— siekti aukščiausių pasaulio aprūpinimo maistu ir kokybės, aplinkos apsaugos ir gyvūnų gerovės standartų;

— išsaugoti kraštovaizdį ir gamtą; ir

— daug prisidėti prie užimtumo, išlaikyti žemės ūkio gamybą ir kaimo vietovių gyvybingumą visuose ES regionuose;

— užkirsti kelią kaimo vietovių gyventojų skaičiaus mažėjimui ir žemės ūkio paskirties žemės dirvonavimui.

EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymai iš esmės keičia dabartinę padėtį. Šiuos pokyčius būtina išsamiai išnagrinėti.

5. Būklės įvertinimo priemonės

5.1. Bendrosios išmokos schema (BIS)

5.1.1. Europos Komisija, siekdama veiksmingesnės ir naudingesnės BIS, siūlo, kad valstybėms narėms būtų suteikta teisė pakeisti BIS modelį pereinant prie vienos teisės gauti išmoką atveju. Atitinkamai pasiūlymuose pateikta daug BIS įgyvendinimo supaprastinimo priemonių.

5.1.2. Europoje vis didesnę nerimą kelia tvarumo klausimas. Tarptautiniuose susitarimuose nepakankamai atsižvelgiama į su prekyba nesusijusius klausimus, nors tai gyvybiškai svarbu, jeigu siekiame paisyti Europos piliečių norų. Be to, nuolat mažinama ES sienų apsauga. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus EESRK mano, kad pagalba ūkininkams padengti tvarios gamybos sąnaudas, už kurias neatlyginama suteikiant bendrąją išmoką ūkiui, taikant tiesioginių išmokų sistemą, bus esminė užtikrinant Europos žemės ūkio modelį ir ūkininkų pajamas po 2013 m. Tai lieka aiškus BŽŪP uždavinys.

⁽⁵⁾ OL C 44, 2008 2 16, p. 60.

5.1.3. EESRK mano, kad ir toliau reikės kompensacinių išmokų, skirtų finansuoti įvairias ūkininkų paslaugas, kurių jiems negali atlyginti rinka. Dabar tampa vis sunkiau pateisinti pagal ankstesnę gamybos apimtį nustatytus išmokų dydžius. Valstybėms narėms, kurios dar nesuvienodino savo išmokų nacionalinių viršutinių ribų, turėtų būti leista tai padaryti 2009–2013 m., arba pradėti 2013 m. Prieš tai valstybės narės turėtų kruopščiai įvertinti padarinius ūkininkų pajamoms, jų gebėjimą prisitaikyti ir ilgalaikio planavimo aiškumo poreikį. Jei reikėtų laikytis tokio požiūrio, valstybėms narėms turėtų būti suteikta galimybė nustatyti pakankamą pereinamąjį laikotarpį, kad ūkininkai, investavimo laikotarpiu rėmęsi kitokiais teisės aktais, išvengtų bet kokio pobūdžio sunkumų.

5.1.4. Daugelyje naujų valstybių narių taikomą bendrosios išmokos už plotą schemą (BIPS) paprasta administruoti, tačiau ji gali būti pernelyg paprasta, kai jai, palyginti su pasėlių sektoriais, reikia teikti svarią paramą intensyvios žemdirbystės ūkiams (vaisių ir daržovių, gyvūninės kilmės produktų, tabako ir kt.). Per vidutinės trukmės laikotarpį pagal bendrosios išmokos schemą reikėtų rasti tinkamesnį sprendimą, panaudojant kitas esamas arba naujas priemones, parengtas ES mastu.

5.1.5. Už visas naujų valstybių narių žemes, išmokų prašymo pateikimo metu turinčias geras žemės ūkio ir aplinkos sąlygas, reikėtų numatyti galimybę skirti išmokas.

5.2. Kompleksinis paramos susiejimas

5.2.1. Europos Komisija norėtų supaprastinti ir geriau taikyti kompleksinį paramos susiejimą. Komisija siūlo panaikinti kai kuriuos reikalavimus, kurie nėra susiję su ūkininkų atsakomybe, ir siūlo įtraukti naują reikalavimą dėl geros agrarinės ir aplinkosauginės būklės (GAAB).

5.2.2. EESRK palankiai vertina tai, kad, taikant kompleksinį paramos susiejimą, bendrosios išmokos ūkiui siejamos su ES standartų, susijusių su žemės ūkio veikla, laikymusi. EESRK pritaria Komisijos pasiūlymams paprastinti kompleksinį paramos susiejimą. Taip pat aišku, kad reikėtų, jog kompleksinis paramos susiejimas taptų ne toks sudėtingas, pirmiausia nustatant aiškesnes taisykles (įtraukiant „de minimis“ taisyklę) ir mažinant pavieniuose ūkiuose atliekamų įvairių patikrinimų skaičių. Taip pat reikėtų vengti dvigubos kontrolės, pvz., Kokybės užtikrinimo sistemos (KUS) audito.

5.2.3. Žemės ūkis yra svarbus sektorius, sukuriantis daugybę darbo vietų visoje ES. Reikėtų stengtis sumažinti nelaimingų atsitikimų ūkiuose skaičių ir kelti darbo jėgos kvalifikacijos lygį. EESRK mano, kad kai kurie darbo saugos ūkyje aspektai yra labai svarbūs, pvz., instrukcijos dėl žemės ūkio mašinų naudojimo, higienos ir tinkamo pavojingų medžiagų saugojimo. Jie turi būti reglamentuojami nacionaliniais socialiniais teisės aktais ir galėtų būti įtraukti į kompleksinio paramos siejimo taikymo sritį. Siekdamas paskatinti ūkininkus, EESRK siūlo plėsti ES socialinio fondo galimybes profesinės saugos ir kvalifikacijų srityje.

5.2.4. EESRK mano, kad, siekiant veiksmingesnio ir labiau su ūkių veikla susijusio kompleksinio paramos susiejimo, reikėtų panaikinti įstatymuose nustatytus reikalavimus dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką, kurie nepriskirtini ūkininko atsakomybei.

5.2.5. EESRK ragina, prieš įtraukiant į GAAB taikymo sritį naujus elementus, atlikti įgyvendinimo poveikio tyrimą. Šis tyrimas turėtų apimti poveikį ūkininkams ir administravimo našumą. EESRK mano, kad viso su žemės atidėjimu, apsauginėmis juostomis ir kraštovaizdžio ypatumais susijęs teigiamas poveikis aplinkai turėtų būti išlaikytas, net jei norima panaikinti privalomą atidėjimą. Jeigu to reikės siekti savanoriškais priemonėmis kaip kaimo plėtros dalimi, turi būti atitinkamos paskatos, kurių kol kas nėra. Šios priemonės turėtų būti atitinkamai atlygintos.

5.2.6. Naujosios valstybės narės reikėtų taikyti specialų metodą. Kompleksinio paramos susiejimo sistemą reikėtų įgyvendinti palaipsniui, atsižvelgiant į tai, kad tiesioginių išmokų sistema taip pat taikoma palaipsniui. Visą kompleksinio paramos susiejimo sistemą jos turėtų taikyti tik pradėjusios 100 proc. taikyti Bendrosios išmokos schemą už plotą (BISP).

5.3. Iš dalies susieta parama

5.3.1. Europos Komisija mano, kad atsiejimas sudarė sąlygas ūkininkams tvaresniu būdu geriau atsižvelgti į rinkos rodiklius. Vykdamas 2003 m. BŽŪP reformą nuspręsta leisti valstybėms narėms išlaikyti tam tikrą susietos paramos lygį kai kuriuose sektoriuose. Komisija atkreipia dėmesį į tai, kad dvi veikiančios sistemos neprisidėjo prie supaprastinimo. Komisija siūlo leisti valstybėms narėms atsieti tik išmokas už karves žindenes, avienuosius ir ožkienes.

5.3.2. EESRK skeptiškai vertina tolesnį atsiejimą valstybėse narėse, kuriose išlikęs iš dalies susietos paramos metodas, kad būtų labiau orientuojamasi į rinką. EESRK supranta, kad tam tikrais atvejais dėl atsiejimo gali išnykti kai kurios gamybos rūšys ir gamyba tam tikruose regionuose ir tai turėtų labai neigiamą poveikį aplinkai, kaimo ekonomikai ir užimtumui. Šias problemas reikėtų spręsti taikant 68 straipsnį. Iš valstybių narių nereikėtų reikalauti atsieti paramą. Išlaikomos susieta parama neturėtų būti iškraipomos valstybių narių rinkos.

5.4. Specialioji parama

5.4.1. Europos Komisija siūlo į (dabartinį) 69 straipsnį įtraukti dar keletą tikslų, pvz., dėl nepalankių sąlygų konkrečių sektorių ūkininkams tam tikruose regionuose ir dėl papildomų išmokų restruktūrizavimo srityse. BIS taikančios valstybės narės šiuo metu gali skirti iki 10 proc. savo nacionalinio biudžeto aukščiausių ribų priemonėms, susijusioms su aplinkos apsauga, arba žemės ūkio produktų kokybei ir prekybai jais gerinti.

5.4.2. Komisija mano, kad dėl įprastinių rinkos priemonių pokyčio ir perėjimo prie tiesioginės paramos gamintojui kilo diskusijos dėl įvairių rizikos valdymo būdų ir kad kainų ir gamybos rizika yra du pagrindiniai pajamų svyravimams įtaką darantys veiksniai. Komisija siūlo valstybėms narėms taikyti 68 straipsnį pasėlių draudimui ir savitarpio pagalbos fondams gyvulių ligų atvejais.

5.4.3. EESRK pritaria 68 straipsnyje nurodytiems tikslams, nors šis straipsnis neišspręs visų galinčių kilti problemų. EESRK gali pritarti lankstesniam 68 straipsnio taikymui, jeigu visos papildomos lėšos būtų skiriamos ūkininkų padėčiai stiprinti. Jis mano, kad tik labai konkrečiais atvejais kai kuriose valstybėse narėse finansavimo riba galėtų būti aukštesnė nei dabartinė 10 proc. bendra aukščiausia nacionalinė riba. EESRK pritaria pasiūlymams dėl pasėlių draudimo ir savitarpio pagalbos fondų gyvulių ligų atvejais ir mano, kad reikėtų siekti apsaugoti vartotojus ir ūkininkus. Šios priemonės neturėtų trukdyti galiojančių draudimo priemonių arba Bendrijos priemonių (44 straipsnis ir veterinarijos fondas) taikymui. Kadangi ligų prevencija svarbi visiems gyventojams, EESRK, kaip ir Komisija, siūlo, kad šiuos fondus bendrai finansuotų valstybės narės.

5.4.4. EESRK mano, kad taikant 68 straipsnį gali tekti persikirstyti daug išmokų ūkininkams. EESRK taip pat baiminasi,

kad 68 straipsnis yra nepakankama priemonė visiems šiems klausimams spręsti. Todėl valstybės narės turėtų išsamiai išnagrinėti galimas 68 straipsnio taikymo pasekmes ūkininkams. EESRK mano, kad lėšos, anksčiau skirtos žemės ūkio biudžetui, turėtų likti ūkių sektoriuje ir galėtų būti panaudotos 68 straipsniu taikyti.

5.4.5. Reikėtų išnagrinėti bendrą moduliavimo ir 68 straipsnio poveikį ūkių pajamoms. Įgyvendinus Komisijos pasiūlymus, tiesioginės išmokos būtų sumažintos bent 10+13=23 proc. Todėl EESRK mano, kad šį poveikį reikėtų nuodugniai ištirti.

5.5. Išmokų ribojimas

5.5.1. Europos Komisija pritaria tam, kad dėl bendrosios išmokos taikymo išmokų paskirstymas tapo viešesnis nei anksčiau. Daugybė mažas išmokas gaunančių ūkininkų lemia didžiulę administracinę naštą. Komisija siūlo valstybėms narėms taikyti mažiausią 250 EUR sumą, mažiausią 1 ha plotą arba ir vieną ir kitą. Be to, Komisija siūlo progresinį moduliavimą. Taip pat siūloma sudaryti sąlygas, kad nuo 2012 m. moduliavimą galėtų taikyti naujosios valstybės narės.

5.5.2. EESRK iš esmės palankiai vertina Komisijos pasiūlymus, kuriais nustatomi mažiausi reikalavimai dėl išmokų siekiant mažinti administracines sąnaudas, suteikiant valstybėms narėms galimybę rinktis, kaip taikyti šiuos būtinausius reikalavimus.

5.5.3. EESRK mano, kad diskusijoje dėl progresinio moduliavimo daugiausia dėmesio skiriama klausimui, ar galima taikyti aukštesnę moduliavimo normą tiems ES ūkiams, kurie per metus gauna daugiau nei 100 000 eurų tiesioginių išmokų. Kadangi gaunantiems didžiausias įmokas apskritai naudinga masto ekonomija, nuosaikus progresinis moduliavimas yra pagrįstas, visų pirma todėl, kad ūkiai turi galimybę naudotis naujomis antrojo ramsčio priemonėmis ir tokiu būdu dar kartą gauti BŽŪP lėšų.

5.6. Rinkos

5.6.1. Komisija svarsto, kaip nesubsidijuojant eksporto būtų galima sukurti veiksmingą intervencijos mechanizmą, kuris veiktų kaip patikimumo priemonė. Komisija siūlo paprastinti nuostatas dėl valstybės intervencijos, plačiau taikant viešųjų konkursų sistemą. Siūloma panaikinti intervencines priemones kietiesiems kviečiams, ryžiams ir kiaulienai.

5.6.2. EESRK mano, kad dėl BŽŪP reformos ir prekybos derybų nuo 1992 m. susilpnėjęs vidaus rinkos valdymo priemonėms ir sumažėjęs sienos apsaugai, pasaulio rinkų svyravimai ES ėmė daryti didesnę poveikį. Be to, tokie pasaulio rinkų svyravimai (taigi ir rizika) didėja – dėl klimato kaitos atsiranda dar didesnių pasaulinio derliaus svyravimų, o dėl kelionių po pasaulį didėja ligų plitimo grėsmė. Ūkininkai susiduria su visais šiais sunkumais. Todėl laikotarpiu, kai pasiūla maža, o paklausa vis auga, gali būti pavojinga netaikyti jokio reguliavimo mechanizmo.

5.6.3. EESRK mano, kad vienas svarbiausių BŽŪP tikslų, ypač 1-ojo ramsčio srityje, bus pateikti pakankamą saugių ir įvairių maisto produktų kiekį 500 mln. vartotojų. Siekiant šio tikslo reikia atitinkamų priemonių. Nors viešųjų konkursų sistema galėtų lemti didesnę orientavimąsi į rinką, ji silpnina ūkininkų saugos priemonę ir gali padidinti neaiškumą rinkoje. Todėl EESRK siūlo pirmiausia išnagrinėti kitus prisitaikymą prie dabartinės intervencijos sistemos būdus, pvz., trumpesnį laikotarpį intervencijai. EESRK ragina rengti naujas priemones, kad būtų sukurtos tvarios apsaugos priemonės, nes reikia užtikrinti Europos piliečių aprūpinimą maistu ir sąžiningas ūkių pajamas.

5.6.4. EESRK siūlo Komisijai sukurti europinius rinkų valdymo tinklus, kurie sudarytų tvirtą struktūrą tvariam pasiūlos ir paklausos reguliavimui bei sujungtų gamintojus visoje Europoje ir tokiu būdu kuo geriau patenkintų socialinius lūkesčius. Tokiu būdu būtų nustatyta nauja rinkos jėgų pusiausvyra, kuri padėtų geriau tenkinti vartotojų reikalavimus. Europos Komisija turėtų prižiūrėti šią struktūrą.

5.7. Atidėjimas

5.7.1. Atsižvelgdama į rinkos perspektyvos padėtį, Komisija siūlo panaikinti atidėjimą kaip pasiūlos kontrolės priemonę. Valstybėms narėms suteikiamos priemonės, skirtos aplinkosauginėi naudai išsaugoti.

5.7.2. Žemės atidėjimas yra pasiūlos valdymo priemonė, kuri gali praversti ir būti lanksti. EESRK mano, kad nors šiuo metu rinkos kainų lygis palankus, rinkos padėtis bet kuriuo metu gali

vėl pablogėti. Todėl EESRK mano, kad būtų racionalu toliau taikyti žemės atidėjimo mechanizmą⁽⁶⁾, numatant galimybę keisti pūdymų plotų apimtį atsižvelgiant į rinkos tendencijas.

5.7.3. EESRK mano, kad siekiant didesnio pritarimo žemės ūkio priemonėms, būtina išlaikyti visą su atidėjimu susijusią naudą aplinkai. Tai galima pasiekti taikant savanorišką atidėjimą, kuris yra kaimo plėtros dalis, jei yra pakankamai paskatų, tuo tarpu praelyje to užtikrinti nepavyko.

5.8. Pieno kvotos

5.8.1. Dėl produkcijos pertekliaus 1984 m. įvestos pieno kvotos. Komisija mano, kad sąlygos, kuriomis šios priemonės pradėtos taikyti, pasikeitė. Kadangi padidėjo pieno ir pieno produktų paklausa, Komisija siūlo per artimiausius penkerius metus kasmet didinti pieno kvotą 1 proc. Taip didinant kvotą siekiama laipsniškai atsakyti sistemos, kuri nustos galiojusi 2015 m. Europos Komisija ištyrė socialinę pieno kvotos sistemos pokyčio poveikį. Panaikinus kvotą, pasikeis pieno gamybos sektorius, kuriame visų pirma smulkesni gamintojai dėl konkurencijos galėtų būti išstumiami iš rinkos, struktūra ir tai gali turėti įtakos kai kuriems regionams.

5.8.2. Kadangi ši kvotų sistema pagal dabartinius teisės aktus nustos galioti 2015 m., EESRK ragina Komisiją išsamiau išanalizuoti nei iki šiol, kaip būtų galima pasiekti nuspėjamumą ir regioninę pusiausvyrą tvarioje rinkoje po 2015 m. Pienas yra vienas būtiniausių sveikų produktų; be to, pienininkystė besiverčiantys ūkininkai labai svarbūs kaimo ekonomikai. Ypač svarbu bus diegti priemones, kurios padėtų ūkininkams pagerinti jų konkurencinę padėtį.

5.8.3. Pienininkystė yra labai svarbus pažeidžiamų ES vietovių sektorius. Todėl EESRK taip pat ragina Komisiją numatyti priemones, įskaitant finansines, kad šiose pažeidžiamose vietovėse būtų galima išlaikyti pieno produktų gamybą ir gyvybingą kaimo ekonomiką. EESRK mano, kad Komisijos pateikti pasiūlymai nesudaro tinkamos koncepcijos. 68 straipsnis gali būti tinkama priemonė tik tam tikrais požiūriais, jis toli gražu nepadės padengti didelių tikėtinių tolesnių sąnaudų.

⁽⁶⁾ OL C 44, 2008 2 16, p. 63, 5.7.1. punktas.

5.8.4. Kadangi nėra realaus kvotų pritaikymo plano, EESRK šiuo metu kvotų pritaikymui nepritaria. Kvotos turėtų būti derinamos, bet ne atsitiktinai, o atsižvelgiant į poreikius rinkoje. Žvelgiant į perspektyvą po 2015 m., būtina sukurti Europos pieno gamintojų tinklą, kuris padėtų produkciją derinti su vartojimu ir taip nustatyti naują jėgų pusiausvyrą tinkle. Tokiu būdu pavyktų išlaikyti pieno gamybą labiausiai pažeidžiamuose regionuose.

5.9. Kitos paramos schemas

5.9.1. Komisija siūlo nedelsiant pereiti prie visiško atsiejimo baltymingų augalų, kanapių, kietųjų kviečių ir riešutų sektoriuose. Paramą už ryžius, krakmolą, sausuosius pašarus ir linus Komisija siūlo atsieti per pereinamąjį dvejų metų laikotarpį.

5.9.2. Neatsiejus paramos galėtų išnykti gamyba ir tai turėtų neigiamą poveikį regionų ekonomikai, aplinkai arba ES ištekliais. Todėl EESRK mano, kad galimybę šias išmokas pakeisti bendrosiomis išmokomis ūkiams prireikus reikėtų išnagrinėti išsamiai kiekvienu atveju, susietąsias išmokas reikėtų skirti ir toliau, kad pažeidžiamose vietovėse pernelyg nesumažėtų gamyba. Šiems sektoriams reikia pakankamo pereinamojo laikotarpio ir pagalbinių priemonių, kad būtų galima vystyti naujas rinkos galimybes.

5.9.3. Dėl išmokų už energetinius augalus atsiranda daug administracinių sunkumų, todėl, atsižvelgiant į Tarybos nustatytus tikslus dėl biodegalų įtraukimo, nėra poreikio skatinti gamybą. Lėšas, kurios nebeskiriamos už energetinius augalus, reikėtų skirti ūkininkų padėčiai stiprinti.

5.10. Klimato kaita

5.10.1. Komisija mano, kad klimato ir energijos klausimai darbotvarkėje tapo svarbiausi. 2007 m. kovo mėn. ES vadovai nusprendė išmetamų CO₂ dujų kiekį sumažinti bent 20 proc. iki 2020 m. arba 30 proc., jei bus galima susitarti dėl visuotinių tikslų. Komisija mano, kad žemės ūkis gali gerokai prisidėti mažinant išmetamų šiltnamio dujų kiekį.

5.10.2. EESRK mano, kad ES žemės ūkis labiau nei kiti sektoriai prisidėjo prie išmetamų šiltnamio dujų kiekio mažinimo ir

turi tai tęsti⁽⁷⁾. Žemės ūkis yra vienas labiausiai klimato kaitos veikiamų sektorių.

5.10.3. Tampa vis svarbiau kuo geriau suprasti klimato kaitos poveikį žemės ūkiui, todėl moksliniams tyrimams šioje srityje reikia suteikti pirmenybę. Tokie moksliniai tyrimai finansuojami pagal Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą, tačiau šį procesą būtina paspartinti ir sustiprinti.

5.10.4. Taip pat svarbu ūkininkus labiau skatinti spręsti su klimato kaita susijusias problemas ir taikyti klimato kaitai poveikio neturinčias gamybos sistemas. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina orientacinį įvairių kovos su klimato kaita veiksnių, vykdomų įgyvendinant kaimo plėtros planą, sąrašą.

5.11. Vandentvarka

5.11.1. ES vandentvarkos politikos tikslai išvardyti Vandens pagrindų direktyvoje. Komisija mano, kad žemės ūkiui vandentvarkoje turi tekti svarbus vaidmuo.

5.11.2. Viena aktualiausių su vandeniu susijusių problemų – tiek dėl jo stokos ir kokybės, tiek dėl pernelyg didelės drėgmės ir potvynių. EESRK pritaria, kad dalį iš moduliacijos padidėjusių lėšų reikėtų naudoti didinant vandens valdymo paskatas kaip dalį kaimo plėtros priemonių taikant 2 kryptį. EESRK mano, kad veikla turėtų būti tiesiogiai susijusi su žemės ūkiu.

5.12. Atsinaujanti energija

5.12.1. 2007 m. ES vadovai nustatė įpareigojantį tikslą naudoti 20 proc. atsinaujinančių energijos šaltinių, įskaitant 10 proc. biodegalų vartojant benziną ir dyzeliną.

5.12.2. EESRK palankiai vertina orientacinį, su atsinaujinančiais energijos šaltiniais susijusių veiksnių sąrašą.

⁽⁷⁾ Europos Komisijos studija: *Klimato kaita: iššūkiai žemės ūkiui* (2007 m. gruodžio mėn.)

5.12.3. EESRK mano, kad labai svarbu toliau skatinti mokslinius tyrimus siekiant kuo geresnių gamybos sistemų rezultatų, kad naudojant bioenergiją būtų galima kuo labiau sumažinti išmetamų CO₂ dujų kiekį ir didinti energijos efektyvumą. Reikėtų moksliskai ištirti galimybę vystyti antrąją biodegalų kartą naudojant šalutinius žemės ūkio produktus.

5.12.4. Ūkininkai galėtų daug dėmesio skirti tvarios bioenergijos tiekimui vietos ir regionų lygmeniu (pvz., mikrotermofikacijos jėgainės, kuriose naudojama vietos biomasė) ir taip prisidėti prie Kioto tikslų įgyvendinimo. Tokio pobūdžio projektams reikėtų padaryti išimtį valstybės pagalbos teikimo taisyklėse.

5.13. *Biologinė įvairovė*

5.13.1. Komisija mano, kad didelė Europos biologinės įvairovės dalis susijusi su žemės ūkiu ir miškininkyste ir kad reikėtų dėti daugiau pastangų siekiant ją apsaugoti. Žemės ūkiui tenka pagrindinis vaidmuo apsaugant biologinę įvairovę. Valstybės narės įsipareigojo iki 2010 m. sumažinti biologinės įvairovės nykimą.

5.13.2. Kai kuriose valstybėse narėse yra puikių biologinės įvairovės padėtį gerinančių projektų pavyzdžių. EESRK pritaria Komisijos išvardytiems orientaciniams biologinės įvairovės gerinimo veiksams, jei paskatos taikomos tiesiogiai ūkininkams, nes jie yra svarbiausi išlaikant gyvybingas kaimo vietas, kurios turi ekonominių ir užimtumo galimybių.

5.14. *Antrojo ramsčio stiprinimas*

5.14.1. Komisija planuoja šiuos keturis naujus iššūkius (nuo 5.10 iki 5.13 punkto) atremti įgyvendinus naują priemonių paketą, kuris bus parengtas pagal antrąjį ramstį, būtinas papildomas lėšas gaunant iš moduliavimo. Komisija atkreipia dėmesį, kad tik didinant privalomąjį moduliavimą galima gauti papildomų lėšų kaimo plėtrai finansuoti, nes visos kitos ES lėšos jau paskirstytos iki 2013 m. Komisija siūlo iki 2012 m. keturiais etapais privalomąjį moduliavimą didinti 8 proc.

5.14.2. EESRK mano, kad derybų dėl 2007–2013 m. programavimo laikotarpio rezultatai lėmė nepakankamą 2-ojo ramsčio finansavimą. EESRK nuomone, būtina išlaikyti įvairias BŽŪP

funkcijas. Tolesni 1-ojo ramsčio tiesioginių išmokų keitimo veiksmai turėtų tenkinti šį reikalavimą⁽⁸⁾. Todėl EESRK parems siūlomą moduliaciją tik tokiu atveju, jei garantuojama, kad šios biudžeto lėšos bus skirtos padėti ūkininkams atremti šiuos naujus iššūkius. Reikėtų pripažinti užimtumo ir darbuotojų vaidmenį vykstant šioms permainoms. Įgyvendinimas pasitelkiant nacionalinius kaimo plėtros planus turi būti veiksmingesnis ir prieinamesnis ūkininkams. Nacionalinį bendrą finansavimą reikia užtikrinti iš anksto.

6. **Būklės įvertinimo pasiūlymų poveikis biudžetui**

6.1. Komisija primena, kad BŽŪP taikomas finansinės drausmės mechanizmas. Kadangi svarbiausios sumos jau nustatytos ir rinkos perspektyvos labai pagerėjo, sumažėjo poreikis laikytis finansinės drausmės. Be to, Komisija pažymi, kad pasiūlymai dėl moduliavimo neturi įtakos biudžetui, bet dėl jų gali atsirasti papildomų nacionalinių išlaidų. Komisija tikisi, kad rinkos priemonėms beveik nereikės papildomų išlaidų.

6.2. Bendras BŽŪP biudžetas sumažėjo nuo 0,6 proc. ES BVP 1993 m. iki mažiau nei 0,4 proc. 2007 m. Realiosios biudžeto išlaidos padidėjo nuo apytiksliai 40 mlrd. eurų 1995 m. iki apytiksliai 50 mlrd. 2007 m. (įskaitant kaimo plėtrą), nors valstybių narių skaičius padidėjo beveik dvigubai nuo 15 iki 27.

6.3. Prieš 15 metų ES per metus išleisdavo 10 mlrd. eurų per metus. 2009 m. šis biudžetas sumažintas tik iki 350 mln. eurų⁽⁹⁾. Europos Komisija sutiko iki 2013 m. panaikinti visas eksporto subsidijas, jei prekybos partneriai imsis panašių įsipareigojimų.

6.4. EESRK mano, kad BŽŪP yra vienas svarbiausių Europos Sąjungos pagrindų. Atsižvelgiant į pasaulinį aprūpinimą maistu matyti, kad žemės ūkio politika išliks labai svarbi. EESRK mano, kad ūkininkams tenka svarbus ne tik maisto tiekimo, bet ir daugiafunkcinis vaidmuo.

⁽⁸⁾ Žr. 5 išnašą.

⁽⁹⁾ Bendroji žemės ūkio politika: atskirti faktus nuo išmonės, 2008 m. birželio 20 d.

7. Siekiant ilgalaikių BŽŪP tikslų po 2013 m. Finansinės nuostatos

7.1. EESRK mano, kad verta nustatyti aiškius BŽŪP tikslus ir prioritetus po 2013 m. siekiant prisidėti prie diskusijų dėl tolesnių finansinių perspektyvų.

7.2. Atsižvelgiant į tai, jog prognozuojama, kad iki 2050 m. pasaulio gyventojų padaugės iki 9 mlrd., ir vartojimas, tenkantis vienam gyventojui, padidės, reikia didinti maisto gamybą. Tačiau derlingos žemės ūkio paskirties žemės visur pasaulyje mažėja dėl erozijos, druskėjimo ir miestų plėtros. Todėl artimiausiais metais Europos vartotojai aprūpinimo maistu patikimumo negalės laikyti savaime suprantamu dalyku. Naujoje BŽŪP reikia atsižvelgti į šiuos naujus pokyčius.

7.3. Europos vartotojams reikia pakankamo kiekio sveiko ir įvairaus maisto, pagaminto taikant tausius būdus. Importas turi atitikti ES standartus, kurių kol kas ne visada laikomasi. Kartu Europos piliečiai yra susirūpinę dėl klimato kaitos ir tvarumo. ES ūkininkai gali atlikti svarbų vaidmenį patenkinant visuomenės lūkesčius.

7.4. Ūkininkai pajamas norėtų gauti iš rinkos. Tačiau Europos visuomenė tikisi, kad ūkininkai teiks įvairias paslaugas, už kurias rinkoje neatlyginama. Todėl ypač svarbu bus toliau skirti tiesiogines išmokas, kuriomis ūkininkams atlyginama už tvarios gamybos sistemų ir papildomų paslaugų aukščiausių standartų užtikrinimą, taip pat išmokas kaimo plėtrai skatinti.

Be to, BŽŪP ir toliau bus pagrindinė regioninę ekonomiką remianti priemonė.

7.5. Siekiant 3.3 punkte išvardytų tikslų, ateityje vykdant BŽŪP reikėtų ypač stengtis:

— užtikrinti patikimą aprūpinimą saugiais ir įvairiais maisto produktais ir atsinaujinančiais energijos ištekliais,

— užtikrinti sąžiningas ūkininkų pajamas,

— užtikrinti, kad gamyba visuose ES regionuose būtų ne tik tvari, bet ir konkurencinga;

— ekonominėmis ir užimtumo galimybėmis sudaryti sąlygas gyvybingoms kaimo vietovėms.

7.6. EESRK mano, kad ilgai visiems valstybėse narėse reikėtų labiau derinti BŽŪP tikslus ir priemones jiems pasiekti.

7.7. EESRK pabrėžia tinkamos trumpalaikės ir ilgalaikės ES žemės ūkio politikos būtinybę, skiriant pakankamą finansavimą. Galimas daiktas, kad prireiks – mažiausiai – tiek pat lėšų, kaip iki šiol. Politikų uždavinys yra įrodyti piliečiams BŽŪP būtinybę ir išaiškinti kiekvienos atskiros priemonės tikslą, kad nevyktų nuolatinės diskusijos dėl finansavimo.

Briuselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

PRIEDAS

Asamblėjai priėmus pakeitimus, šie skyriaus nuomonės punktai buvo atmesti, tačiau už juos balsavo mažiausiai ketvirtadalis narių:

1.7 punktas

Tada EESRK noriai apsvarstytų pasiūlymus dėl tvarios apsaugos priemonės. EESRK sutinka ir su žemės atidėjimo panaikinimu. EESRK ragina išsamiau įvertinti pieno rinkos pokyčius, nes 2015 m. bus panaikinta pieno kvota. Kadangi reikia užtikrinti planavimo aiškumą, EESRK ragina pritaikyti kvotas, kad užtikrintų gamintojams sklandų perėjimą prie kvotų panaikinimo. EESRK ragina Komisiją numatyti priemones, kuriomis būtų galima išlaikyti pieno produktų gamybą pažeidžiamuose regionuose.

Balsavimo rezultatai

Už 66 Prieš 42 Susilaikė 41

1.8 punktas

EESRK pripažįsta Komisijos išvardytus naujus uždavinius dėl klimato, vandens, atsinaujinančių energijos šaltinių ir biologinės įvairovės. Lėšų jiems vykdyti būtų galima gauti iš papildomo moduliavimo ir struktūrinių fondų. EESRK mano, kad geresnis aprūpinimas maistu turėtų būti laikomas nauju uždaviniu.

Balsavimo rezultatai

Už 64 Prieš 58 Susilaikė 37

1.9 punktas

EESRK mano, kad moduliavimas vertinamas labai skirtingai. EESRK siūlo kompromisą, kad papildoma moduliavimo norma, skirta naujiems uždaviniams finansuoti, iš viso turėtų būti ne didesnė nei 3 proc., ir siūlo padidinti didžiausią ribą iki 7 500 EUR. EESRK nepritaria tolesniam palaiptiniam didėjančiam moduliavimui. Papildomas finansavimas turėtų būti skirtas konkrečiai ūkininkams padėti.

Balsavimo rezultatai

Už 64 Prieš 58 Susilaikė 37

5.5.3 punktas

EESRK mano, kad diskusijoje dėl progresinio moduliavimo iškyla keletas itin svarbių aspektų. Viena vertus, tai neskatintų ūkio modernizavimo taikant masto ekonomiją. Dėl laipsniško normos didėjimo būtų dar sunkiau tvarkyti administracinius išmokų ūkiams reikalus. Daugeliu atvejų stambūs ūkininkai sukuria darbo vietas, kurios regionui labai svarbios. EESRK mano, kad moduliavimas ir galimybė taikyti 68 straipsnį jau ir taip daugiausia taikomi gaunantiems didžiausias išmokas. Kita vertus, gaunantiems didžiausias išmokas apskritai naudinga masto ekonomika. Ūkininkai turi turėti galimybę planuoti iš anksto, todėl jiems reikia remtis valdžios institucijų išpareigojimais. Remdamasis šiais argumentais, EESRK neigiamai vertina progresinę moduliavimą.

Balsavimo rezultatai

Už 64 Prieš 58 Susilaikė 37

5.7.3 punktas

EESRK mano, kad visa su atidėjimu susijusi nauda aplinkai turėtų būti gaunama taikant savanorišką atidėjimą, kuris yra kaimo plėtros dalis, ir už ją reikėtų atitinkamai atlyginti. EESRK nuomone, ši kaimo plėtros parama turėtų būti susijusi su ūkininkų veikla.

Balsavimo rezultatai

Už 64 Prieš 58 Susilaikė 37

5.8.3 punktas

Pienininkystė yra labai svarbus pažeidžiamų ES vietovių sektorius. Todėl EESRK taip pat ragina Komisiją numatyti priemones, įskaitant finansines, kad šiose pažeidžiamose vietovėse būtų galima išlaikyti pieno produktų gamybą ir gyvybingą kaimo ekonomiką. EESRK mano, kad siekiant šio tikslo 68 straipsnio kaip priemonės nepakaks.

Balsavimo rezultatai

Už 66 Prieš 42 Susilaikė 41

5.8.4 punktas

EESRK mano, kad 2009–2015 m. kvotos turėtų būti pritaikytos remiantis rinkos vystymusi. Pienininkystės ūkininkams taip pat reikia planavimo aiškumo. Remdamasis šiuo pagrindu EESRK ragina pritaikyti kvotas, kad gamintojai galėtų laipsniškai atsisakyti pieno kvotų režimo.

Balsavimo rezultatai

Už 66 Prieš 42 Susilaikė 41

5.14.1 punktas

Komisija siūlo moduliavimo lėšomis finansuoti keturis naujus uždavinius. Komisija teigia, kad tik didinant privalomąjį moduliavimą galima gauti papildomų lėšų kaimo plėtrai finansuoti. Komisija siūlo iki 2012 m. keturiais etapais privalomąjį moduliavimą didinti 8 proc.

Balsavimo rezultatai

Už 64 Prieš 58 Susilaikė 37

5.14.2 punktas

EESRK mano, kad derybų dėl 2007–2013 programavimo laikotarpio rezultatai lėmė nepatenkinamą 2-jo ramsčio finansavimą. EESRK nuomone, būtina išlaikyti įvairias BŽŪP funkcijas. Tolesni 1-jo ramsčio tiesioginių išmokų keitimo žingsniai turėtų derėti su šiuo reikalavimu⁽¹⁾. Todėl EESRK gali paremti tolesnę moduliaciją tik jei šiomis biudžeto lėšomis konkrečiai siekiama padėti ūkininkams įveikti šiuos naujus sunkumus. Prie keturių Komisijos išvardytų uždavinių EESRK, atsižvelgdamas į pastarąsias diskusijas dėl maisto kainų, siūlo pridėti aprūpinimą maistu ir maisto saugą. Reikėtų pripažinti užimtumo ir darbuotojų vaidmenį vykstant šiems pokyčiams. Įgyvendinimas pasitelkiant nacionalinius kaimo plėtros planus turi būti veiksmingesnis ir prieinamesnis ūkininkams. Nacionalinį bendrą finansavimą reikėtų užtikrinti iš anksto. Be to, ūkininkai jau dabar turi susidoroti su dabartinėmis moduliavimo normomis ir jaučia finansinius ES plėtros padarinius.

Balsavimo rezultatai

Už 64 Prieš 58 Susilaikė 37

5.14.3 punktas

Tiesioginės išmokos yra labai svarbios žemės ūkio visuomenei teikiamų vertybių atžvilgiu. Be to, ūkininkams reikia planavimo aiškumo. Kita vertus, EESRK pripažįsta Komisijos išvardytus naujus uždavinius. EESRK pažymi, kad nuomonės dėl moduliavimo labai skiriasi. Kaip kompromisą EESRK siūlo iš viso 8 proc. moduliavimo normą (dabartiniai 5 proc. pridėjus 3 × 1 proc.). EESRK siūlo apsvarstyti galimybę naudoti ne tik kaimo plėtros, bet ir kitus fondus, pvz., struktūrinius. EESRK taip pat siūlo didinti ribą iki 7 500 eurų. Tai turėtų pakeisti savanorišką moduliavimą. Taip pat reikėtų išsamiai išnagrinėti galimą neigiamą moduliavimo įtaką ūkininkų pajamoms taikant 68 straipsnį.

Balsavimo rezultatai

Už 64 Prieš 58 Susilaikė 37

6.4 punktas

EESRK mano, kad BŽŪP yra viena iš svarbiausių Europos Sąjungos atramų. Atsižvelgiant į pasaulinį aprūpinimą maistu matyti, kad žemės ūkio politika išliks labai svarbi. EESRK mano, kad ūkininkams tenka svarbus ne tik maisto tiekimo, bet ir daugiavaldinis vaidmuo. Todėl visas biudžeto santaupas reikėtų išlaikyti pirmajame ramstyje.

Balsavimo rezultatai

Už 64 Prieš 58 Susilaikė 37

⁽¹⁾ Žr. 5 išnašą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos žmonėms vartoti neskirtų šalutinių gyvūninių produktų sveikumo taisyklės (šalutinių gyvūninių produktų reglamentas)

COM(2008) 345 galutinis – 2008/0110 (COD)

(2009/C 100/22)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 152 straipsnio 4 dalies b punktu, 2008 m. liepos 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos žmonėms vartoti neskirtų šalutinių gyvūninių produktų sveikumo taisyklės (šalutinių gyvūninių produktų reglamentas)

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 8 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Leif E. NIELSEN.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 82 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados

1.1. Naudojant šalutinius gyvūninius produktus būtina užtikrinti aukštą žmonių ir gyvūnų sveikatos saugos lygį. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui, kuris paremtas išsamiais parengiamaisiais darbais ir įvertinta patirtimi. Klasifikacija, kaip ir buvo pasiūlyta, turėtų būti keičiama tik po konkretaus keliamo pavojaus įvertinimo, kurį atliktų atitinkamos mokslo įstaigos. Vertėtų taip pat paaiškinti, kaip pasiūlymas susijęs su kitais teisės aktais, įskaitant atliekų tvarkymo ir aplinkosaugos teisės aktus.

1.2. Taip pat būtina aiškiau išdėstyti reglamente pateiktas apibrėžtis dėl šalutinių gyvūninių produktų leidimo bei naudojimo biodujų įmonėse nuostatų. Be to, būtina tiksliau formuluoti keletą specialių veiksmų, taip pat patikrinti, ar iš kiaulių ir paukščių šalutinių gyvūninių produktų gautų baltymų naudojimas žuvų pašarui tam tikromis aplinkybėmis pateisinamas, jei nepastebėta pavojaus žmonių ir gyvūnų sveikatai.

2. Pagrindas

2.1. Komisija pageidauja, kad būtų nustatyta labiau į riziką orientuota klasifikacija ir kontrolė Reglamente dėl šalutinių gyvūninių produktų⁽¹⁾ ir aiškiau atskirtos nuostatos dėl maisto produktų, pašarų, atliekų, kosmetikos gaminių, farmacijos ir medicinos prietaisų. Komisijos nuomone, priėmus pasiūlymą taip pat turi sumažėti atitinkamų įstaigų administravimo našta ir padidėti ekonominės veiklos vykdytojų atsakomybė, ypač

naudojant šalutinius gyvūninius produktus srityse, nesusijusiose su pašarų ir maisto produktų grandine.

2.2. Kaip ir anksčiau, galioja produktų skirstymas į tris kategorijas. Ir toliau bus draudžiama naudoti pašarams medžiagą, keliančią pavojų užsikrėsti užkrečiamąja spongiformine encefalopatija (USE). Vis dėlto medžiaga, nekelianti pavojaus arba kelianti nedidelį pavojų, gali būti naudojama, tačiau tik atsižvelgus į medžiagos rūšį ir Europos maisto saugos tarnybai (EMST), Europos vaistų agentūrai arba Vartotojų produktų moksliniam komitetui atlikus rizikos vertinimą. Remiantis pasiūlymu, kai kurie 2 kategorijos produktai perklasifikuojami ir priskiriami 3 kategorijai, todėl dabar jie galės būti naudojami tam tikriems pašarams. Jei pradinės medžiagos, gamybos procesas ir naudojimo tikslas nekelia abejonių, nuo šiol visų kategorijų šalutiniai gyvūniniai produktai gali būti naudojami praktiniais tikslais. Be to, bus leidžiama gaišenas laidoti ir deginti ligos protrūkių atvejais, taip pat tokiais atvejais, kai surinkti gyvūnų gaišenas yra sunku.

2.3. Deginti šalutinius gyvūninius produktus reikėtų vadovaujantis Direktyvos 2000/76/EB nuostatomis⁽²⁾. Vis dėlto dabar šiuos produktus siūloma leisti naudoti kaip kurą tokiomis sąlygomis, kurios užtikrintų visuomenės ir gyvūnų sveikatą ir atitinkamus aplinkosaugos standartus. Be to, taip pat turi būti laikomasi draudimo eksportuoti atliekas⁽³⁾, skirtas naudoti biodujų arba komposto įmonėse, į trečiąsias šalis, kurios nėra OECD narės.

⁽¹⁾ 2002 m. spalio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1774/2002, nustatantis sveikatos taisykles gyvūninės kilmės šalutiniams produktams, neskirtiems vartoti žmonėms.

⁽²⁾ 2000 m. gruodžio 4 d. Direktyva 2000/76/EB dėl atliekų deginimo.

⁽³⁾ 2006 m. birželio 14 d. Reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Nuostatos dėl šalutinių gyvūninių produktų naudojimo išsamios ir sudėtingos, tačiau jomis labiausiai siekiama užtikrinti, kad teisėkūra ir administravimas būtų optimalūs ir kad šioje srityje ES ir toliau galėtų užtikrinti aukštą visuomenės ir gyvūnų sveikatos apsaugos lygį. USE ir infekcinių gyvūnų ligų plitimas gali turėti rimtų ekonominių ir socialinių padarinių. Iš esmės EESRK iš esmės pritaria požiūriui, kad klasifikacija būtų keičiama remiantis konkrečiais atitinkamų mokslo įstaigų atliktais rizikos vertinimais; taip pat tikslinga taikyti RASVT principus⁽¹⁾ su sąlyga, kad valstybėse narėse jie bus įgyvendinami ir taikomi vienodai.

3.2. Dėl didėjančios žuvų pašarams naudojamų baltymų paklausos turėtų būti svarstoma pataisius TSE reglamentą⁽²⁾, ar iš kiaušinių ir paukščių šalutinių gyvūninių produktų gautų baltymų naudojimas žuvų pašarui tam tikromis aplinkybėmis pateisinamas, jei nepastebėta pavojaus žmonių ir gyvūnų sveikatai.

4. Specialios pastabos

4.1. Pasiūlyme numatoma, kad šalutiniai gyvūniniai produktai ir jų gaminiai gali būti šalinami deginant arba naudojami kaip kuras. Šalutinių gyvūninių produktų naudojimas kurui pasiūlyme nelaikomas atliekų šalinimu ir turi būti atliekamas sąlygomis, kurios leistų užtikrinti visuomenės bei gyvūnų sveikatą ir laikytis atitinkamų aplinkosaugos standartų. Vengiant galimų interpretavimo problemų, reglamentą dėl šalutinių gyvūninių produktų būtina aiškiau atskirti nuo atliekų tvarkymo ir aplinkosaugos teisės akto, taip pat paaiškinti ir tiksliau apibrėžti reglamento 3 straipsnio ir direktyvos dėl atliekų sąvokas.

4.2. Biodujų įmonėms, kuriose šalutiniai gyvūniniai produktai ir jų gaminiai transformuojami laikantis standartinių parametrų, taikomos nuostatos dėl registravimo ir atsekamumo, tačiau, remiantis 7 straipsnio 1 dalies c punktu, iš jų nereikalaujama patvirtinimo pagal 6 straipsnio 1 dalies b punktą. Vis dėlto, rengiant įgyvendinimo nuostatus, joms turėtų būti taikomos taisyklės dėl savikontrolės, skirstymo į „švarias“ ir „nešvarias“ zonas, taip pat reikalavimas pateikti dokumentus apie žaliavų gavimą, apdorojimą ir tolesnį vežimą.

4.3. Kalbant apie šalutinių gyvūninių produktų naudojimą biodujų įmonėse, būtina apsvarstyti galiojančių reikalavimų 3 kategorijos medžiagas vieną valandą apdoroti 70 °C temperatūroje taikant higienizaciją ir, be pasiūlytos alternatyvių metodų tvirtinimo galimybių, leisti naudoti kitokią temperatūrą ir proceso trukmę.

4.4. EESRK visiškai pritaria, kad glicerolio frakciją, gaunamą gaminant biodyzeliną, būtina leisti naudoti biodujų gamyboje, nepriklausomai nuo kategorijos. Moksliškai įrodyta, kad nei biodyzelino gamyba, nei jos metu susidarantys bet kurios kategorijos šalutiniai produktai nekelia pavojaus, jei gamyba vykdoma laikantis galiojančių reikalavimų⁽³⁾.

4.5. Pagal 7 straipsnio 1 dalies a punktą patvirtinimo reikalavimas netaikomas tam tikrai veiklai, jei įrenginys arba gamybos įmonė patvirtinimą vykdyti šią veiklą gavo pagal kitus teisės aktus. Vis dėlto, atsižvelgiant į veterinarinius patikrinimus, verta, pvz., eksporto įmonėms gauti patvirtinimą pagal reglamento dėl šalutinių produktų nuostatas.

4.6. Išteklių tausojimo požiūriu tinkamų skersti gyvūnų šalutiniai produktai (pvz., ant žemės nukritę produktai, lėtiškai pakitusi medžiaga ir pan.) turėtų būti priskiriami 3 kategorijai, jeigu šie produktai neturėjo sąlyčio su 2 kategorijos medžiaga.

4.7. Reikėtų rasti sprendimą, kaip kraujo produktams netaikyti 25 straipsnio 1 dalies c punkto, kad būtų galima lengviau šiuos produktus naudoti trąšoms.

4.8. Pagal 28 straipsnio 1 dalies d punktą nuostatos dėl šalinimo gali būti netaikomos nedideliems šalutinių gyvūninių produktų kiekiams. EESRK nuomone, dėl nepakankamo atsekamumo tokį metodą būtina taikyti ypač atsargiai.

⁽¹⁾ RASVT – rizikos analizė ir svarbiausi valdymo taškai.

⁽²⁾ 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 999/2001, nustatantis tam tikrų užkrečiamųjų spongiforminių encefalopatijų prevencijos, kontrolės ir likvidavimo taisykles.

⁽³⁾ 2004 m. balandžio 22 d. EMST nuomonė ir 2005 m. sausio 19 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 92/2005 dėl gyvūninės kilmės šalutinių produktų pašalinimo ar panaudojimo, su pakeitimais, padarytais 2005 m. gruodžio 16 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 2067/2005.

4.9. Gyvūnų mėšlas 12 straipsnyje apibrėžiamas kaip 2 kategorijos medžiaga ir todėl turi būti šalinamas ir naudojamas pagal 20 straipsnio nuostatas. Čia turėtų būti tiksliau nurodyta, kad gyvūnų mėšlas, naudojamas energijai gaminti, išskyrus biodujų gamybos įrenginiuose naudojamas išmatas, neturi būti vertinamas kaip atliekos ir todėl turi būti deginamas patvirtintose arba registruotose deginimo įmonėse.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų (nauja redakcija)

COM(2008) 505 galutinis – 2008/0165 (COD)

(2009/C 100/23)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. rugsėjo 30 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų (nauja redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad jis neturi pastabų dėl šio pasiūlymo ir šis klausimas jau nagrinėtas Komiteto nuomonėje, priimtoje 1998 m. gruodžio 2 d. (*), 448 - oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), 119 narių balsavus už ir 1 susilaikius, nusprendė pritarti siūlomam dokumentui ir laikytis pozicijos, kurią jis rėmė pirmiau minėtuose dokumentuose.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

(*) EESRK nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų (OL C 40, 1999 2 15, p. 34).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo

COM(2008) 179 galutinis – 2008/0069 (COD)

(2009/C 100/24)

Taryba, remdamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. balandžio 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 11 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Mária HERCZOG.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 59 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Santrauka

1.1. EESRK labai palankiai vertina Komisijos pasiūlymą sukurti Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinę sistemą (angl. European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training, toliau – EQARF), nes kokybiškas profesinis mokymas yra labai svarbus ir neatsiejamas peržiūrėtos Lisabonos strategijos⁽¹⁾ aspektas skatinant žinių visuomenę, socialinę įtrauktį ir sanglaudą, judumą, įsidarbinimo galimybes ir konkurencingumą.

1.2. EESRK mano, kad įgyvendinus EQARF, sustiprėtų profesinio mokymo europinis aspektas, didėtų besimokančiųjų ir darbuotojų judumas, būtų lengviau siekti didesnio nacionalinių profesinio mokymo sistemų skaidrumo, jų tarpusavio pasitikėjimo ir pasitikėjimo jomis. Kartu tai padėtų įveikti pastarojo meto nedarbo problemas, ypač mažinti spragą tarp darbo rinkos poreikių ir darbuotojų kvalifikacijos.

1.3. EESRK mano, kad EQARF yra naudinga, nes joje ypatingas dėmesys skiriamas profesinio mokymo rezultatų gerinimui ir įvertinimui, pagrįstam trimis svarbiais ES politikos prioritetais: užimtumo didinimu, mokymo pasiūlos ir paklausos pusiausvyros ir galimybių mokytis visą gyvenimą (ypač kalbant apie pažeidžiamas grupes) gerinimu.

1.3.1. EESRK ragina Komisiją toliau ypatingą dėmesį sistemoje skirti galutiniams vartotojams, besimokantiejiems, darbuotojams, institucijoms, teikiančioms profesinio mokymo paslaugas, ir panašioms įmonėms. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tiems,

kurie yra išstumti iš švietimo ir darbo rinkos (pvz., anksti metusieji mokyklą, jaunuoliai ir vyresniojo amžiaus darbuotojai, nes jų nedarbo lygis aukštas, specialių poreikių turintys asmenys, imigrantų kilmės asmenys ir pan.), taip pat jų (re)integracijai į mokymą.

1.4. EESRK mano, kad iki šiol⁽²⁾ Europai sekėsi bendradarbiauti siekiant užtikrinti profesinio mokymo kokybę ir šiais laimėjimais galima remtis tęsiant pradėtą veiklą ir toliau ją plėtoti. Rimta Europos Parlamento ir Tarybos parama EQARF bus labai naudinga užtikrinant, kad nuolatinis kokybės gerinimas taptų kiek įmanoma labiau paplitusiu reiškiniu⁽³⁾. Tai taip pat skatintų EQARF įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu ir prie šio proceso prisidėtų.

1.5. EESRK palankiai vertina valstybių narių pasiryžimą nuolat gerinti profesinio mokymo kokybę: šiuo metu šį procesą įkūnija Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo tinklas (ENQ AVET), įsteigtas 2005 m. siekiant užtikrinti ilgalaikį proceso tvarumą, pastaruosius keletą metų skatinęs 23 šalis aktyviai ir veiksmingai bendradarbiauti.

1.5.1. EESRK siūlo Komisijai pagalvoti, ką daryti (kuriose srityse, kokias principais vadovaujantis ir kokias praktines priemones taikant), kad ENQAVET, padedant Kokybės užtikrinimo nacionaliniams orientaciniams centrams (QANRP), galėtų veiksmingiau ir aktyviau būtų galima skatinti ir remti EQARF įgyvendinimą valstybėse narėse – procesą, kuris vyks iki 2010 m. (arba ilgiau).

⁽¹⁾ Lisabonos strategija (2000).

⁽²⁾ Tarybos išvados dėl kokybės užtikrinimo profesinio mokymo srityje (2004 m. gegužės 28 d.).

Kopenhagos Deklaracija (2002 m. lapkričio 30 d.) „Promoting cooperation in quality assurance with particular focus on exchange of models and methods, as well as common criteria and principles for quality in vocational education and training.“

Mastrichto komunikatas (2004 m. gruodžio 14 d.); Helsinkio komunikatas (2006 m. gruodžio 5 d.).

⁽³⁾ Helsinkio komunikatas (2006 m. gruodžio 5 d.).

1.6. EESRK mano, kad būtina suderinti EQARF ir kitas Europos iniciatyvas, paremtas tarpusavio pasitikėjimu, tokias kaip Europos kvalifikacijų sąranga (EKS) ⁽¹⁾ ir Europos profesinio mokymo kreditų sistema (ECVET) ⁽²⁾. Reikia labiau suderinti veiksmus ir išsiaiškinti konkrečius šių bendrų Europos pamatinių priemonių tarpusavio ryšius tiek Europos, tiek ir nacionaliniu lygmeniu, kad būtų galima užtikrinti abipusę naudą ir didinti sąveiką, taip pat sudaryti sąlygas visoje Europoje akredituoti ir perkelti kvalifikacijas.

1.7. Profesinis mokymas yra viešoji prekė ir jo kokybę piliečių ir visos visuomenės labai būtina kontroliuoti. Kontrolę turėtų prižiūrėti ir vykdyti viešosios institucijos, kurių darbo kokybė taip pat turi būti užtikrinta. EESRK mano, kad šių institucijų vaidmuo, kurį daugelyje valstybių narių nustato vyriausybė, yra labai svarbus, ir rekomenduoja Komisijai stiprinti jų vaidmenį.

1.8. Todėl EESRK ragina visas suinteresuotas subjektus – institucijas, darbdavius, profesines sąjungas, sektoriaus organizacijas, prekybos rūmus, pramonės ir profesines įstaigas, užimtumo paslaugų teikėjus, regionines įstaigas, socialinės ekonomikos organizacijas ir pan. vykdyti savo konkrečias pareigas ir padėti siekti bendrų tikslų. Bendradarbiavimas pagal principą „iš apačios į viršų“ profesinio mokymo kokybės užtikrinimo srityje turėtų būti spartinamas visuose veiklos etapuose.

1.8.1. EESRK ragina aktyviau įtraukti pilietinę visuomenę į šį procesą ir norėtų priminti Komisijai, kad reikia glaudžiau bendradarbiauti su pilietine visuomene profesinio mokymo kokybės užtikrinimo srityje, kad sistema taptų visaapimanti ir remtųsi veikiančiais tinklais bei teigiama patirtimi. Šio bendradarbiavimo ir dialogo stoka daugelyje šalių trukdo sėkmingai kurti tokia kokybės kultūrą.

1.8.2. EESRK mano, kad socialiniai partneriai, kaip svarbiausias suinteresuotas darbo rinkos subjektas, turi atlikti svarbų vaidmenį siekiant keturių profesinio mokymo tikslų (judumo, prieinamumo, patrauklumo ir socialinės įtraukties), jiems turėtų tekti pagrindinis vaidmuo apibrėžiant ir kontroliuojant profesinio mokymo kokybę Europos ir nacionaliniu lygmenimis. Tik aktyviai dalyvaujant socialiniams partneriams sistema galima pritaikyti prie besikeičiančių darbo rinkos sąlygų, tai – būtina profesinio mokymo kokybės prielaida.

⁽¹⁾ Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacija dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo.

⁽²⁾ Profesiniam švietimui ir mokymui skirtos Europos kreditų sistemos sukūrimas.

2. Įvadas

2.1. Atsižvelgiant į profesinio mokymo sistemų įvairovę ir sudėtingumą ir valstybių narių kokybės metodus, iškyla būtinybė visoje Europos Sąjungoje rasti bendrus atskaitos taškus siekiant daugelio politikos sričių ir praktikos skaidrumo, nuoseklumo ir perkeliavimo norint padidinti tarpusavio pasitikėjimą.

2.2. Po ilgo pasiruošimo ir konsultacijų laikotarpio Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo.

2.3. Šia rekomendacija stengiamasi remti valstybių narių pastangas nuolat gerinti profesinio mokymo sistemų ir programų kokybę parengiant bendrą Europos orientacinę priemonę – kokybės užtikrinimo ir vertinimo sistemą (EQARF).

2.4. Pagrindinis EQARF tikslas – teikti bendrai nustatytas tarpvalstybines gaires, pagal kurias valstybės narės ir suinteresuoti subjektai galėtų dokumentuoti, plėtoti, stebėti, vertinti ir gerinti savo profesinio mokymo veiksmingumą ir kokybės valdymą.

2.5. EESRK pozicija Komisijos pasiūlymo atžvilgiu iš esmės pagrįsta sukauptomis žiniomis ir patirtimi ⁽³⁾.

⁽³⁾ Žr. šias EESRK nuomones:

- Nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl Europos kvalifikacijų sąrangos mokymuisi visą gyvenimą kūrimo, pranešėjas RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO (OL C 175, 2007 7 27).
- Nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl Bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų, pranešėja Mária HERCZOG (OL C 195, 2006 8 18).
- Nuomonė dėl Pasiūlymo Europos Parlamentui ir Tarybai priimti sprendimą dėl tarptautinio mobilumo Bendrijoje švietimo ir mokymo tikslais: Europos mobilumo kokybės chartija, pranešėjas Tomasz CZAJKOWSKI (OL C 88, 2006 4 11).
- Nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybai ir Europos Parlamentui skirtą rekomendaciją dėl tolesnio Europos bendradarbiavimo užtikrinant aukštojo mokslo kokybę, pranešėjas Mário SOARES (OL C 255, 2005 10 14).
- Nuomonė dėl mokymo ir produktyvumo, pranešėjas Christoforos KORYFIDIS (OL C 120, 2005 5 20).

3. EESRK pastabos

3.1. Komitetas pritaria Europos Komisijos nuomonei, kad būtina nustatyti bendrus kokybės užtikrinimo orientacinius kriterijus norint nustatyti ir pasiekti bendrus Europos profesinio mokymo politikos tikslus.

3.2. EESRK teigiamai vertina ir pabrėžia šiuos teigiamus Komisijos pasiūlymo ypatumus: savanorišką valstybių narių įsipareigojimą taikyti sistemą, galimybę ją suderinti su nacionalinėmis sistemomis laikantis nacionalinių teisės aktų ir jų taikymo praktikos, taip pat būtinybę nacionaliniu, regionų ir (arba) vietos lygiu priimti sprendimus dėl sistemos įgyvendinimo.

3.3. EQARF paremta Bendra kokybės užtikrinimo sistema (CQAF), kuri sukurta atsižvelgiant į gerąją valstybių narių patirtį, ir patobulina ankstesnę sistemą. EESRK džiaugiasi, kad EQARF paprastesnė nei CQAF ir kad joje nustatyti konkretni ir aiškesni kokybės kriterijai ir orientaciniai aprašai, todėl valstybėms narėms lengviau sistemą aiškinti, suprasti ir taikyti.

3.4. EESRK mano, kad dėl naujų ir šiuolaikiškų kokybės užtikrinimo kriterijų ir rekomendacijos 1 priede pateikiamų orientacinių aprašų, sukurtų pasiekus bendrą sutarimą, EQARF yra vertinga priemonė siekiant nuolat gerinti profesinio mokymo kokybę Europos ir nacionaliniu lygmeniu. Šie kokybės kriterijai ir orientaciniai aprašai atspindi pagrindinius darbo, susijusio su profesinio mokymo kokybe, aspektus, leidžia aktyviai planuoti, įgyvendinti, vertinti ir toliau plėtoti kokybės užtikrinimo veiklą nacionaliniu ir instituciniu (t. y. profesinio mokymo paslaugų teikėjų) lygmenimis. Jie taip pat sudaro sąlygas gerinti politinių priemonių ir iniciatyvų, kurių šioje srityje imasi atskiros valstybės narės, skaidrumą ir nuoseklumą.

3.5. EESRK mano, jog labai svarbu, kad Komisija galėtų naudotis patikimais duomenimis, kurie būtų pagrįsti objektyvia informacija apie pažangą siekiant nustatytų kokybės užtikrinimo tikslų, susijusių su trimis svarbiausiais (politikos) tikslais (žr. 1.3 dalį). Todėl Komitetas džiaugiasi, kad rekomendacijos 2 priede pateikiamas pradinis pasiūlytas bendrų sistemos lygmens profesinio mokymo kokybės vertinimo nacionaliniu lygmeniu rodiklių rinkinys.

3.6. Rodikliai yra labai svarbūs siekiant gero profesinio mokymo sistemų valdymo ir jų kokybės, nes jais galima pasinaudoti formuojant faktais pagrįstą politiką ir atliekant tarpvalstybinę lyginamąją analizę. Tačiau EESRK norėtų priminti Komisijai, kad valstybėse narėse reikėtų derinti ir norminti EQARF skirtų duomenų rinkimo ir kaupimo metodus (vienodos

apibrėžtys, aiškinimas ir apskaičiavimo metodai) siekiant patikimesnių ir palyginamų duomenų.

3.7. EESRK mano, kad ypač svarbu skatinti suinteresuotus profesinio mokymo subjektus įvairiais lygmenimis sistemingai atlikti savęs vertinimą (jei įmanoma, derinant su nepriklausomu išoriniu vertinimu, pavyzdžiui, reguliariai atliekamu Europos tarpusavio vertinimu). Imantis veiksmų srityse, kurios buvo nustatytos atlikus savęs vertinimą, galima sudaryti sąlygas teikti aukštos kokybės mokymo paslaugas, taigi patenkinti dalyvaujančių partnerių (tiek dalyvaujančių mokyme, tiek ir darbdavių) lūkesčius ir interesus. Atliekant savęs vertinimą nuolat gaunama grįžtamoji informacija apie partnerių nuomonę apie teikiamą mokymą ir švietimo/ugdymo paslaugas, darbo rinkos poreikius ir mokymo metu įgytus darbuotojų įgūdžius ir žinias.

3.8. Vienas iš ypač naudingų EQARF bruožų yra tai, kad sistema skatina taikyti bendrus kokybės kriterijus, orientacinius aprašus ir reguliariausiai atliekant savęs vertinimą gerinti kokybę, tiek profesinio mokymo sistemų ir profesinio mokymo paslaugų teikėjų (institucijų) lygmenimis. EESRK suinteresuotiems subjektams norėtų priminti, kad sistemos lygmeniu kokybę gerinti tam tikrose šalyse bus galima tik tada, jei EQARF bus taikoma ne tik profesinio mokymo institucijose/įstaigose, bet taip pat ir profesinio mokymo sistemos (valdymo) lygmenyje.

Be to, taikant bendrus kokybės kriterijus, naudojant orientacinius aprašus ir rodiklius taip pat galima palyginti, kaip profesinis mokymas valdomas ir teikiamas visoje Europos Sąjungoje.

3.9. EESRK norėtų Komisijai priminti, kad svarbiausias dalykas siekiant bendrų tikslų yra užtikrinti, kad valstybės narės iš tiesų įsipareigotų įgyvendinti ir taikyti EQARF. Tokiu atveju jos turėtų bendrus pagrindinius principus, kokybės reikalavimus ir orientacinius aprašus paversti konkrečiais tikslais ir praktinėmis iniciatyvomis ir nuosekliai šiuos tikslus ir priemones įgyvendinti.

3.10. EESRK ragina Komisiją ateityje skatinti ir remti EQARF taikymą ir nuolatinį jos tobulinimą tiek Europos, tiek nacionaliniais lygmenimis. Siekdama skatinti naudoti EQARF Komisija turėtų ateityje rasti būdų finansuoti reikiamas programas ir atitinkamai turėtų geriau informuoti dabartinius ir naujus sistemos partnerius apie finansavimo galimybes visais lygmenimis. Komisija taip pat turėtų glaudžiau bendradarbiauti su Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo tinklu ir jį remti, vykdant tinklo užduotį nuolat tikslinti ir gerinti bendruosius kokybės principus, kokybės kriterijus, orientacinius aprašus ir rodiklius.

3.11. EESRK džiaugiasi, kad į pasiūlymą įtraukta svarbi kokybės garantija – reguliari EQARF įgyvendinimo nacionaliniu lygmeniu peržiūra ir įvertinimas (kas trejus metus). Pagal šiuos rezultatus taip pat bus galima parengti pasiūlymus dėl tolesnės orientacinės sistemos peržiūros Europos lygmeniu. EESRK mano, kad vertinant ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į realų EQARF poveikį profesiniam mokymui nacionaliniu ir Europos lygmenimis, kad būtų išaiškinama, kurios sritys išplėtos ir pagerintos, taip pat ir į sistemos įgyvendinimo pokyčius ir jų apimtį.

3.12. EESRK siūlo plačiai skleisti informaciją ir geriau informuoti apie EQARF, kad būtų galima pasiekti kuo daugiau galimų dalyvių ir suinteresuotų subjektų. Reikėtų parengti komunikacijos planą ir strategiją ir skelbti bei pabrėžti EQARF naudą ir galimus laimėjimus visais lygmenimis, ypač profesinio mokymo teikėjams (institucijoms). Reikėtų imtis veiksnių įvairiais lygmenimis siekiant užtikrinti veiksmingą informavimą tiek Europos ir nacionaliniu, tiek sistemos ir profesinio mokymo teikėjų lygmenimis. Kartu su Komisija ENQAVET galėtų atlikti didelį vaidmenį Europos lygmens komunikacijos srityje, o nacionaliniu lygmeniu informacijos sklaidą galėtų užtikrinti nacionaliniai orientaciniai kokybės užtikrinimo centrai.

3.13. EESRK tvirtino savo nuomonėje dėl mokymo ir našumo ⁽¹⁾ ir dar kartą norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad atsižvelgiant į mokymąsi visą gyvenimą reikia glaudesnio įvairių mokymo sistemų lygmenų koordinavimo Europos ir nacionaliniais lygmenimis. Todėl taip pat reikėtų laikytis nuoseklumo užtikrinant ir vertinant kokybę švietimo/ugdymo ir mokymo sektoriuose.

3.14. EESRK įsitikinęs, kad profesinį mokymą kaip esminę ir neatsiejamą mokymosi visą gyvenimą dalį reikėtų plėtoti visais

lygmenimis: svarbu užtikrinti, kad profesinis mokymas glaudžiai sietųsi su ankstesniais ir paskesniais ugdymo lygmenimis, visų pirma bendruoju ugdymu ir aukštuoju išsilavinimu. Įvairaus amžiaus grupėms, taip pat vaikams, reikėtų suteikti reikiamas vystymosi galimybes ir infrastruktūrą ir jas būtų galima įvertinti atsižvelgiant į gyvenimo laikotarpį.

3.14.1. Kokybės vertinimas turėtų būti taikomas visoms švietimo ir mokymo institucijoms: pradedant ugdymu nuo ankstyvos vaikystės ir vėliau, kadangi ugdymas ankstyvoje vaikystėje pagerina paskesnio akademinio lavinimo ir profesinius rezultatus. Kokybės vertinimą taip pat reikėtų atlikti pradinio ugdymo laikotarpiu siekiant užtikrinti, kad prieš pereidami į aukštesnę švietimo pakopą mokiniai įgytų pagrindinius gebėjimus. Profesinio mokymo vertinimas būtų ne toks patikimas ir veiksmingas, jei būtų vertinamas tik profesinio mokymo laikotarpis ir neatsižvelgiama į mokslo rezultatus mokykloje, kurie turi įtakos tolesniems mokymosi rezultatams ir karjeros galimybėms. EESRK mano, kad svarbu Komisijai žinoti, kad atskiri švietimo lygmenys yra susiję, ir atsižvelgti į išorinius ugdymo veiksnius ir aplinkybes ir bendrą jų poveikį profesinio mokymo kokybei.

3.14.2. EESRK norėtų pabrėžti, kad labai svarbu stiprinti profesinio mokymo kokybės užtikrinimo ir kokybės vertinimo sąsajas ir visų ugdyme dalyvaujančių sektorių sąsajas, keliant tikslą pagerinti komunikaciją, o kartu ir abipusį pasitikėjimą, taip pat rasti bendrą požiūrį į kokybės užtikrinimą ir bendrą vystymąsi. EESRK džiaugiasi, kad kokybės užtikrinimo srityje bendradarbiavimas prasidėjo nuo aukštojo mokslo, ir siūlo šį bendradarbiavimą tęsti ir stiprinti. Kadangi Europos kvalifikacijų sąrangos (EKS) įgyvendinimas reikalauja nuoseklių kokybės užtikrinimo metodų, taikomų visų pirma profesinio mokymo ir aukštojo mokslo srityse, todėl mokymosi visą gyvenimą rėmimas yra abiem sektoriams bendra tema.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl mokymo ir produktyvumo, pranešėjas Christoforos KORYFIDIS (OL C 120, 2005 5 20).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl Europos profesinio mokymo kreditų sistemos (ECVET) sukūrimo

COM(2008) 180 galutinis – 2008/0070 (COD)

(2009/C 100/25)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. balandžio 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos profesinio mokymo kreditų sistemos (ECVET) sukūrimo

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 11 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja AN LE NOUAIL-MARLIÈRE.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 22–23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 109 nariams balsavus už ir vienam susilaikius.

1. Įžanga

1.1. Svarstomame rekomendacijos pasiūlyme siūloma sukurti bendrą Europos kvalifikacijų sistemą siekiant sudaryti geresnes sąlygas įgytos kvalifikacijos perkeliamumui ir pripažinimui taip skatinant darbuotojų judumą.

1.2. Švietimas ir mokymas yra sudėtinė Lisabonos strategijos – Europos reformų programos, skirtos žinių visuomenės ir ekonomikos keliamiems iššūkiams spręsti – dalis. Konkrečiau kalbant, piliečių žinių, įgūdžių ir praktinės patirties ugdymas vykdamas mokymo ir švietimo programas yra būtina ir nepakeičiama sąlyga, kad būtų įgyvendinti Lisabonos tikslai konkurencingumo, vystymosi, užimtumo ir socialinės sanglaudos srityse.

1.3. Nors pažanga buvo padaryta, nustatyti tikslai nebuvo įgyvendinti, ypač visą gyvenimą trunkančio mokymosi ir darbuotojų judumo srityse, kuriose vis dar yra daug kliūčių. Šie trūkumai aiškiai rodo, kad būtina vystyti bendradarbiavimo priemones ir būdus, kurie sudarytų geresnes sąlygas dalyvauti visą gyvenimą trunkančio mokymosi programose ir perkelti įgytą kvalifikaciją iš vienos valstybės, institucijos ir sistemos į kitas. Skaidrumo kvalifikacijos klausimu padidinimas yra būtinas etapas įgyvendinant tokią strategiją ir ugdant žinias, praktinę patirtį ir gebėjimus, reikalingus darbuotojams, Europos piliečiams ir visiems atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams (ypač mokymo įstaigoms).

1.4. Piliečiams skirta ECVET ⁽¹⁾ sistema turėtų palengvinti visą gyvenimą trunkančio mokymosi būdu įgytos kvalifikacijos tarpvalstybinį pripažinimą. Ši sistema sukurta vadovaujantis šiuo metu Europoje taikoma praktika ir sistemomis ir grindžiama šiais veiksniais:

— kvalifikacijos apibrėžimas mokymosi vienetais (žinių, praktinės patirties ir įgūdžių), kuriuos galima perkelti ir kaupiti,

— skaidrios įgytų žinių perkėlimo, kaupimo ir patvirtinimo sistemos sukūrimas,

— įstaigų partnerystės plėtojimas siekiant sukurti perkėlimui palankią aplinką ir tarpvalstybinio profesinio mokymo erdvę.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Poveikio vertinimas parodė, kad ECVET sistema – tai priemonė, užtikrinanti didesnę mokymosi rezultatų skaidrumą, palyginamumą, perkėlimą ir kaupimą skirtingose sistemose. Ji nereikalauja smulkesnio kvalifikacijų suskaidymo ir nesiūlo derinti nei jų, nei mokymo sistemų. Ji remia ir stiprina dabartines priemones, sudarančias sąlygas judumui (EKPS ⁽²⁾) ir EKS ⁽³⁾). Ilgalaikeje perspektyvoje sistema galėtų būti naudinga įgyvendinant nacionalinių mokymo sistemų reformas, būtinas diegiant visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. Šiuo požiūriu ECVET sistema duoda papildomos naudos judumo ir visą gyvenimą trunkančio mokymosi srityje.

2.2. Vis dėlto nereikia sumenkinti sunkumų, susijusių su šiomis priemonėmis. Nors EKS tikslas – tarpvalstybinis palyginamumas, nacionalinės sistemos turi būti sukurtos ir veikti taip, kad jos būtų suprantamos ir patikimos partneriams kitose valstybėse. Komisijai reikės aiškiai nustatyti kriterijus, leidžiančius užtikrinti tikslingumą, skaidrumą bei palyginamumą ir įkvepiančius abipusį partnerių pasitikėjimą. Be to, nors EKS buvo

⁽¹⁾ Angliško termino „European Credits System for Vocational Education and Training“ (Europos profesinio mokymo kreditų sistema) santrumpa.

⁽²⁾ Aukštojo mokslo kreditų perkėlimo sistema.

⁽³⁾ Europos kvalifikacijų sąranga mokymuisi visą gyvenimą.

sukurta siekiant sudaryti savanorišką galimybę palyginti ir perkelti kvalifikaciją Europos, nacionaliniu ir sektorių lygiu, nevertėtų užmiršti šiuo metu veikiančių sistemų sudėtingumo. Todėl reikia stiprinti priemones, kurios leidžia užtikrinti didesnę skaidrumą ir tinkamai įgyvendinti etapus, būtinus norint nuo 2012 m. įvesti diplomus ir pažymėjimus.

2.3. Be to, reikia pabrėžti, kad ECVET sistema nepakeičia kitos Europos Sąjungoje įgyvendinamos politikos, ypač Direktyvos 2005/36/EB dėl darbuotojų migrantų. Tačiau, kita vertus, ji nesustiprina būtinų ryšių su kitomis šiuo metu vykdomomis Europos programomis, kuriose konkrečiai numatyta, kad mažiausiai išsivysčiusiuose ES regionuose ESF finansuoja švietimo ir mokymo sistemų reformas, kad būtų ugdomas žmonių sąmoningumas žinių visuomenės poreikių svarbos – ypač būtinybės mokytis ir šviestis visą gyvenimą – klausimu ir sudarytos geresnės galimybės gauti kokybišką išsilavinimą.

2.4. ECVET sistemai, kuria užtikrinamas nuolatinis procesas, reikalingi visų subjektų ilgalaikiai išpareigojimai ir Europos, nacionaliniam bei sektorių lygiui pritaikytų iniciatyvų sąveika. Deja, nėra konkrečiai numatyta galimybė paskleisti informaciją apie pasiekimus ar inovacijas (gerąją praktiką), kuri taip pat suteiktų impulsą potencialiems subjektams ir partneriams iki 2012 m. numatyto vertinimo.

2.5. Nors Komitetas pastebi, kad konsultacijų, vykusių visais lygiais ir su daugeliu viešojo ir privataus sektoriaus subjektų, metu buvo sukurta bendra terminija, imta nuolat vartoti tam tikrus akronimus, kuriuos pasiūlymuose, komunikatuose, rekomendacijose, poveikio vertinimuose, Komisijos užsakytuose tyrimuose pradedama painioti ir dėl to kyla neaiškumų, kurie anaipol nepadedą siekti užsibrėžto tikslo. Vienoje kalboje tam tikrą reikšmę turinti santrumpa, akronimas ar lakoniška frazė gali nieko nereikšti kitoje kalboje ar netgi sukurti visiškai neįgiamą vaizdinį. Kita vertus, tokia vartoseną gali riboti išitraukiančių naujų mokymo įstaigų skaičių ir sumažinti tikslinių visuomenės grupių norą domėtis tuo, kas sukurta siekiant palengvinti, o ne apsunkinti kvalifikacijos perkėlimą iš vienu nacionalinių profesinio mokymo sistemų į kitas. Taigi, Komitetas rekomenduoja, kad dedant pastangas suderinti profesinio mokymo sistemas ir susieti su visą gyvenimą trunkančiu mokymusi būtų atsižvelgiama į kalbinius aspektus ir kitose srityse Komisijos vykdomą veiklą.

2.6. Komisija turės stebėti, kad tikslas užtikrinti „galimybę kiekvienam asmeniui mokytis skirtingose mokslo įstaigose skirtingose šalyse, kuri skatina besimokančiųjų judumą visoje Euro-

poje, kas yra dar reikšmingesnis pasiekimas atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungoje veikia daugiau nei 30 000 profesinio mokslo įstaigų ...“⁽¹⁾ nebūtų įgyvendinamas darant žalą, viena, kalbinei įvairovei, kita – kalbų mokymo kokybei, kurią Komisija pabrėžia.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Komisijos sprendimas siūlyti įvesti ECVET sistemą priimant Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją vadovaujantis Sutarties 150 straipsniu sudaro sąlygas savanoriškai įgyvendinti ECVET principus. Tokiu būdu suintensyvinamos konsultacijos, kurios jau pradėtos ir suteikė galimybę sugretinti įvairių subjektų, įskaitant ir socialinius partnerius, nuomones.

3.2. Nors savanoriško dalyvavimo principas ir turi trūkumų, jis padeda geriau koordinuoti Komisijos, socialinių partnerių ir valstybių narių veiksmus siekiant tiksliai nustatyti iškiliančias problemas ir ypač plėtojant inovacijas bei ieškant tinkamiausių sprendimų. Šis procesas leidžia numatyti operatyvų ir veiksmingesnį ECVET įgyvendinimą suteikiant konkrečios papildomos naudos Europos piliečiams ir darbuotojams kompetencijos pripažinimo srityje ir taip skatinant mokymąsi visą gyvenimą ir judumą.

3.3. Komisijos išreikštas ketinimas atlikti pažangos vertinimą ir jį paviešinti, kad būtų užtikrinta ECVET sistemos raida ir nuolatinė kontrolė siekiant ją pritaikyti, yra bendradarbiavimo garantas. Pageidautina, kad įvairūs subjektai, visų pirma naudotojai ir jų atstovai, aktyviai dalyvautų atliekant vertinimą ir rengiant dokumente numatytą ataskaitą.

3.4. Komisijos norą remti ir skatinti tarptautinį judumą ir galimybę mokytis visą gyvenimą profesinio mokymo srityje turėtų atspindėti ir visiškai su subjektų vieta ir vaidmeniu susijusių principų, apie kuriuos užsimenama rekomendacijoje, pripažinimas:

⁽¹⁾ IP/08/558, Komisijos pranešimas spaudai.

- galutiniai naudotojai yra savanoriškai besimokantys asmenys, siekiantys mokymosi rezultatų įteisinimo, kad gautų pripažintą kvalifikaciją,
- kvalifikacijų sistema, paremta rezultatų pripažinimu suteikiant iš taškų susidedančius kreditų vienetus, turėtų užtikrinti nešališkumą, lygias prieigos galimybes ir nesukurti papildomų kliūčių ar atrankos kriterijų,
- Europos bendradarbiavimas švietimo ir pradinio bei visą gyvenimą trunkančio mokymosi srityje yra būtinas siekiant sukurti sąlygas kvalifikacijų skaidrumui ir pripažinimui,
- reikėtų kurti konkrečiai ECVET sistemai skirtus tinklus ir partnerystes siekiant kurti naujas priemones ir skleisti naują praktiką, susijusią su mokymo sutartimis ir kreditų perkėlimu,
- Komisija turėtų užtikrinti, kad šiuo metu priimami standartai sudarytų vienodas sąlygas ne tik besimokantiems, bet ir mokymo įstaigoms. Pastarojo meto tyrimai ⁽¹⁾ vis dar rodo, kad visą gyvenimą trunkančio mokymosi galimybė dažniausiai naudojasi aukščiausių išsilavinimą turintys asmenys, o turintys žemiausio lygio diplomus ar jų neturintys šia galimybe naudojami mažiausiai. Tokią padėtį lemia įvairios priežastys, tačiau kvalifikacijoms ši kliūtis turėtų būti pašalinta ir Komisija turėtų pasirūpinti, kad kvalifikacijų sistema apimtų ir kvalifikacijos požiūriu nepalankiausias sąlygas turinčius asmenis,
- beje, daugelis specializuotų mokymo įstaigų (asociacijų ir organizacijų), kurios dirba būtent su šiomis asmenų grupėmis ir yra sukaupusios ilgalaikę bei konkrečią patirtį, kai kuriose valstybėse narėse pastaruoju metu buvo išstumtos iš „pasiūlos“ rinkos, kadangi įgyvendinamos trumpalaikės taupymo priemonės daugeliu atvejų buvo nepalankios mažiausiai „rentabiliems“ visuomenės sluoksniams. Šią patirtį reikia dar kartą įvertinti žmogiškuoju ir finansiniu požiūriu, ypač kultūros, socialinės ekonomikos ir visuotinio švietimo srityse, kurios šiems asmenims dažnai atveria kelią į profesinį mokymą.

⁽¹⁾ *Progress towards the Lisbon objectives in Education and Training, Indicators and Benchmarks, 2007, SEC (2007) 1284. NIACE atliktas suaugusiųjų dalyvavimo mokymėsi tyrimas Counting the cost, 2008 m. sausio mėn. NIACE – Nacionalinis suaugusiųjų tęstinio švietimo institutas (angl. National Institute of Adult Continuing Education), Jungtinė Karalystė.*

3.5. Siekiant sukurti Europos kvalifikacijos sistemą, kuri remiasi didesniu bendradarbiavimu, nustatomi bendri standartai. Tai itin opus klausimas kalbant apie taip vadinamus „neoficialius“ mokymosi rezultatus. Siektini standartai turėtų būti nustatyti ir išnagrinėti vadovaujantis Cedefop ataskaitoje (žr. toliau pateiktą pastabą) siūlomais kriterijais ir konsultuojantis su turtingą ir visapusę patirtį įgijusiomis organizacijomis (kurių sėkmė nėra grindžiama atranka ir šalinimu pradiniam kvalifikaciją suteikiančio mokymo etape).

3.6. Komisija turėtų atsižvelgti į savo pačios komunikatą „Suaugusiųjų mokymosi veiksmų planas“ ⁽²⁾, kuriuo būtų sudarytos sąlygos greičiau įtraukti kuo didesnę skaičių asmenų ir visų pirma tuos, kuriems to labiausiai reikia: ne tik pažeidžiamus ir nepalankioje padėtyje esančius, bet ir tuos, kuriems pirmenybė turėtų būti teikiama dėl socialinių ir žmogiškųjų įtraukties priežasčių bei ekonominės ir teritorinės sanglaudos motyvų ⁽³⁾.

3.7. Šios rekomendacijos 1 ir 2 priedai, parengti atsižvelgiant į Cedefop ⁽⁴⁾ rekomendacijas, yra svarbūs ECVET sistemos sėkmės veiksniai. Jais prisidedama prie skaidrumo ir nuoseklumo kartu nustatant vystymosi visais lygiais principus. Jie turėtų būti išaiškinti, papildyti ir plačiai paviešinti, kad būtų užtikrintas sistemos ilgaamžiškumas ir tvarumas.

3.8. Bendro katalogo sudarymas ir bendra pedagoginių tikslų nustatymo praktika prieš konsultuojantis su Komisija ir konsultacijų metu yra žingsnis į priekį, tačiau nederėtų pamiršti, kad švietimas nepriklauso komercinių paslaugų sričiai; priešingai, jis turėtų būti pagrindinė paslauga, prieinama kuo didesniai skaičiui žmonių, užtikrinta valstybės investicijomis ir nuoseklia politika tiek nacionaliniu, tiek PPO derybų lygiu, jei norima išsaugoti Europos konkurencingumą plačiąja prasme (bendras interesas).

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Suaugusiųjų mokymosi veiksmų planas. Mokyti niekada nevėlu“. Pranešėja Renate HEINISCH, (OL C 204, 2008 8 9, p. 89).

⁽³⁾ 2008 m. birželio 19 d. RK nuomonė „Suaugusiųjų mokymosi veiksmų planas. Mokyti niekada nevėlu“. Pranešėja Mary SHIELDS. Nuomonė priimta 2008 m. birželio 18–19 d. plenarinėje sesijoje.

⁽⁴⁾ Įsteigtas 1975 m. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 337/75, Europos profesinio mokymo plėtros centras yra pagrindinis Europos Sąjungos profesinio švietimo ir mokymo centras. Erwin SEYFRIED pranešimas Cedefop. Berlyno FHVR-FBAE – Aukštoji viešojo administravimo ir teisingumo vykdymo mokykla-Profesinio mokymo, darbo rinkos ir vertinimo mokslinių tyrimų centras (*Fachhochschule für Verwaltung und Rechtspflege - Forschungsstelle für Berufsbildung, Arbeitsmarkt und Evaluation*). Panorama: profesinio švietimo ir mokymo kokybės rodikliai.

3.9. Jei siekiame būti nuoseklūs, tai padoraus darbo ir kokybiško švietimo tikslai turėtų būti neatsiejami, kadangi jie užtikrina konkurencingumą, o Europos kvalifikacijų sistema ir toliau turėtų būti kuriama bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, visų lygių socialiniais partneriais, ir patvirtinimu suinteresuotais asmenimis, kurie turi išlikti šių tikslų dėmesio centre, kadangi sistema yra skirta jiems. Tikslai turėtų išlikti suprantami ir aiškūs visiems sistemos naudotojams: mokymosi rezultatų pripažinimas įvertinant įgytus įgūdžius, perkeliamumas, geografinis ir profesinis mobilumas, o veiklos vykdytojams – pripažinimas ir galimybė gauti visuotinės svarbos finansavimą. Europos kvalifikacijų sistema gali padidinti užimtumo galimybes ir paskatinti judumą, jeigu ji grindžiama šiais tikslais: išsaugoti kompetentingiausius veiklos vykdytojus (patirtis, sėkmingų patvirtinimų skaičius, patvirtinimų kokybė), pripažinti veiklos vykdytojų (organizacijų ir asociacijų), realiomis sąlygomis konkrečiai išbandžiusių projektus, įgytą patirtį, pirmenybę teikti išstumtiems veiklos vykdytojams ir susigrąžinti jų pasitikėjimą (pagalba migrantams, parama romams, suaugusiųjų mokymas skaityti ir rašyti, kalbinė parama ir kt.).

3.10. Komitetas primena, kad šiuo metu labiausiai judantys darbuotojai yra komandiruoti vyriškos lyties asmenys, dirbantys statybos ir su pastatais susijusių paslaugų sektoriuose, po jų eina kompiuterinės ir naujų technologijų paslaugos, turizmas, transportas ir kt.

3.11. Kadangi ECVET sistema yra konkrečiai skirta pirminiam ir tęstiniam profesiniam mokymui, oficialių (mokymas) bei neoficialių (profesinė patirtis) mokymosi rezultatų pripažinimui ir patvirtinimui, Komitetas diegiant kvalifikacijų sistemą ypatingą dėmesį rekomenduoja skirti visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi ir komandiruotų darbuotojų įgytos kvalifikacijos pripažinimui ⁽¹⁾.

3.12. Vertinimo, kurį numatoma atlikti po ketverių metų, procesas turėtų apimti plačią informacijos sklaidą valstybėse narėse vadovaujant Europos Komisijai, kad ši sistema įsitvirtintų šiuo metu veikiančių sistemų raidos metu ir pilietinėje visuomenėje.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Darbuotojų komandiravimas paslaugų teikimo sistemoje – gauti didžiausią naudą, kuo geriau išnaudoti potencialą ir užtikrinti darbuotojų apsaugą“, pranešėja LE NOUAIL-MARLIÈRE. (OL C 224, 2008 8 30, p. 95).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pakeisto pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl būtiniausių darbo įrenginių naudojimui taikomų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų

COM(2008) 111 galutinis – 2006/0214 (COD)

(2009/C 100/26)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. birželio 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pakeisto pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl būtiniausių darbo įrenginių naudojimui taikomų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. rugsėjo 11 d. priėmė savo nuomonę. Vienintelis pranešėjas Xavier VERBOVEN.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 22–23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 102 nariams balsavus už, 0 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas iš esmės pritaria nagrinėjamam pasiūlymui ir ragina Komisiją atsižvelgti į pateiktas pastabas ir atitinkamai pakeisti konstatuojamųjų dalių tekstą ir pageidautų, kad pasiūlymą skubiai patvirtintų Europos Parlamentas ir Taryba ⁽¹⁾.

2. Paaiškinimas

2.1. Pagrindinės Komisijos pasiūlymo nuostatos

2.1.1. Šiuo pasiūlymu siekiama kodifikuoti 1989 m. lapkričio 30 d. Tarybos direktyvą 89/655/EEB dėl būtiniausių darbo įrenginių naudojimui taikomų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų. Naujoji direktyva pakeis įvairius aktus, kurių nuostatos buvo į ją įtrauktos ⁽²⁾. Komisija teigia, kad šis pasiūlymas visiškai nekeičia kodifikuojamų teisės aktų turinio, nes jame tik sujungiami šie aktai, atliekant tik su kodifikavimo procedūra būtinus pakeitimus.

2.2. Pastabos

2.2.1. Saugos ir sveikatos reikalavimų laikymasis naudojant darbo įrenginius yra svarbus prevencijos priemonių aspektas. Nuo 1989 m. šios taisyklės derinamos minimaliai. 1989 m. lapkričio 30 d. direktyva buvo iš dalies pakeista keletą kartų,

siekiant numatyti kuo daugiau galimų situacijų darbe (daugiausia dėl aukštutinių darbų) ir kad ji atspindėtų platesnį, ergonomikos principais pagrįstą požiūrį į darbuotojų sveikatą. Priėmus Direktyvą 2007/30/EB, valstybėms narėms teko pakeisti nacionalinių ataskaitų dėl Bendrijos sveikatos ir saugos teisės aktų taikymo rengimo tvarką. Dėl minėtų įvairių pakeitimų gali būti sunku šią direktyvą taikyti.

2.2.2. Atliekant kodifikavimą negali būti jokių esminio pobūdžio pakeitimų: neturi būti keičiami nei direktyvų straipsniai, nei jų priedai arba konstatuojamosios dalys. Įvairių tipų direktyvos nuostatos sudaro nuoseklią ir tarpusavyje susijusią visumą. Net jeigu konstatuojamosios dalys ir nėra privalomos, jos padeda geriau aiškinti privalomas nuostatas, taigi, suteikia valstybėms narėms nuoseklų jų taikymo kriterijus. Išnagrinėjęs pasiūlymą, Komitetas mano, kad svarstomame tekste bent jau kodifikuojant straipsnius ir priedus laikomasi šio pagrindinio principo, tačiau nuo jo nukrypstama konstatuojamųjų dalių atveju:

— Komitetas mano, kad Direktyvos 2001/45/EB 7, 8, 9, 10 ir 11 konstatuojamosios dalys, taip pat Direktyvos 89/655/EEB 9 konstatuojamoji dalis nebuvo įtrauktos į kodifikuotą redakciją;

⁽¹⁾ Taip pat žr. EESRK 2007 m. vasario 15 d. nuomonę dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl būtiniausių darbo įrenginių naudojimui taikomų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų (Direktyvos 89/391/EEB antroji atskiroji direktyva 16 straipsnio 1 dalies prasme (kodifikuota versija), pranešėjas Xavier Verboven (OL C 97 2007 m. 4 28 d.).

⁽²⁾ Tarybos direktyva 89/655/EEB, Tarybos direktyva 95/63/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/45/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/30/EB.

— Ypač Direktyvos 2001/45/EB 10 ir 11 konstatuojamosiose dalyse atkreipiamas dėmesys, kad būtina specialiai apmokyti darbuotojus, kuriems tenka naudoti darbo įrengimus atliekant aukštutinius darbus. Komitetas pageidautų, kad pasiūlymo kodifikuoti teisės aktą konstatuojamosiose dalyse nebūtų praleista tokia rekomendacija;

- Komiteto nuomone ir vadovaujantis 2003 m. liepos 22 d. Tarybos sprendimu 2003/C 218/01, šis pasiūlymas turėtų būti pateiktas Darbuotojų saugos ir sveikatos patariamajam komitetui. Tokia konsultacija turėtų būti paminėta direktyvos konstatuojamosiose dalyse vadovaujantis iki šiol taikyta praktika. Nuo kodifikavimo pradžios praėjo tiek laiko, kad akivaizdu, jog be didelių sunkumų būtų buvę galima pasikonsultuoti su patariamuoju komitetu.

2.2.3. Be pirmiau minėtų pastabų Komitetas mano, kad Komisijos pasiūlymas racionaliai sujungia galiojančias nuostatas, todėl jos tampa aiškesnės ir nekyla esminių problemų.

2.2.4. Komitetas iš esmės pritaria nagrinėjamam pasiūlymui, ragina Komisiją atsižvelgti į pateiktas pastabas ir atitinkamai pakeisti konstatuojamųjų dalių tekstą bei pageidauja, kad pasiūlymą skubiai patvirtintų Europos Parlamentas ir Taryba.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl bendrosios akcizų tvarkos

COM(2008) 78 galutinis/3 – 2008/0051 (CNS)

(2009/C 100/27)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 93 straipsniu, 2008 m. kovo 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl bendrosios akcizų tvarkos

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Umberto Burani.

448-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 107 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria Komisijos sprendimui vietoje 1992 m. pagrindinės Direktyvos 92/12/EEB dėl bendros tvarkos, susijusios su akcizais apmokestinamais produktais, priimti naują direktyvą, kurioje būtų atsižvelgta į elektroninės EMCS (akcizais apmokestinamų prekių gabenimo ir kontrolės sistemos, angl. *Excise Movement and Control System*) procedūros įdiegimą, taip suteikiant jai teisinį pagrindą. Naudodamasi šia galimybe, Komisija nusprendė padaryti keletą pakeitimų ir įdiegti naujovių, kurių būtinumą įrodė valstybių narių valdžios institucijų ir operatorių patirtis. Be to, supaprastinta daugelis procedūrų. Apskritai Komitetas neturi ypatingų prieštaravimų dėl siūlomų pakeitimų ar naujovių. Tačiau, numatydamas būsimas diskusijas, EESRK norėtų pateikti keletą savo minčių dėl tam tikrų pasiūlymo aspektų.

1.2 Komisija nurodo, kad jau numatoma, jog direktyva įsigalios nuo 2009 m. sausio 1 d., nors ji gerai suvokia, kad pasiūlymui apsvaistyti prireiks daug daugiau laiko. Be to, ji siūlo, kad pirmiausia EMSC procedūra būtų taikoma tik tose valstybėse narėse, kurios jau ją taiko, o visos kitos tam tikrą laiką dar taikytų popieriuje spausdintų dokumentų procedūrą.

1.3 EESRK nuomone, kuriai pritaria ir kiti suinteresuotieji subjektai, tokia tvarka kritikuotina, kadangi dviejų procedūrų taikymas įneštų sumaišties ir pareikalautų daugiau tiek administracinių, tiek ir operatorių veiklos išlaidų. Alternatyvus sprendimas – pradėti taikyti EMSC tik kai visi dalyviai bus jai pasirėngę – nepalankus jį jau priėmusioms šalims ir operatoriams. Siūlome tarpinį, nors ir ne visai tinkamą bei galintį nukelti EMSC taikymo visoje Europoje pradžią nenustatytam laikui, sprendimą, t. y. savo vidaus operacijoms EMCS naudoja tos valstybės narės, kurios jau pasirengusios taikyti elektroninę

procedūrą. Valstybių narių tarpusavio operacijoms bus taikoma popieriuje spausdintų dokumentų procedūra tol, kol jos visos galės pereiti prie elektroninės procedūros.

1.4 Svarbiausia Komisijos dokumento dalis susijusi su prekių, kurioms taikomas laikino akcizų mokėjimo atidėjimo režimas, gabenimu. EESRK pritaria daugeliui naujovių, išskyrus tam tikrus teiginius ir pasiūlymus (žr. 4.6–4.9 dalis), kurie susiję su dabar jau tiksliau apibrėžta prekių „negrįžtamo praradimo“ sąvoka. Kalbant apie nuotolinę prekybą, 34 straipsnio nuostatos gali duoti pagrindo skirtingoms akcizo mokesčio apskaičiavimo šalies teisiniams aiškinimams (žr. 4.9 dalį).

1.5 EESRK taip pat siūlo naujojoje direktyvoje tiksliau nustatyti kiekio ir vertės ribas, pagal kurias būtų nustatomos prekių, kurias pilietis perka kitoje valstybėje narėje „asmeninėms reikmėms“, apimtys. Vis dėlto yra rizikos, kad įvairių šalių valdžios institucijos skirtingai aiškins ir taikys šias nuostatas.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/12/EEB dėl bendros tvarkos, susijusios su akcizais apmokestinamais produktais, grindžiama popieriuje spausdintų dokumentų naudojimu. 2003 m. birželio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu Nr. 1152/2003/EB įdiegta akcizais apmokestinamų prekių gabenimo ir kontrolės **kompiuterizuota procedūra**, pavadinta EMCS (angl. *Excise Movement and Control System*), kuria supaprastinami operatoriams taikomi reikalavimai ir sudaromos sąlygos kompetentingoms institucijoms taikyti kompleksiškesnius ir veiksmingesnius kontrolės metodus. Kad būtų galima taikyti EMSC procedūrą, reikia iš dalies pakeisti nuostatas, susijusias su **prekių, kurioms taikomas laikinas akcizo mokėjimo atidėjimas**, gabenimu.

2.2 Komisija, pasinaudojusi šia galimybe, **visiškai pakeitė Direktyvą 92/12/EEB**. Ji ne tik atsižvelgė į EMSC procedūros (kuriai ji suteikė teisinį pagrindą) įdiegimą, bet ir **iš esmės pakeitė visą ankstesnės direktyvos struktūrą**: atnaujino direktyvos tekstą atsižvelgdama į naujus teisėkūros standartus, išdėstė tekstą nauja redakcija, pagerindama jo loginę sandarą, išbraukė nuostatas, kurios laikui bėgant tapo neaktualios, atsižvelgė į teisinius pokyčius ir naujas teisės sąvokas bei supaprastino procedūras, sumažindama operatoriams taikomas prievoles, tačiau nemažindama akcizų kontrolės.

2.3 Į naujojo dokumento V skyrių taip pat įtraukti esminiai elementai, išdėstyti pasiūlyme COM(2004) 227 (į kurį Taryba 2005 m. neatsižvelgė), kuriuo siekta pakeisti pagrindinės direktyvos 7–10 straipsnius, susijusius su jau pateiktą į rinką prekių gabenimu Bendrijos viduje.

2.4 Pasirengimo laikotarpiu buvo labai daug konsultuotasi su operatoriais, o pasiūlymas dėl direktyvos buvo rengtas bendradarbiaujant su ekspertų grupe, kuriai vadovavo Akcizų komitetas. Tokia procedūra turėtų užtikrinti daug prieštaravimų nesukeliantį dokumento techninio aspekto svarstymą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK sveikina Komisiją įgyvendinus iniciatyvą, leidusią parengti už pagrindinę direktyvą tobulesnę ir nuoseklesnę dokumentą, supaprastinantį administracinių procedūrų eigą. Jame akivaizdžiai labiau atsižvelgta į operatorių poreikius, tačiau nesumažinta kontrolė, kuri, įdiegus EMSC, turėtų tapti dar veiksmingesnė.

3.2 Didžioji naujųjų nuostatų dalis susijusi su **prekių, kurioms taikomas akcizų mokėjimo laikino atidėjimo režimas, gabenimu** taikant EMCS procedūras. Remiantis Sprendimu Nr. 1152/2003, EMCS turėtų įsigalioti 2009 m. balandžio mėn. Yra pagrindo abejoti, ar kai kurios valstybės narės sugebės laikytis šio termino, nors praktiškai aišku, jog to pasiekti pavyks tikrai ne visoms šalims. Bet kuriuo atveju būtina reikalingas bendras pasirengimo laikotarpis, kurio metu glaudžiai **bendradarbiaujant nacionalinėms valdžios institucijoms** turės būti **suderintos vidaus procedūros**, o tai labai sudėtingas procesas administraciniu, techniniu ir operaciniu požiūriu. Komisija tai gerai suvokia, todėl, siūlydama pradėti taikyti direktyvą 2010 m. balandžio 1 d., numatė, kad valstybės narės galės pasinaudoti papildomu **pereinamuoju laikotarpiu**, per kurį jos ir toliau galės taikyti atitinkamas pagrindinės direktyvos nuostatas.

3.3 Šiuo metu jau visos valstybės narės įsipareigojo įdiegti EMCS, tačiau neaišku, ar jos visos padarys tai noriai, ir visiškai tikėtina, kad tam tikros kliūtys sutrukdys šią sistemą visiškai įdiegti. Galimas **pasipriešinimas** tikriausiai bus grindžiamas techniniais argumentais, tačiau tikrosios jo priežastys bus visiškai kitokio pobūdžio. Nieko gero nežadantis precedentas yra 2.3 dalyje minėtas pasiūlymas priimti direktyvą COM(2004) 227, susijusią su prekių, kurios apmokestinamos akcizais po to, kai jau yra pateiktos į rinką, gabenimu. Po audringų diskusijų buvo nutarta šį klausimą palikti neišspręstą ir palaukti, kol bus visiškai baigtas šio klausimo tyrimas. Tačiau matome, kad šiuo metu svarstomame pasiūlyme iš esmės pakartotos ankstesniojo varianto nuostatos.

3.4 Opiausias problemos susijusios su **politiniais ir ekonominiais aspektais**. Kiekviena valstybė narė prekėms taiko skirtingus akcizų tarifus, todėl atsiranda tokie gerai žinomi reiškiniai kaip **tarpyvalstybiniai pirkimai**, pagrįsti žemesnės kainos logika. Pagal bendrosios rinkos principus visi piliečiai turi teisę pasinaudoti kainų skirtumais ne tik savo šalyje, bet ir pirkdami kitoje valstybėje. Tačiau šiais principais suabejojama, kai vertinami su mokesčiais susiję aspektai. Aišku, kad kiekviena valstybė narė nepalankiai žiūri į šią prekybą tada, kai tai kenkia jos interesams, bet gali jos „nepastebėti“, kai toks procesas jai naudingas. Ši problema bendra visiems akcizų apmokestinantiems produktams: pavyzdys gali būti neseniai vykusios diskusijos dėl tabako, alkoholio ir dyzelino, kurių metu buvo pateikti **su sveikata, viešąja tvarka, aplinkos tausojimu ir kenksmingu poveikiu ekonomikai** (!) **susiję argumentai**. Tačiau už jų yra ir ne visuomet atvirai atskleidžiamų motyvų, kurie dažniausiai susiję su **mokesčių savo naudai skaičiavimu**. Taigi, nuomonių skirtumus lemia skirtinga valstybių narių pasirinkta **socialinė, ekonominė ir mokesčių politika**, todėl problema tampa **išskirtinai politinio pobūdžio**.

3.5 EESRK supranta, kad šios temos labai opios ir kad būsimų derybų metu kiekviena valstybė narė gali susidurti su sunkumais. Rezultatų palankumas priklausys nuo **lankstumo**, kuris bus būtinas siekiant kolektyvinio sprendimo, lygio. Kiekvienai vyriausybei teks rasti pusiausvyrą tarp savo reikalavimų ir su akcizais susijusių nuolaidų kitoms šalims. Kitaip tariant, kiekvienas derybų dalyvis privalės stengtis rasti būdą užtikrinti savo **socialinius ir biudžetinius tikslus ir suderinti juos su bendra akcizų sistema, o ne priešingai**.

(¹) Žr. naujausius direktyvų pasiūlymus: Pasiūlymas priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 92/12/EEB dėl bendros tvarkos, susijusios su akcizais apmokestinamais produktais ir jų laikymu, judėjimu ir kontrole (COM(2004) 227 galutinis – (CNS) 2004/0072); Pasiūlymas priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2003/96/EB dėl specialios gazolio, naudojamo kaip komercinės paskirties degalai, apmokestinimo tvarkos tikslinimo ir bešvinio benzino bei gazolio, naudojamų kaip degalai, mokesčių koordinavimo (COM(2007) 52 galutinis – (CNS)2007/0023); Pasiūlymas priimti Tarybos direktyvą dėl akcizų, taikomų apdorotam tabakui, struktūros ir tarifų (Kodifikuota redakcija) (COM(2007) 587 galutinis).

4. Konkrečios pastabos

4.1 Šiame skyriuje EESRK nagrinėja Komisijos pasiūlyme pateiktas **esmines naujoves ir** šiuo metu galiojančių teisės aktų **pakeitimus**. Tačiau jis nekomentuos ginčų nesukelsiančių aspektų, taip pat pakeitimų, daromų siekiant patobulinti dokumentą ar vadovaujantis sveika nuovoka bei atsiradusių dėl natūralių šioje srityje įvykusių pokyčių.

4.2 Kaip jau nurodėme 3.2 punkte, nors, priėmus naująją direktyvą bus panaikinta ankstesnioji Direktyva 92/12/EEB, įsigaliojus naujam teisės aktui, **nebus** iš karto **atsisakyta popieriuje spausdintų dokumentų**. Direktyvos pasiūlyme numatyta, kad **pereinamuoju laikotarpiu** bus leista vykdyti operacijas naudojant popieriuje spausdintus dokumentus. Šiuo metu negalima numatyti, kiek truks šis laikotarpis, tačiau, kol EMCS neįdiegs visos valstybės narės, ji veiks labai sunkiai. EESRK laiko savo pareiga **atkreipti dėmesį į papildomą krūvį, kuris teks ne tik operatoriams**, bet ir valstybių narių administracijoms, nes, priklausomai nuo paskirties šalies, vienu metu teks dirbti ir su **elektronine sistema, ir pildyti popieriuje spausdintus dokumentus**.

4.2.1 Alternatyvus sprendimas – naudoti elektroninę sistemą tik tada, kai ji veiks visose valstybėse narėse, keltų pavojų, kad projekto įgyvendinimas nukeliamas tolimai ateičiai, ir priverstų jau įdiegusias sistemą valstybes nares laukti, kol kitos šalys pasieks jų lygį. Tokia padėtis nepriimtina, kadangi nukentėtų sistemą laiku įdiegusias šalis, o pirmiausia ir labiausiai – komerciniai operatoriai.

4.2.2 Komitetas nurodo, kad ekspertai pasiūlė savo sprendimą, kuris, nors ir neoptimalus, galėtų būti priimtas kaip kompromisas – valstybės narės, jau įdiegusios EMSC, galėtų naudoti elektroninę sistemą savo vidaus operacijoms, o tarptautinėms operacijoms taikyti popieriuje spausdintų dokumentų pildymo procedūrą. Tokiu būdu, kol visos valstybės narės bus pajėgios taikyti ją Bendrijos lygmeniu, elektroninė sistema jau būtų išbandyta nacionaliniu lygmeniu.

4.3 **I skyrius – Bendrosios nuostatos**. Nepateikiama jokių esminių pakeitimų lyginant su Direktyvos 92/12 tekstu. Jame apsibrėžta stilistiniais patobulinimais, pateikta keletas naujų apibrėžčių ir nereikšmingų pakeitimų.

4.4 **II skyrius – Akcizo taikymas**. 7 straipsnio 4 dalyje padarytu pakeitimu numatoma, kad „negrįžtamai prarastai“ prekei, kuriai buvo taikomas laikino akcizo atidėjimo režimas, mokestis netaikomas. Pagal naują apibrėžtį prekės „negrįžtamai prarandamos, kai jomis nebegali niekas pasinaudoti“, kad ir kokia būtų praradimo priežastis. Tikroji naujovė yra tai, kad

direktyvoje nereikalaujama įrodyti *force majeure* įvykio. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad kiekviena valstybė narė gali nustatyti savo tvarką šioje srityje.

4.5 **III skyrius – Gamyba, perdirbimas ir laikymas**. Čia pateikiama tik viena svarbi naujovė – leidimas dėl „mokestinių sandėlių“ gali būti išduotas asmenims, gyvenantiems kitoje valstybėje narėje. Reikia pripažinti, kad anksčiau galioję apribojimai prieštaravo bendrosios rinkos logikai.

4.6 **IV skyriuje – Akcizais apmokestinamų prekių, kurioms taikomas akcizų mokėjimo laikinio atidėjimo režimas, gabenimas**. Šiame skyriuje yra keletas naujovių: 16 straipsnyje numatyta, kad prekės gali būti gabenamos ne tik į mokestinius sandėlius, bet ir įgaliotam fiziniam ar juridiniam asmeniui („registruotajam gavėjui“) arba į „tiesioginio pristatymo vietą“, kurią nurodo įgaliotasis gavėjas. EESRK pritaria šiam pakeitimui ir pageidauja, kad būtų užtikrintos pakankamai veiksmingos kontrolės procedūros, užkirsiančios kelią bet kokiam piktnaudžiavimui. Be to, reikėtų tiksliau apibrėžti profesionalius darbuotojus, kuriems taikomos direktyvoje vartojamos sąvokos.

4.7 17–19 straipsnių nuostatos susijusios su prekių, kurioms taikomas akcizų mokėjimo laikino atidėjimo režimas, gabenimo rizikos garantija ir dėl jų neturime jokių ypatingų komentarų. Tačiau labai svarbios **2 skirsnyje** (20–27 straipsniuose) numatytos priemonės, susijusios su **tvarka, taikoma akcizais apmokestinamų prekių, kurioms taikomas akcizų mokėjimo laikino atidėjimo režimas, gabenimui**. Ekspertų nuomone, šios tvarkos įdiegimą reikia nuodugnai iširti siekiant **nustatyti, ar ji leidžia užtikrinti veiksmingą kontrolę ir ar ji atitinka administracijų turimus išteklius**. Vis dėlto EESRK atkreipia dėmesį, kad 20 straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse numatyta, jog akcizais apmokestinamos prekės gali būti gabenamos tik turint elektroninį dokumentą. Šios taisyklės bus laikomasi pasirenkant sistemą, kuri bus taikoma pereinant nuo popieriuje spausdintų dokumentų prie elektroninės procedūros.

4.8 **V skyriuje** aptariamas akcizais apmokestinamų prekių **gabenimas ir apmokestinimas** išleidus jas vartoti. Jame nepateikiama esminių naujų nuostatų tik patvirtintas principas, pagal kurį privačių asmenų išgyjamoms prekėms akcizas apskaičiuojamas toje valstybėje narėje, kurioje jos išgyjamos (30 straipsnis), o kai jos komerciniais tikslais saugomos kitoje valstybėje narėje, akcizas apskaičiuojamas toje kitoje valstybėje narėje (31 straipsnis). Šiame skyriuje patvirtinti ir šiuo metu galiojantys apmokestinamųjų asmenų ir tranzitu gabenamų prekių identifikavimo standartai.

4.9 Ypač svarbi 34 straipsnio nuostata dėl **nuotolinės prekybos**: nukrypstant nuo 30 straipsnio nuostatų, numatyta, kad prekėms, kurias asmenys perka kaip privatūs asmenys ir kurias **tiesiogiai ar netiesiogiai pardavėjas arba jo vardu kitas asmuo siunčia arba gabena** į kitą valstybę narę, akcizas taikomas **paskirties valstybėje narėje**. Galime daryti išvadą, kad kai **pirkėjo įsigytos prekės yra jo paties siunčiamos savo gyvenamuoju adresu**, akcizas joms bus apskaičiuotas **valstybėje narėje, kurioje jos buvo įsigytos**.

4.9.1 EESRK kyla klausimas, ar ši nuostata nesukels **aiškinimo problemų**, kadangi nuotolinės prekybos atveju pirkimo veiksmas laikomas įvykusi, kai pardavėjas savo valstybėje gauna apmokėjimą. Savo ruožtu pirkėjas, tapęs prekės savininku, turi teisę įgalinti bet kurį asmenį (taip pat ir pardavėją) išsiųsti prekes *jo vardu ir jo sąskaita*. Teisiniu požiūriu (bet prieštaraujant logiškai nuostatai, kad prekė apmokestinama jos realaus vartojimo šalyje), šios prekės gali **būti laikomos pirkėjo įgytomis prekėmis, kurios yra jo paties siunčiamos savo gyvenamuoju adresu**, todėl akcizo mokestis už jas turėtų būti mokamas valstybėje, kurioje jos nupirktos, net ir tuo atveju, kai jas siunčia pardavėjas.

4.10 Be to, EESRK norėtų pabrėžti vieną, jo manymu, 34 straipsnio trūkumą: jame nurodyti ribiniai kiekiai ir ribinės

vertės, pagal kuriuos pirkiniai laikomi įsigytais „asmeniniam vartojimui“. Būtina nustatyti vienodus kriterijus, kad atskiros valstybės narės vidaus rinkoje netaikytų skirtingų priemonių. Atsižvelgiant į šiuos ir kitus pastebėjimus, EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares nustatyti aiškesnes ir skaidresnes taisykles, kurios mažiau apsunkintų piliečius ir įmones.

4.11 Likusios **VI skyriaus** (įvairios nuostatos) nuostatos yra susijusios su ženkliniu ir nepakeičia šiuo metu galiojančios laivų ir orlaivių atsargų papildymo tvarkos. 38 straipsnyje pateikiamos nuostatos dėl **smulkiųjų vyno gamintojų** (iki 1 000 hl), kuriems taikomos supaprastintos procedūros dėl akcizais apmokestinamų prekių gamybos ir laikymo.

4.12 **VII skyriuje** (Baigiamosios nuostatos) patvirtintas **Akcizų komitetas** ir direktyvos įgyvendinimo priemonės: „Direktyva 92/12/EEB panaikinama nuo 2009 m. balandžio 1 d.“. Šią datą Komisija atsargiai nurodo kaip preliminarią. Ji gali būti diskusijų objektu. Taip pat preliminariai nurodyta ir pereinamojo laikotarpio (spėjamai iki 200... m. gruodžio 31 d.), kurio metu valstybės narės gali taikyti ankstesniąją direktyvą, trukmė. EESRK, kitos institucijos ir ekspertai laikosi nuomonės, kad šios datos yra tik orientacinės ir šie terminai turi būti **pratęsti remiantis realia padėtimi** bei atsižvelgiant į praktinius sunkumus, susijusius su visišku EMSC procedūros įgyvendinimu.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos, siekiant kovoti su mokesčiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje ir Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį Reglamentą (EB) Nr. 1798/2003, siekiant kovoti su mokesčiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje

COM(2008) 147 galutinis – 2008/0058 (CNS) 2008/0059 (CNS)

(2009/C 100/28)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 93 straipsniu, 2008 m. balandžio 3 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos, siekiant kovoti su mokesčiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje ir

Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį Reglamentą (EB) Nr. 1798/2003, siekiant kovoti su mokesčiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Valerio SALVATORE.

448-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 114 narių balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria pasiūlymui priimti Tarybos direktyvą dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos keitimo siekiant kovoti su mokesčiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje ir susijusį pasiūlymą priimti Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį Reglamentą (EB) Nr. 1798/2003.

1.2. Siūlomi pakeitimai atitinka augantį supaprastinimo, efektyvumo ir veiksmingumo poreikį ir užtikrina aiškesnę administracinių procedūrų supaprastinimo priemonių ir valstybių narių gebėjimo kovoti su sukčiavimu reiškiniu Bendrijos viduje ir jį sustabdyti sąsają.

2. Įžanga

2.1. Pasiūlymas iš dalies pakeisti direktyvą ir susijęs pasiūlymas iš dalies pakeisti reglamentą, yra ilgai trukusių Bendrijos institucijų diskusijų rezultatas. Pasiūlyme aiškiai apibrėžiamas tikslas suteikti atitinkamoms institucijoms veiksmingas ir privalomas priemones, kuriomis būtų pašalintas ar bent jau sustabdytas sukčiavimas, kuriuo dažnai siekiama iškreipti sklandžiai veikiančią vidaus rinką.

2.2. Svarstant šį klausimą reikėtų priminti, kad Bendrijoje su sukčiavimu susiję pažeidimai yra įvairūs ir su jais susiduriama daugelyje veiklos sričių: alkoholio ir tabako gaminių padirbinėjimas bei kontrabanda, sukčiavimas tiesioginių mokesčių srityje ir dažniausiai pasitaikantis pažeidimas – vengimas mokėti pridėtinės vertės mokesčių (PVM).

2.3. Ypatingas dėmesys buvo skiriamas vengimui mokėti PVM. Šio proceso pagrindas – noras išsamiai persvarstyti šiuo metu galiojančią Bendrijos vidaus prekybos PVM sistemą, kuriai, laikantis vienodų sąlygų taikymo tiek nacionalinėms, tiek iš kitų valstybių narių įvežamoms prekėms principo, būdinga tai, kad prekė apmokestinama priimančioje valstybėje, t. y. toje valstybėje narėje, kurioje pirkejas įregistruotas PVM mokėtoju.

2.4. Pastarasis principas, kuriuo vadovaujantis pereinamuoju laikotarpiu faktiškai reguliuojama Bendrijos prekyba, viena vertus, sudarė sąlygas prekiauti neapmokestinant prekių, taigi ir joms laisvai judėti Bendrijoje, kita vertus, labai pakenkė Europos bendrijos finansiniams interesams. Pakanka kaip pavyzdį paminėti vadinamąjį „karuselinių sukčiavimą“ Bendrijos viduje, mechanizmą, kuris buvo aiškiai ir išsamiai apibūdintas 2006 m. Komisijos komunikate Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl būtinybės kurti suderintą kovos su mokesčiniu sukčiavimu gerinimo strategiją⁽¹⁾. Dokumente pateikiamas „karuselinio sukčiavimo“ apibrėžimas: „Yra išskirtinė sukčiavimo forma, vadinamasis „karuselinis sukčiavimas“, kai sukčiaujama dažniausiai naudojant operacijų valstybėje narėje (kai reikalaujama PVM) ir operacijų Bendrijos viduje (kai iš susitariančiųjų šalių nereikalaujama PVM) derinį“.

2.5. EESRK jau ne kartą nagrinėjo minėtą klausimą ir pateikė naudingos informacijos, kuri buvo atidžiai įvertinta rengiant šią nuomonę⁽²⁾.

⁽¹⁾ COM(2006) 254 galutinis.

⁽²⁾ EESRK nuomonės dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (nauja redakcija), OL C 74, 2005 3 23, p. 21 ir dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl būtinybės kurti suderintą kovos su mokesčiniu sukčiavimu gerinimo strategiją, OL C 161, 2007 7 13, p. 8.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Atsižvelgiant į aiškią būtinybę kovoti su šiuo jau paplitusiu reiškiniu, kuris vertinamas nuo 2 iki 2,5 proc. Bendrijos bendro vidaus produkto (BVP), Tarybos pasiūlyme priimti direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos, siekiant kovoti su mokestiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje ir pasiūlyme priimti Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį Reglamentą (EB) Nr. 1798/2003, siekiant kovoti su mokestiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje, pritariama norui, kuris buvo pareikštas ankstesniame išsamiaje Komisijos komunikate Tarybai dėl kai kurių pagrindinių aspektų nustatant ES kovos su sukčiavimu PVM srityje strategiją⁽¹⁾ ir aiškiai nurodoma, kokias konkrečias priemones reikėtų patvirtinti.

3.2. Toks požiūris reiškiamas jau pirmiau minėtame komunikate, kuriame pabrėžiama, kad „nepaisant Komisijos įsipareigojimo užbaigti galimo PVM sistemos keitimo analizę, ji nemato kliūčių tuo pat metu tęsti diskusijas dėl vadinamųjų įprastinių priemonių. Bet kuriuo atveju mokesčių administracijoms reikia suteikti modernesnių ir veiksmingesnių kovos su mokestiniu sukčiavimu priemonių neatsižvelgiant į tai, kokie sprendimai bus priimti dėl platesnio masto priemonių“.

3.3. Iš tiesų, nors ir nuspręsta atidėti vidutinės trukmės laikotarpiui pasiūlymą iš esmės keisti PVM sistemą, įskaitant ketinimą radikaliai keisti PVM mokesčio rinkimo mechanizmą, EESRK palankiai vertina Tarybos iniciatyvą, kuria siekiama į PVM srityje galiojančius teisės aktus įtraukti nors ir ne tokias drąšias, tačiau veiksmingas priemones.

3.4. EESRK pritaria siūlomiems pakeitimams. Apžvelgdamas konkrečius direktyvos dėl PVM pakeitimus, Komitetas pastebi, kad atliekant pakeitimus atsižvelgta į reikalavimą siekti supaprastinimo ir veiksmingumo, t. y. aspektus, kurie taip pat iškilo vykstant minėto pasiūlymo parengiamajam darbui. Komiteto nuomone, pasiūlyme užtikrinama aiškesnė administracinių procedūrų supaprastinimo priemonių ir valstybių narių gebėjimo kovoti su tarptautiniu sukčiavimu reiškiniu ir jį sustabdyti sąsaja.

3.5. Kitaip tariant, kartu su pasiūlymu priimti direktyvą pateiktame aiškinamajame memorandume išreikštu siekiu sumažinti laikotarpį „nuo sandorio sudarymo iki informacijos pateikimo valstybei narei“, t. y. iki vieno mėnesio sutrumpinti sandorių Bendrijos viduje deklaravimo sumuojančiose ataskaitose laikotarpį, ir pasiūlymu iki vieno mėnesio sutrumpinti trijų mėnesių terminą pasidalyti šia informacija tarp valstybių narių teisiškai įgyvendinamas ketinimas išvengti neproporcingai didelės biurokratinės naštos. Tačiau kartu valstybių narių mokesčių administracijos turi užtikrinti tinkamą kontrolę ir rizikos valdymą kovodamos su sukčiavimu Bendrijoje.

3.6. Aiškių taisyklių, administracinių prievolių supaprastinimo bei geresnio administracinio bendradarbiavimo buvo siekiama ir kitomis nuostatomis, iš dalies keičiančiomis Tarybos direktyvą 2006/112/EB.

3.7. Kaip vieną tokių nuostatų, be tos nuostatos dėl dažniau pateikiamos informacijos, būtų galima paminėti pasiūlymą renkant kovai su sukčiavimu skirtą informaciją rinkti ir duomenis apie Bendrijos viduje vykstantį prekių ir paslaugų įsigijimą iš kitoje valstybėje narėje įsikūrusio paslaugų teikėjo, už kurias prekę ar paslaugas įsigyjantis asmuo turi sumokėti PVM. Tas pats pasakytina ir apie nuostatą, kad pirkėjai ir paslaugas įsigyjantys asmenys, vykstantys sandorius už daugiau nei 200 000 eurų, privalės PVM deklaracijas teikti kas mėnesį. Paminėtinas ir pakeitimas, skirtas suderinti prievolės apskaičiuoti PVM už paslaugas taisykles, kad būtų užtikrinta, jog pardavėjas ir pirkėjas sandorius deklaruotų per tą patį laikotarpį.

3.8. Komitetas mano, kad pastarosios reglamentuojančios nuostatos geriau nei kitos perteikia direktyvos pakeitimų prasmę ir padeda rasti pusiausvyrą tarp poreikio nustatyti papildomas prievoles, priešasčių sumažinti administracines išlaidas (tai palies tik nedidelę dalį įmonių) ir mokesčių administracijų papildomos informacijos teikimo.

3.9. Kitaip tariant, dažniau perduodant duomenis apie prekybą didėtų mokesčių administracijų gebėjimas valdyti daugiau informacijos, o tai savo ruožtu sudarytų sąlygas veiksmingesniems bendradarbiavimo mechanizms.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK pritaria 250 straipsnio 2 dalies pakeitimui, pagal kurį įmonėms leidžiama pateikti PVM deklaracijas elektroninėmis priemonėmis. Ši nuostata sudaro sąlygas ne tik sumažinti klaidų pateikiamose deklaracijose skaičių, bet ir įmonių bei mokesčių administracijų išlaidas.

4.2. Komitetas pritaria leidžiančiai nukrypti nuostatai, taikomai įmonėms, kurioms pakeistos nuostatos taikomos tik retkarčiais ar išskirtiniais atvejais.

4.3. EESRK taip pat palankiai vertina 251 straipsnio naują f punktą, kuriuo numatoma PVM deklaracijose pateikti duomenis ne tik apie įsigytas prekes bet ir apie paslaugas. Juo siekiama veiksmingiau įvertinti pateikiamą informaciją ir padėti užkirsti kelią vengimui mokėti mokesčius paslaugų teikimo srityje.

⁽¹⁾ COM(2007) 758 galutinis.

4.4. Nors mokestinio laikotarpio sumažinimas iki vieno mėnesio negali būti laikomas visiškai atgrasančia priemone, vis dėlto tai yra didelė pažanga siekiant suderinti ir suvienodinti prievolės apskaičiuoti PVM už paslaugas taisykles, leisianti tinkamai palyginti pirkėjo ir pardavėjo pateiktą informaciją.

4.5. Šių PVM deklaracijų pateikimo taisyklių išdava – naujas sumuojančių ataskaitų pateikimo grafikas.

4.6. Ne mažiau svarbi ir atitinkama nuostata, leidžianti tokius duomenis pateikti elektroninėmis priemonėmis.

4.7. Komitetas mano, kad reikalavimas pateikti nacionalinių nuostatų, perkeliančių direktyvą, tekstus bei tų nuostatų ir šios direktyvos atitikmenų lentelę yra naudingas, kadangi šia iniciatyva (iš dalies dėl būsimų pakeitimų) akivaizdžiai siekiama išsamiau patikrinti labai įvairią informaciją, kurią šiuo metu įmonės pateikia mokesčių administracijoms.

4.8. Galiausiai reikėtų pabrėžti, kad iš dalies keičiant pirmiau minėtą direktyvą būtina keisti ir susijusį reglamentą.

Bruselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl bendros mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių įmonių jungimui, skaidymui, daliniam skaidymui, turto perleidimui bei keitimuisi akcijomis, ir SE arba SCE registruotos buveinės perkėlimui iš vienos valstybės narės į kitą (kodifikuota redakcija)

COM(2008) 492 galutinis – 2008/0158 CNS

(2009/C 100/29)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 94 straipsniu, 2008 m. rugsėjo 25 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl bendros mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių įmonių jungimui, skaidymui, daliniam skaidymui, turto perleidimui bei keitimuisi akcijomis, ir SE arba SCE registruotos buveinės perkėlimui iš vienos valstybės narės į kitą

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, 448-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. spalio 21, 22 ir 23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), 115 narių balsavus už ir 3 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą (EB), kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (EB) Nr. 1083/2006, nustatančio bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo, nuostatos, susijusios su projektais, iš kurių gaunamos pajamos

COM(2008) 558/2 – 2008/0186 AVC

(2009/C 100/30)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. spalio 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento (EB), kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (EB) Nr. 1083/2006, nustatančio bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo, nuostatos, susijusios su projektais, iš kurių gaunamos pajamos

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 448-ojoje plenarinėje sesijoje, kuri įvyko 2008 m. spalio 22–23 d. (2008 m. spalio 23 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Georgios DASSIS ir priėmė šią nuomonę 45 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

200 000 EUR riba, kurią viršijus turi būti taikomos minėtos nuostatos.

1.1. EESRK susipažino su Komisijos pasiūlymu iš dalies pakeisti Reglamento (EB) Nr. 1083/2006 55 straipsnį ir džiaugiasi, kad tokiu būdu nuo šiol bus palengvinta administracinė našta.

2.2. Šiose nuostatose nebuvo atsižvelgta į Europos socialinio fondo, kuris paprastai finansuoja nematerialiuosius veiksmus, bendrai finansuojamų projektų atvejį; jomis taip pat numatyta neproporcingai didelė finansinė našta, tenkanti ERPF arba Sanglaudos fondo bendrai finansuojamiems smulkiems veiksmams.

1.2. EESRK pritaria šiam pasiūlymui.

2. Pagrindimas

2.1. Reglamento (EB) Nr. 1083/2006, nustatančio bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo, 55 straipsniu apibrėžta valdymo tvarka ir nuostatos dėl šių fondų indėlio į projektus, iš kurių gaunamos pajamos. 55 straipsniu taip pat nustatyta

2.3. Kadangi 55 straipsniu numatytos finansinės naštos klausimo nebuvo galima išspręsti pateikiant jo aiškinimą, po neoficialių konsultacijų su valstybėmis narėmis Komisija buvo priversta pasiūlyti iš dalies pakeisti 55 straipsnį, kad jo nuostatos nuo šiol būtų taikomos tik ERPF arba Sanglaudos fondo bendrai finansuojamiems veiksmams, kurių sąmata viršija 1 mln. EUR. Komisijos nuomone, šis techninio pobūdžio pakeitimas leis iš esmės supaprastinti minėtų projektų valdymą.

Briuselis, 2008 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos mokymo fondo įsteigimo (nauja redakcija)

COM(2007) 443 galutinis – 2007/0163 (COD)

(2009/C 100/31)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 150 straipsniu, 2007 m. rugsėjo 17 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos mokymo fondo įsteigimo (nauja redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra [visiškai] priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo plenarinėje sesijoje, įvykusioje 448-ojoje 2008 m. spalio 22–23 d. (2008 m. spalio 22 d. posėdis), 118 narių balsavus už, 2 prieš ir 1 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Briuselis, 2008 m. spalio 22 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

2009/C 100/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl tam tikrų viešojo gynybos ir saugumo srities darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo COM(2007) 766 galutinis – 2007/0280 (COD)	114
2009/C 100/19	Europos socialinių ir ekonomikos reikalų komiteto Nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl bendrų nuostatų, susijusių su matavimo priemonėmis ir metrologinės kontrolės metodais (nauja redakcija) COM(2008) 357 galutinis – 2008/0123 (COD)	120
2009/C 100/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, nustatančią ekologinio projektavimo reikalavimų su energija susijusiems gaminiams nustatymo sistemą COM(2008) 399 galutinis – 2008/0151 (COD)	120
2009/C 100/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo nustatomos bendros tiesioginės paramos schemų taisyklės pagal bendrąją žemės ūkio politiką ir tam tikros paramos schemos ūkininkams, Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios žemės ūkio politikos pakeitimų iš dalies keičiant reglamentus (EB) Nr. 320/2006, (EB) Nr. 1234/2007, (EB) Nr. 3/2008 ir (EB) Nr. [...] /2008 ir Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 1698/2005 dėl Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) paramos kaimo plėtrai COM(2008) 306 galutinis – 2008/0103+0104+0105 (CNS)	121
2009/C 100/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos žmonėms vartoti neskirtų šalutinių gyvūninių produktų sveikumo taisyklės (šalutinių gyvūninių produktų reglamentas) COM(2008) 345 galutinis – 2008/0110 (COD)	133
2009/C 100/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų (nauja redakcija) COM(2008) 505 galutinis – 2008/0165 (COD)	135
2009/C 100/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo COM(2008) 179 galutinis – 2008/0069 (COD)	136
2009/C 100/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl Europos profesinio mokymo kreditų sistemos (ECVET) sukūrimo COM(2008) 180 galutinis – 2008/0070 (COD)	140
2009/C 100/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pakeisto pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl būtiniausių darbo įrenginių naudojimui taikomų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų COM(2008) 111 galutinis – 2006/0214 (COD)	144
2009/C 100/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl bendrosios akcizų tvarkos COM(2008) 78 galutinis/3 – 2008/0051 (CNS)	146

2009/C 100/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos, siekiant kovoti su mokesčiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje ir Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį Reglamentą (EB) Nr. 1798/2003, siekiant kovoti su mokesčiniu sukčiavimu sudarant sandorius Bendrijos viduje COM(2008) 147 galutinis – 2008/0058 (CNS) 2008/0059 (CNS)	150
2009/C 100/29	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl bendros mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių įmonių jungimui, skaidymui, daliniam skaidymui, turto perleidimui bei keitimuisi akcijomis, ir SE arba SCE registruotos buveinės perkėlimui iš vienos valstybės narės į kitą (kodifikuota redakcija) COM(2008) 492 galutinis – 2008/0158 CNS	153
2009/C 100/30	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą (EB), kuriuo iš dalies keičiamos Reglamento (EB) Nr. 1083/2006, nustatančio bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo, nuostatos, susijusios su projektais, iš kurių gaunamos pajamos COM(2008) 558/2 – 2008/0186 AVC	154
2009/C 100/31	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Europos mokymo fondo įsteigimo (nauja redakcija) COM(2007) 443 galutinis – 2007/0163 (COD)	155

2009 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 000 EUR per metus (*)
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	100 EUR per mėnesį (*)
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	700 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	70 EUR per mėnesį
ES oficialusis leidinys, C serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, C serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	40 EUR per mėnesį
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	500 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), kompaktinis diskas, leidžiamas du kartus per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	360 EUR per metus (30 EUR per mėnesį)
ES oficialusis leidinys, C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

(*) Egzempliorių kainos: iki 32 puslapių: 6 EUR,
33–64 puslapiai: 12 EUR,
daugiau nei 64 puslapiai: kaina nustatoma kiekvienu atveju.

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame kompaktiniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Pardavimas ir prenumerata

Oficialiųjų leidinių biuro leidžiamų mokamų leidinių galima įsigyti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>